

Dogfen ir Cyhoedd

**CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL**

GŴYS A RHAGLEN

SUMMONS AND AGENDA

ar gyfer

for a

**CYFARFOD O
GYNGOR SIR
YNYS MÔN**

**MEETING OF THE
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL**

a gynhelir yn

to be held at the

**SIAMBR Y CYNGOR
SWYDDFA'R SIR
LLANGFNI**

**COUNCIL CHAMBER
COUNCIL OFFICES
LLANGFNI**

**DYDD MAWRTH,
10 MEDI 2019
am 2.00 o'r gloch yp**

**TUESDAY,
10 SEPTEMBER, 2019
at 2.00 p.m.**

Nodwch os gwelwch yn dda fod cyfarfodydd y Pwyllgor yn cael eu ffilmio ar gyfer eu darlledu'n fyw a'u darlledu wedyn ar wefan y Cyngor. Mae'r Awdurdod yn Rheolydd Data dan y Ddeddf Diogelu Data a bydd data a gesglir yn ystod y gweddarlliediad hwn yn cael ei gadw'n unol â pholisi cyhoeddedig yr Awdurdod.

R H A G L E N

Gemau'r Ynysoedd 2019

Cyn cychwyn ar fusnes y Cyngor, bydd y Cadeirydd yn cyfeirio at lwyddiant Ynys Môn yng Nghemau'r Ynysoedd 2019.

1. **COFNODION**

Cyflwyno i'w cadarnhau, cofnodion drafft y cyfarfodydd o'r Cyngor Sir a gynhaliwyd ar y dyddiadau isod:-

- 14 Mai 2019 (Cyfarfod Arferol)
- 14 Mai 2019 (Cyfarfod Blynyddol)
- 15 Gorffennaf 2019 (Arbennig)
- 22 Awst 2019 (Arbennig)

2. **DATGANIAD O DDIDDORDEB**

Derbyn unrhyw ddatganiad o ddiddordeb gan unrhyw Aelod neu Swyddog mewn perthynas ag unrhyw eitem ar y rhaglen.

3. **DERBYN UNRHYW DDATGANIADAU GAN Y CADEIRYDD, YR ARWEINYDD, NEU'R PRIF WEITHREDWR**

4. **CYFLWYNO DEISEBAU**

Derbyn unrhyw ddeisebau'n unol â Pharagraff 4.1.11 y Cyfansoddiad.

5. **DATGANIAD CYFRIFON A SAFON ARCHWILIO RYNGWLADOL (ISA) 260**

Cyflwyno'r adroddiadau canlynol, fel y'u cyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 3 Medi 2019.

- Datganiad Cyfrifon 2018/19;
- Adroddiad yr Archwiliwr Allanol ar yr archwiliad o'r datganiadau ariannol.

6. **I APWYNITO PEDWAR AELOD CYFETHOLEDIG O'R CYHOEDD AC UN CYNGHORYDD SIR I WASANAETHU AR Y PWYLLGOR SAFONAU**

Cyflwyno adroddiad gan Gadeirydd y Panel Dethol y Pwyllgor Safonau.

7. **ADRODDIAD BLYNYDDOL CYFARWYDDWR STATUDOL Y GWASANAETHAU CYMDEITHASOL**

Cyflwyno adroddiad gan y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 15 Gorffennaf 2019.

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 14 Mai 2019

- YN BRESENNOL:** Cynghorydd Dylan Rees (Cadeirydd)
Cynghorydd Margaret Murley Roberts (Is-gadeirydd)
- Cynghorwyr Lewis Davies, R Dew, John Griffith, Richard Griffiths, Glyn Haynes, K P Hughes, T LI Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos Medi Huws, Carwyn Jones, Eric Wyn Jones, Richard Owain Jones, G O Jones, R LI Jones, R Meirion Jones, Alun W Mummery, Bryan Owen, Bob Parry OBE FRAGS, Shaun James Redmond, Alun Roberts, Dafydd Roberts, J A Roberts, Nicola Roberts, P S Rogers, Dafydd Rhys Thomas, Ieuan Williams a Robin Williams.
- WRTH LAW:** Prif Weithredwr,
Prif Weithredwr Cynorthwyol (Partneriaethau, Cymuned a Gwella Gwasanaeth)
Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro,
Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151,
Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd,
Pennaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo,
Pennaeth Gwasanaethau Plant,
Pennaeth Dysgu,
Cyfreithiwr (Llywodraethiant Corfforaethol a Chontractau) (MY),
Swyddog Pwyllgor (MEH).
- HEFYD YN BRESENNOL:** Dim
- YMDDIHEURIADAU:** Cynghorydd A M Jones

1. COFNODION

Cadarnhawyd cofnodion y cyfarfod o Gyngor Sir Ynys Môn a gynhaliwyd ar 27 Chwefror, 2019 fel cofnod cywir.

2. DATGANIADAU O DDIDDORDEB

Dim.

3. DERBYN UNRHYW GYHOEDDIADAU GAN Y CADEIRYDD, ARWEINYDD Y CYNGOR NEU'R PRIF WEITHREDWR

Gwnaeth y Cadeirydd y cyhoeddiadau canlynol:-

- Cafodd Ms Ann Postle o'r Adran Adnoddau Dynol ei llongyfarch ar dderbyn Gwobr John a Ceridwen Hughes Uwchaled;
- Llongyfarchiadau i Mrs Mari Pritchard a Chôr Ieuenctid Môn a enillodd 'Côr y Sioe 2019 a Chôr Plant 2019' yn ffeinal Côr Cymru yn ddiweddar;
- Mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi derbyn statws 'di-blastig' a diolchodd y Cadeirydd i'r Cynghorydd Dafydd R Thomas am ei ymgyrch ddiwyd;
- Llongyfarchiadau i Dîm Pêl-droed Llangefni ar eu tymor hynod o lwyddiannus ac am sicrhau dyrchafiad i Gynghrair Pencampwyr Cymdeithas Bêl-droed Cymru;
- Dymunwyd yn dda i'r timau pêl-droed dynion a merched a fydd yn cynrychioli Cymru yng nghystadleuaeth Gemau'r Ynsoedd a gynhelir yn Ynys Môn fis Mehefin;
- Dymunwyd yn dda i bawb a fydd yn cymryd rhan yn Eisteddfod Môn, Eisteddfod yr Urdd, Y Sioe Amaethyddol Frenhinol, Sioe Môn a'r Rali Ffermwyr Ifanc.

Dywedodd y Cadeirydd bod y Cyngor Sir yn cynnal Diwrnod Lluoedd Arfog a Rhyddid y Sir i'r Gwasanaeth Llongau Tanfor Brenhinol yng Nghaerdybi ar 25 Mai, 2019.

* * * * *

Cydymdeimlwyd â'r Cynghorydd Aled Morris Jones a'i deulu wedi iddo golli ei fam yn ddiweddar.

Cydymdeimlwyd â'r Cynghorydd Robert LI Jones a'r deulu wedi iddo golli ei frawd yng nghyfraith yn ddiweddar.

Cydymdeimlwyd â'r Cynghorydd Richard Griffiths a'i deulu wedi iddo golli ei fam yng nghyfraith yn ddiweddar.

Cydymdeimlwyd â chyn aelod o'r Cyngor Mr Hefin Thomas a'i deulu wedi iddo golli ei fam yn ddiweddar.

Cydymdeimlwyd a theulu cyn Arweinydd y Cyngor, Mr Phil Fowlie. Cafodd Mr Fowlie ei ethol i'r Cyngor Sir ym 1999, yn cynrychioli Ward Rhosneigr a bu'n Arweinydd y Cyngor rhwng 2008 a 2019. Bu'n rhaid i Mr Fowlie ymddiswyddo fel Aelod o'r Cyngor oherwydd salwch.

Talodd Arweinydd y Cyngor deyrnged i gyn Arweinydd y Cyngor, Mr Phil Fowlie a dywedodd tra roedd yn Gadeirydd Cymdeithas y Ffermwyr Ifanc, fod Mr Fowlie yn Lywydd Cymdeithas Ffermwyr Ifanc Ynys Môn. Dywedodd fod Mr Fowlie yn fridiwr moch enwog a'i fod bob amser yn barod i roi cyngor ac arweiniad yn ystod cystadlaethau beirniadu moch gyda gweithgareddau'r Ffermwyr Ifanc. Bu'r Arweinydd gydymdeimlo â theulu Mr Fowlie, yn enwedig ei feibion a'i wyres ifanc.

Talodd y Cynghorydd Bryan Owen deyrnged i Mr Fowlie fel ffrind agos a chyn Arweinydd y Cyngor. Dywedodd y Cynghorydd Owen, er mai dim ond 7 acer o dir oedd gan Mr Fowlie ei fod wedi dod yn fridiwr ac yn arddangoswr moch o fri ac fe gyflawnodd ei uchelgais oes o ennill Cwpan Aur y Frenhines yn y Sioe Amaethyddol Frenhinol. Dywedodd hefyd i Mr Fowlie dderbyn y fraint o fod yn

Llywydd y Sioe Frenhinol ddwy flynedd yn ôl. Fel gwleidydd, roedd Mr Fowlie yn llysgennad da i'r Ynys ac roedd ganddo'r gallu i gynnal sgwrs ag unrhyw un yr oedd yn eu cyfarfod.

Cydymdeimlwyd ag unrhyw Aelod o'r Cyngor neu aelod o staff a oedd wedi dioddef profedigaeth.

Safodd yr Aelodau a'r Swyddogion mewn tawelwch fel arwydd o barch.

4. CWESTIYNAU A DDERBYNIWYD YN UNOL Â RHEOL 4.1.12.4 Y CYFANSODDIAD

- Cyflwynwyd – y cwestiwn canlynol ar rybudd gan y Cynghorydd Shaun Redmond i'r Deilydd Portffolio Addysg, Ieuencid, Llyfrgelloedd a Diwylliant:-

'Daeth yn amlwg i sawl aelod fod y Rhaglen Moderneiddio Ysgolion yn ymarfer sy'n cael ei gyrru gan ystyriaethau ariannol yn hytrach na gwelliannau addysgol.

Oherwydd bod yr ysgolion uwchradd yn hen adeiladau nad ydynt yn addas ar gyfer darparu pynciau technegol iawn megis gwyddoniaeth ac yn creu anfantais i'r disgyblion hynny sydd ag angen brys am safonau addysgol uchel o ran y dysgu a'r cymhorthion a'r amgylchedd dysgu, beth yw'r cynlluniau ar gyfer Moderneiddio'r Ysgolion Uwchradd?'

Ymatebodd y Deilydd Portffolio Addysg, Ieuencid, Llyfrgelloedd a Diwylliant fod y Rhaglen Moderneiddio Ysgolion yn seiliedig ar Strategaeth Addysg Ynys Môn. Mae'r strategaeth wedi ei thrafod yn eang a chynhaliwyd trafodaeth yn y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Gwaith yn dilyn hynny. Mae'r gyrwyr dros newid wedi eu nodi'n glir o fewn y Strategaeth:-

- gwella addysg a safonau cyrhaeddiad; mae pwyslais clir ar sicrhau capasiti arweinyddiaeth ac arwain sy'n dylanwadu'n uniongyrchol ar brofiadau disgyblion;
- lleihau nifer y lleoedd gwag er mwyn gwneud defnydd effeithiol ac effeithlon o adnoddau;
- lleihau cost y pen disgyblion er mwyn sicrhau cydraddoldeb ar draws yr ysgolion;
- capasiti arweinyddiaeth a rheoli;
- cynllunio ar gyfer y dyfodol;
- ehangu'r defnydd o adeiladau ysgol o fewn y gymuned;
- gofal plant a chyfleuster cymunedol ar gyfer rhieni a disgyblion hŷn;
- darpariaeth cyfrwng Cymraeg a dwyieithog;
- darpariaeth meithrin;
- darpariaeth ôl-16;
- sicrhau bod adeiladau ysgolion yn addas i'r diben;

Roedd y Deilydd Portffolio yn derbyn fod stoc ysgolion uwchradd y Sir yn heneiddio fel y mae'r ysgolion cynradd; mae pob ysgol uwchradd o fewn Band A, B neu C o'r Rhaglen Moderneiddio sef Cynllun Moderneiddio Ysgolion 21ain Ganrif Llywodraeth Cymru. Nododd fod y strategaeth hefyd yn nodi y gellid rhoi ystyriaeth i fodelau dysgu gydol oes fel opsiynau posibl ar gyfer rhai dalgylchoedd. Mae £18m hefyd wedi'i glustnodi o dan y cynllun hwn o fewn Band B y Rhaglen Moderneiddio sy'n rhannol tuag ar gyfer y Chweched Dosbarth.

Dywedodd y Cynghorydd Redmond mai'r rheswm iddo gyflwyno'r cwestiwn i'r Cyngor oedd gan ei fod wedi codi cwestiynau'r llynedd o ran y ddarpariaeth o gyfleusterau Gwyddoniaeth yn Ysgol Uwchradd Caergybi.

- Cyflwynwyd – y cwestiwn canlynol ar rybudd gan y Cynghorydd Shaun Redmond i'r Deilydd Portffolio Cyllid:-

'Gan fod y Cyngor yn parhau i weithredu mesurau i dorri costau, pa gamau ydych chi'n eu cymryd i sicrhau bod dyledwyr – p'un a ydynt yn sefydliadau, yn fusnesau neu'n unigolion yn cael eu herio i dalu'r arian hwn yn ôl i'r Cyngor?'

Ymatebodd y Deilydd Portffolio Cyllid gan ddweud fod y Cyngor yn gwneud pob ymdrech angenrheidiol, gyfreithlon, i sicrhau bod unrhyw ddyled yn cael ei hadennill. Wrth ddewis pa gamau i'w cymryd bydd y Cyngor yn ystyried maint ac oedran y ddyled ac amgylchiadau ariannol a phersonol y dyledwr.

Holodd y Cynghorydd Redmond pan na heriwyd unigolyn sydd wedi bod mewn dyled o £17k i'r Cyngor ers nifer o flynyddoedd. Awgrymodd y Cadeirydd y dylid delio â'r mater hwn drwy gyfeirio llythyr at y Deilydd Portffolio.

- Cyflwynwyd – y cwestiwn canlynol ar rybudd gan y Cynghorydd Peter Rogers i'r Deilydd Portffolio Prifffyrdd, Eiddo a Gwastraff:-

“Roedd yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith yr wythnos ddiwethaf ar Adroddiad Blynyddol yr Ymddiriedolaeth Addysg Bellach yn feirniadol ac yn ddamniol iawn o'r modd y mae Stad David Hughes yn cael ei rhedeg. Am ba hyd fedrwch chi ganiatáu i hyn barhau?'

Adroddodd y Deilydd Portffolio Prifffyrdd, Eiddo a Gwastraff fod yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith yn ddatganiad ffeithiol ar gyfrifon terfynol yr Ymddiriedolaeth Addysg Bellach. Nid oedd yr adroddiad yn cyfeirio at lefelau na safonau gweinyddiaeth yr Ymddiriedolaeth. Cyfeiriodd y Deilydd Portffolio at gostau cynnal a chadw'r stad o fewn yr adroddiad sy'n nodi na wnaeth yr Ymddiriedolaeth Addysg Bellach unrhyw elw yn 2017/18; roedd hyn yn ganlyniad i gostau ychwanegol mewn perthynas â gwaith cynnal a chadw ar dai y mân ddaliadau. Mae'r gwaith o gynnal a chadw'r 14 eiddo yn Stad David Hughes wedi arwain at gynnydd yn y rhent gan denantiaid. Nododd y Deilydd Portffolio hefyd fod lefel y dyledion a gofnodwyd ar gyfnod penodol ac nad oedd yn ystyried ei bod yn briodol adrodd mewn manylder ar ddyledion gan fod modd i denantiaid dalu rhent mewn rhandaliadau neu ar ddiwedd y cyfnod rhent.

Nododd hefyd fod dosbarthiad grantiau drwy'r Ymddiriedolaeth Addysg Bellach yn isel o ganlyniad i ddiffyg cyhoeddusrwydd i'r gronfa a'r cymorth sydd ar gael.

Nododd y Deilydd Portffolio fod y Pwyllgor Gwaith, yn ei gyfarfod a gynhaliwyd ar 29 Ebrill, 2019 wedi penderfynu cymeradwyo'r Adroddiad Blyneddol a'r Cyfrifon ar gyfer Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn ar gyfer 2017/18 ac y dylid cyflwyno adroddiad i'r Pwyllgor Gwaith o fewn 6 mis ar gynnydd y trafodaethau i ailstrwythuro Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn.

Dywedodd y Cynghorydd Rogers ei fod yn bryderus am lefel y dyledion mewn perthynas â Stad David Hughes.

5. RHYBUDD O GYNNIG YN UNOL Â RHEOL 4.1.13.1 O'R CYFANSODDIAD

- Cyflwynwyd – y Rhybudd o Gynigiad gan y Cynghorwyr K P Hughes a Bryan Owen:-

“Bod y Cyngor hwn yn cefnogi mewn egwyddor, ac yn amodol ar ganlyniad y prosesau statudol perthnasol, drigolion Llanfachraeth yn eu hymdrechion i ostwng y cyfyngiad cyflymder drwy'r pentref o 30mya i 20mya.”

Dywedodd y Cynghorydd K P Hughes ei fod wedi derbyn deiseb gan drigolion Llanfachraeth yn cynnwys 310 o lofnodion gan oedolion a 26 gan blant mewn perthynas â phryderon bod damwain ddifrifol yn debygol o ddigwydd o ganlyniad i oryrru eithafol drwy'r pentref. Dywedodd, yn ystod prawf cyflymder a wnaed drwy'r pentref, y cyflymder uchaf a gofnodwyd oedd 62mya ar gyfer ceir a 47mya ar gyfer lorïau. Yn ystod yr ychydig wythnosau diwethaf mae 4 o gerbydau wedi cael damweiniau traffig ac mewn 2 o'r achosion hynny, roedd angen i'r gwasanaethau brys fynychu. Nododd y Cynghorydd Hughes fod yr Adran Briffyrdd yn ymwybodol o'r pryderon lleol ac eu bod wedi mynychu cyfarfod â chynrychiolwyr o'r pentref, Aelodau Lleol, yr Heddlu, Aelodau Seneddol ac roedd y Deilydd Portffolio Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff hefyd yn bresennol. Nododd hefyd nad oedd yr Aelod Cynulliad yn gallu mynychu'r cyfarfod ond ei fod wedi bod mewn cysylltiad â'r gymuned leol mewn perthynas â'r mater hwn. Mynegodd y safbwynt nad oedd y ffordd drwy Llanfachraeth yn ddigonol i ymdopi â'r traffig sy'n teithio drwy'r pentref. Yn dilyn y cyfarfod, roedd pawb a oedd yn bresennol yn gytûn bod angen mynd i'r afael â'r mater o oryrru drwy'r pentref. Mynegodd Heddlu Gogledd Cymru eu bod yn fodlon hyfforddi unigolion o'r pentref i ddefnyddio monitor cyflymder (gwn cyflymder) fel y maent wedi'i wneud mewn pentrefi eraill; fodd bynnag, nid yw'r cynnig wedi'i dderbyn. Bu'r Cynghorydd Hughes hefyd dynnu sylw at dair congl ddall yn y pentref a'r ffaith nad yw lorïau yn gallu pasio ei gilydd heb fynd ar y pafin sy'n achosi perygl i gerddwyr a phlant sy'n cerdded adref ar ôl cael eu gollwng gan y bws ysgol. Yn fwy na hynny, dywedodd y Cynghorydd Hughes fod Gweinidog Llywodraeth Cymru sydd â chyfrifoldeb am Drafnidiaeth yn gefnogol o barthau 20mya o fewn cymunedau lleol.

Eiliwyd y cynnig gan y Cynghorydd Bryan Owen.

Ymatebodd y Deilydd Portffolio Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo ei fod yn ymwybodol o'r traffig ym mhentref Llanfachraeth ond dywedodd fod yr holl bentrefi ar yr ynys yn profi problemau traffig. Dywedodd fod cais wedi'i dderbyn gan yr Adran Briffyrdd ar gyfer cyfyngiad cyflymder 20mya ar yr A5025 yn Llanfachraeth. Nododd ymhellach, petai'r prosiect Wylfa Newydd wedi mynd rhagddo, ei fod yn cael ei ragweld y byddai ffordd osgoi wedi cael ei hadeiladu ar gyfer Llanfachraeth. Cadarnhaodd y gall yr Awdurdod Priffyrdd osod cyfyngiad cyflymder 20mya drwy bentrefi neu dwmpathau cyflymder lle mae'n ystyried hynny'n briodol o dan Adran 84 Deddf Traffig y Ffyrdd. Byddai proses gyfreithiol yn cael ei chynnal cyn gosod y cyfyngiad cyflymder o 20mya drwy bentref a petai unrhyw wrthwynebiadau'n dod i law byddai angen i Bwyllgor Cynllunio a Gorchmynion y Cyngor ddelio â'r mater. Fodd bynnag, mae Canllawiau Cenedlaethol yn nodi na ddylid cyflwyno cyfyngiadau cyflymder heb ymgynghori â'r Heddlu a chael ei gefnogaeth. Mae'r Heddlu yn ystyried arolygon cyflymder a dywedodd y Deilydd Portffolio mai cyfartaledd y cyflymder a gofnodwyd drwy'r pentref oedd 28mya. Mae Heddlu Gogledd Cymru wedi cynnig helpu i sefydlu cynllun gwyllo cyflymder cymunedol yn y pentref; mae rhai pentrefi yng Ngwynedd wedi sefydlu cynllun o'r fath ac mae hynny wedi arwain at ostyngiad mewn cyflymder drwy'r pentrefi hynny. Dywedodd y Deilydd Portffolio, tra bo Gweinidog Llywodraeth Cymru sydd â chyfrifoldeb am Briffyrdd yn cefnogi parthau 20mya o fewn ardaloedd preswyl, byddai'r gost ynghlwm â chynllun o'r fath ar draws yr Ynys yn sylweddol.

Dywedodd y Deilydd Portffolio Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff ei fod yn gwneud argymhellion a chadarnhaodd y byddent yn cael eu gweithredu beth bynnag:-

- Sefydlu Grŵp llywio mewnol er mwyn cadarnhau'r weithdrefn y tu allan i ysgolion ac i gyflwyno mesurau ar argymhellion y Grŵp Llywio;
- Cynnal arolwg cyflymder newydd ym mhentref Llanfachraeth ac ystyried y cais ar gyfer gosod cyfyngiad cyflymder o 20mya drwy bentref Llanfachraeth ar ôl asesu canlyniadau'r arolwg cyflymder ac yn dilyn trafodaethau â Heddlu Gogledd Cymru pan mae mwy o sicrwydd am effeithiau'r cynnydd ar draffig mewn pentrefi ar hyd yr A5025 o ganlyniad i ddatblygiad Wylfa Newydd;
- Gweithio gyda Heddlu Gogledd Cymru, Cyngor Cymuned Llanfachraeth ac Aelodau Lleol er mwyn sefydlu grŵp Gwyllo Cyflymder Cymunedol yn Llanfachraeth;
- Sicrhau bod Swyddogion Cyngor Sir Ynys Môn yn rhan o Grŵp Cenedlaethol sy'n ymchwilio i bolisiau 20mya ac sy'n adolygu trefniadau lleol yn unol ag unrhyw ganllawiau cenedlaethol newydd.

Codwyd y prif faterion canlynol gan y Cyngor Sir:-

- Mae cerbydau yn goryrru ger ysgolion a ffyrdd trwy pentrefi a threfi lleol ar yr Ynys yn destun pryder;
- Mae'r mater o oryrru yn broblem yn yr holl drefi a phentrefi ac mae angen rhoi mesurau yn eu lle er mwyn rheoli goryrru mewn cyfyngiadau cyflymder 30mya;
- Dylid erlyn modurwyr os gwelir eu bod yn torri'r cyfyngiad cyflymder;
- Mae problemau'n codi o ganlyniad i oryrru drwy strydoedd cul ac mae materion parcio hefyd yn bryder.

Dywedodd y Cynghorydd Carwyn Jones ei bod yn bwysig cofio, os yw modurwyr yn torri'r cyfyngiad cyflymder eu bod yn torri'r gyfraith ac eu bod angen eu herlyn. Cynigiodd y dylid cynnwys o dan argymhellion y Deilydd Portffolio bod gwahoddiad yn cael ei ymestyn i Heddlu Gogledd Cymru fynychu Sesiwn Briffio Aelodau er mwyn trafod y mater o oryrru. Derbyniodd yr Aelod Portffolio y cynnig a bod angen i gynrychiolydd o'r Heddlu fod yn rhan o'r Grŵp Llywio.

Dywedodd Arweinydd y Cyngor ei bod hi'n bwysig bod y mater o gyfyngiadau cyflymder yn cael ei ystyried ar sail yr ynys gyfan. Nododd fod angen i fodurwyr fod yn ymwybodol o gyfyngiadau cyflymder a dylid eu herlyn os byddant yn goryrru. Cefnogodd yr Arweinydd argymhelliad y Deilydd Portffolio Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo y dylid sefydlu Grŵp Llywio ac y dylai gael aelodaeth traws bleidiol o blith yr holl bleidiau gwleidyddol ac y dylid hefyd cael cynrychiolaeth gan Heddlu Gogledd Cymru.

Nododd y Cynghorydd Hughes ei bod hi'n bwysig bod pryderon pobl leol yn cael eu hystyried a'u gweithredu arnynt.

Cymerodd y Cadeirydd bleidlais ar y Cynnig ac fe bleidleisiodd y mwyafrif o blaid y cynnig.

Cafodd y cynnig ei basio.

- **Dywedodd y Cynghorydd Shaun Redmond ei fod yn dymuno tynnu'n ôl y Rhybuddion o Gynnig yr oedd wedi eu cyflwyno.**

1. Rhybudd o Gynigiad yw hwn yn gofyn i aelodau'r Cyngor wrthod argymhelliad y swyddogion i beidio ag ariannu ysgolion yn ôl cost lawn yr holl bwysau cyllidebol y byddant yn eu hwynebu yn 2019/20.

Gofynnir i'r Cyngor Llawn gefnogi eu cyllido'n llawn er mwyn cwrdd â'r pwysau ariannol a fydd arnynt yn 2019/20.

2. Rhybudd o Gynigiad yw hwn yn gofyn i aelodau'r Cyngor gefnogi cadw'r holl staff dysgu yn holl ysgolion Ynys Môn am weddill cyfnod y Weinyddiaeth hon – hyd at 2022.

Yn ychwanegol at hyn, bod yr aelodau'n cefnogi penodi i'r holl swyddi dysgu mewn modd sy'n gymesur â'r lefelau a argymhellir yn ôl niferoedd disgyblion yn ystod yr un cyfnod.

6. CYFLWYNO DEISEBAU

Dywedodd y Cadeirydd fod tair deiseb wedi eu derbyn fel a ganlyn:-

- Deiseb wedi'i derbyn gan drigolion Llanddaniel yn cynnwys 57 o lofnodion mewn perthynas â materion parcio – deiseb wedi ei hanfon ymlaen at y Deilydd Portffolio Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff a'r Pennaeth Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff;
- Deiseb wedi'i derbyn gan drigolion Bryngwran yn cynnwys 107 o lofnodion yn nodi bod angen i Lôn Fferm Bryngwran gael ei mabwysiadu gan y Cyngor Sir – deiseb wedi'i hanfon ymlaen at y Deilydd Portffolio Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo a'r Pennaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo;
- Deiseb wedi'i derbyn gan drigolion Llanfachraeth yn cynnwys 336 o lofnodion mewn perthynas â'r cais i ostwng y cyfyngiad cyflymder drwy'r pentref o 30mya o 20mya - deiseb wedi'i hanfon ymlaen at y Deilydd Portffolio Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo a'r Pennaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo;

7. ADRODDIAD BLYNYDDOL ARWEINYDD Y CYNGOR AR GFYER 2018/19

Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol Arweinydd y Cyngor ar gyfer 2018/2019.

Darparodd Arweinydd y Cyngor grynodedeb o'r cynnydd a wnaed yn y flwyddyn a aeth heibio, fel a ganlyn:-

- Mae newyddion diweddar ynghylch gohiriad prosiect Wylfa Newydd wedi amlygu pwysigrwydd y datblygiad. Er y newyddion hyn, parhawyd i weithio er lles Ynys Môn gan gymryd rhan yn y broses cynllunio a chyflwyno tystiolaeth i warchod buddiannau'r Ynys gyda'r cytundeb 106 yn dystiolaeth o'n cyflawniad o ran lliniaru. Parheir i bwysio ar y llywodraethau yng Nghaerdydd a Llundain i wneud popeth o fewn eu gallu i sicrhau datblygiad Wylfa Newydd.
- Mae'r gwaith Cynllunio Lle wedi symud ymlaen gryn dipyn mewn cydweithrediad â Medrwn Môn. Mae'r ardaloedd cychwynnol wedi dechrau ar y gwaith o adnabod eu blaenoriaethau er mwyn creu cymunedau cryf a llewyrchus.
- Mae trawsnewid gwasanaethau wedi parhau yn flaenoriaeth ac mae'n bosib bellach i drigolion Ynys Môn wneud mwy o ddefnydd o'r we wrth ddelio gyda'r Cyngor.
- Agorwyd Ysgol Gynradd newydd Santes Dwynwen ac mae'r drafodaeth wedi cychwyn ar ddyfodol addysg ôl-16 ynghyd â chydweithio gyda GwE, Llywodraeth Cymru ac Awdurdodau eraill er mwyn sicrhau'r cyfleoedd gorau i'n Hathrawon a'n Prifathrawon. Mae'r awdurdod wedi derbyn adroddiadau da gan Estyn ar ein hysgolion ac nid oes yr un ysgol 'goch' ym Môn.
- Mae gwaith wedi parhau i sicrhau cydweithio effeithiol â sefydliadau partner h.y. Coleg Menai, Bwrdd Iechyd, CSSIW, Partneriaeth Ynys Môn a Gwynedd, Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol;
- Agorwyd Hafan Cefni yn Llangefni sydd wedi rhoi cyfle i bobl gael byw yn annibynnol;
- Cydweithio gyda pherchnogion tai gwag er mwyn dod â nhw yn ôl i ddefnydd. Tai Cymdeithasol newydd yn cael eu datblygu yng Nghaerdydd a Moelfre;
- Cafodd nifer o bobl ifanc y cyfle i weithio i'r Cyngor dros yr haf diwethaf fel rhan o'r cynllun Denu Talent gyda rhai o'r rhain yn mynd ymlaen i weithio i'r Cyngor.
- Parhau i fynegi gwrthwynebiad y Cyngor i beilonau
- Ailgylchu – hwn oedd yr awdurdod gorau yng Nghymru gyda 72% o wastraff yn cael ei ailgylchu.

Rhodddwyd cyfle i'r Cyngor ofyn cwestiynau i'r Arweinydd am gynnwys yr Adroddiad Blynyddol.

Mynegodd y Cynghorydd R LI Jones fod angen i'r Cyngor hyrwyddo newid hinsawdd ac i weithio gyda Llywodraeth Cymru a'r Llywodraeth Ganolog ar lefel leol er mwyn cyflawni rhaglen Newid Hinsawdd y DU yng Nghymru. Ymatebodd Arweinydd y Cyngor fod gan y Cyngor Bolisi Effeithlonrwydd Ynni a bod targedau wedi eu gosod o fewn y polisi. Mae'r holl Ysgolion 21ain Garrif ar yr Ynys yn cydymffurfio â safonau BREEAM sy'n nodi fod angen i ysgolion gydymffurfio â safonau effeithlonrwydd ynni. Mae'r Adran Dai hefyd yn mesur effeithlonrwydd ynni o fewn y stoc tai cymdeithasol ac mae'r systemau goleuadau yn Swyddfeydd y Cyngor wedi eu haddasu er mwyn lleihau'r defnydd o ynni. Mae cerbydau trydan ymysg rheolaeth fflyd yr Awdurdod.

Nododd y Cynghorydd Peter Rogers fod angen i blant gael y dechrau gorau posib mewn bywyd. Nododd fod angen cymorth ac arweiniad ar deuluoedd amddifad. Cytunodd Arweinydd y Cyngor y dylai pob plentyn a pherson ifanc gael y cyfle i gyflawni eu potensial. Pwysleisiodd ei bod hi'n bwysig nodi mai heriau cenedlaethol yw'r rhain a bod anghydraddoldeb yn dod yn fwy amlwg. Daeth y Cynllun OPUS i ben ddiwedd Gorffennaf diwethaf; roedd y cynllun hwn er mwyn cefnogi pobl ifanc i gael gwaith ac mae'r penderfyniad hwn yn cael effaith arswydus ar bobl ifanc bregus sydd wedi dechrau ffurfio perthynas waith dda gyda'u swyddogion cefnogi.

PENDERFYNWYD derbyn adroddiad Arweinydd y Cyngor a nodi ei gynnwys.

8. STRATEGAETH GYFALAF A RHAGLEN GYFALAF 2019/20 I 2021/22

Cyflwynwyd – adroddiad y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151mewn perthynas â'r uchod.

Adroddodd y Deilydd Portffolio Cyllid bod Cod Darbodus diwygiedig CIPFA, Medi 2017 wedi cyflwyno'r gofyniad bod rhaid i bob awdurdod gynhyrchu strategaeth gyfalaf. Mae'n rhaid i'r strategaeth hon osod allan y cyd-destun tymor hir lle caiff penderfyniadau ar wariant a buddsoddiadau cyfalaf eu gwneud. Diben y gofyniad hwn yw sicrhau bod awdurdodau yn gwneud penderfyniadau cyfalaf a buddsoddiadau yn unol ag amcanion y gwasanaethau a'u bod yn rhoi ystyriaeth wirioneddol i stiwardiaeth, gwerth am arian, doethineb ariannol, cynladwyedd a fforddiadwyedd. Mae'r Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 ers 2016/17, wedi cynhyrchu Strategaeth Gorfforaethol gadarn i arwain y Rhaglen Gyfalaf.

PENDERFYNWYD cymeradwyo'r Strategaeth Gyfalaf ar gyfer 2019/2020 – 2021/2022.

9. ADRODDIAD BLYNYDDOL CADEIRYDD Y PWYLLGOR SAFONAU

Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2018/19 gan Mr Michael Wilson, Cadeirydd y Pwyllgor Safonau. Bu Mr Wilson grynhoi cyraeddiadau'r Pwyllgor Safonau yn erbyn ei Raglen Waith 2018/19 fel y nodir yn yr atodiad ynghlwm â'r adroddiad.

PENDERFYNWYD:-

- **Nodi'r Rhaglen a ddarparwyd gan y Pwyllgor Safonau rhwng Ebrill 2018 a Mai 2019 y ATODIAD A.**
- **Cymeradwyo Rhaglen Waith y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2019/2020 fel y'i hamlinellwyd yn ATODIAD B.**

10. ADRODDIAD BLYNYDDOL TROSOLWG A SGRIWTINI 2018/19

Cyflwynwyd yr Adroddiad Trosolwg a Sgriwtini blynyddol ar gyfer 2018/19 gan Gadeiryddion y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio.

Adroddodd y Cynghorydd G O Jones, Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio fod y Cadeiryddion Sgriwtini wedi ymwneud â datblygu blaen raglenni gwaith y ddau Bwyllgor Sgriwtini. Nodwyd fod angen penodi Pencampwr Sgriwtini i hyrwyddo'r swyddogaeth trosolwg a sgriwtini o fewn y Cyngor yn ogystal â gyda phartneriaid allanol yr Awdurdod.

PENDERFYNWYD:-

- **Cymeradwyo'r Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Sgriwtini ar gyfer 2018/19;**
- **Nodi'r cynnydd parhaus a wnaed wrth weithredu ein siwrnai gwella Sgriwtini yn lleol a'r effaith mae'n ei gael ar arferion;**
- **Penodi Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol fel y Pencampwr Sgriwtini ar gyfer y cyfnod Mai 2019 i Mai 2020.**

11. ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU 2018/19

Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar gyfer 2018/19 gan y Cynghorydd Peter Rogers, Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.

PENDERFYNWYD cymeradwyo Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar gyfer 2018/19.

12. ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD 2018/19

Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd ar gyfer 2018/19 gan y Cynghorydd Robert Ll Jones, Cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad a nodi'r materion a ystyriwyd gan y Pwyllgor yn ystod 2018/19.

13. CAU ALLAN Y WASG A'R CYHOEDD

PENDERFYNWYD mabwysiadu'r canlynol:-

“Penderfynwyd o dan Adran 100 (A) (4) Deddf Llywodraeth Leol 1972, cau allan y wasg a'r cyhoedd o'r cyfarfod yn ystod y drafodaeth ar yr eitem a ganlyn oherwydd y tebygrwydd y câi gwybodaeth ei rhyddhau a honno'n wybodaeth y gwneir eithriad ohoni yn Atodlen 12A y Ddeddf honno ac yn y Prawf Budd y Cyhoedd sydd ynghlwm.”

14. GEMAU'R YNYSOEDD – CAIS I WARANTU COSTAU'R GEMAU

Cyflwynwyd – adroddiad gan y Prif Weithredwr mewn perthynas â'r uchod.

Croesawodd y Cadeirydd Mr Gareth Parry, Cadeirydd Pwyllgor Cais Gemau'r Ynysoedd 2025 i'r cyfarfod.

Rhoddodd Mr Parry gyflwyniad manwl i'r Cyngor am gefndir Cais Gemau'r Ynysoedd i gynnal y Gemau yn 2025. Cynhaliwyd sesiwn cwestiwn ac ateb yn dilyn y cyfarfod.

Gadawodd Mr Parry y cyfarfod yn ystod y drafodaeth a ddilynodd.

Adroddodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 fod cais wedi'i dderbyn i'r Cyngor warantu'r gost o gynnal Gemau'r Ynysoedd yn 2025. Yn wreiddiol, gwnaeth Pwyllgor Bid Ynys Môn gais i Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn 2018 er mwyn iddynt ystyried cyfrannu £300k tuag at y gost o gynnal Gemau'r Ynysoedd yn 2025. Nododd y cais fod Pwyllgor y Bid mewn sefyllfa freintiedig sef bod penderfyniad amodol wedi cael ei wneud iddynt gynnal Gemau'r Ynysoedd Rhyngwladol yn 2025 ac y byddai hyn yn denu miloedd o ymwelwyr i'r Ynys. Nododd yr ohebiaeth hefyd y byddai Llywodraeth Cymru yn rhoi arian cyfatebol i unrhyw arian a roddir gan Ynys Môn a fod y Pwyllgor hefyd yn hyderus o gael mynediad i ffynonellau eraill o gefnogaeth ariannol. O ganlyniad, penderfynodd yr Ymddiriedolaeth Elusennol gefnogi'r cais, mewn egwyddor, gydag amodau penodol, gan gynnwys cael gweld Cynllun Busnes llawn er mwyn sicrhau priodoldeb gwariant yr arian elusennol. Yn Awst 2018, gofynnodd Cadeirydd Pwyllgor Bid Ynys Môn a fyddai'r Ymddiriedolaeth Elusennol yn cytuno i warantu'r gost o gynnal y gemau.

Dywedodd y Deilydd Portffolio Cyllid fod angen i Adroddiad Blynyddol ar gynnydd Bwrdd Gemau'r Ynysoedd Ynys Môn gael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith.

Dywedodd y Cynghorydd Nicola Roberts fod angen i'r Adroddiad Blynyddol hefyd gael ei ystyried gan y Pwyllgor Sgriwtini.

Nododd y Cadeirydd ar y pwynt hwn, gan fod y Pwyllgor bellach wedi para am dair awr, yn unol â pharagraff 4.1.10 o Gyfansoddiad y Cyngor bod angen gwneud penderfyniad gan mwyafrif yr Aelodau hynny o'r Pwyllgor sy'n bresennol i allu parhau â'r cyfarfod. PENDERFYNWYD y dylai'r cyfarfod barhau.

Yn unol â pharagraff 4.1.18.4 o'r cyfansoddiad fe ofynnodd y nifer angenrheidiol o aelodau am gael pleidlais gofnodedig ar yr argymhelliad fel y'i nodir uchod.

Cafwyd pleidlais gofnodedig fel â ganlyn:-

Cefnogi'r argymhellion o fewn yr adroddiad:-

Cynghorwyr Lewis Davies, R Dew, John Griffith, Richard Griffiths, Glyn Haynes, K P Hughes, T LI Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos Medi Huws, Carwyn Jones, Eric W Jones, Richard Owain Jones, G O Jones, R Meirion Jones, Alun W Mummery, Bob Parry OBE FRAGS, Dylan Rees, Alun Roberts, Dafydd Roberts, J A Roberts, Margaret M Roberts, Nicola Roberts, Dafydd Rhys Thomas, Ieuan Williams a Robin Williams. **CYFANSWM 25**

Yn erbyn yr argymhellion o fewn yr adroddiad:-

Cynghorwyr Robert LI Jones, Bryan Owen, Shaun Redmond a Peter S Rogers. **CYFANSWM 4**

Atal y bleidlais:

Dim

PENDERFYNWYD fod y Cyngor yn cytuno i warantu'r Gemau ond gydag amodau penodol:-

- **Bod yr ymrwymiad i warantu'r Gemau yn amodol ar Bwyllgor Bid Ynys Môn yn derbyn £400k o gyllid gan Llywodraeth Cymru;**
- **Bod y Cyngor yn cael penodi Swyddog a bod y Deilydd Portffolio Cyllid a'r Deilydd Portffolio ar gyfer Prosiectau mawr a Datblygiad Economaidd yn cael eu penodi ar Bwyllgor Bid Ynys Môn. Pwrpas cynrychiolaeth y Cyngor fyddai er mwyn sicrhau bod llywodraethiant, rheolaeth ariannol a'r gweithgareddau codi arian yn lleol yn digwydd;**
- **Bod cynrychiolwyr y Cyngor â'r pŵer i wahardd unrhyw benderfyniad a allai arwain at risg uwch y bydd y Cyngor yn gorfod gwneud cyfraniad ariannol ar ddiwedd y Gemau sy'n codi o ganlyniad i gytundeb i warantu'r Gemau;**
- **Bod Pwyllgor Bid Ynys Môn yn adolygu ei gynllun busnes er mwyn sicrhau ei fod yn ddogfen fwy cadarn, sy'n mynd i'r afael â'r risg o safbwynt rheoli costau a chyflawni targedau incwm ac sydd hefyd yn cadarnhau pwyntiau eraill a godwyd yn yr asesiad Hamdden Strategol;**
- **Bod Pwyllgor Bid Ynys Môn yn datblygu cynllun clir a chadarn sy'n nodi manylion y manteision economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol ynghyd â'r etifeddiaeth o gynnal Gemau'r Ynysoedd yn 2025.**
- **Bod Adroddiad Blynyddol ar gynnydd Bwrdd Gemau'r Ynys Môn yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith a'r Pwyllgor Sgriwtini perthnasol.**

**CYNGHORYDD DYLAN REES
CADEIRYDD**

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y Cyfarfod Blynyddol a gynhaliwyd ar 14 Mai 2019

YN BRESENNOL: Cynghorwyr Lewis Davies, R Dew, John Griffith, Richard Griffiths, Glyn Haynes, K P Hughes, T LI Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos Medi Huws, Carwyn Jones, Eric Wyn Jones, Richard Owain Jones, G O Jones, R LI Jones, R Meirion Jones, Alun W Mummery, Bryan Owen, Bob Parry OBE FRAGS, Shaun James Redmond, Dylan Rees, Alun Roberts, Dafydd Roberts, J A Roberts, Margaret M Roberts, Nicola Roberts, P S Rogers, Dafydd Rhys Thomas, Ieuan Williams a Robin Williams.

WRTH LAW: Prif Weithredwr,
Prif Weithredwr Cynorthwyol (Partneriaethau, Cymuned a Gwella Gwasanaeth),
Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro,
Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151,
Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd
Pennaeth Gwasanaethau Tai,
Pennaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo,
Pennaeth Gwasanaethau Oedolion
Pennaeth Gwasanaethau Plant
Pennaeth Dysgu
Cyfreithiwr (Llywodraethiant a Chontractau Corfforaethol)
Swyddog Pwyllgor (MEH)

**HEFYD YN
BRESENNOL:** Dim

YMDDIHEURIADAU: Cyngorydd A M Jones

1. CADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cyngorydd Margaret Murley Roberts yn Gadeirydd y Cyngor Sir ar gyfer 2019/20.

Wrth dderbyn y ffrwyth o gael ei phenodi, bu'r Cyngorydd Roberts sicrhau'r Cyngor y byddai'n gwneud pob ymdrech i gyflawni ei dyletswyddau fel Cadeirydd hyd ei gallu. Diolchodd i'w rhagflaenydd, y Cyngorydd Dylan Rees, am y ffordd urddasol ac anrhydeddus yr oedd wedi cyflawni ei ddyletswyddau dinesig fel Cadeirydd y Cyngor Sir.

Bu'r Cyn-gadeirydd, y Cynghorydd Dylan Rees ddiolch i'r holl Aelodau a Swyddogion am eu cymorth yn ystod ei gyfnod yn y swydd ac yn enwedig i Mrs Carys Bullock, Mrs Janette Jones a Mr Chris Davies o'r Gwasanaethau Democrataidd ynghyd â Mr J Huw Jones, Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd. Dymunodd ddiolch i'w wraig Liz am ei chymorth a cyfeiriodd at y fraint a gafodd ei wraig ac yntau o fynychu gwahanol seremonïau a chyngherddau ledled yr Ynys. Rhoddodd y Cynghorydd Rees grynoded o'i uchafbwyntiau yn ystod ei flwyddyn fel Cadeirydd y Cyngor Sir gan nodi'n benodol Sul y Cadeirydd yng Nghapel Moreia, Llangefni a'r Gyngerdd Elusennol a gynhaliwyd yn Ysgol Gyfun, Llangefni. Cyfeiriodd ymhellach at y daith gerdded elusennol ar hyd llwybr arfordirol Ynys Môn pryd cafwyd cyfle hefyd i glirio chewch o draethau Ynys Môn ar hyd y ffordd. Dywedodd fod cyfanswm o dros £10,400 wedi'i gasglu tuag at ei elusen dewisedig, Hosbis Dewi Sant, yn ystod ei gyfnod yn y swydd.

2. IS-GADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd Glyn Haynes yn Is-gadeirydd y Cyngor Sir ar gyfer 2019/20.

Diolchodd y Cynghorydd Haynes i'w gyd-aelodau am y fraint a dywedodd ei fod yn edrych ymlaen at weithio gyda'r Cadeirydd ac at ei chefnogi gyda'i dyletswyddau dros y flwyddyn i ddod.

3. DATGANIADAU O DDIDDORDEB

Dim

4. CYHOEDDIADAU

Dim

5. RHAGLEN CYFARFODYDD Y CYNGOR SIR AR GYFER 2019/20

PENDERFYNWYD cymeradwyo'r rhaglen ganlynol o gyfarfodydd y Cyngor Sir ar gyfer y flwyddyn i ddod:-

- 10 Medi, 2019 - 2.00 pm
- 29 Hydref, 2019 (Arbennig) - 2.00 pm
- 10 Rhagfyr, 2019 - 2.00 pm
- 25 Chwefror, 2019 - 2.00 pm
- Mai 2020 (Cyfarfod Blynnyddol) – dyddiad i'w gadarnhau

6. DIRPRWYAETH GAN YR ARWEINYDD / AELOD O'R PWYLLGOR GWAITH

Yn unol â Pharagraff 4.1.1.2 y Cyfansoddiad, nododd yr Arweinydd enwau'r Cynghorwyr a ddewiswyd i fod yn Aelodau'r Pwyllgor Gwaith, gan gynnwys eu Portffolio:-

Y Cynghorydd Richard Dew gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd.

Y Cyngorydd Llinos M Huws (Arweinydd) gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Tai a Gwasanaethau Cymdeithasol.
Y Cyngorydd Carwyn Jones gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Prosiectau Mawr a Datblygu Economaidd.
Y Cyngorydd R Meirion Jones gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Addysg, Ieuenctid, Llyfrgelloedd a Diwylliant.
Y Cyngorydd Alun Mummery gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Tai a Chefnogi Cymunedau.
Y Cyngorydd Bob Parry OBE FRAgS gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff.
Y Cyngorydd Dafydd R Thomas gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Corfforaethol.
Y Cyngorydd Ieuan Williams (Dirprwy Arweinydd) gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Trawsnewid a'r Iaith Gymraeg.
Y Cyngorydd Robin Williams gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Cyllid.

7. ETHOL CADEIRYDD AR GYFER Y PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD AM 2019/20

Yn unol â Pharagraff 3.4.12.3 y Cyfansoddiad, PENDERFYNWYD ethol y Cyngorydd Robert Llewelyn Jones yn Gadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd am 2019/20.

8. CADARNHAU'R CYNLLUN DIRPRWYO

PENDERFYNWYD cadarnhau unrhyw rannau o'r Cynllun Dirprwyo y mae'n rhaid i'r Cyngor, yn unol â'r Cyfansoddiad, gytuno arnynt fel y nodir ym Mharagraff 3.2 y Cyfansoddiad.

9. CYDBWYSEDD GWLEIDYDDOL

Cyflwynwyd i'w ystyried – adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ar drefniadau cydbwysedd gwleidyddol y Cyngor.

PENDERFYNWYD:-

- **Cadarnhau'r trefniadau cydbwysedd gwleidyddol a nifer y seddau a ddyrannwyd i bob un o'r Grwpiau yn unol â Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989.**
- **Bod Arweinyddion y Grwpiau yn rhoi gwybod cyn gynted ag sy'n bosibl i'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd os oes unrhyw newidiadau i aelodaeth y Grwpiau ar Bwyllgorau.**

10. CYRFF ALLANOL

Cyflwynwyd i'w ystyried – adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd yn gofyn am gadarnhau'r rhestr o benodiadau a wnaed i gyrff allanol.

PENDERFYNWYD cadarnhau'r penodiadau fel y'u nodir yn yr atodiad a gyflwynwyd i'r Pwyllgor.

**11. ADRODDIAD BLYNYDDOL PANEL ANNIBYNNOL CYMRU AR
GYDNABYDDIAETH ARIANNOL – FFRAMWAITH CYDNABYDDIAETH
ARIANNOL AELODAU AR GYFER 2019/20**

Cyflwynwyd i'w ystyried – adroddiad y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 a'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ar y cynllun Cydnabyddiaeth Ariannol i Aelodau ar gyfer 2019/20.

PENDERFYNWYD:-

- **Cadarnhau y dylid talu cyflogau uwch i ddeiliaid y 16 swydd isod yn ystod 2019/20:-**

**Cadeirydd y Cyngor
Is-gadeirydd y Cyngor
Arweinydd
Dirprwy Arweinydd
Aelodau Eraill y Pwyllgor Gwaith (7)
Cadeirydd y ddau Bwyllgor Sgriwtini
Cadeirydd y Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion
Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu
Arweinydd Grŵp yr Wrth-blaid Fwyaf**

- **Awdurdodi swyddogion i ddiwygio Rhan 6 Cyfansoddiad y Cyngor i adlewyrchu'r penderfyniadau a wnaed gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol.**

13. CADARNHAU PWYLLGORAU

Cadarnhaodd y Cadeirydd bod y strwythur Pwyllgorau cyfredol canlynol fel y cyfeirir at hynny yn Adran 3.4 Cyfansoddiad y Cyngor wedi cael ei ail-benodi, ynghyd â'r canlynol:-

- Panel Tâl a Graddfeydd (Is-Bwyllgor o'r Cyngor Sir)
- Panel Penodiadau'r Pwyllgor Safonau
- Cyngor Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol
- is-Bwyllgor Indemniadau

13. CYNLLUN DATBLYGU AELODAU 2019/20

Cyflwynwyd i'w ystyried - adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd ar 2 Mai, 2019

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad.

**CYNGHORYDD MARGARET M ROBERTS
CADEIRYDD**

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y cyfarfod arbennig a gynhaliwyd ar 15 Gorffennaf 2019

PRESENNOL: Y Cynghorydd Margaret Murley Roberts (Cadeirydd)
Y Cynghorydd Glyn Haynes (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr Lewis Davies, R Dew, John Griffith,
Richard Griffiths, K P Hughes, Llinos Medi Huws, A M Jones,
Carwyn Jones, Eric Wyn Jones, Richard Owain Jones, G O Jones,
R Meirion Jones, Alun W Mummery, Bob Parry OBE FRAGS,
Alun Roberts, Dafydd Roberts, Nicola Roberts, P S Rogers,
Dafydd Rhys Thomas, Ieuan Williams a Robin Williams.

WRTH LAW: Prif Weithredwr,
Prif Weithredwr Cynorthwyol (Partneriaethau, Y Gymuned a
Gwella Gwasanaethau),
Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151,
Cyfarwyddwr Dros Dro y Gwasanaethau Cymdeithasol,
Pennaeth Proffesiwn – Adnoddau Dynol a Thrawsnewid,
Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd,
Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol (RJ),
Rheolwr Rhaglen, Cynllunio Busnes a Pherfformiad (GM),
Swyddog Pwyllgor (MEH).

**HEFYD YN
BRESENNOL:** Neb

YMDDIHEURIADAU: Y Cynghorwyr T LI Hughes MBE, Vaughan Hughes, R LI Jones,
Bryan Owen, Shaun James Redmond, Dylan Rees a J A Roberts.

1. DATGANIAD O DDIDDORDEB

Ni chafwyd yr un datganiad.

2. DOGFEN GYFLAWNI FLYNYDDOL 2019/20

Cyflwynwyd – adroddiad y Pennaeth Proffesiwn – Adnoddau Dynol a Thrawsnewid
mewn perthynas â'r uchod.

Dywedodd yr Aelod Portffolio – Gwasanaethau Corfforaethol fod y Ddogfen
Gyflawni Flynyddol yn nodi'r blaenoriaethau dros y deuddeg mis nesaf sydd â
chysylltiad â'r dyheadau a'r amcanion sydd yng Nghynllun y Cyngor ar gyfer 2017-
2022. Nododd fod y Ddogfen Gyflawni Flynyddol yn dangos bod yr Awdurdod yn
barod i ymaffael â'r heriau wrth iddo foderneiddio ei wasanaethau tra'n cadw golwg
bob amser ar egwyddorion cynaliadwyedd a chydarddoldeb. Dywedodd fod pob un
o'r amcanion yn y Ddogfen Gyflawni Flynyddol yn bwysig a dygodd sylw at

enghreifftiau o'r blaenoriaethau a oedd wedi eu nodi yn yr adroddiad. Cynigiodd fod y Ddogfen Gyflawni Flynyddol ar gyfer 2019/20 yn cael ei chymeradwyo.

Dywedodd Arweinydd y Cyngor fod y Ddogfen Gyflawni Flynyddol yn nodi'r targedau y mae'r Cyngor am eu cyflawni yn ystod 2019/20 ynghyd â'r weledigaeth i ddarparu'r gwasanaethau gorau posibl ar gyfer etholwyr Ynys Môn. Fe eiliodd hi'r cynnig i gymeradwyo'r Ddogfen Gyflawni Flynyddol ar gyfer 2019/20.

Dygodd yr Aelod Portffolio ar gyfer Prosiectau Mawr a Datblygiad Economaidd sylw at y cynnydd a wnaed gyda phrosiectau economaidd a phrosiectau arloesol ar yr Ynys.

Codwyd y prif faterion isod gan Aelodau'r Cyngor:-

- Ni fedr Awdurdodau Lleol gynnal y toriadau blynyddol gan Lywodraeth Cymru fel rhan o'r setliadau ariannol; mae trigolion lleol yn gorfod wynebu codiadau parhaus yn y Dreth Gyngor. Roedd Arweinydd y Cyngor yn cytuno bod y toriadau parhau i setliadau awdurdodau lleol yn annerbyniol ond mae'r awdurdod hwn wedi gallu fforddio darparu gwasanaethau i'r trigolion lleol er gwaethaf yr heriau ariannol;
- Roedd yr Aelodau'n croesawu'r cymorth ariannol gwerth £495,000 gan yr NDA i helpu i gefnogi Cynllun Adfywio Economaidd Gogledd Ynys Môn er mwyn creu cyfleoedd economaidd newydd ar yr Ynys. Dywedodd Arweinydd y Cyngor ei bod yn croesawu cyllid yr NDA a dywedodd fod gweithio partneriaethol rhwng y sefydliadau partner yn hanfodol er mwyn denu cyllid ar gyfer prosiectau economaidd;
- Yr angen am adolygiad llawn o'r Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd rhwng Gwynedd a Môn gan fod y ffiniau datblygu o gwmpas pentrefi yn cyfyngu gormod ac at hynny, nid yw'n hyrwyddo datblygiad economaidd ar yr Ynys. Dywedodd yr Aelod Portffolio ar gyfer Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd ac aelod o'r Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd y gellir adolygu'r Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd os oes angen ond mae'r cynllun yn cael ei adolygu bob blwyddyn; cyflwynir yr adroddiad monitro i'r Cyngor ym mis Hydref;
- Mynegwyd pryderon am y dyledion y mae'r Cyngor hwn wedi eu dileu. Dywedodd yr Aelod Portffolio ar gyfer Cyllid bod y rhan fwyaf o'r dyledion sy'n cael eu dileu yn ddyledion hanesyddol ac y byddai mynd ar ôl rhai o'r dyledion hyn wedi bod yn afrealistig o gostus.

Ar bleidlais, cafodd y Ddogfen Gyflawni Flynyddol ar gyfer 2019/20 fel y cafodd ei chyflwyno, ei chymeradwyo.

Daeth y cyfarfod i ben am 2.50 pm

**Y CYNGHORYDD MARGARET MURLEY ROBERTS
CADEIRYDD**

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y cyfarfod arbennig a gynhaliwyd ar 22 Awst, 2019

- YN BRESENNOL:** Cyngorydd Mrs Margaret M. Roberts (Cadeirydd)
Cyngorydd Glyn Haynes (Is-Gadeirydd)
- Cynghorwyr Lewis Davies, Richard Dew, John Griffith, Richard Griffiths, Kenneth Hughes, Trefor Ll. Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos M. Huws, Eric Wyn Jones, G. O. Jones, Richard Owain Jones, R. Llewelyn Jones, Alun Mummery, R. G. Parry, OBE, FRAGS, Alun Roberts, Nicola Roberts, Dafydd Rhys Thomas, Ieuan Williams, Robin Wyn Williams.
- WRTH LAW:** Prif Weithredwr
Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro
Pennaeth Proffesiwn (Adnoddau Dynol)/Trawsnewid
Pennaeth Gwasanaethau Democraataidd
Uwch Swyddog Adnoddau Dynol (DJ)
Swyddog Pwyllgor (ATH)
- YMDDIHEURIADAU:** Cynghorwyr Aled Morris Jones, Carwyn Jones, R. Meirion Jones, Bryan Owen, Dylan Rees, Dafydd Roberts, J. Arwel Roberts, Peter Rogers.
-

1 DATGAN DIDDORDEB

Ni wnaed unrhyw ddatganiad o ddiddordeb.

2 CAU ALLAN Y WASG A'R CYHOEDD

Ystyriwyd, a phenderfynwyd o dan Adran 100 (A) (4) Deddf Llywodraeth Leol 1972, i gau allan y wasg a'r cyhoedd o'r cyfarfod yn ystod y drafodaeth ar yr eitem a ganlyn oherwydd y cai gwybodaeth ei rhyddhau a honno'n wybodaeth y gwneir eithriad ohoni yn Atodlen 12A y Ddeddf honno ac yn y Prawf Budd y Cyhoedd a gyflwynwyd.

3 PENODIADAU STAFF – PENODI PRIF WEITHREDWR

Rhoddyd ystyriaeth i argymhelliad y Pwyllgor Penodiadau yn ei gyfarfod a gynhaliwyd ar 22 Awst, 2019 ynglyn â phenodi Prif Weithredwr Cyngor Sir Ynys Môn.

Penderfynwyd cadarnhau argymhelliad y Pwyllgor Penodiadau yn ei gyfarfod a gynhaliwyd ar 22 Awst, 2019 bod Mrs Annwen Morgan yn cael ei phenodi yn Brif Weithredwr Cyngor Sir Ynys Môn.

Cyngorydd Mrs Margaret M. Roberts
Cadeirydd

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
ADRODDIAD I:	CYNGOR SIR YNYS MÔN
DYDDIAD:	10 MEDI 2019
PWNC:	CYFRIFON TERFYNOL 2018/19
AELOD(AU) PORTFFOLIO:	CYNGHORYDD ROBIN W. WILLIAMS – DEILYDD PORTFFOLIO (ADNODDAU)
SWYDDOG(ION) ARWEINIOL:	R MARC JONES
SWYDDOG(ION) CYSWLLT:	BETHAN HUGHES OWEN / CLAIRE KLIMAZEWSKI 01248 752663 / 01248 751865 BethanOwen2@ynysmon.gov.uk ClaireKlimazewski@ynysmon.gov.uk
Natur a rheswm am adrodd	
Adroddiad esboniadol ar gyfer cyflwyno'r Datganiad Cyfrifon Terfynol, gyda sylwadau ar y prif faterion sy'n codi o'r Archwiliad o'r Cyfrifon.	

1. Cefndir

- 1.1 Cafodd Datganiad Cyfrifon drafft 2018/19 Cyngor Sir Ynys Môn ei gyflwyno i'w archwilio ar 10 Mehefin 2019. Mae'r gwaith archwilio manwl wedi ei gwblhau erbyn hyn ac mae adroddiad yr Archwiliwr wedi ei gyflwyno ac mae nifer fechan o newidiadau a wnaed i'r drafft wedi eu hymgorffori yn y Cyfrifon.
- 1.2 Ar yr amod y bydd Cyngor Sir Ynys Môn yn eu cadarnhau, bydd y Cyfrifon yn cael eu llofnodi gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 a Chadeirydd y Cyngor a'u cyhoeddi ar ôl derbyn Barn yr Archwiliwr.

2. Ansawdd y Broses

- 2.1 Llwyddwyd unwaith eto i gwrdd â'r amserlen statudol ar gyfer cwblhau cyfrifon 2018/19.
- 2.2 Mae gwelliannau a nodwyd yn ystod yr archwiliad y llynedd wedi cael eu gwneud ac mae'r gwelliannau hyn wedi parhau. Rhoddwyd sylw prydlon a boddhaol i'r holl faterion a gododd yn ystod yr archwiliad.

3. Newidiadau i'r Cyfrifon

- 3.1 Nid oedd angen gwneud unrhyw newidiadau sylweddol i'r datganiad drafft ac mae'r newidiadau wedi'u cyfyngu yn bennaf i newid nifer fechan o nodiadau datgelu a'r Datganiad Llif Arian. Ar hyn o bryd, ni wnaed unrhyw newidiadau ariannol i refeniw na chyfalaf, felly, nid oes newid yn y prif ddatganiadau ariannol. Mae'r adroddiad archwilio yn amlygu camddatganiad heb ei gywiro sy'n parhau o 2017/18 ar dudalen 5 yn ymwneud â chyfrifo'r lwmp swm pensiynau ar gyfer costau pensiynau hanesyddol heb eu hariannu. Mae hyn yn gysylltiedig â gwahanol ddehongliad o drefniadau cyfrifo ar gyfer y lwmp swm a dalwyd yn 2017/18 ar gyfer y costau hyn a arweiniodd at arbediad o tua £200k. Ni chafodd hyn ei newid oherwydd gwahaniaeth yn y ffordd yr oeddem yn dehongli'r canllawiau archwilio ysgrifenedig ar y mater.

4. Argymhellion yr Archwiliwr

4.1 Mae'r Archwilyr, yn dilyn eu gwaith ar y Datganiad Cyfrifon, wedi gwneud :-

Tri argymhelliad mewn perthynas â chyfrifo a rheoli'r gyflogres;
Un argymhelliad mewn perthynas â Thechnoleg Gwybodaeth;
Un argymhelliad mewn perthynas â mesurau rheoli corfforaethol.

4.2 Mae'r argymhellion hyn wedi eu cynnwys yn Adroddiad yr Archwiliwr yn Atodiad 3.

5. Argymhellion

5.1 Derbyn y Datganiad Cyfrifon ar gyfer 2018/19 a rhoi'r awdurdod i'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 lofnodi'r cyfrifon.

5.2 Nodi bod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu wedi derbyn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2018/19 a chyfeirio'r ddogfen at Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr i'w llofnodi.

**MARC JONES
CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) A SWYDDOG ADRAN 151**

10 MEDI 2019

Ynys Môn

THE ISLE OF Anglesey

Datganiad o'r Cyfrifon 2018/19

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

www.ynysmon.gov.uk

www.anglesey.gov.uk

[cyngormon](https://www.facebook.com/cyngormon)

[ioacc](https://www.facebook.com/yoacc)

Tudalen 23

[@cyngormon](https://twitter.com/cyngormon)

[@angleseycouncil](https://twitter.com/angleseycouncil)

Cynnwys

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
	Adroddiad Naratif	1
	Datganiad O Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon	16
	Adroddiad yr Archwiliwr Annibynnol	17
	Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	20
	Dadansoddiad Gwariant a Chyllido	21
	Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn	22
	Y Fantolen	23
	Datganiad Llif Arian	24
	Nodiadau i'r Cyfrifon	25
Nodyn 1a	Dadansoddiad Gwariant a Chyllido – Addasiadau Rhwng Sail Cyllido a Sail Gyfrifo	27
Nodyn 1b	Incwm Cylchrannol	28
Nodyn 2a	Safonau Cyfrifo a gyhoeddwyd ond nad ydynt eto wedi eu mabwysiadu	28
Nodyn 2b	Safonau Cyfrifo sydd wedi eu cyhoeddi a'u mabwysiadu	29
Nodyn 3	Polisiau Allweddol wrth weithredu'r Egwyddorion Cyfrifo	29
Nodyn 4a	Rhagdybiaethau a wnaed ynghylch ansicrwydd yn y dyfodol ac amcangyfrifon a ffynonellau eraill o ansicrwydd	30
Nodyn 4b	Addasiadau ar gyfer y cyfnod blaenorol, newidiadau mewn polisiau cyfrifo ac amcangyfrifon a chamgymeriadau	32
Nodyn 5	Eitemau Sylweddol o Incwm a Gwariant	32
Nodyn 6	Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen	32
Nodyn 7	Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo a Sail Cyllido dan Reoliadau	34
Nodyn 8	Cronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	36
Nodyn 9	Balansau Ysgolion	37
Nodyn 10	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	37
Nodyn 11	Cronfeydd wrth Gefn Na Ellir Eu Defnyddio	37
Nodyn 12	Gwariant Gweithredol Arall	41
Nodyn 13	Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi	41
Nodyn 14	Incwm Treth a Grantiau Amhenodol	42
Nodyn 15	Asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar	43
Nodyn 16	Ymrwymadau Cyfalaf Sylweddol	45
Nodyn 17	Asedau Treftadaeth	46
Nodyn 18	Eiddo Buddsoddiad	47
Nodyn 19	Asedau Annirweddol	49
Nodyn 20	Gwariant Cyfalaf a Chyllido	50
Nodyn 21	Asedau a Ddelir i'w Gwerthu	51
Nodyn 22	Prydlesau	51
Nodyn 23	Rhestrau stoc	51
Nodyn 24	Dyledwyr	52
Nodyn 25	Arian Parod a Chywerthoedd Arian	52
Nodyn 26	Credydwyr	52
Nodyn 27	Darpariaethau	53
Nodyn 28	Llif Arian o Weithgareddau Gweithredol	54
Nodyn 29	Llif Arian o Weithgareddau Buddsoddi	54
Nodyn 30	Llif Arian o Weithgareddau Cyllido	55
Nodyn 31	Nodyn Ar Natur y Gwariant	56

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
Nodyn 32	Gweithrediadau Masnachol	58
Nodyn 33	Lwfansau Aelodau	58
Nodyn 34	Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion	58
Nodyn 35	Pecynnau Ymadael	60
Nodyn 36	Ffioedd Archwilio Allanol	60
Nodyn 37	Incwm Grantiau	61
Nodyn 38	Partïon Cysylltiedig	63
Nodyn 39	Cronfeydd Ymddiriedol	66
Nodyn 40	Cynllun Pensiwn Athrawon	67
Nodyn 41	Cynllun Pensiwn Buddiannau Diffiniedig Llywodraeth Leol	67
Nodyn 42	Rhwymedigaethau Wrth Gefn	74
Nodyn 43	Asedau Wrth Gefn	74
Nodyn 44	Offerynnau Ariannol	74
Nodyn 45	Natur a maint y risgiau sy'n deillio o offerynnau ariannol	80
Nodyn 46	Cyd-bwyllgorau	85
Nodyn 47	Troi Tai'n Gartrefi	86
Nodyn 48	Y Dreth Gyngor	86
Nodyn 49	Trethi Annomestig (TA)	87
Nodyn 50	Morwrol	88
Nodyn 51	Polisiâu Cyfrifo	89
CRT	Cyfrif Refeniw Tai (CRT) - Datganiad Incwm a Gwariant - Datganiad Symudiadau ar Falans y CRT Nodiadau ar y CRT	113
Atodiad 1	Datgeliad Parti Cysylltiedig – Cynrychiolaeth Cydranddeiliaid gyda Sefydliadau Trydydd Parti	117
Atodiad 2	Geirfa	119
Atodiad 3	Llyfryddiaeth	127
	Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2018/19	128

Adroddiad Naratif

Cyhoeddir y Datganiad Cyfrifon bob blwyddyn er mwyn rhoddi i etholwyr, trethdalwyr lleol, Aelodau'r Cyngor, gweithwyr a phartïon eraill sydd â diddordeb, wybodaeth glir ynghylch sefyllfa ariannol y Cyngor. Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei archwilio'n allanol cyn i'r fersiwn derfynol gael ei chymeradwyo a'i chyhoeddi er mwyn rhoi sicrwydd fod y cyfrifon yn rhoi darlun cywir a theg o berfformiad ariannol y Cyngor. Nod yr adroddiad naratif hwn, sy'n rhan allweddol o'r cyfrifon, yw darparu canllawiau effeithiol i'r materion pwysicaf yr adroddir arnynt yn y cyfrifon. Gwneir hyn er mwyn darparu esboniad teg, cytbwys a hawdd i'w ddeall o sefyllfa ariannol y Cyngor ac i gynorthwyo i ddehongli'r datganiadau ariannol. Yn ogystal, mae'n cynnwys gwybodaeth ychwanegol am y Cyngor yn gyffredinol a'r prif ddylanwadau ar y datganiadau ariannol er mwyn darparu cyswllt rhwng gweithgareddau a heriau'r Cyngor a'r modd y mae'r rhain yn effeithio ar ei adnoddau ariannol.

Mae'r adroddiad naratif wedi'i strwythuro fel a ganlyn:-

1. Y Fframwaith Statudol;
2. Gwybodaeth am Gyngor Sir Ynys Môn;
3. Trosolwg a dadansoddiad o berfformiad;
4. Prif faterion o gyfrifon 2018/19;
5. Esboniad o'r datganiadau ariannol.

1. Y Fframwaith Statudol

Mae dyletswydd statudol ar y Cyngor i gymeradwyo a chyhoeddi Datganiad Cyfrifon. Mae'r tudalennau a ganlyn yn ymwneud â'r Datganiad Cyfrifon ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn am y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2019.

Daeth Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 i rym ar 31 Mawrth 2015, fel y cawsant eu diwygio gan Reoliadau Gyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygiad) 2018 am y flwyddyn gyfrifo 2015/16 a chyfnodau yn y dyfodol. Yn unol â'r rheoliadau hyn, rhaid i Awdurdodau Lleol yng Nghymru baratoi Datganiad Cyfrifon yn unol â'r rheoliadau hyn ac arferion priodol.

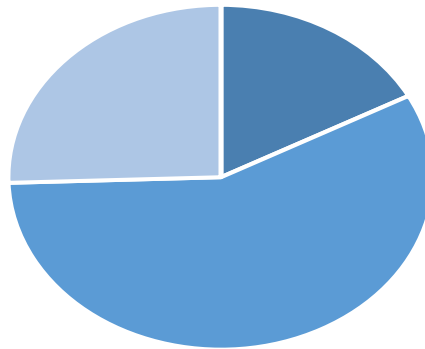
Mae Rheoliad 25 o Reoliadau Awdurdodau Lleol (Cyllid Cyfalaf a Chyfrifo) (Cymru) 2003 (OS2003/3239 (W.319), fel y cawsant eu diwygio) yn nodi arferion priodol ar gyfer paratoi Datganiad Cyfrifon. Mae'r arferion hyn yn cynnwys yn bennaf y Côd Ymarfer ar Gyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19 a gyhoeddwyd gan y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifeg (CIPFA), wedi eu cefnogi gan y Safonau Rhyngwladol ar gyfer Adrodd ar Faterion Ariannol (IFRS). Yn ogystal, mae'r naratif hwn yn cynnwys canllawiau o Lawlyfr Adrodd Ariannol Trysorlys Ei Mawrhydi (FReM), Adrannau 5.2.1 i 5.2.10 fel yr anogir gan gôd CIPFA.

2. Gwybodaeth am Gyngor Sir Ynys Môn

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn awdurdod unedol sy'n gwasanaethu poblogaeth o 69,794, mae wedi'i leoli ar arfordir gogleddol Cymru ac mae'n ardal sy'n 276 milltir sgwâr. Ynys Môn yw'r ynys fwyaf yng Nghymru o bell ffordd a dyma'r seithfed ynys fwyaf ym Mhrydain. Ynys Môn hefyd yw'r ynys fwyaf ym Môr Iwerddon o ran maint a'r ail ynys fwyaf poblog ym Mhrydain.

Mae gan Ynys Môn boblogaeth ychydig yn hŷn na chyfartaledd Cymru (20.58%) gyda 25.52% o'r boblogaeth dros 65 oed. Mae'r ffigwr hwn yn adlewyrchiad o gynllun y Cyngor i gefnogi pobl i fyw'n dda ac am gyfnod hirach o amser.

Strwythur Oedran Ynys Môn

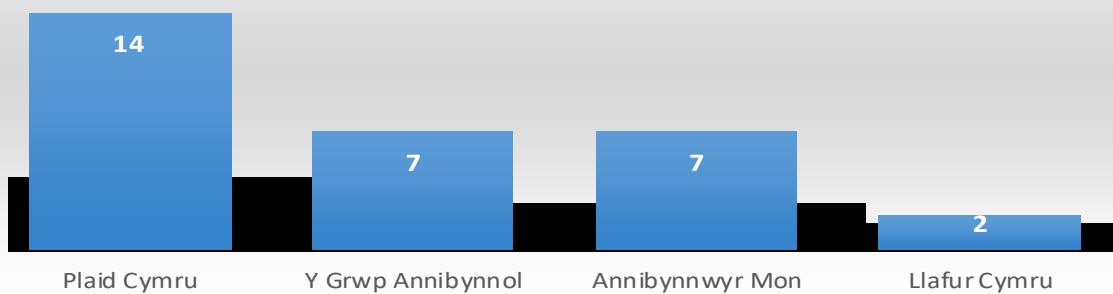

■ % o bobl 0 i 15 mlwydd oed ■ % o bobl 16 i 64 mlwydd oed
■ % o bobl 65+ mlwydd oed

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am sicrhau bod trigolion, busnesau ac ymwelwyr â'r Ynys yn cael amrywiaeth eang o wasanaethau. Mae'r rhain yn cynnwys addysg, diogelu plant ac oedolion bregus, gofal cymdeithasol, iechyd cyhoeddus, priffyrdd, hamdden, diwylliant, casglu gwastraff, cynllunio, gweinyddu tai, budd-daliadau, adfywio ac ymgysylltiad cymunedol. Yn ogystal â darparu gwasanaethau, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am gasglu trethi lleol ar ffurf y Dreth Gyngor a Threthi Annomestig ar ran Llywodraeth Cymru.

Mae'r Cyngor yn sefydliad a arweinir yn wleidyddol ac mae wedi mabwysiadu model Arweinydd a Chabinet. Mae ganddo 30 o Aelodau etholedig sy'n cynrychioli 11 o wardiau aml-Aelod ar draws y Sir. Yn dilyn yr etholiad ym Mai 2017, mae'r Cyngor wedi gweithredu o dan arweiniad Blaid Cymru a'r Grŵp Annibynnol. Mae dosbarthiad gwleidyddol y Cyngor fel ar 31 Mawrth 2019 i'w weld isod:-

Cyfansoddiad Gweleidyddol Cyngor Sir Ynys Môn

3. Trosolwg a Dadansoddiad o Berfformiad

3.1 Datganiad gan Arweinydd y Cyngor

Fel Arweinydd y Cyngor, fy nghyfrifoldeb i yw sicrhau bod y garreg filltir bwysig o gynhyrchu'r Datganiad Cyfrifon Blynyddol yn cael ei chyflawni ar amser bob blwyddyn. Mae'r cyfrifon yn darparu llawer iawn o wybodaeth ariannol am y modd y cafodd y Cyngor ei gyllido a sut y gwariwyd yr arian hwnnw yn ystod 2018/19. Mae'n bwysig o ran atebolrwydd i'r Cyngor i ddarparu'r wybodaeth hon ar gyfer preswylwyr, trethdalwyr lleol, busnesau sy'n talu trethi annomestig a chydranddeiliaid eraill gan gynnwys Llywodraeth Cymru.

Caiff y Cyngor ei gyllido drwy gymysgedd o gyllid gan Lywodraeth Cymru drwy'r Grant Cynnal Refeniw a chyfran y Cyngor o'r gronfa Trethi Anomestig, trethi lleol drwy'r Dreth Gyngor a ffioedd a thaliadau a delir gan gwsmeriaid y Cyngor. Yn 2018/19, cyllideb net y Cyngor oedd £130.9m, a daeth £35.1m o'r swm hwnnw o'r Dreth Gyngor. Roedd y cynnydd yn y Dreth Gyngor yn 4.8%.

O ganlyniad i waith monitro ariannol yn ystod y flwyddyn, gwelwyd fod cyllidebau'r Gwasanaethau Plant ac Oedolion yn parhau i fod dan bwysau oherwydd cynnydd yn y galw am wasanaethau ac mae'r canlyniadau ar ddiwedd y flwyddyn ariannol yn cyd-fynd â'r rhagolygon hynny. Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, roedd gorwariant o £1.836m yn y Gwasanaethau Plant a gorwariant o £1.173m yn y Gwasanaethau Oedolion. Yn ogystal, roedd gorwariant o £349k yn y Gwasanaeth Addysg Canolog, yn bennaf oherwydd cynnydd mewn costau cludiant ysgol a ffioedd addysg allsirol. Roedd y rhan fwyaf o'r gwasanaethau eraill wedi cadw gwariant o fewn eu cyllidebau. Y sefyllfa gyffredinol ar ddiwedd y flwyddyn ariannol oedd gorwariant o £633k yn y gyllideb. Ariennir y gorwariant hwn o gronfeydd wrth gefn cyffredinol y Cyngor, a oedd wedi gostwng i £5.912m ar 31 Mawrth 2019. Bu gostyngiad hefyd ym malansau ysgolion, i £631k, ac roedd lefel y cronfeydd wrth gefn a glustnodwyd a'r cronfeydd wrth gefn dynodedig yn £8.728m.

Mae'r canlyniadau ar gyfer y flwyddyn yn arwydd o'r pwysau ariannol cynyddol y mae'r Cyngor yn ei wynebu ac, er bod cyllid ychwanegol wedi cael ei neilltuo i wasanaethau yn 2019/20, mae'n bosib na fydd yr arian ychwanegol hwn yn ddigon i gwrdd â chost y cynnydd yn y galw am wasanaethau y gallai'r Cyngor ei wynebu yn 2019/20.

Mae sefyllfa Cyfrif Refeniw Tai y Cyngor yn iach, gyda £8.387m yn y gronfa wrth gefn ar hyn o bryd. Mae'r ffigwr hwn yn uwch nag a gynlluniwyd oherwydd lithriad yn y rhaglen i adeiladu eiddo newydd. Bydd balans y gronfa wrth gefn hon yn lleihau yn ystod y blynyddoedd nesaf wrth i'r rhaglen ddatblygu gyflymu. Mae cynlluniau i ddefnyddio'r Cyfrif Refeniw Tai wedi eu nodi yng nghynllun busnes 30 mlynedd y Cyngor sy'n cael ei adolygu a'i gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru bob blwyddyn.

Mae'r dyfodol o ran cyllido'r sector cyhoeddus yn parhau'n ansicr, yn arbennig felly'r effaith a gaiff y penderfyniad i adael yr Undeb Ewropeaidd ar economi'r DU. Bydd Adolygiad Cynhwysfawr o Wariant Llywodraeth y DU, a fydd yn cael ei gwblhau yn ystod 2019, yn rhoi gwell syniad am y dyfodol o ran cyllido Cymru. Fodd bynnag, nid yw'r Cyngor yn cynllunio ar gyfer unrhyw gynnydd sylweddol yn y cyllid a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru yn ystod y 3 blynedd nesaf ac adlewyrchir y rhagdybiaeth honno yn Strategaeth Ariannol Tymor Canol y Cyngor, sydd yn amlygu'r angen i leihau gwariant refeniw ymhellach. Oherwydd bod cronfeydd wrth gefn y Cyngor wedi edwino nid oes fawr o gyfle i ddefnyddio cronfeydd wrth gefn fel ffynhonnell i gyllido yn y tymor byr. O ganlyniad, ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn adolygu'r holl wasanaethau y mae'n eu darparu ac yn edrych ar ddulliau cyflenwi amgen fydd yn caniatáu i wasanaethau barhau ond am lai o gost. Bydd hyn yn cynnwys gweithio mwy mewn partneriaeth â Chynghorau Tref a Chymuned, Sefydliadau Cymunedol a Gwirfoddol a'r Trydydd Sector.

Er gwaetha'r anawsterau cyllido sy'n wynebu'r Cyngor, fel Arweinydd y Cyngor, rydw i wedi ymrwymo i gyflawni prif amcanion Cynllun Corfforaethol y Cyngor ac i weithio gyda'r 5 awdurdod lleol arall yng Ngogledd Cymru a phartneriaid eraill er mwyn sicrhau cyllid ychwanegol gan y Llywodraeth i gyflawni'r prosiectau a nodir yn y Bid Twf Gogledd Cymru.

Ystyrir bod sefyllfa ariannol sefydliad yn ddangosydd allweddol o safon gyffredinol y llywodraethiant corfforaethol. Rwy'n hyderus y bydd y Cyngor, o ganlyniad i reolaeth ariannol gadarn, yn parhau i fod yn ariannol gryf a chynaliadwy yn y dyfodol.

Llinos Medi Huws
Arweinydd y Cyngor

Mai 2019

3.2 Pwrpas a gweithgareddau allweddol y Cyngor

Cymeradwywyd y Cynllun Corfforaethol gan y Cyngor ar 27 Medi 2017. Mae'n gynllun sy'n gosod targed y dylid gweithio tuag ato. Mae'n uchelgeisiol ond yn realistig.

Mae'r cynllun yn siapio'r broses o wneud penderfyniadau ar bob lefel yn y Cyngor, ac

- Mae'n gosod y fframwaith yr ydym yn ei ddefnyddio i gynllunio, gyrru a chyflawni ein gwasanaethau;
- Mae'n dylanwadu'r modd yr ydym yn siapio ein cyllideb yn flynyddol; ac
- Yn ein helpu i fonitro cynnydd ac asesu'r hyn yr ydym yn ei gyflawni'n flynyddol.

Y thema allweddol drwy'r cynllun yw'r uchelgais i gydweithio gyda'n cyd-ddinasyddion, cymunedau a phartneriaid er mwyn sicrhau gwasanaethau o ansawdd uchel a fydd yn gwella ansawdd bywyd pawb ar yr Ynys.

Dyma'r blaenoriaethau y mae'r Awdurdod wedi eu gosod iddo ei hun ar gyfer y cyfnod hwn:-

- Creu'r amodau er mwyn sicrhau y gall pawb gyflawni eu potensial yn y tymor hir;
- Cefnogi oedolion bregus a theuluoedd er mwyn eu cadw yn ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosib;
- Gweithio mewn partneriaeth gyda'n cymunedau er mwyn sicrhau y gallant ymdopi'n effeithiol gyda newid a datblygiadau tra'n gwarchod ein hamgylchedd naturiol.

Mae'r cynllun wedi cael ei ddatblygu a'i siapio gan farn pobl leol, ein partneriaid a chan flaenoriaethau gwleidyddol lleol a chenedlaethol megis y Rhaglen Llesiant.

Mae gwasanaethau cyhoeddus ar draws Cymru a'r DU yn parhau i gynllunio ar gyfer toriadau yn y cyllid yr ydym yn ei dderbyn a bydd angen gwneud mwy o benderfyniadau anodd yn y dyfodol am y gwasanaethau yr ydym yn eu darparu a'r modd yr ydym yn eu darparu. Byddwn yn parhau i wneud y penderfyniadau hynny mewn ymgynghoriad â phobl leol ac er lles gorau Ynys Môn a'i phobl.

Bydd y Cyngor yn parhau i edrych ar ffyrdd o wella gwasanaethau, eu gwneud yn fwy effeithiol a sicrhau eu bod o'r ansawdd gorau. Mae'r gwelliannau hyn yn cynnwys parhau i foderneiddio'r modd yr ydym yn gweithio.

Mae sawl her o'n blaenau ond, drwy gydweithio â phobl a chymunedau Ynys Môn, fe wnawn ein gorau glas i gyflawni amcanion y cynllun newydd hwn.

3.2.1 Y Senario Ariannol

Yr un modd â'r holl Awdurdodau Lleol yng Nghymru, rhaid i Gyngor Sir Ynys Môn reoli sefyllfa lle mae costau a'r galw am wasanaethau'n cynyddu ond y cyllid sydd ar gael flwyddyn ar ôl blwyddyn yn lleihau. Yn erbyn y cefndir hwn, mae angen i'r Cyngor reoli'r galw cynyddol am wasanaethau, pwysau chwyddiant, angen i fuddsoddi yn yr economi leol i hyrwyddo twf ac awydd i wella gwasanaethau'n barhau.

Mae'r Cyngor wedi ymateb i'r gostyngiad yn y cyllid sydd ar gael drwy wneud arbedion sylweddol yn ystod y tair blynedd diwethaf ac mae'n parhau i sicrhau, ble bynnag y mae hynny'n bosibl, bod yr arbedion yn cael eu sicrhau drwy wella effeithlonrwydd yn hytrach na thorri gwasanaethau. Caiff Cynllun Ariannol Tymor Canol (CATC) y Cyngor ei adolygu a'i adrodd arno i Aelodau ym mis Medi a mis Chwefror bob blwyddyn er mwyn helpu i gynllunio y modd y gall y Cyngor reoli ei arian gyda'r pwysau cyllidebol parhaus a'r risgiau o ran cyllido.

Yn CATC diweddaraf y Cyngor (Chwefror 2019), nodwyd bod y setliad gwirioneddol ar gyfer 2019/20 yn golygu gostyngiad o 0.3% yn y Cyllid Allanol Cyfun (CAC) gyda hynny'n cael effaith sylweddol ar y CATC. Nid yw Llywodraeth Cymru wedi rhoi unrhyw arwydd o'r lefel cyllido ar gyfer y dyfodol ac, oherwydd nad yw'r wybodaeth hon ar gael, parheir i dybio yn y CATC, na fydd unrhyw gynnydd yn lefel y CAC dros y tair blynedd nesaf. Gan dybio y bydd cynnydd o 5% yn y Dreth Gyngor blwyddyn ar ôl blwyddyn, mae blwch cyllido yn parhau i fodoli. Ystyriwyd hefyd y pwysau cyllidebol cynyddol o ran y Cyflog Byw Cenedlaethol, Dyfarniad Cyflogau Athrawon, costau cynyddol Pensiynau Athrawon, galw sylweddol am wasanaethau statudol yn enwedig Gofal Cymdeithasol i Blant, costau referniw yn codi o Raglen Ysgolion y 21ain Ganrif, gostyngiad mewn grantiau penodol a phwysau chwyddiant. Mae'r CATC yn rhagweld y diffyg ariannol canlynol ar gyfer 2020/21 i 2022/23:-

Y Bwlch Cyllido Rhagamcanedig

	2020/21 £'m	2021/22 £'m	2022/23 £'m
Y Gyllideb Ddisymyd Ragamcanedig	138.41	140.68	142.79
Cyllid Rhagamcanedig	137.18	139.25	141.42
Yr Angen Blynnyddol i wneud Arbedion	1.23	1.43	1.37
% yr Arbedion Angenrheidiol	0.89%	1.01%	0.96%

Mae'r arbedion y mae angen eu gwneud yn sgil rhagamcan cyfredol y CATC yn sylweddol a bydd angen gwneud £1.23m yn 2020/21 yn unig. Rhagdybir y bydd angen gwneud gwerth £4.03m o arbedion dros y cyfnod o dair blynedd. Mae faint o gyllid fydd ar gael i Lywodraeth Leol yng Nghymru yn ansicr iawn ac mae'n anodd darogan lefelau cyllido yn y dyfodol. Fodd bynnag, hyd yn oed petai Llywodraeth Cymru'n rhyddhau cyllid ychwanegol ar gyfer llywodraeth leol, mae'n annhebygol y byddai unrhyw gynnydd yn ddigon i bontio'r bwlch cyllido. Bydd angen gwneud toriadau sylweddol i gyllidebau yn ystod y tair blynedd nesaf. Felly, prif ffocws y Cynllun Ariannol Tymor Canol fydd:-

- Ceisio trosglwyddo darpariaeth rhai gwasanaethau o'r Cyngor i, er enghraifft, y Cynghorau Tref a Chymuned neu'r Trydydd Sector;
- Creu cyrff eraill sy'n cael eu rheoli gan y Cyngor i ddarparu rhai gwasanaethau anstatudol;
- Parhau i foderneiddio ac adolygu ysgolion;
- Rheoli'r galw am ofal cymdeithasol a pharhau i drawsnewid gofal ar gyfer yr henoed drwy gyfleusterau gofal ychwanegol a fydd yn hyrwyddo annibyniaeth ac yn lleihau'r angen am leoliadau gofal preswyl;
- Codi mwy ar ddefnyddwyr gwasanaeth;
- Rhoi'r gorau i ddarparu rhai gwasanaethau anstatudol;
- Parhau i foderneiddio'r modd y gweinyddir gwasanaethau a chynyddu nifer y trafodion sy'n cael eu gwneud gyda'r Cyngor ar-lein neu drwy AppMôn.

Yn ychwanegol at hyn, mae balansau'r Cyngor wedi gostwng ers 2017/18 gyda gostyngiad o £633k yn 2018/19, yn bennaf oherwydd bod costau'n uwch na'r gyllideb a neilltuwyd i'r Gwasanaethau Plant, Gwasanaethau Oedolion ac Addysg. Mae'r cynnydd yn y cyllidebau ar gyfer 2019/20 wedi'i ddylunio i sicrhau bod y cyllidebau a glustnodir yn adlewyrchu'n agosach ofynion y gwasanaethau i gwrdd â'r galw cynyddol am wasanaethau. Fodd bynnag, os bydd y pwysau hyn yn parhau i dyfu, efallai y bydd angen gwneud defnydd pellach o'r balansau cyffredinol i'w cyllido.

Cronfeydd Wrth Gefn y Cyngor 2016/17 i 2018/19

Cronfeydd wrth gefn y Cyngor	2016/17 £'m	2017/18 £'m	2018/19 £'m
Balansau Cyffredinol Cronfa'r Cyngor	8.355	6.899	5.912
Cronfeydd Wrth Gefn wedi eu Clustnodi	13.357	7.601	8.728
Balansau Ysgolion	2.089	1.869	0.631
Balansau'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	7.544	7.38	8.387
Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf (ar gyfer gwariant cyfalaf yn unig)	-	0.32	1.186
Cyfanswm y cronfeydd wrth gefn refeniw defnyddiadwy	31.345	24.069	24.844

3.3 Llwyddiannau allweddol, materion a risgiau sy'n effeithio'r Cyngor

Yn ystod 2018/19, cychwynnwyd gwaith ar y blaenoriaethau hyn ac fe lwyddwyd i gyflawni'r pethau allweddol isod yn ystod y flwyddyn ariannol:-

3.3.1 Prosiectau Arfaethedig a rhai a Gwblhawyd

- 3.3.1.1 Mae gwaith wedi'i gwblhau yn Ysgol Santes Dwynwen, sy'n ysgol newydd dan Raglen Ysgolion 21ain Ganrif Llywodraeth Cymru. Agorodd yr Ysgol ar 29 Ebrill 2019, gyda'r canlyniad fod 4 ysgol lai yn yr ardal wedi cau (Niwbwrch, Dwyran, Llangaffo a Bodorgan).
- 3.3.1.2 Mae'r gwaith o adeiladu cyfleuster Gofal Ychwanegol Llangefni mewn partneriaeth â Landlord Cymdeithasol Cofrestredig wedi'i gwblhau ac mae'r preswylwyr bellach yn setlo mewn i'w cartrefi newydd. Dyma gychwyn y broses o drawsnewid y modd y darperir Gofal Cymdeithasol i Oedolion.
- 3.3.1.3 Mae rhan 2 y gwaith o adnewyddu Neuadd y Farchnad yng Nghaerdybi yn mynd rhagddo a disgwylir y bydd wedi'i gwblhau yn ystod 2019/20.
- 3.3.1.4 Yn ystod 2018/19, cwblhawyd y gwaith ar unedau busnes newydd yn Llangefni a dechreuwyd y gwaith o adeiladu unedau newydd yng Nghaerdybi. Cyllidir y cynlluniau yma gan gyfuniad o gyllid Ewropeaidd a Llywodraeth Cymru.
- 3.3.1.5 Cwblhawyd rhan olaf Ffordd Gyswllt Llangefni ac fe'i agorwyd yn Ionawr 2019. Mae'r ffordd yn cysylltu'r A55 i safle Llandrillo / Coleg Menai. Daeth y mwyafrif o'r cyllid ar gyfer y prosiect yma gan Lywodraeth Cymru, hefo cyfraniad bychan yn cael ei wneud o gyllid y Cyngor ei hyn.
- 3.3.1.6 Mae'r Cyngor wedi cychwyn ar gynyddu ei ddarpariaeth ar gyfer unedau tai cymdeithasol newydd ar yr Ynys, gyda chynlluniau'n cychwyn yn ystod 2019/20 ar draws yr Ynys. Cyllidir adeiladu cartrefi newydd yn rhannol o gronfeydd wrth gefn y Cyfrif Refeniw Tai ei hun ac yn rhannol drwy fenthycia ychwanegol a chyllid grant Llywodraeth Cymru.

3.3.2 Gweithio hefo Partneriaethau

- 3.3.2.1** Mae'r Cyngor wedi bod yn gweithio gyda 4 awdurdod lleol arall i sefydlu gwaith ailgylchu gwastraff newydd, sef Parc Adfer. Bydd y safle ailgylchu newydd yn weithredol o 2019/20, ac mae hwn yn brosiect lle mae'r Awdurdod wedi bod yn gweithio mewn partneriaeth â'r awdurdodau eraill ers sawl blwyddyn i ddatblygu'r safle hwn. Bydd cyflwyno'r gwaith ailgylchu newydd hwn yn arwain at dargedau ailgylchu gwell i'r Awdurdod.
- 3.3.2.2** Ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn gweithio mewn partneriaeth â'r bump awdurdod arall Gogledd Cymru ar Gais Twf Gogledd Cymru. Os bydd y cais yn llwyddiannus, bydd yn denu dros £240m o gyllid gan Lywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, ynghyd â buddsoddiad gan y sector preifat. Fel gydag unrhyw brosiectau cyllido ar raddfa fawr, mae risgiau yn gysylltiedig â chyflawni prosiectau a chyllido unrhyw fenthyciadau sy'n ofynnol.

3.3.3 Sefyllfa Ariannol y Cyngor a Risgiau Cysylltiedig

- 3.3.3.1** Mae'r Cyngor yn profi galw cynyddol am wasanaethau gofal cymdeithasol ac mae hyn, wedi'i gyfuno â ddim cynnydd sylweddol yng nghyllid llywodraeth ganol, wedi golygu fod y Cyngor angen parhau i adnabod arbedion refeniw sylweddol. Cymeradwyodd y Cyngor £2.522m o arbedion refeniw yn ei gyllideb refeniw ar gyfer 2018/19 a nododd £2.561m pellach wrth bennu'r gyllideb o 2019/20. Er bod hyn wedi gofyn am gynnydd uwch na chwyddiant yn y dreth gyngor o 9.5%, mae'r swm cyfatebol ym mand D Ynys Môn yn parhau i fod ymhlith yr isaf yng Nghymru.
- 3.3.3.2** Roedd gostyngiad o 0.3% yn y Grant Cynnal Refeniw gan Lywodraeth Cymru yn 2019/20 ac mae ansicrwydd o hyd ynghylch y sefyllfa y tu hwnt i 2019/20. Bydd hyn, ynghyd â'r galw cynyddol am wasanaethau, yn enwedig gofal cymdeithasol, yn rhoi'r Cyngor o dan gryn bwysau ariannol. Mewn blynyddoedd blaenorol, llwyddodd y Cyngor i gynnal lefel uchel o falansau cyffredinol ond, yn 2018/19, gostyngodd y balansau hyn ac ar hyn o bryd maent ychydig o dan y lefel isaf a bennwyd gan y Cyngor. Wrth i'r pwysau ariannol gynyddu, mae'r risg y bydd y balansau hyn yn parhau i ostwng yn uchel ac na fyddant yn darparu'r lefel o ddiogelwch ariannol sydd ei hangen ar y Cyngor
- 3.3.3.3** Gallai'r DU yn gadael yr Undeb Ewropeaidd (UE) arwain at nifer o risgiau. Ni fydd y Cyngor yn derbyn cyllid grant Ewropeaidd mwyach ac nid oes sicrwydd ynghylch unrhyw gyllid yn ei le. Gallai'r effaith ar yr economi yn sgil gadael yr UE hefyd effeithio ar y cyngor gan y bydd twf economaidd gwannach yn lleihau gallu Llywodraeth Cymru i gynyddu'r cyllid ar gyfer Llywodraeth Leol.

3.4 Crynodeb o Berfformiad

3.4.1 Gwariant Refeniw

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn nodi gwariant a chyllid y Cyngor yn unol â'r gofynion cyfrifo. Mae'r Cyngor yn mesur perfformiad ariannol yn erbyn gweithgaredd a gynlluniwyd ar ffurf cyfrifon rheoli'r Cyngor. Yn 2018/19, adroddwyd bod gan y Cyngor gorwariant o £633k yn erbyn gweithgaredd a gynlluniwyd o £130.9m (cyllideb net) a'i fod wedi llwyddo i sicrhau arbedion gwerth £2.064m. Mae'r tabl isod yn adlewyrchu'r gyllideb derfynol ar gyfer 2018/19 ac incwm a gwariant gwirioneddol yn ei herbyn.

Gwasanaethau	Cyllideb Blynyddol £'000	Alldro £'000	Amrywiant £'000
Dysgu Gydol Oes	48,959	49,183	224
Gwasanaethau Oedolion	24,921	26,094	1,173
Gwasanaethau Plant	8,729	10,565	1,836
Tai	1,091	802	(289)
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	14,884	14,690	(194)
Rheoleiddio	3,820	3,646	(174)
Trawsnewid	4,431	4,322	(109)
Adnoddau	2,840	2,886	46
Busnes y Cyngor a Cyllid Corfforaethol	21,225	19,345	(1,880)
Cyfanswm Cronfa'r Cyngor	130,900	131,533	633

Dadansoddiad Goddrychol

Gwasanaethau	Cyllideb Flynyddol £'000	Alldro £'000	Amrywiant £'000
Gweithiwr	83,448	84,514	1,066
Safle	8,197	8,362	165
Trafnidiaeth	3,922	2,312	(1,610)
Cyflenwadau a Gwasanaethau	30,611	25,176	(5,435)
Taliadau Trydydd Parti	41,675	43,353	1,678
Trosglwyddo Taliadau	23,254	26,221	2,967
Fioedd a Thaliadau	(10,284)	(12,250)	(1,966)
Incwm Rhent	(1,469)	(1,293)	176
Trosglwyddiadau a Grantiau	(47,761)	(43,546)	4,215
Addasiadau Eraill	(693)	(1,316)	(623)
Cyfanswm Cronfa'r Cyngor	130,900	131,533	633

Effaith y gorwariant oedd bod y Cyngor wedi gostwng ei gronfeydd wrth gefn cyffredinol gan £633k.

Mae'r tabl uchod yn adlewyrchu'r modd y caiff costau eu categorio, eu monitro a'u rheoli yn y Cyngor. Mae'r Cyfrifon isod yn adrodd ar yr un gwariant ac incwm ond mewn ffurf gwahanol er mwyn cydymffurfio gyda'r gofynion allanol statudol o ran adrodd. Mae hyn yn cynnwys costau ychwanegol megis dibrisiant neu newidiadau yng ngwerth eiddo na fedrir, yn unol â'r rheoliadau, eu codi ar gronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio yn y flwyddyn.

3.4.2 Gwariant Cyfalaf

Mae'r rhaglen gyfalaf yn cefnogi amcan ehangach y Cyngor i ddarparu gwasanaethau ac i gefnogi twf economaidd. Yn 2018/19, cymeradwyodd y Cyngor Raglen Gyfalaf ar gyfer gwasanaethau nad ydynt yn rhai tai o £37.017m a chymeradwywyd Rhaglen Gyfalaf ar gyfer yr CRT sef £12.417m. Yn ogystal, ym Mehefin 2018, cymeradwyodd y Cyngor lithriant cyfalaf o £9.348m i'w ddwyn ymlaen o 2017/18. Ers y broses o bennu'r gyllideb, mae cynlluniau ychwanegol wedi'u hychwanegu at y rhaglen, y mae'r rhan fwyaf ohonynt yn cael eu hariannu drwy grantiau a ddaeth i gyfanswm o £5.058m, ac adolygiad o gyllidebau penodol, sef gostyngiad o £0.959m. Mae hyn yn dôd â chyfanswm y gyllideb cyfalaf ar gyfer 2018/19 i £62.881m.

Mae'r rhaglen wedi gwneud cynnydd cyson yn ystod y flwyddyn, gan gyflawni cyfradd gyflawni o 48.78%. Disgwylir y bydd y rhan fwyaf o'r cynlluniau sy'n weddill yn cael eu cyflawni dros yr ychydig flynyddoedd nesaf. Fodd bynnag, mae un cynllun ' y priffyrdd newydd i Wylfa newydd ' wedi'i ohirio, a bydd un cynllun ' The Extra Care in Seiriol ' yn cael ei ariannu drwy ffynhonnell ariannu wahanol bellach.

O'r cyfanswm gwariant hwn o £30.678m, cyfalafwyd £19.307m ac ychwanegwyd at werth asedau ar Fantolen y Cyngor. Codwyd y gweddill i'r Datganiad cynhwysfawr ar incwm a gwariant Cynhwysfawr gan ei fod naill ai igefnogi asedau nad ydynt yn eiddo uniongyrchol i'r Cyngor (£1.954m) neu nad oeddent yn cynyddu'r gwerth i'r asedau cyfalaf (£9.417m).

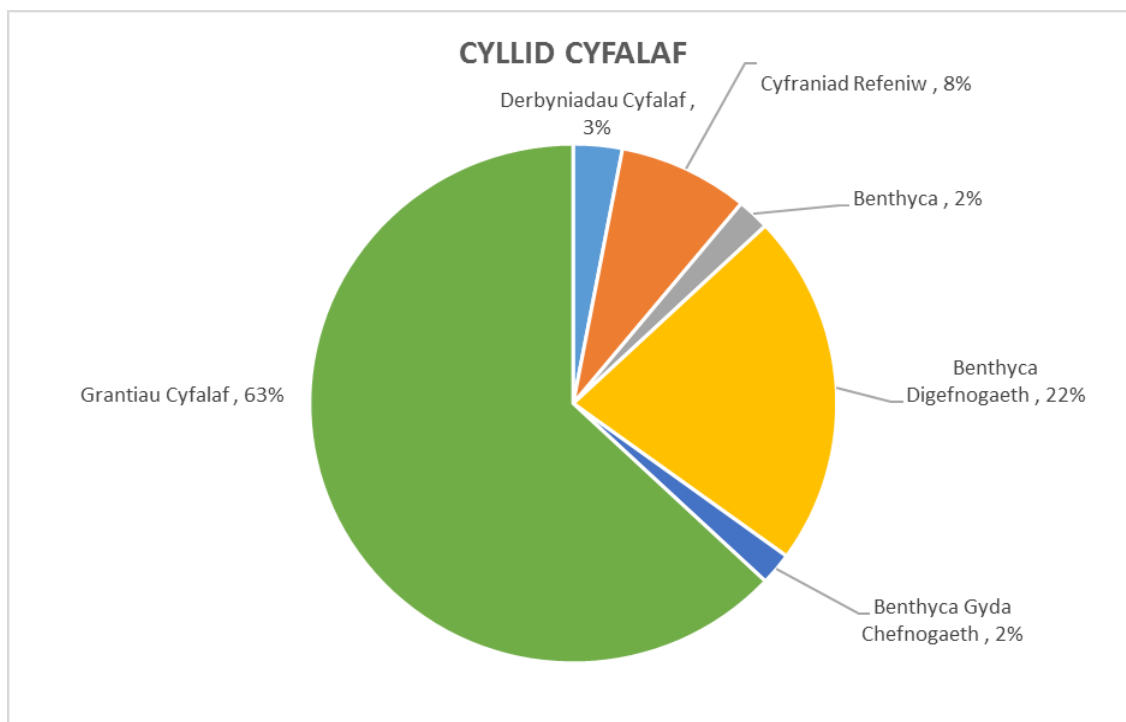
Cynllun	Swm (£'000)
Band A Ysgol 21ain Ganrif – Ysgol Cybi	118
Band A Ysgol 21ain Ganrif – Ysgol Rhyd Y Llan	131
Band A Ysgol 21ain Ganrif – Ysgol Brynsiencyn	258
Band A Ysgol 21ain Ganrif – Ysgol Santes Dwynwen	5,185
Band A Ysgol 21ain Ganrif – Ysgol Llangefni: Corn Hir a Bodffordd	421
Band A Ysgol 21ain Ganrif – Ysgol Llangefni: Y Graig	11
Band A Ysgol 21ain Ganrif - Seiriol	2
Cyllido Salix Goleadau LED	5
Offer Ffitrwydd - Caergybi	200
Llangefni Cau 3G	200
Cwrs Golf Llangefni – Peiriant Torri Gwair	5
Unedau Diwydiannol Penrhos	211
Unedau Diwydiannol Llangefni	3,250
System Cynllunio Buddsoddi i Arbed	12

Cynllun	Swm (£'000)
Cerbydau	118
Ailwynebu Priffyrdd	1,531
Ffordd Gyswllt Llangefni	2,078
Mapio Teithiau Llesol	56
Goleuadau Stryd – Salix	364
A545 Biwmares	104
A545 Astudiaeth Gwydnwch	42
Lliniaru Llifogydd Biwmares	416
Gwaith Amddiffyn Rhag Llifogydd - Llangefni	73
Cyfleuster Parcio a Theithio Gaerwen	59
Cyfalaf Diogelwch Ffyrdd	201
Pont Pwyso Newydd	29
Offer newydd ym Mhenhesgyn	55
Mân-Ddaliadau	177
TG - Prosiectau	448
Neuadd y Farchnad Caergybi	1,782
Y We Canolfan Byron	11
Prynu Gorfodol - Cynllun Peilot	176
Safle Preswyl i Sipsiwn a Theithwyr	53
Caffael eiddo presennol a datblygu eiddo newydd	1,525
Cyfanswm	19,307

Mae'r tabl isod yn dadansoddi'r gwariant sydd wedu cael ei gyfalafu:-

Ariennir Gan:	£'000
Benthyca Digefnogaeth	4,202
Benthyca Gyda Chefnogaeth	402
Grantiau Cyfalaf	12,167
Derbyniadau Cyfalaf	642
Cyfraniad Refiniw	1,525
Benthyca	369
Cyfanswm	19,307

Nodyn ynghylch cyfleusterau benthyca cyfredol a benthyca cyfalaf yr Awdurdod

Ar 31 Mawrth 2019, roedd gan yr Awdurdod £132.461m o Fenthyciadau Allanol. Ar y pryd, roedd Gofyniad Cyllido Cyfalaf yr Awdurdod, sydd, yn ei hanfod, yn fodd o fesur angen sylfaenol y Cyngor i fenthyca, yn £138.662m. Yn y Datganiad ar Reoli'r Trysorlys am 2018/19, y Terfyn Benthyca awdurdodwyd gan y Cyngor oedd £177m, felly, mae'r Awdurdod yn gyfforddus o fewn ei drothwy benthyca.

Crynodeb o ffynonellau cyllido mewnol ac allanol sydd ar gael i'r Awdurdod gyflawni ei gynlluniau gwariant cyfalaf ac ymrwmiadau ariannol eraill

Ar 31 Mawrth 2019, roedd ffynonellau cyllido mewnol yr Awdurdod yn cynnwys arian yn y banc gwerth £14.333m. Roedd £132.461m wedi ei fenthycu'n allanol.

3.4.3 Y Fantolen

Mae mantolen y Cyngor yn dangos sefyllfa ariannol dda ar ddiwedd 2018/19 gyda gwerth net o £162.5m. Mae hyn yn ostyngiad o £20.744m o gymharu â'r llynedd, yn bennaf oherwydd allanoli dyled er mwyn ailgyflenwi balansau arian parod ar ôl blynyddoedd o fenthycu mewnol.

Mae manylion asedau a rhwymedigaethau tymor hir a tymor byr y Cyngor yn cael eu dangos yn y Fantolen fel ar 31 Mawrth 2019 ar dudalen 23.

Cronfeydd Wrth Gefn

Mae'r gostyngiad o £20.744m yng ngwerth net y Cyngor a nodi'r uchod yn ganlyniad o ostyngiad o £21.519m mewn cronfeydd wrth gefn na ellir eu defnyddio a cynnydd o £0.775m mewn balansau a ellir eu defnyddio (gan gynnwys CRT).

4 Y Prif Faterion sy'n Effeithio ar Gyfrifon 2018/19

Gosododd y Cyngor gyllideb net o £130.9m ar gyfer 2018/19 i'w chyllido o gyfuniad o Incwm o'r Dreth Gyngor, Trethi Annomestig a grantiau cyffredinol. Roedd y gyllideb yn cynnwys gofyniad i sicrhau arbedion o £2.522m, a ymgorfforwyd yng nghyllidebau'r gwasanaethau unigol. Y sefyllfa alldro oedd gorwariant o £633k. Mae'r gorwariant yn cynnwys tan neu orwariant yn yr adrannau, arian wrth gefn ar gyfer digwyddiadau annisgwyl na chafodd ei ddefnyddio ac unrhyw eitemau unwaith-ac-am-byth eraill a nodwyd yn ystod y flwyddyn ariannol.

Pensiynau

Cynllun Pensiwn Athrawon - Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o'r Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoddi i athrawon fuddiannau penodol ar adeg eu hymddeoliad ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y costau drwy wneud cyfraniadau yn seiliedig ar gyfran o gyflog pensiynadwy'r aelodau.

Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol - Fel rhan o delerau ac amodau cyflogi ei swyddogion a gweithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad drwy fod yn rhan o Gronfa Pensiwn Gwynedd a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, sy'n golygu bod y Cyngor a'r gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, wedi ei glandro ar lefel y bwriedir iddi falansio'r ymrwymadau pensiwn gydag asedau buddsoddi. Ni fydd buddiannau yn daladwy mewn gwirionedd hyd oni fydd gweithwyr yn ymddeol ond mae'r Cyngor wedi ymrwymo i wneud y taliadau i'r Gronfa Pensiwn y mae angen eu datgelu ar yr adeg y bydd y gweithwyr yn ennill eu buddiannau i'r dyfodol.

Mae'r hinsawdd economaidd gyfredol yn parhau i gael effaith ar yr Ymrwymiad Pensiwn net. Mae un o'r newidiadau ar y Fantolen yn ymwneud â chronfa wrth gefn y Cyngor ar gyfer pensiynau, lle mae ymrwymiad y Cyngor wedi gynyddu o £102.188m i £130.730m, cynnydd o £28.542m. Mae'n bwysig nodi bod y cynnydd yn yr ymrwymiad yn y sefyllfa pensiwn yn seiliedig ar brisiadau actiwaraid. Caiff taliadau gwirioneddol y Cyngor i'r Gronfa Pensiwn eu hadolygu bob tair blynedd fel rhan o'r prisiad o'r Gronfa Pensiwn a gynhelir bob tair blynedd. Yna, penderfynir ar strategaeth fuddsoddi sy'n anelu at adennill unrhyw ddiffyg dros gyfnod y bydd Actiwari'r Gronfa Pensiwn (Hymans Robertson LLP) yn penderfynu arno.

Cwblhawyd y prisiad diweddaraf yn 2016 ac fe nodwyd bwlch cyllido hanesyddol o £3.882m ar gostau pensiwn. Roedd hwn i fod i gael ei gyllido dros y cyfnod o dair blynedd rhwng 2017/18 i 2019/20 trwy gynnydd yng nghanran cyfraniad y cyflogwyr i Gronfa Bensiwn Gwynedd. Fe nodwyd y gallai'r Cyngor arbed tua £200k pe bai taliad lwmp swm yn cael ei wneud yn lle hynny, gan y byddai hyn yn cynyddu incwm buddsoddiad i'r gronfa ac yn lleihau ymrwymiad pensiwn y Cyngor yn ôl y taliad lwmp swm. Felly, fe wnaeth y Cyngor daliad o £3.666m yn Ebrill 2017 ac mae wedi cael ei godi i Gostau na fedrir eu Dosbarthu a'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT) yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Bydd y prisiad actiaraidd nesaf yn cael ei gwblhau yn ystod 2019 a bydd unrhyw gyfraddau cyfraniadau pensiwn newydd yn weithredol o 1 Ebrill 2020.

Mae'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn dangos y buddiannau pensiwn a gafwyd yn y flwyddyn wedi eu haddasu yn ôl yr angen i adlewyrchu'r rhan honno o'r costau pensiwn nad ydynt yn cael eu talu gan Drethdalwyr y Cyngor.

Darpariaethau

Cyfanswm y darpariaethau a ddelir gan y Cyngor oedd £5.326m ar 1 Ebrill 2018. Yn ystod y flwyddyn, gostyngodd y balans £0.092m i £5.234m. Cynyddwyd y ddarpariaeth yswiriant i £0.27m yn unol â'r angen amcangyfrifedig. Crëwyd tair darpariaeth tymor byr newydd yn ystod 2017/18, sef cyfanswm o £0.430m, i ddarparu ar gyfer costau disgwylidig yn y dyfodol a allai godi o rwymedigaeth yn y gorffennol. Mae dau o'r tri bellach wedi'u dileu. Roedd darpariaeth Penhesgyn yn cyllido'r costau'n ymwneud â'r safle tirlenwi ar gyfer 2018/19 £104k. Ers hyn, mae'r ddarpariaeth wedi cynyddu £278k ar gyfer costau posib y dyfodol. Y newid net yn ddarpariaeth Penhesgyn oedd £174k.

Gwelir manylion y symudiadau yn y darpariaethau yn Nodyn 27 y Cyfrifon.

Busnes Hyfyw

Paratwir y cyfrifon ar sail 'busnes hyfyw'. Golyga hyn y cafodd y cyfrifon eu paratwir ar y sail bod y Cyngor yn parhau yn ei ffurf bresennol yn y dyfodol. Crëwyd Cyngor Sir Ynys Môn drwy statud/deddf yn 1996 a bydd yn parhau yn ei ffurf bresennol hyd nes y bydd yn cael ei newid drwy statud.

Perthnasedd

Ystyrir bod gwariant ac incwm yn berthnasol pe byddai'r swm yn newid y darlun cywir a theg o'r cyfrifon. Pe bai eitem berthnasol yn cael ei hepgor o'r cyfrifon byddai'n newid yn sylweddol ddealltwriaeth unigolion o'r cyfrifon a chywirdeb y cyfrifon. Mae'r cyngor wedi gosod ei lefel perthnasedd fel yr isaf o 5% o berthnasedd neu £200k. Bernir bod symiau is na hyn yn amherthnasol ac ni fyddir yn gwneud addasiadau ar eu cyfer petai camgymeriad yn dod i'r amlwg neu pe bai unrhyw beth wedi cael ei hepgor.

5. Eglurhad o'r Datganiadau Ariannol

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn nodi manylion incwm a gwariant y Cyngor ar gyfer blwyddyn ariannol 2018/19 a'l Fantolen ar 31 Mawrth 2019. Mar'r datganiadau hyn yn cynnwys y Gronfa Gyffredinol a'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT). Ynddynt, nodi cyfrifoldebau'r Cyngor a Phennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) y Cyngor, sef Swyddog Adran 151 dynodedig y Cyngor.

Datganiadau Ariannol Craidd:-

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys y datganiadau ariannol craidd, sef:-

1. **Y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES)** – sy'n dangos y gost cyfrifo o ddarparu gwasanaethau yn ystod y flwyddyn, gan ddefnyddio arferion cyfrifo a dderbynnir yn hytrach na'r swm fydd yn cael ei gyllido o'r trethi.
2. **Dadansoddiad Gwariant a Chyllido (EFA)** – sy'n dangos y wybodaeth yn y CIES ond, yn ogystal, mae'n darparu addasiadau cyfrifo sydd yn cael eu canslo allan yn Nodyn 7 er mwyn sicrhau nad yw'r addasiadau yma'n cael ei cyllido gan Drethdalwyr y Dreeth Gyngor. Mae'r golofn gyntaf o'r Dadansoddiad Gwariant a Chyllido yn darparu gwir effaith perfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau a chronfeydd wrth gefn y Cyngor a'r CRT.
3. **Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn (MIRS)** – sy'n dangos y symudiad yn ystod y flwyddyn yn y gwahanol gronfeydd wrth gefn sydd gan y Cyngor wedi ei ddadansoddi yn ôl cronfeydd wrth gefn y ellir ei ddefnyddio a chronfeydd wrth gefn na ellir eu defnyddio. Mae'r datganiad yn dangos cost wirioneddol darparu gwasanaethau'r Awdurdod a'r modd y caiff y costau hyn eu cyllido o'r gwahanol gronfeydd wrth gefn.
4. **Y Fantolen** – sy'n nodi gwerth yr asedau a'r rhwymediaethau a gydnabyddir gan yr Awdurdod ar ddyddiad y Fantolen. Caiff asedau net eu cyfatebu gan y cronfeydd wrth gefn sydd gan yr Awdurdod.
5. **Datganiad Llif Arian** – sy'n dangos y newidiadau o ran arian a chywrerthoedd arian y Cyngor yn ystod cyfnod yr adroddir arno.
6. **Y Nodiadau** – y nodiadau l'r Datganiadau Ariannol craidd sy'n darparu mwy o fanylion am bolisiau cyfrifo'r Cyngor a'r eitemau sydd wedi eu cynnwys yn y datganiadau.

Datganiadau Ariannol Atodol

1. **Datganiad o Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon** – sy'n egluro cyfrifoldebau'r Cyngor a'r Swyddog Adran 151.
2. Mae'r **Cyfrif Refeniw Tai (CRT)** yn gofnod o wariant ac incwm refeniw sy'n ymwneud â stoc dai'r Cyngor. Ei brif bwrpas yw sicrhau bod y gwariant ar reoli tenantiaethau a chynnal a chadw anheddau'n cael ei gydbwyso gan y rhenti a godir ar denantiaid. Mae'r Cyfrif Refeniw Tai wedi cael ei glustondi'n benorol i'r pwrpas hwnnw o Gronfa Gyffredinol y Cyngor.
3. **Barn yr Archwiliwr** – fel Archwilydd Allanol y Cyngor, Archwiliwr Cyffredinol Cymru bydd yn cynnal yr archwiliad statudol ac arwyddo y Datganiad Cyfrifon wedi i'r Swyddog Adran 151 lofnodi a dyddio'r Datganiad Cyfrifon. Byddant wedyn yn cyhoeddi barn ynghylch a oes angen eu haddasu neu beidio. Y dyddiad cau ar gyfer y farn hon yw 15 Medi wedi i'r flwyddyn ddod i ben.
4. **Newidiadau mewn Polisi Cyfrifo**
Nid oes angen gwneud unrhyw newidiadau o bwys o'r driniaeth gyfrifo ar gyfer 2018/19 ac eithrio newidiadau o ganlyniad i weithredu Offerynnau Ariannol IFRS 9 ac IFRS 15 Refeniw gan y sawl sy'n derbyn Gwasanaeth. Addaswyd Nodyn 51 Polisiâu Cyfrifo i adlewyrchu'r newidiadau sy'n codi o'r safonau ariannol hyn.

Daw'r Datganiad Cyfrifon i ben gyda'r Datganiad Llywodraethu Blynnyddol (AGS) 2018/19. Mae hwn i'w weld ar dudalen 128 i dudalen 169. Mae'r AGS yn rhoi trosolwg o fframwaith llywodraethu'r Cyngor. Mae hefyd yn darparu crynodeb o adroddiadau ac adolygiadau yn rhoi sylwadau ar faterion llywodraethu a pherfformad sy'n ymwneud â'r Cyngor.

DATGANIAG O GYFRIFOLDEBAU AM Y DATGANIAD CYFRIFON

Cyfrifoldebau Cyngor Sir Ynys Môn

Mae'n ofynnol i Gyngor Sir Ynys Môn:-

- wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu ei faterion ariannol yn briodol a sicrhau fod gan un o'i swyddogion y cyfrifoldeb am weinyddu'r materion hynny. Yn y Cyngor hwn, y swyddog yw'r Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) sydd hefyd wedi'i ddynodi'n Swyddog Adran 151;
- reoli ei faterion er mwyn sicrhau defnydd economaidd, effeithlon ac effeithiol o adnoddau ac i ddiogelu ei asedau;
- gymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon.

Cyfrifoldebau'r Swyddog Adran 151

Y Swyddog Adran 151 sydd yn gyfrifol am baratoi Datganiad Cyfrifon y Cyngor yn unol â'r ymarferion priodol fel y gosodir yn y Côd Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifo Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig ("Y Côt").

Wrth baratoi'r Datganiad Cyfrifon hwn, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- dewis polisïau cyfrifo priodol ac yna eu defnyddio'n gyson;
- ffurfio barnau a gwneud amcangyfrifon a oedd yn rhesymol a darbodus;
- cydymffurfio â Chôt Ymarfer Awdurdod Lleol CIPFA.

Hefyd, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- cadw cofnodion cyfrifo priodol ac amserol;
- cymeryd camau rhesymol i ddarganfod a gwarchod rhag twyll ac unrhyw afreoleidd-dra arall.

Tystysgrif

Tystiaf fod y Datganiad Cyfrifon yma yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar y dyddiad cyfrifo a'i incwm a'i wariant am y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2019.

Llofnodwyd:

**Richard Marc Jones FCPFA
PENNAETH SWYDDOGAETH (ADNODDAU) A SWYDDOG ADRAN 151**

Llofnodwyd:

**Cynghorydd Margaret Murley Roberts
CADEIRYDD CYNGOR SIR YNYS MÔN**

Dyddiedig: 10 Medi 2019

Adroddiad archwilydd annibynnol Archwilydd Cyffredinol Cymru i aelodau Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad ar yr archwiliad o'r datganiadau ariannol

Barn

Rwyf wedi archwilio datganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31/3/2019 dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae datganiadau ariannol aelodau Cyngor Sir Ynys Môn yn cynnwys y Datganiad Symudiadau mewn Cronfeydd, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llif Arian Parod y Datganiad Symud ar y Cyfrif Refeniw Tai a Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif refeniw Tai a'r nodiadau cysylltiedig, gan gynnwys crynodeb o bolisiau cyfrifyddu arwyddocaol.

Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19 sy'n seiliedig ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS).

Yn fy marn i mae'r datganiadau ariannol:

- yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa ariannol **Cyngor Sir Ynys Môn** at 31/3/2019 ac o'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar y dyddiad hwnnw; ac
- wedi'u paratoi'n briodol yn unol â gofynion deddfwriaethol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19

Sail y farn

Cynhaliais fy archwiliad yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio yn y DU (ISAs (UK)). Caiff fy nghyfrifoldebau dan y safonau hynny eu disgrifio ymhellach yn yr adran o'm hadroddiad sy'n nodi cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol. Rwy'n annibynnol o'r cyngor yn unol â'r gofynion moesegol sy'n berthnasol i'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol yn y DU, gan gynnwys Safon Foesegol y Cyngor Adrodd Ariannol, ac rwyf wedi cyflawni fy nghyfrifoldebau moesegol eraill yn unol â'r gofynion hyn. Credaf fod y dystiolaeth archwilio yr wyf wedi'i chael yn ddigonol ac yn briodol i ddarparu sail i'm barn.

Casgliadau sy'n ymwneud â busnes gweithredol

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol y mae'r Safonau Archwilio Rhyngwladol y DU yn ei gwneud yn ofynnol i mi gyflwyno adroddiad i chi arnynt ble:

- nid yw'r defnydd o sail gyfrifyddu busnes gweithredol wrth baratoi'r datganiadau ariannol yn briodol; neu
- nid yw'r swyddog ariannol cyfrifol wedi datgelu yn y datganiadau ariannol unrhyw ansicrwydd perthnasol a nodwyd a all fwrw amheuaeth sylweddol ar allu'r cyngor i barhau i fabwysiadu sail gyfrifyddu busnes gweithredol am gyfnod o ddeuddeg mis o leiaf o'r dyddiad pan awdurdodir cyhoeddi'r datganiadau ariannol.

Gwybodaeth arall

Y swyddog ariannol cyfrifol sy'n gyfrifol am yr wybodaeth arall yn yr adroddiad blynyddol a chyfrifon. Mae'r wybodaeth arall yn cynnwys yr wybodaeth yn yr adroddiad blynyddol, heblaw am y datganiadau ariannol a'm hadroddiad i fel archwilydd ar y rhain. Nid yw fy marn am y datganiadau ariannol yn cwmpasu'r wybodaeth arall a, heblaw i'r graddau a nodir yn benodol fel arall yn ddiweddarach yn fy adroddiad, nid wyf yn mynegi unrhyw fath o gasgliad sicrwydd ar yr wybodaeth arall honno.

Mewn cysylltiad â'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol, fy nghyfrifoldeb i yw darllen yr wybodaeth arall er mwyn nodi anghysonderau perthnasol â'r datganiadau ariannol archwiliedig a nodi unrhyw wybodaeth sy'n ymddangos fel petai'n berthnasol anghywir ar sail yr wybodaeth a gefais wrth i mi gyflawni'r archwiliad neu sy'n berthnasol anghyson â'r wybodaeth honno. Os dof yn ymwybodol o unrhyw gamddatganiadau neu anghysonderau perthnasol ymddangosiadol, ystyriaef y goblygiadau ar gyfer fy adroddiad.

Adroddiad ar ofynion eraill

Barn am faterion eraill

Yn fy marn i, yn seiliedig ar y gwaith a wnaed yn ystod fy archwiliad:-

- mae'r wybodaeth a geir yn yr Adroddiad Naratif ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Adroddiad Naratif wedi ei baratoi yn unol â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19;
- mae'r wybodaeth a roddwyd yn y Datganiad Llywodraethu ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Datganiad Llywodraethu wedi'i baratoi yn unol â chanllawiau.

Materion y cyflwynaf adroddiad arnynt drwy eithriad

Yng ngoleuni'r wybodaeth a'r ddealltwriaeth am y cyngor a'i amgylchedd a gafwyd yn ystod yr archwiliad, nid wyf wedi nodi unrhyw gamddatganiadau perthnasol yn yr Adroddiad Naratif na'r Datganiad Llywodraethu Blynnyddol.

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol, y cyflwynaf adroddiad i chi arnynt os bydd yr amgylchiadau canlynol yn berthnasol, yn fy marn i:

- ni chadwyd cofnodion cyfrifyddu digonol;
- nid yw'r datganiadau ariannol yn gyson â'r cofnodion a'r ffurflenni cyfrifyddu; neu
- nid wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth ac esboniadau y mae eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad.

Tystysgrif cwblhau archwiliad

Ardystiaf fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Cyfrifoldebau

Cyfrifoldebau'r swyddog ariannol cyfrifol am y datganiadau ariannol

Fel yr esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau ar gyfer y Datganiad Cyfrifon a nodir ar dudalennau 1 i 169 y swyddog ariannol cyfrifol sy'n gyfrifol am baratoi'r datganiad cyfrifon, sy'n rhoi darlun gwir a theg, ac am ba bynnag reolaeth fewnol sy'n angenrheidiol ym marn y swyddog ariannol cyfrifol i allu paratoi datganiadau cyfrifon heb unrhyw gamddatganiadau perthnasol, boed hynny trwy dwyll neu wall.

Wrth baratoi'r datganiad cyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am asesu gallu'r cyngor i barhau fel busnes gweithredol, gan ddatgelu fel y bo'n gymwys, faterion sy'n ymwneud â'r busnes gweithredol a defnyddio sail gyfrifyddu busnes gweithredol oni thybir nad yw'n briodol.

Cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol

Fy amcanion yw cael sicrwydd rhesymol ynghylch p'un a yw'r datganiadau ariannol yn eu cyfanrwydd yn rhydd o gamddatganiad perthnasol, boed hynny trwy dwyll neu wall, a chyhoeddi adroddiad archwilydd sy'n cynnwys fy marn. Mae sicrwydd rhesymol yn lefel uchel o sicrwydd, ond nid yw'n gwarantu y bydd archwiliad a gynhelir yn unol â'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio yn y DU wastad yn canfod camddatganiad perthnasol pan fo'n bodoli. Gall camddatganiadau ddeillio o dwyll neu wall ac fe'u hystyrir yn berthnasol os, yn unigol neu gyda'i gilydd, gellid yn rhesymol ddisgwyl iddynt ddylanwadu ar benderfyniadau economaidd defnyddwyr a wneir ar sail y datganiadau ariannol hyn.

Ceir disgrifiad pellach o gyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol ar wefan y Cyngor Adrodd Ariannol yn www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Mae'r disgrifiad hwn yn rhan o'm hadroddiad archwilio.

Anthony J Barrett
Tros ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru
Dyddiad:

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR AM Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN AR 31 MAWRTH 2019

Dengys y datganiad hwn gostau cyfrifo yn ystod y flwyddyn mewn perthynas â darparu gwasanaethau yn unol ag arferion cyfrifo a dderbynnir yn gyffredinol, yn hytrach na'r symiau a gyllidir o'r trethi. Mae'r Cyngor yn codi trethi i gwrdd â gwariant yn unol â rheoliadau, gall hyn fod yn wahanol i'r gost gyfrifyddol. Ceir darlun o'r sefyllfa o ran trethi yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

2018/19			Gwasanaethau	Nodyn	2017/18		
Gwariant Gros £'000	Incwm Gros £'000	Gwariant Net £'000			Gwariant Gros £'000	Incwm Gros £'000	Gwariant Net £'000
70,793	(14,660)	56,133	Dysgu Gydol Oes		82,550	(14,508)	68,042
37,503	(8,952)	28,551	Gwasanaethau Oedolion		34,304	(10,505)	23,799
11,876	(1,199)	10,677	Gwasanaethau Plant		10,388	(710)	9,678
4,949	(3,966)	983	Tai		4,623	(3,768)	855
24,934	(5,570)	19,364	Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff		29,364	(8,404)	20,960
12,694	(7,272)	5,422	Rheoleiddio a Datblygu Economaidd		12,509	(5,950)	6,559
5,548	(226)	5,322	Trawsnewid		7,430	(209)	7,221
28,187	(19,454)	8,733	Adnoddau		28,057	(19,815)	8,242
1,790	(253)	1,537	Busnes y Cyngor		2,182	(353)	1,829
2,148	(1,144)	1,004	Costau Corfforaethol a Democrataidd		2,541	(707)	1,834
579	-	579	Rheolaeth Corfforaethol		587	(9)	578
134	-	134	Costau heb eu ddsbarthu		3,724	-	3,724
12,079	(17,843)	(5,764)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)		10,841	(16,778)	(5,937)
213,214	(80,539)	132,675	Diffyg ar weithrediadau sy'n parhau		229,100	(81,716)	147,384
		22,129	Gwariant gweithredu arall	12			23,148
		10,405	Incwm a gwariant cyllido a buddsoddi	13a			8,816
		(157,047)	Trethiant ac incwm grant amhenodol	14			(146,749)
		8,162	Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau				32,599
		(6,152)	Gwarged ar ailbriso asedau nad ydynt yn gyfredol	11c, 15 & 17			(41,122)
		18,734	Ailfesur y rhwymedigaeth Pensiwn Net	11ch & 41			(9,858)
		12,582	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall				(50,980)
		20,744	Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr				(18,381)

**DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO
2018/19**

2018/19			Gwasanaethau	2017/18		
Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT £'000	Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr £'000		Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT £'000	Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr £'000
50,382	5,751	56,133	Dysgu Gydol Oes	46,950	21,092	68,042
26,387	2,164	28,551	Gwasanaethau Oedolion	22,494	1,305	23,799
10,671	6	10,677	Gwasanaethau Plant	9,926	(248)	9,678
749	234	983	Tai	700	155	855
14,473	4,891	19,364	Priffydd, Eiddo a Gwastraff	16,371	4,589	20,960
3,799	1,623	5,422	Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	3,719	2,840	6,559
4,422	900	5,322	Trawsnewid	4,036	3,185	7,221
8,219	514	8,733	Adnoddau	7,958	284	8,242
1,367	170	1,537	Busnes y Cyngor	1,689	140	1,829
1,286	(282)	1,004	Costau Corfforaethol a Democraidaidd	2,142	(308)	1,834
579	-	579	Rheolaeth Corfforaethol	578	-	578
-	134	134	Costau heb eu ddsbarthu	3,464	260	3,724
(7,675)	1,911	(5,764)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(6,718)	781	(5,937)
114,659	18,016	132,675	Cost Net Gwasanaethau	113,309	34,075	147,384
(115,434)	(9,079)	(124,513)	Incwm a Gwariant Arall	(106,033)	(8,752)	(114,785)
(775)	8,937	8,162	(Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	7,276	25,323	32,599
(24,069)			Balans agoriadol y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 1 Ebrill	(31,345)		
(775)			Llai Diffyg ar falans y Gronfa Cyffredinol a'r CRT yn y flwyddyn	7,276		
(24,844)			Balans cau y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 31 Mawrth	(24,069)		

Tudalen 46

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN AR GYFER Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN AR 31 MAWRTH 2019

Dengys y Datganiad hwn y symudiad o fewn y flwyddyn mewn gwahanol gronfeydd wrth gefn a ddelir gan y Cyngor, wedi eu dadansoddi'n 'Gronfeydd Wrth Gefn Defnyddiadwy' (h.y. y rhai hynny y gellir eu defnyddio i ariannu gwariant neu leihau trethi lleol) a chronfeydd wrth gefn eraill. Mae'r llinell Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau'n dangos y gwir gost economaidd o ddarparu gwasanaethau'r Cyngor, gyda manylion pellach yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hwn yn wahanol i'r symiau statudol y mae'n rhaid eu codi ar Falans Cronfa'r Cyngor i bwrpas pennu'r Dreth Gyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai i bwrpas pennu rhenti. Mae'r llinell 'Cynnydd/(Gostyngiad) Net cyn Trosglwyddiadau i gronfeydd clustnodedig wrth gefn' yn dangos y symudiad yn y flwyddyn o falansau Cronfa'r Cyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai cyn i'r Cyngor wneud unrhyw drosglwyddiadau dewisol i neu o'r cronfeydd clustnodedig wrth gefn.

	Balans Cronfa'r Cyngor £'000	Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig Cronfa'r Cyngor (Nodyn 8) £'000	Balans CRT (Datganiadau Ariannol Atodol) £'000	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf (Nodyn 10) £'000	Balansau Ysgolion (Nodyn 9) £'000	Grantiau Cyfalaf Anghywysiedig (Nodyn 14) £'000	Cronfeydd wrth Gefn a Glustnodedig CRT (Nodyn 8) £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Defnyddiadwy £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Na ellir eu defnyddio (Nodyn 11) £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn (y Cyngor) £'000
Balans ar 1 Ebrill 2017	8,355	13,357	7,544	-	2,089	-	-	31,345	133,474	164,819
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn										
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	(31,789)	-	(810)	-	-	-	-	(32,599)	-	(32,599)
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	50,980	50,980
Cyfanswm yr Incwm a'r Gwariant Cynhwysfawr	(31,789)	-	(810)	-	-	-	-	(32,599)	50,980	18,381
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 7)	24,215	-	781	327	-	-	-	25,323	(25,323)	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	(7,574)	-	(29)	327	-	-	-	(7,276)	25,657	18,381
Trosglwyddiadau i(o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig (Nodyn 8)	6,118	(5,756)	(135)	(7)	(220)	-	-	-	-	-
Cynnydd / (Gostyngiad) yn ystod y flwyddyn	(1,456)	(5,756)	(164)	320	(220)	-	-	(7,276)	25,657	18,381
Balans ar 31 Mawrth 2018	6,899	7,601	7,380	320	1,869	-	-	24,069	159,131	183,200
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn										
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	(7,258)	-	(904)	-	-	-	-	(8,162)	-	(8,162)
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	(12,582)	(12,582)
Cyfanswm yr Incwm a'r Gwariant Cynhwysfawr	(7,258)	-	(904)	-	-	-	-	(8,162)	(12,582)	(20,744)
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 7)	6,160	-	1,911	866	-	-	-	8,937	(8,937)	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	(1,098)	-	1,007	866	-	-	-	775	(21,519)	(20,744)
Trosglwyddiadau i(o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig (Nodyn 8)	111	1,127	-	-	(1,238)	-	-	-	-	-
Cynnydd / (Gostyngiad) yn ystod y flwyddyn	(987)	1,127	1,007	866	(1,238)	-	-	775	(21,519)	(20,744)
Balans ar 31 Mawrth 2019	5,912	8,728	8,387	1,186	631	-	-	24,844	137,612	162,456

Y FANTOLEN AR 31 MAWRTH 2019

Mae'r Fantolen yn dangos gwerth yr asedau a'r rhwymedigaethau a gydnabyddir gan y Cyngor ar ddyddiad y Fantolen. Mae asedau net y Cyngor (asedau llai rhwymedigaethau) yn cyd-fynd â'r cronfeydd wrth gefn sy'n cael eu dal gan y Cyngor. Adroddir ar gronfeydd wrth gefn mewn dau gategori. Mae'r categori cyntaf o gronfeydd wrth gefn yn gronfeydd wrth gefn y mae modd ei defnyddio, h.y. y cronfeydd wrth gefn hynny y gall y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau, yn amodol ar yr angen i gynnal lefel ddarbodus o gronfeydd wrth gefn ac unrhyw gyfyngiadau statudol ar eu defnydd (er enghraifft y Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn y gellir ond ei defnyddio ar gyfer gwariant cyfalaf neu i dalu dyledion). Yr ail gategori o gronfeydd wrth gefn yw'r rheini na all y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau. Mae'r categori hwn o gronfeydd wrth gefn yn cynnwys cronfeydd wrth gefn sy'n dal enillion a cholledion heb eu gwireddu, lle byddai'r arian ond ar gael i ddarparu gwasanaethau petai'r asedau'n cael eu gwerthu (er enghraifft y Gronfa Ailbriso wrth Gefn); a chronfeydd wrth gefn sy'n dal gwahaniaethau amseru a ddangosir yn y llinell Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn 'Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo A Sail Gyllido Dan y Rheoliadau'.

	Nodyn	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2018 £'000
Eiddo, offer a chyfarpar	15	396,452	386,886
Asedau Treftadaeth	17	3,676	3,645
Eiddo Buddsoddi	18	6,000	5,791
Asedau Anniriaethol	19	701	756
Buddsoddiadau Tymor Hir	44	-	1
Dyledwyr tymor hir	24	266	608
Asedau tymor hir		407,095	397,687
Buddsoddiadau tymor byr	44	-	5
Asedau a ddelir i'w gwerthu	21	1,557	2,442
Rhestrau stoc	23	300	385
Dyledwyr tymor byr	24	29,653	24,031
Arian a chywerthoedd arian	25	15,825	7,789
Asedau Cyfredol		47,335	34,652
Benthyca tymor byr	44	(7,535)	(12,413)
Credydwyr tymor byr	26	(18,151)	(18,251)
Darpariaethau tymor byr	27	(429)	(695)
Derbyniadau grantiau cyfalaf ymlaen llaw	37	(2,815)	(3,897)
Rhwymedigaethau Cyfredol		(28,930)	(35,256)
Credydwyr tymor hir	26	(157)	(151)
Darpariaethau tymor hir	27	(4,805)	(4,631)
Benthyca tymor hir	44	(127,352)	(106,913)
Rhwymedigaethau tymor hir eraill	41	(130,730)	(102,188)
Rhwymedigaethau tymor hir		(263,044)	(213,883)
Asedau net		162,456	183,200
Cronfeydd wrth gefn y mae modd eu defnyddio	MIRS	24,844	24,069
Cronfeydd wrth gefn nad na ellir eu defnyddio	11	137,612	159,131
Cyfanswm Cronfeydd wrth gefn		162,456	183,200

DATGANIAD LLIF ARIAN – AM Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN 31 MAWRTH 2019

Dengys y Datganiad Llif Arian newidiadau mewn arian parod a chywerthoedd arian y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol. Dengys y datganiad sut mae'r Cyngor yn cynhyrchu a defnyddio arian parod a chywerthoedd arian trwy ddsbarthu llif arian yn weithgareddau gweithredu, buddsoddi a chyllido. Mae cyfanswm y llif arian net o weithgareddau gweithredu yn ddangosydd allweddol o faint o weithgareddau'r Cyngor a gyllidir trwy drethiant ac incwm grant neu gan dderbynwyr y gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor. Mae'r gweithgareddau buddsoddi'n cynrychioli'r all-lif arian ar gyfer adnoddau y bwriedir eu defnyddio i gyfrannu tuag at ddarpariaeth gwasanaeth y Cyngor yn y dyfodol. Mae'r llif arian sy'n codi o weithgareddau cyllido'n ddefnyddiol i ragweld yr hawl a fydd gan ddarparwyr cyfalaf (h.y. benthyciadau) ar lif arian y Cyngor yn y dyfodol.

	Nodyn	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Diffyg Net ar Ddarparu Gwasanaethau		(8,162)	(32,599)
Addasiadau i'r gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau am symudiadau anariannol	28	29,452	39,405
Addasiadau am eitemau cynwysedig yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sydd yn weithgareddau buddsoddi neu cyllido	28	(18,221)	(14,583)
Llif arian net o Weithgareddau Gweithredu		3,069	(7,777)
Llif arian net o Weithgareddau Buddsoddi	29	(10,503)	(11,042)
Llif arian net o Weithgareddau Cyllido	30	15,470	11,668
(Gostyngiad)/Cynnydd Net mewn Arian Parod a Chywerthoedd Arian		8,036	(7,151)
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar gychwyn y flwyddyn ariannol		7,789	14,940
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol	25	15,825	7,789

NODIADAU I'R CYFRIFON

Dadansoddiad o Wariant a Chyllido (EFA)

Bwriad y Dadansoddiad o Wariant a Chyllido (EFA) ar dudalen 21 yw dangos effaith wirioneddol perfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau'r Cyngor. Mae'r Datganiad Cynhwysfawr ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) yn cynnwys nifer o addasiadau cyfrifo megis dibrisiant ac addasiadau i bensynau na chaniateir iddynt, yn unol â'r gyfraith, gael eu cyllido o'r Dreth Gyngor. Nid yw'r rhain yn gostau gwirioneddol sy'n effeithio ar falansau defnyddiadwy'r Cyngor. Dengys y CIES ddiffyg o £8.162m ar ddarparu gwasanaethau. Dangosir hyn hefyd yng ngholofn C, sef Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr sydd yn yr EFA ar dudalen 21. Er mwyn sicrhau nad yw'r costau cyfrifo hyn yn cael effaith ar drethdalwyr y Cyngor ac ar gronfeydd y Cyngor, caiff y costau hyn o £8.937m eu canslo allan yn yr EFA a chânt hefyd eu dangos yn y Datganiad ar y Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn (MIRS) ar dudalen 22. Dangosir y rhain yng ngholofn B yr EFA ar dudalen 21 a elwir yn Addasiadau rhwng y Sail Gyllido a Chyfrifo. Mae colofn A yr EFA ar dudalen 21 yn dangos y costau yr aethpwyd iddynt yn briodol yn erbyn Cronfeydd y Cyngor. Mae'n dangos balans gwarged o £0.775m a chaiff ei gyfrifo drwy dynnu colofn B o golofn C. Mae hyn o gymorth i nodi balansau defnyddiadwy'r Cyngor heb yr addasiadau cyfrifo hyn. Caiff effaith yr addasiadau cyfrifo hyn ei dangos yn y golofn cronfeydd wrth gefn nad oes modd ei ddefnyddio yn y Datganiad ar Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn. Mae Nodyn 1a yn crynhoi'r math o addasiadau cyfrifo nad ydynt yn cael eu cyllido gan y Cyngor.

Mae'r CIES a chael gwared ar yr addasiadau cyfrifo, pan gânt eu ychwanegu at eu gilydd, yn dangos yr effaith am y flwyddyn ar gronfeydd y Cyngor.

	£'000
Cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy'r Cyngor ar 1 Ebrill 2018	(24,069)
Diffyg/(gwarged) ar Ddarparu Gwasanaethau 2018/19 – CIES	8,162
Addasiadau i gael gwared ar effaith addasiadau cyfrifo nad ydynt yn effeithio Cronfa'r Cyngor – gweler Nodyn 7 ar dudalen 34 am fwy o fanylion	(8,937)
Diffyg/(gwarged) diwygiedig sy'n cael effaith ar falansau'r Cyngor (yn cynnwys CRT)	(775)
Cronfeydd wrth gefn/balansau defnyddiadwy'r Cyngor ar 31 Mawrth 2019	(24,844)

Ar ôl canslo allan yr holl addasiadau cyfrifo (y manylir arnynt yn Nodyn 7 ar dudalen 34), dengys y tabl uchod bod tanwariant (gwarged o incwm dros wariant) o £0.775m. Arweiniodd hyn, felly, at gynnydd ym malansau defnyddiadwy'r Cyngor i £24.844m. Mae hyn oherwydd tanwariant ar y CRT oherwydd oedi mewn perthynas â gwariant cyfalaf ar dai newydd ac adnewyddu stoc dai'r Cyngor a rhyddhau cronfeydd wrth gefn clustnodedig. Roedd y tanwariant net y Cyngor o gyllid y cyllidebwyd ar ei gyfer yn 2018/19 yn £0.172m. Fodd bynnag, defnyddiwyd cyfanswm o £0.603m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig y Cyngor a'r CRT i gyllido rhai costau yn ystod 2018/19. Arweiniodd hyn at gynnydd i £0.775m yn hytrach na £0.172m yng nghyfanswm y cronfeydd wrth gefn. Dangosir hyn yn y crynodeb isod o gronfeydd wrth gefn defnyddiadwy.

Crynodeb o'r Symudiadau yng Nghronfeydd Wrth Gefn y Cyngor yn 2018/19

Crynodeb o'r Symudiadau ym Malansau/Cronfeydd Wrth Gefn y Cyngor yn 2018/19	Cronfa Wrth Gefn Gyffredinol y Cyngor	Cronfeydd Wrth Gefn Clustnodedig y Cyngor	Cronfa Wrth Gefn Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	Cronfeydd Wrth Gefn Ysgolion	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn mae modd ei ddefnyddio
Eitemau sy'n effeithio ar Gronfa Wrth Gefn y Cyngor 2018/19	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans Agoriadol Cronfa Wrth Gefn y Cyngor ar 1 Ebrill 2018	(6,899)	(7,601)	(7,380)	(1,869)	(320)	(24,069)
Gorwariant/(Tanwariant) Net 2018/19	633	-	(805)	-	-	(172)
Balans y Cyngor ar ôl y gor(tan)wariant	(6,266)	(7,601)	(8,185)	(1,869)	(320)	(24,241)
Trosglwyddiadau Net o/(i) Gronfeydd Wrth Gefn ar gyfer cyllid a gymeradwywyd	354	(1,127)	(202)	1,238	(866)	(603)
Balans y Gronfa Gyffredinol ar 31 Mawrth 2019	(5,912)	(8,728)	(8,387)	(631)	(1,186)	(24,844)

NODYN 1 – Nodyn ar y Dadansoddiad Gwariant a Chyllido

NODYN 1a – Nodyn ar y Dadansoddiad Gwariant a Chyllido 2018/19

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf £'000	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn £'000	Gwahaniaethau arall £'000	Cyfanswm Addasiadau £'000
Dysgu Gydol Oes	3,583	1,939	229	5,751
Gwasanaethau Oedolion	611	1,623	(70)	2,164
Gwasanaethau Plant	-	20	(14)	6
Tai	1	246	(13)	234
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	4,090	826	(25)	4,891
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	759	948	(84)	1,623
Trawsnewid	465	421	14	900
Adnoddau	16	478	20	514
Busnes y Cyngor	1	198	(29)	170
Costau Corfforaethol a Democraataidd	-	(282)	-	(282)
Rheolaeth Corfforaethol	-	-	-	-
Costau Na Dosbarthwyd	-	134	-	134
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	1,555	407	(51)	1,911
Cost net Gwasanaethau	11,081	6,958	(23)	18,016
Incwm a Gwariant arall o'r Dadansoddiad Cyllido	(11,929)	2,850	-	(9,079)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddifyg	(848)	9,808	(23)	8,937

2017/18

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf £'000	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn £'000	Gwahaniaethau arall £'000	Cyfanswm Addasiadau £'000
Dysgu Gydol Oes	20,430	1,064	(402)	21,092
Gwasanaethau Oedolion	344	935	26	1,305
Gwasanaethau Plant	-	(271)	23	(248)
Tai	8	150	(3)	155
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	4,183	490	(84)	4,589
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	2,350	537	(47)	2,840
Trawsnewid	2,934	276	(25)	3,185
Adnoddau	16	270	(2)	284
Busnes y Cyngor	1	116	23	140
Costau Corfforaethol a Democraataidd	-	(308)	-	(308)
Rheolaeth Corfforaethol	-	-	-	-
Costau Na Dosbarthwyd	-	260	-	260
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	524	229	28	781
Cost net Gwasanaethau	30,790	3,748	(463)	34,075
Incwm a Gwariant arall o'r Dadansoddiad Cyllido	(8,923)	2,789	(2,618)	(8,752)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddifyg	21,867	6,537	(3,081)	25,323

NODYN 1b – INCWM CYLCHRANNOL

Gwasanaethau	2018/19 Incwm o Wasanaethau £'000	2017/18 Incwm o Wasanaethau £'000
Dysgu Gydol Oes	(1,528)	(1,475)
Gwasanaethau Oedolion	(4,538)	(4,734)
Gwasanaethau Plant	-	-
Tai	(65)	(162)
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	(2,795)	(3,711)
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	(2,825)	(2,723)
Trawsnewid	-	-
Adnoddau	(154)	(159)
Busnes y Cyngor	(242)	(331)
Costau Corfforaethol a Democrataidd	(1,047)	(71)
Rheolaeth Corfforaethol	-	(9)
Costau Na Dosbarthwyd	-	-
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(17,607)	(16,566)
		-
Cyfanswm Incwm	(30,801)	(29,941)

NODYN 2a – SAFONAU CYFRIFO A GYHOEDDWDYD OND NAD YDYNT ETO WEDI EU MABWYSIADU

Mae'r Côd Ymarfer ar Gyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19 (y Côd) yn dweud bod angen datgelu effaith ddisgwyliedig unrhyw safonau cyfrifo sydd wedi eu cyhoeddi ond nad ydynt wedi eu mabwysiadu eto.

Y safonau a gyhoeddwyd ond sydd heb eu mabwysiadu eto gan côd CIPFA ac fe'u cyflwynir yng nghôd CIPFA 2019/20 yw :-

- Diwygiadau i IAS 40 Eiddo Buddsoddi: Trosglwyddo Eiddo Buddsoddiad – ni fydd hyn yn effeithio ar sefyllfa'r Cyngor o ran y Fantolen net ond rhydd eglurder ar pryd a lle y dylid trosglwyddo endid i neu o Eiddo Buddsoddiad. Ni ddylai trosglwyddiadau ddigwydd ond pan mae newid defnydd, hynny yw os yw'r eiddo'n cwrdd neu ddim mwyach yn cwrdd â'r diffiniad o eiddo buddsoddiad. Bydd hyn o gymorth i wella cywirdeb y categoreiddiad o asedau anghyfredol .
- Gwelliannau Blynnyddol i Safonau IFRS Cylch 2014-16 – mae dadansoddiad o'r tair safon sydd wedi eu cynnwys yn y cylch hwn, sef IFRS 1, IFRS 12 ac IAS 28 wedi amlygu na fydd unrhyw effaith ar Ddatganiad Cyfrifon y Cyngor.
- IFRIC 22 Trafodion Arian Tramor ac Ystyriaeth Ymlaen Llaw – ni fydd hyn yn berthnasol i'r Cyngor oherwydd ni chafwyd unrhyw drafodion arian tramor yn ystod y flwyddyn.
- IFRIC 23 Ansicrwydd dros Driniaeth Treth Incwm – nid yw'n berthnasol i'r Cyngor.
- Diwygiadau i IFRS 9 Offerynnau Ariannol: Nodweddion Rhag-dalu gydag lawndal Negyddol – nid yw'n berthnasol i'r Cyngor oherwydd nid yw'r Cyngor yn dal y math yma o offeryn ariannol.

Bydd Côt CIPFA ar gyfer 2020/21 yn mabwysiadu IFRS 16 – Prydlesi, a fydd yn dod â phrydlesau gweithredu'r Cyngor i mewn i Fantolen y Cyngor. Er enghraifft, bydd gwerth peiriannau argraffu / llungopïo, os yw'n sylweddol, yn cael ei ychwanegu at y Fantolen fel pe baent yn eiddo i'r Cyngor. Bydd hyn yn berthnasol i'r Datganiad Cyfrifon ar gyfer 2020/21.

NODYN 2b – SAFONAU CYFRIFO SYDD WEDI EU CYHOEDDI A'U MABWYSIADU

Mae'r Côt Ymarfer ar Gyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19 wedi cyflwyno'r gofynion newydd isod a bydd rhaid i Gynghorau gydymffurfio gyda'r safonau newydd sydd wedi cael eu mabwysiadu mewn perthynas â'r modd y cyflwynir adroddiadau. Mae'r newidiadau perthnasol yn ymwneud â'r safonau isod a byddant yn cael eu diwygio, lle maent yn berthnasol, yn achos unrhyw gyfrifon a fydd yn cael eu cynhyrchu ar gyfer cyfnodau ariannol sy'n cychwyn ar ôl 1af Ebrill 2018 :-

- IFRS 9 Offerynnau Ariannol – mae offerynnau ariannol y Cyngor yn weddol syml ac mae'r cyfan wedi cael eu categorio fel Asedau ac Ymrwymadau Ariannol ar Gost wedi ei Amorteiddio. Roedd IFRS9 hefyd yn cyflwyno ymagwedd newydd ar gyfer darparu ar gyfer dyledion drwg, sef Lwfans Colled Amhariad. Gyda'r ymagwedd hon, mae angen gwneud lwfans yn gynharach ar gyfer y posibilrwydd o golledion credyd. Mae Lwfans Amhariad y Cyngor felly, wedi cynyddu. Mae wedi cael ei roi yn erbyn y llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae'n wahanol i'r drefn gyfrifo flaenorol ar gyfer y ddarpariaeth dyledion drwg a oedd yn cael ei roi yn erbyn cost gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae'r safon hon yn effeithio ar y datganiadau ariannol a'r Nodyn datgelu yn 44 a 45.
- IFRS 15 Refeniw o Gontractau gyda Chwsmeriaid, yn cynnwys diwygiadau i IFRS15, egluro IFRS Refeniw o Gontractau gyda Chwsmeriaid – nid yw'r safon hon yn effeithio llawer ar y Cyngor oherwydd mae'r Awdurdod wastad wedi cyfrifo ar gyfer incwm ar sail cronïad. Mae yna nodiadau datgelu ychwanegol yn y Datganiad Cyfrifon oherwydd gweithredu'r safon hon.(nodyn 31b).
- Diwygiadau i IAS12 Trethi Incwm: Cydnabod Asedau Treth wedi eu Gohirio ar gyfer Colledion nad ydynt wedi eu gwireddu – nid yw'n cael unrhyw effaith ar Ddatganiad Cyfrifon y Cyngor oherwydd nid oes gan y Cyngor unrhyw offerynnau dyled wedi eu mesur yn ôl gwerth teg.
- Diwygiadau i IAS7 Datganiad o Lif Arian: Menter Ddatgelu – bydd y datgeliadau sydd wedi eu cynnwys yn IAS7 yn cael eu hadlewyrchu yn y nodiadau ar Lif Arian.

Mae unrhyw newidiadau y bydd angen eu gwneud oherwydd y safonau hyn yn cael eu hadlewyrchu yn y prif ddatganiadau ariannol a'r nodiadau datgelu fel sy'n berthnasol.

NODYN 3 - BARNAU ALLWEDDOL WRTH WEITHREDU'R POLISIÂU CYFRIFO

Wrth weithredu'r polisiâu cyfrifo a restrir yn Nodyn 51, mae'r Cyngor wedi gorfod gwneud barnau penodol ynglŷn â thrafodion cymhleth neu rheini sydd yn cynnwys ansicrwydd am ddigwyddiadau yn y dyfodol. Y barnau allweddol sydd wedi eu gwneud yn y Datganiad Cyfrifon yw:-

- Mae'r Cyfrifon wedi cael eu paratoi mewn modd sy'n tybio y bydd y swyddogaethau a'r gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor yn parhau i fod yn weithredol am y dyfodol rhagweladwy. Corff llywodraeth leol yw'r Cyngor a grëwyd gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Cymru) 1994. Mae'r Cyngor yn gweithredu o fewn hinsawdd ariannol anodd, yr un modd â phob awdurdod lleol yng Nghymru. Fodd bynnag, ni cheir unrhyw arwyddion naill ai o berfformiad ariannol yr Awdurdod na chynlluniau Llywodraeth Cymru, sy'n tanseilio'r farn y bydd y Cyngor yn parhau i weithredu fel sefydliad hyfyw yn y dyfodol.

- Mae'r Cyngor wedi penderfynu nad yw nifer o asedau a ddefnyddir i ddibenion cymdeithasol neu ddatblygu economaidd yn cael eu dal i bwrpas creu incwm neu gynyddu cyfalaf yn unig ac, o'r herwydd, nid ydynt yn cael eu hystyried fel eiddo buddsoddiad. O ganlyniad, caiff yr asedau hyn eu nodi fel Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar ar y Fantolen. Yn unol â'r canllawiau cyfredol ynghylch y modd yr ymdrinnir â rhai mathau o ysgolion, dim ond gwerth tir ysgolion a reolir yn wirfoddol sy'n cael ei gynnwys ar y Fantolen lle mae gan y corff gwirfoddol reolaeth sylweddol dros yr adeilad. Oherwydd nad yw'r Cyngor yn berchen ar ysgolion o'r fath, ac oherwydd nad oes ganddo fynediad iddynt i bwrpas eu prisio, nid yw gwerth yr adeiladau wedi ei gynnwys ar y Fantolen. Yn ychwanegol at hyn, nid yw Ysgolion a Gynorthwyr yn Wirfoddol ac Ysgolion Sefydledig – gwerth y tir na'r adeiladau – wedi eu cynnwys ar y Fantolen.
- Caiff grantiau cyfalaf a refeniw eu hadolygu'n rheolaidd er mwyn asesu a yw'r telerau a'r amodau sydd ynghlwm wrth y grantiau perthnasol wedi eu bodloni. Os bydd y telerau a'r amodau wedi eu bodloni, byddant yn cael eu cydnabod o fewn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn. Os na fyddant, byddant yn cael eu cario o fewn y Fantolen o fewn credydwy'r hyd nes y bydd y telerau a'r amodau sy'n gysylltiedig â'r grant wedi eu bodloni neu fod y grant yn cael eu had-dalu i ddarparwr y grant pe na bai'r telerau a'r amodau yn cael eu bodloni. Gall y driniaeth hon olygu bod balansau o bwys yn cael eu cario yn y Fantolen fel incwm a ohiriwyd.
- Mae gofynion y grŵp wedi ei hadolygu gan ddefnyddio'r meini prawf a amlinellwyd yn y safonau cyfrifo perthnasol a'r Côd Ymarfer; nid yw'r Cyngor wedi nodi unrhyw gwmnïau na sefydliadau y byddai angen iddo gwblhau cyfrifon grŵp.
- Mae lefel uchel o ansicrwydd am lefelau cyllido i lywodraeth leol yn y dyfodol. Fodd bynnag, mae'r Cyngor wedi penderfynu nad yw'r ansicrwydd yn ddigonol ar hyn o bryd i roi arwydd y bydd amhariad ar asedau'r Cyngor o ganlyniad i'r angen i gau cyfleusterau a gostwng lefelau o ran darparu gwasanaeth.

NODYN 4

NODYN 4a - RHAGDYBIAETHAU A WNAED YNGHYLCH ANSICRWYDD YN Y DYFODOL AC AMCANGYFRIFON A FFYNONELLAU ERAILL O ANSICRWYDD

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys ffigyrau wedi eu hamcangyfrif yn seiliedig ar ragdybiaethau wedi eu gwneud gan y Cyngor am y dyfodol neu sydd yn ansicr fel arall. Gwneir amcangyfrifon trwy ystyried profiad hanesyddol, tueddiadau cyfredol a ffactorau perthnasol eraill. Fodd bynnag, gan na ellir pennu balansau yn bendant, gall y canlyniadau terfynol fod yn wahanol i'r rhagdybiaethau ac amcangyfrifon.

Gellir ystyried yr eitemau canlynol ar Fantolen y Cyngor ar 31 Mawrth 2019 fel rhai sydd fwyaf agored i risg o gamgymeriad amcangyfrif yn y flwyddyn ariannol sydd i ddod:-

Brexit

Mae Brexit yn faes sy'n creu ansicrwydd sylweddol o ran amseriad ac effaith a fydd yn newid yn dibynnu a wneir cytundeb gyda'r Undeb Ewropeaidd ai peidio. Mae Banc Lloegr yn darogan sioc ariannol ar unwaith petai'r wlad yn gadael yr UE heb gytundeb ar 31 Hydref 2019. Bydd y mater ynghylch y ffin gydag Iwerddon yn cael effaith ar Ynys Môn oherwydd Porthladd Caergybi a llongau sy'n teithio i ac o'r Iwerddon. Mae'r Cyngor yn parhau i fonitro'r sefyllfa a bydd yn ymateb i'r heriau wrth iddynt godi.

Asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar - Mae asedau yn cael eu dibrisio dros eu hoes fuddiol yn unol ag arferion safonol cyfrifo. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng y dibrisiant a gwir ddirywiad yr ased ei adlewyrchu ym mhatrymau gwariant y dyfodol. Mae gwybodaeth ynglŷn ag Eiddo, Offer a Chyfarpar wedi ei gynnwys yn Nodyn 15 ar dudalen 43.

Pan fo gan eitem o Eiddo, Offer a Chyfarpar (Ased Nad yw'n Gyfredol) cydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn cysylltiad â chost gyfan yr eitem, dibrisir y cydrannau ar wahân.

I weithredu hyn yn ymarferol, mae'n ofynnol gwneud asesiad yn erbyn y meini prawf isod i sefydlu os:-

- Yw'r oes fuddiol economaidd yn sylweddol wahanol i'r cydrannau arall o'r ased h.y. 15 mlynedd neu fwy;
- Yw gwerth yr ased yn £2m neu fwy, ac mae'r cydran dros 25% o gyfanswm gwerth yr ased;
- Yw'r oes fuddiol economaidd yn sylweddol wahanol ond mae'r gwerth yn cynrychioli llai na 25% o gyfanswm gwerth yr ased, bydd y cydran yn cael ei nodi ar wahân os, ym marn y Prisiwr, bernir ei fod yn berthnasol e.e. lle mae gwerth y cydran yn, dywedwch, £3m (10%) o'r ased dibrisiedig sydd â chyfanswm gwerth o £30m.

Os yw'r ased dibrisiedig yn rhan o grŵp ehangach a ddelir ar gyfer yr un pwrpas, er engraifft, canolfannau hamdden, bydd y polisi yma a argymhellir ar cydrannau yn cael ei gymhwyso i'r gyfanswm o'r grŵp ehangach yma ac nid i bob ased dibrisiedig unigol o fewn y grŵp.

Amnewid Asedau - lle caiff ased a oedd yn rhan o ased llawer mwy ei amnewid ond nad yw'n ddigon arwyddocaol i gael ei gydranoli, bydd cost y rhan newydd / yr ased newydd yn cael ei ddefnyddio fel gwerth procsi pan gaiff yr hen ran / yr hen ased ei ddad-gydnabod.

Tai Cyngor - Mae stoc Dai'r Cyngor yn cael ei brisio drwy ddefnyddio methodoleg safonol, sydd yn rhannol angen defnyddio ffactor addasu i ganiatáu am y gwahaniaethau rhwng cynnyrch a rhent ar dai cymdeithasol a'r sector breifat. Ar hyn o bryd, nid oes ffactor addasu wedi ei chyhoeddi ar gyfer Cymru, felly, dewisodd y Cyngor ffactor addasu sydd wedi ei chyhoeddi ar gyfer yr ardaloedd mwyaf cymharol yn Lloegr, y ffactor a ddefnyddiwyd oedd 41%. Petai ffactor penodol yn cael ei gyhoeddi, un ai ar gyfer Cymru yn ei gyfanrwydd neu ar sail ranbarthol, yna byddid yn gweithredu ar hynny.

Darpariaethau – Mae'r Cyngor wedi gwneud darpariaeth am gyfres o faterion ansicr â all arwain at gostau sylweddol mewn blynyddoedd i ddod. Mae'r rhain yn ymwneud yn bennaf a chostau ôl-ofal ar gyfer safle tirlenwi Penhesgyn a rhwymedigaethau posibl sy'n deillio o hawliadau yswiriant. Ceir manylion llawn yn Nodyn 27.

Rhwymedigaeth Pensiynau - Mae sefyllfa'r Rhwymedigaeth Bensiwn a adlewyrchir yn y cyfrifon yn seiliedig ar nifer o asesiadau a dyfarniadau cymhleth yn ymwneud â chyfraddau disgownt, codiadau cyflog rhagamcanedig, newidiadau i oedran ymddeol, cyfraddau marwolaethau a'r dychweliadau disgwylidig ar asedau pensiwn. Mae'r Cyngor sy'n gweinyddu'r gronfa wedi cyflogi cwmni o actiwariaid ymgynghorol i ddarparu cyngor arbenigol ar y rhagdybiaethau i'w defnyddio. Ceir rhagor o fanylion yn Nodyn 41.

Lwfans Colledion Amhariad – Ar 31 Mawrth 2019, roedd gan y Cyngor falans o £29.919m o ran dyledion net tymor byr. Awgrymodd adolygiad o'r balans dyledion fod swm amhariad o £5.639m yn briodol ar gyfer dyledion amheus. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng lefel yr amhariad a ddefnyddiwyd a'r gwir sefyllfa ôl-ddyledion ei adlewyrchu ym mhatrwm gwariant y dyfodol. Mae'r ffigwr lwfans colledion amhariad / darparu ar gyfer drwg-ddyledion wedi ei gynnwys yn y ffigyrau Dyledwyr Tymor Byr yn Nodyn 24 ar dudalen 52.

Mesur Gwerth Teg - Bydd gwerth teg yn cael ei fesur yn unol ag IFRS13 Mesur Gwerth Teg fel yr adroddwyd arno yng Nghôd Ymarfer CIPFA am 2018/19. Yn y rhan fwyaf o achosion, mae mesur gwerth teg yn fesur sy'n seiliedig ar y farchnad. Rhydd IFRS13 fwy o gyfeiriad ac eglurder mewn perthynas â phrisio asedau a rhwymedigaethau. Fodd bynnag, os nad oes marchnad ar gael i'w harsylwi er mwyn sefydlu gwerth, bydd angen defnyddio barn broffesiynol. Mewn achosion lle na fedrir mesur gwerth teg asedau ariannol a rhwymedigaethau ariannol yn seiliedig ar brisiau a ddyfynnwyd mewn marchnadoedd gweithredol (h.y. mewnbynnau Lefel 1), caiff eu gwerth teg eu mesur drwy ddefnyddio technegau prisio (e.e. prisiau a ddyfynnwyd ar gyfer asedau neu rhwymedigaethau tebyg mewn marchnadoedd gweithredol). Lle mae'n bosibl, bydd y mewnbynnau i'r technegau prisio hyn yn seiliedig ar ddata sydd ar gael i'w harsylwi ond, os nad yw hynny'n bosibl, rhaid defnyddio barn i sefydlu gwerthoedd teg. Yn gyffredinol, wrth lunio barn rhaid cymryd ffactorau megis ansicrwydd a risg i ystyriaeth. Fodd bynnag, gallai newid yn y tybiaethau a ddefnyddir effeithio ar werth teg asedau a rhwymedigaethau'r Awdurdod. Defnyddir y model cost amnewid dibrisiedig (DRC) i fesur gwerth teg rhai o eiddo buddsoddiad yr Awdurdod.

Os nad oes mewnbynnau Lefel 1 ar gael, bydd yr Awdurdod yn cyflogi arbenigwyr perthnasol i nodi'r technegau prisio mwyaf priodol er mwyn penderfynu gwerth teg (er enghraifft, Uwch Swyddog Prisio'r Awdurdod ar gyfer eiddo buddsoddiad).

Mae'r mewnbynnau sylweddol nad oes modd eu harsylwi a ddefnyddir yn yr asesiad o werth teg yn cynnwys tybiaethau rheolwyr ynghylch twf rhent, i ba lefel y mae eiddo'n wag (yn achos eiddo buddsoddiad) a chyfraddau disgownt – wedi eu haddasu ar gyfer ffactorau rhanbarthol (ar gyfer asedau buddsoddiad a rhai asedau ariannol). Byddai newidiadau sylweddol mewn unrhyw un o'r mewnbynnau nad oes modd eu harsylwi yn arwain at fesuriadau gwerth teg a fyddai'n sylweddol is neu'n sylweddol uwch ar gyfer eiddo buddsoddiad ac asedau ariannol.

NODYN 4b – ADDASIADAU AR GYFER Y CYFNOD BLAENOROL, NEWIDIADAU MEWN POLISIÂU CYFRIFO AC AMCANGYFRIFON A CHAMGYMERIADAU

Cafodd yr eitemau ganlynol ei hailddatgan yn ystod 2018/19:-

Mae nodyn 1b yn datgelu incwm a geir o ddarparu gwasanaethau. Yn 2017/18, roedd hyn yn eithrio'r incwm rhent y dylid bod wedi'i nodi yn y nodyn hwn. Mae 1b 2018/19 yn cynnwys yr holl incwm o rent yn ogystal â ffioedd a thaliadau eraill y Cyngor. Mae 2017/18 wedi'i ailddatgan gan ei fod wedi'i danddatgan tua £16m.

NODYN 5 – EITEMAU PERTHNASOL O INCWM A GWARIANT

Nid oes unrhyw eitemau perthnasol o incwm neu wariant nad ydynt wedi eu datgelu mewn rhan arall o'r cyfrifon hyn.

NODYN 6 – DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Awdurdodwyd y Datganiad Cyfrifon i'w gyhoeddi gan Swyddog Adran 151 y Cyngor ar 10 Medi 2019. Ni adlewyrchir digwyddiadau ar ôl y dyddiad hwn yn y datganiadau neu nodiadau ariannol.

Pan fo digwyddiadau cyn y dyddiad hwn yn rhoi gwybodaeth am amodau a oedd yn bodoli ar 31 Mawrth 2019, mae'r ffigyrau yn y datganiadau a nodiadau ariannol wedi eu haddasu ym mhob ffordd berthnasol i adlewyrchu effaith y wybodaeth yma.

Mae'r digwyddiadau canlynol rhwng 31 Mawrth 2019 a 10 Medi 2019 wedi cael effaith ar y Cyngor ac mae'n bwysig eu datgelu i ddarllenwyr Datganiad y Cyfrifon:-

- 1) Cytunodd y Pwyllgor Gwaith yn ddiweddar i ail ddechrau ymgynghoriad statudol ar Raglen Ysgolion 21 Ganrif ynglŷn a ysgolion Llangedfni a Seiriol. Efallai na fydd y Cyngor yn mynd ymlaen hefo cynlluniau yma, gallasai hyn arwain at i'r cosau cyfalaf sydd wedi eu ysgwyddo'n barod gael eu ail godi yn erbyn cyllidebau referniw.
- 2) Mae'r cwmni adeiladu Dawnus, a oedd yn dal sawl contract gyda'r Cyngor, wedi mynd i ddwylo'r gweinyddwyr. Mae dau brif contract y Cyngor gyda Dawnus wedi cael eu cymryd drosodd gan y gweinyddwyr ac nid oes unrhyw hawliadau yn weddill gyda Dawnus.
- 3) Cronfa'r Degwm – Mae Cyngor Sir Gwynedd wedi talu rhan Ynys Môn drosodd.
- 4) Mae'r Cyngor wedi cytuno ar y methodoleg ar swm o ôl-dâl gwyliau sy'n ddyledus i unigolion sydd wedi gweithio goramser.
- 5) Mae cais Budd-daliadau Tai y Cyngor ar gyfer 2015/16 wedi cael ei archwilio ac yn ddiweddar hysbyswyd y Cyngor bod grant ychwanegol o thua £400k yn ddyledus i'r Cyngor. Rhagwelir hefyd y bydd cais grant 2016/17 yn cael ei gwblhau yn ystod y flwyddyn ariannol hon. Os digwydd hynny, bydd yr addasiadau o'r archwiliadau terfynol ar gyfer y ddwy flynedd yn cael eu cwblhau yn 2019/20.
- 6) Yn ystod y cyfnod ar ôl yr archwiliad, cafodd y polisi ar gyfer Colledion/Amhariad Credyd Disgwyliedig ei adolygu ymhellach o ganlyniad i ofynion IFRS 9 Offerynnau Ariannol. Diwygiwyd y polisi cyfrifo a nodyn 45b i adlewyrchu hyn. Fodd bynnag, ni ddiwygiwyd y cyfrifon gan y byddai'n golygu cost ychwanegol o £40k i referniw i gynyddu'r Lwfans Colledion Amhariad. Nid ystyrir bod y swm hwn yn berthnasol gan nad yw'n effeithio ar y darlun cywir a theg o'r cyfrifon.

NODYN 7 – ADDASIADAU RHWNG SAIL GYFRIFO A SAIL CYLLIDO DAN REOLIADAU

2018/19	Cronfeydd wrth Gefn y mae modd eu ddefnyddio				Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn nad oes modd eu defnyddio £'000
	Balans Cronfa'r Cyngor	Cyfrif Refeniw Tai	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	Grantiau Cyfalaf nas Defnyddiwyd	
	£'000	£'000	£'000	£'000	
Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:					
Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Taliadau am dibrisiant, amhariad ac amortieiddio asedau nad ydynt yn gyfredol	9,327	3,868	-	-	(13,195)
Colledion aibrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	199	7	-	-	(206)
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad colled / (ennill)	1,518	-	-	-	(1,518)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Anghynwysedig a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(13,958)	(2,671)	-	-	16,629
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	25	-	-	-	(25)
Dadgydnabod - rhannau newidiol	1,913	7,504	-	-	(9,417)
Swm a gludir o asedau nad ydynt yn gyfredol a werthwyd	1,675	-	-	-	(1,675)
Cynnwys eitemau na ddebydwyd ac na chredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Isafswm Darpariaeth Refeniw ar gyfer Cyllido Cyfalaf	(2,463)	(833)	-	-	3,296
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	-	(6,357)	-	-	6,357
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf:					
Elw o werthu asedau nad ydynt yn gyfredol	(1,592)	-	1,592	-	-
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	(726)	-	726
Defnydd o'r Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	-	-	-
Derbyniadau cyfalaf eraill	-	-	-	-	-
Addasiadau'n ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:					
Swm ble mae'r costau cyllido yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau cyllido priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	87	37	-	-	(124)
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn:					
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gweler Nodyn 41)	17,768	407	-	-	(18,175)
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiwnwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	(8,367)	-	-	-	8,367
Addasiad mewn perthynas â'r Cyfrif Addasu Ôl-dâl Anghyfartal					
Symiau a godir ar y CIES sydd yn wahanol i gostau'r setliadau yn ystod y flwyddyn a hynny'n unol â gofynion statudol	-	-	-	-	-
Addasiad yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol					
Addasiadau mewn perthynas ag absenoldebau digolledol tymor byr	28	(51)	-	-	23
Cyfanswm Addasiadau	6,160	1,911	866	-	(8,937)

2017/18	Arian wrth Gefn y mae modd ei ddefnyddio				Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn nad oes modd ei ddefnyddio £'000
	Balans Cronfa'r Cyngor	Cyfrif Refeniw Tai	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	Grantiau Cyfalaf nas Defnyddiwyd	
	£'000	£'000	£'000	£'000	
Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:					
Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Taliadau am dibrisiant, amhariad ac amorteiddio asedau nad ydynt yn gyfredol	9,298	3,082	-	-	(12,380)
Colledion aibrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	18,403	-	-	-	(18,403)
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad colled / (ennill)	152	-	-	-	(152)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Anghynwysedig a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(9,110)	(2,691)	-	-	11,801
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	2,566	-	-	-	(2,566)
Dadgydnabod - rhannau newidiol	1,766	7,582	-	-	(9,348)
Swm a gludir o asedau nad ydynt yn gyfredol a werthwyd	4,362	-	-	-	(4,362)
Cynnwys eitemau na ddebydwyd ac na chredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Isafswm Darpariaeth Refeniw ar gyfer Cyllido Cyfalaf	(3,638)	(850)	-	-	4,488
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	-	(6,600)	-	-	6,600
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf:					
Elw o werthu asedau nad ydynt yn gyfredol	(2,782)	-	2,782	-	-
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	(2,455)	-	2,455
Defnydd o'r Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	-	-	-
Derbyniadau cyfalaf eraill	-	-	-	-	-
Addasiadau'n ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:					
Swm ble mae'r costau cyllido yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau cyllido priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	45	20	-	-	(65)
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn:					
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gweler Nodyn 41)	17,917	230	-	-	(18,147)
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiwnwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	(11,610)	-	-	-	11,610
Addasiad mewn perthynas â'r Cyfrif Addasu Ôl-dâl Anghyfartal					
Symiau a godir ar y CIES sydd yn wahanol i gostau'r setliadau yn ystod y flwyddyn a hynny'n unol â gofynion statudol	(2,663)	-	-	-	2,663
Addasiad yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol					
Addasiadau mewn perthynas ag absenoldebau digolledol tymor byr	(491)	8	-	-	483
Cyfanswm Addasiadau	24,215	781	327	-	(25,323)

Cyngor Sir Ynys Môn - Datganiad Cyfrifon 2018/19

NODYN 8 – CRONFEYDD WRTH GEFN A GLUSTNODWYD

	Balans ar 01/04/2017 £'000	Trosglwyddiadau Mewn 2017/18 £'000	Trosglwyddiadau Allan 2017/18 £'000	Balans ar 31/03/2018 £'000	Trosglwyddiadau Mewn 2018/19 £'000	Trosglwyddiadau Allan 2018/19 £'000	Balans ar 31/03/2019 £'000
Cyfalaf - Cyfraniadau Refeniw na chymhwyswyd	899	238	-	1,137	192	(218)	1,111
Cronfa wrth Gefn Safle Tirlenwi Gwastraff Penhesgyn	2,000	-	(2,000)	-	-	-	-
Cronfeydd wrth Gefn Cyfyngedig	6,659	1,408	(4,442)	3,625	3,241	(1,533)	5,333
Buddsoddi i Arbed	971	-	(318)	653	-	(251)	402
Arfarnu Swyddi	-	-	-	-	-	-	-
Tâl Cyfartal	1,060	-	(246)	814	-	(450)	364
Ailgylchu	397	112	(387)	122	250	(104)	268
Cronfa Yswiriant	1,371	-	(121)	1,250	161	(161)	1,250
Cyfanswm	13,357	1,758	(7,514)	7,601	3,844	(2,717)	8,728

Pwrpas Cronfeydd Refeniw wrth Gefn a Glustnodwyd

Cyfalaf – Cyfraniadau Refeniw na Chymhwyswyd – i gyllido gwariant cyfalaf mewn blynyddoedd i ddod. Crëwyd hwn i sicrhau bod gwariant cyfalaf ymrwymedig, yn cynnwys gwariant sydd wedi llithro o flynyddoedd blaenorol, yn cael ei gyllido'n llawn.

Cronfeydd wrth Gefn Cyfyngedig – cronfeydd wrth gefn penodol a glustnodwyd o fewn meysydd gwasanaeth.

Buddsoddi-i-Arbed – crëwyd y gronfa wrth gefn hon i gyllido prosiectau buddsoddi-i-arbed lle mae'r cronfeydd wrth gefn yn cael eu buddsoddi mewn prosiectau fydd yn arwain i arbedion effeithlonrwydd yn y dyfodol.

Tâl Cyfartal – mae'r gronfa wrth gefn yma i gyllido costau'n codi o hawliadau tâl cyfartal megis ffioedd cyfreithiol a hawliadau.

Ailgylchu - adnoddau wedi cael eu neilltuo'n benodol ar gyfer mentrau ailgylchu gwastraff.

Cronfa Yswiriant - mae'r Cyngor yn rhedeg cyfrif yswiriant mewnol i dalu am golledion a rhwymedigaethau heb yswiriant. Codir "premiwm ychwanegol" ar wasanaethau er mwyn cyllido'r cyfrif hwn. Darperir ar gyfer colledion a rhwymedigaethau y gwyddys eu bod yn golledion ar ddiwedd y flwyddyn. Mae unrhyw golledion neu rwymedigaethau sy'n codi o ddigwyddiadau a ddigwyddodd yn ystod y flwyddyn ond na chawsant eu cyflwyno tan ddyddiad diweddarach yn cael eu cynnwys gan y gronfa yswiriant wrth gefn. Mae hyn yn cynnwys y gwarged ar y cyfrif yswiriant mewnol a'r balansau llog.

NODYN 9 - BALANSAU YSGOLION

Cedwir y balansau hyn ar gyfer defnydd pob ysgol yn unol â'u hamcanion addysgiadol.

	Balans 1 Ebrill 2017 £'000	Ychwanegiad / (Lleihad) am 2017/18 £'000	Balans 31 Mawrth 2018 £'000	Ychwanegiad / (Lleihad) am 2018/19 £'000	Balans 31 Mawrth 2019 £'000
Ysgolion Cynradd Cymunedol a Gwirfoddol	1,422	(181)	1,241	(453)	788
Ysgolion Uwchradd Cymunedol	228	182	410	(668)	(258)
Ysgol Arbennig Gymunedol	156	(77)	79	(139)	(60)
Ysgol Gynradd Sefydledig	283	(144)	139	22	161
Cyfanswm	2,089	(220)	1,869	(1,238)	631

Ar 31 Mawrth 2019, roedd gan 12 o'r 43 ysgolion cynradd falansau sydd mewn diffyg (3 ar 31 Mawrth 2018). Roedd tair o'r bump ysgol uwchradd mewn sefyllfa ddiffygol ar ddiwedd y flwyddyn ariannol (1 ar 31 Mawrth 2018), mae'r ysgol arbennig hefyd mewn sefyllfa ddiffygol ar 31 Mawrth 2019. Mae'r gwerth cyfunol o'r ysgolion mewn diffyg yn £0.93m (£0.24m ar 31 Mawrth 2018). Gellir cael copiâu o'r Datganiadau Adran 52, y mae'n ofynnol i bob Cyngor ei baratoi ar ôl diwedd pob blwyddyn ariannol o dan Adran 52(2) o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998, gan yr Adain Gyfrifeg, Swyddogaeth Adnoddau, Swyddfeydd y Sir, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7TW.

NODYN 10 – CRONFA WRTH GEFN DERBYNIADAU CYFALAF

Dyma dderbyniadau arian parod o werthiant asedau'r Cyngor. Defnyddir rhain i gyllido gwariant cyfalaf yn y flwyddyn neu i gario ymlaen am flynyddoedd yn y dyfodol. Bydd balans o £1.186m yn cael ei gario ymlaen i 2019/20 i helpu cyllido rhaglen gyfalaf flwyddyn nesaf.

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Balans 1 Ebrill	320	-
Derbyniadau Cyfalaf yn y Flwyddyn (net o leihad ar gyfer costau gweinyddu)	1,592	2,782
	1,912	2,782
Llai:		
Derbyniadau a roddwyd o'r neilltu i ad-dalu dyledion	-	-
Derbyniadau Cyfalaf a ddefnyddiwyd i gyllido	(726)	(2,455)
Eraill	-	(7)
Balans ar 31 Mawrth	1,186	320

NODYN 11 - CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO

	31/03/2019 £'000	31/03/2018 £'000
a) Cyfrif Addasu Cyfalaf	137,949	134,369
b) Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	(574)	(450)
c) Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	131,743	128,199
ch) Cronfa Wrth Gefn Pensiwn	(130,730)	(102,188)
d) Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	(776)	(799)
Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn na ellir eu Defnyddio	137,612	159,131

NODYN 11a – CYFRIF ADDASU CYFALAF

Mae'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo defnydd asedau nad ydynt yn gyfredol a chyllido'r broses o gaffael, adeiladu neu wella'r asedau hynny dan ddarpariaethau statudol. Mae'r Cyfrif yn cael ei ddebydu gyda chostau megis dibrisiant, colledion amhariad ac amorteiddiad sy'n cael eu codi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, a gydag arian a symudwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i drosi ffygyrau gwerth teg i sail cost hanesyddol.

Credydur y Cyfrif gyda symiau a osodwyd o'r neilltu gan y Cyngor fel cyllid ar gyfer costau caffael, adeiladu a gwella. Mae'r Cyfrif yn cynnwys enillion a cholledion cronus ar Eiddo Buddsoddiad. Mae'r Cyfrif hefyd yn cynnwys enillion ailbrisiant cronus ar Eiddo, Offer a Chyfarpar cyn 1 Ebrill 2007, y dyddiad y crëwyd y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i ddal y fath enillion. Mae Nodyn 7 ar dudalen 34 yn rhoi manylion ffynhonnell yr holl drafodion a symudwyd i'r Cyfrif, heblaw am y rheini a oedd yn ymwneud â'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Cyfrif Addasiad Cyfalaf	2018/19		2017/18	
	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill		134,369		151,541
Gwyrddroad eitemau yn ymwneud â gwariant cyfalaf wedi'u debydu neu greydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:				
Taliadau am ddibrisiant ac amorteiddiad asedau nad ydynt yn gyfredol	(13,195)		(12,380)	
Asedau sydd wedi eu dad-gydnabod	(9,417)		(9,348)	
Colledion Ailbrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	(206)		(18,403)	
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	(25)		(2,566)	
Symiau o asedau nad ydynt yn gyfredol a ddilëwyd ar waredu neu werthiant (yn cynnwys amhariad) fel rhan o'r enilliad/(colled) ar waredu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(1,675)		(4,362)	
		(24,518)		(47,059)
Symiau addasiad a ddilëwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn		2,608		4,695
Swm net a ddilëwyd o gost asedau nad ydynt yn gyfredol a ddefnyddiwyd yn y flwyddyn		(21,910)		(42,364)
Cyllido cyfalaf a gymhwyswyd yn y flwyddyn:				
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd	726		2,455	
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf	-		-	
Grantiau Cyfalaf a chyfraniadau wedi eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr sydd wedi ei gymhwyso i gyllido cyfalaf	16,629		11,801	
Darpariaeth statudol ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	3,296		4,488	
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	6,357		6,600	
		27,008		25,344
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad a godwyd yn erbyn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr		(1,518)		(152)
Balans ar 31 Mawrth		137,949		134,369

NODYN 11b – CYFRIF ADDASU OFFERYNNAU ARIANNOL

Mae'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol (FIAA) yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo'r incwm a threuliau sy'n ymwneud ag offerynnau ariannol penodol ac i gynnal colledion neu gael budd o enillion fesul darpariaeth statudol. Mae'r Cyngor yn defnyddio'r Cyfrif i reoli'r premiymau a delir a'r cosbau a gafwyd oherwydd adbrynu benthyciadau yn gynnar. Mae'r premiymau a'r cosbau'n cael eu codi yn erbyn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan maent yn digwydd, ond maent yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor i'r FIAA yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn. Dros amser, caiff y gost hon ei symud yn ôl i Falans Cronfa'r Cyngor yn unol â'r trefniadau statudol ar gyfer gwasgaru baich y Dreth Gyngor. Yn achos y Cyngor, y cyfnod hwn yw'r tymor a oedd yn weddill ar y benthyciadau pan gawsant eu hadbrynu.

Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	2018/19	2017/18
	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill	(450)	(385)
Swm y mae costau cyllido a godir ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i gostau cyllido sy'n daladwy yn y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	(124)	(65)
Balans ar 31 Mawrth	(574)	(450)

NODYN 11c – CRONFA AILBRISANT WRTH GEFN

Mae'r Gronfa Ailbrisant Wrth Gefn yn cynnwys yr enillion a wnaed gan y Cyngor yn deillio o gynydd yng ngwerth ei Eiddo, Offer a Chyfarpar ac Asedau Treftadaeth.

Mae'r balans yn gostwng pan fo asedau gydag enillion cronnus yn cael eu:-

- hailbriso i lawr neu fod amhariad arnynt a'r enillion yn cael eu colli;
- defnyddio i ddarparu gwasanaethau a'r enillion yn cael eu colli trwy ddibrisiant; neu
- gwaredu a gwireddu'r enillion.

Dim ond enillion ailbrisant a gronnwyd ers 1 Ebrill 2007 sydd yn y Gronfa wrth Gefn, sef y dyddiad y crëwyd y Gronfa Wrth Gefn.

Mae enillion cronnus a gafwyd cyn y dyddiad hwnnw'n cael eu cyfuno i'r balans ar y Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Cronfa Ailbrisant Wrth Gefn	2018/19	2017/18
	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill	128,199	91,772
Ailbrisant asedau a cholledion amhariad na chodwyd ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	6,152	41,122
Gwahaniaeth rhwng dibrisiant werth teg a dibrisiant gost hanesyddol	(1,914)	(1,933)
Balansau ailbriso ar asedau wedi eu sgrapio neu eu gwaredu	(694)	(2,762)
Balans ar 31 Mawrth	131,743	128,199

NODYN 11ch – CRPONFA WRTH GEFN PENSIYNAU

Mae'r Gronfa Wrth Gefn Pensiynau yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo am fuddiannau ôl-gyflogaeth a chyllido buddiannau yn unol â darpariaethau statudol.

Cronfa Wrth Gefn Pensiynau	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Balans ar 1 Ebrill	(102,188)	(105,509)
Ail-fesur rhwymedigaeth net diffinedig	(18,734)	9,858
Gwyrddroad eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(18,175)	(18,147)
Cyfraniad pensiwn y cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr yn daladwy yn ystod y flwyddyn	8,367	11,610
Balans ar 31 Mawrth	(130,730)	(102,188)

Mae'r Cyngor yn rhoi cyfrif am fuddiannau ôl-gyflogaeth yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel mae'r buddiannau yn cael eu ennill gan weithwyr sy'n cronni blynyddoedd o wasanaeth, gan ddiweddarau'r rhwymedigaethau a gydnabyddir i adlewyrchu chwyddiant, rhagdybiaethau sy'n newid a dychweliadau buddsoddiad ar unrhyw adnoddau a osodir o'r neilltu i gwrdd â'r costau. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i fuddiannau a enillir gael eu cyllido fel y bo'r Cyngor yn gwneud cyfraniadau cyflogwr i'r cronfeydd pensiwn neu, yn y diwedd, yn talu unrhyw bensiynau y mae'n uniongyrchol gyfrifol amdanynt. Felly, mae'r balans debyd ar y Gronfa Wrth Gefn Pensiynau yn dangos diffyg sylweddol yn y buddiannau a enillwyd gan weithwyr y gorffennol a'r presennol a'r adnoddau y mae'r Cyngor wedi eu rhoi o'r neilltu i gwrdd â nhw.

Bydd y trefniadau statudol yn sicrhau y bydd cyllid wedi ei roi o'r neilltu erbyn yr amser y daw'n amser i ni dalu'r buddiannau.

NODYN 11d – CRONFA WRTH GEFN TÂL ANGHYFARTAL

Mae'r Cyfrif Ôl-daliadau yn gwneud yn iawn am y gwahaniaeth rhwng y raddfa y mae'r Cyngor yn ei darparu am y costau posib yn sgil setlo ôl-daliadau mewn perthynas ag achosion Tâl Cyfartal a'r gallu o dan ddarpariaeth statudol i ohirio'r effaith ar Falans y Gronfa Gyffredinol tan yr amser y caiff yr arian ei dalu allan i hawlwyd. Mae'r Gronfa wrth Gefn Tâl Anghyfartal Na ellir ei Ddefnyddio, sydd yn debyg i Ddarpariaeth Tâl Cyfartal yn Nodyn 27, wedi'i ostwng i ddim gan fod costau Tâl Cyfartal dalwyd yn 2018/19 wedi cael ei gyllido o gyfalaf yn dilyn Gyfarwydddeb Cyfalafu o Llywodraeth Cymru. Bydd costau llai gweddillol yn cael ei gyllido o gronfeydd wrth gefn clustnodedig Tâl Cyfartal. Felly, nid oes angen y Gronfa wrth Gefn Tâl Anghyfartal Na ellir ei Ddefnyddio na'r Ddarpariaeth Tal Cyfartal. Fodd bynnag, mae'r Cyngor wedi cadw'r gronfa wrth gefn glustnodedig o £364k ar gyfer Tâl Cyfartal fel y nodir uchod yn Nodyn 8. Mae hyn i gyllido hawliadau tâl cyfartal sy'n parhau i fod angen sylw a chostau cyfreithiol cysylltiedig a allai godi.

Cronfa Wrth Gefn ar gyfer Tâl Anghyfartal	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Balans ar 1 Ebrill	-	(2,663)
(Cynnydd)/Gostyngiad yn y ddarpariaeth ar gyfer ôl-daliadau o ran achosion Tâl Cyfartal	-	2,663
Setliadau arian a dalwyd yn y flwyddyn	-	-
Balans ar 31 Mawrth	-	-

NODYN 11dd – CYFRIF ADDASU ABSENLDEBAU DIGOLLEDOL CRONNOL

Mae'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol yn amsugno'r gwahaniaethau a fyddai fel arall yn codi ar Falans Cronfa'r Cyngor o Gronni ar gyfer absenoldebau digolledol a enillwyd ond na chymerwyd yn ystod y flwyddyn, e.e. hawliau gwyliau blynyddol a gariwyd drosodd ar 31 Mawrth. Mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i'r effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor gael ei niwtraleiddio gan drosglwyddiadau i neu o'r Cyfrif.

Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Setliad neu ddiddymu'r cronniad a wnaed ar ddiwedd y flwyddyn flaenorol	(799)	(1,282)
Y gwahaniaeth yn y swm a godir am daliadau swyddogion ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar sail Gronniadau o'r taliadau sy'n daladwy yn y flwyddyn yn unol â gofynion statudol	23	483
Symiau a gronnwyd ar ddiwedd y flwyddyn gyfredol	(776)	(799)

NODYN 12 – GWARIANT GWEITHREDOL ARALL

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Praesept a delir i'r Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru	7,944	7,674
Praesept a delir i'r Cynghorau Cymuned (Gwarged)/Colledion ar warediad asedau nad ydynt yn gyfredol (Yn cynnwys dad-gydnabyddiaeth)	1,306	1,230
Ardollau	9,518	10,909
	3,361	3,335
Cyfanswm	22,129	23,148

NODYN 13 – INCWM A GWARIANT CYLLIDO A BUDDSODDI

13a – Incwm Ariannu a Buddsoddi

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Llog Taladwy a Thaliadau Tebyg	5,871	5,863
Llog net ar y rhwymedigaeth diffiniedig	2,850	2,789
Llog derbyniadwy ac incwm tebyg	(64)	(31)
Incwm a Gwariant mewn perthynas ag eiddo buddsoddiad a newidiadau yn eu gwerth teg	1,282	7
Dadgydnabod ac amharu ar asedau ariannol	466	177
Cyfanswm	10,405	8,805

13b - Incwm, Gwariant a Newidiadau yng Ngwerth Teg yr Arian a Fuddsoddir

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
(Incwm)/Gwariant o Eiddo Buddsoddiad:		
Incwm yn cynnwys incwm rhent	(347)	(331)
Gwariant	129	164
Gwariant/(Incwm) net o Eiddo Buddsoddiad	(218)	(167)
(Gwarged) / Diffyg ar werthiant Eiddo Buddsoddiad :-		
Arian o Werthiannau	(160)	(106)
Swm cario o Eiddo Buddsoddiad a werthwyd	142	128
(Gwarged) / Diffyg ar werthiant Eiddo Buddsoddiad	(18)	22
Newidiadau mewn Gwerth Teg Eiddo Buddsoddiad	1,518	152
Cyfanswm	1,282	7

NODYN 14 - INCWM TRETH A GRANTIAU AMHENODOL

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Incwm y Dreth Gyngor	44,606	42,296
Ailddyrrannu Trethi Annomestig	22,574	23,002
Grant Cynnal Refeniw	73,238	69,650
Grantiau Llywodraeth Arall	-	-
Grantiau Cyfalaf ddefnyddir i gyllido Gwariant Cyfalaf	16,629	11,801
Cyfanswm	157,047	146,749

NODYN 15 – ASED AU NAD YDYNT YN GYFREDOL - EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

2018/19	Eiddo, Offer a Chyfarpar							
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Asedau isadeiledd	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Eiddo, Offer a Chyfarpar sy'n cael ei adeiladu	Asedau Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant								
Ar 1 Ebrill 2018	146,450	176,934	90,617	12,827	9	4,502	3,122	434,461
Addasiad balans agoriadol	-	-	-	-	-	-	-	-
Ychwanegiadau (Nodyn 20)	9,028	4,769	2,845	748	-	11,199	-	28,589
Cynnydd / (gostyngiad) ailbrisiant i Gwarged	-	1,396	-	-	-	-	153	1,549
Gwasanaethau	-	(328)	-	-	-	-	(1)	(329)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	(765)	-	-	-	-	-	(765)
Dadgydnabod - Eraill	-	-	-	-	-	-	-	-
Dadgydnabod - rhannau newidiol	(7,504)	(1,913)	-	-	-	-	-	(9,417)
Ailddosbarthu	-	(348)	2,787	-	-	(2,611)	172	-
Ailddosbarthu a Throsglwyddiadau o'r Asedau a Ddelir i'w Gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu o Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-	-	(1,868)	-	(1,868)
Balans ar 31 Mawrth 2019	147,974	179,745	96,249	13,575	9	11,222	3,446	452,220
Dibrisiant ac Amhariad								
Ar 1 Ebrill 2018	3,577	8,801	26,693	8,436	-	-	68	47,575
Cost Addasiad a Dibrisiant	-	-	-	-	-	-	-	-
Tâl Dibrisiant	3,572	4,981	3,378	965	-	-	9	12,905
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn Gwarged	-	(4,391)	-	-	-	-	(22)	(4,413)
Gwasanaethau	-	(203)	-	-	-	-	-	(203)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	(96)	-	-	-	-	-	(96)
Ailddosbarthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2019	7,149	9,092	30,071	9,401	-	-	55	55,768
Gwerth Llyfr Net								
Balans ar 31 Mawrth 2019	140,825	170,653	66,178	4,174	9	11,222	3,391	396,452
Balans ar 31 Mawrth 2018	142,873	168,133	63,924	4,391	9	4,502	3,054	386,886

2017/18	Eiddo, Offer a Chyfarpar							
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Asedau isadeiledd	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Eiddo, Offer a Chyfarpar sy'n cael ei adeiladu	Asedau Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant								
Ar 1 Ebrill 2017	109,028	186,600	85,528	11,768	9	13,895	2,185	409,013
Addasiad balans agoriadol	-	-	-	-	-	-	-	-
Ychwanegiadau (Nodyn 20)	9,354	3,185	2,000	1,059	-	9,736	-	25,334
Cynnydd / (gostyngiad) ailbrisiant i Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	35,650	(3,486)	-	-	-	-	136	32,300
Gwasanaethau	-	(19,440)	-	-	-	-	(25)	(19,465)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	(2,351)	-	-	-	-	(9)	(2,360)
Dadgydnabod - Eraill	-	-	-	-	-	-	-	-
Dadgydnabod - rhannau newidiol	(7,582)	(1,766)	-	-	-	-	-	(9,348)
Ailddosbarthu	-	15,088	3,089	-	-	(19,129)	952	-
Ailddosbarthu a Throsglwyddiadau o'r Asedau a Ddelir i'w Gwerthu	-	-	-	-	-	-	254	254
Ailddosbarthiadau i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	(917)	-	-	-	-	(371)	(1,288)
Ailddosbarthu o Eiddo Buddsoddi	-	21	-	-	-	-	-	21
Ailddosbarthu i Eiddo Buddsoddi	-	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2018	146,450	176,934	90,617	12,827	9	4,502	3,122	434,461
Dibrisiant ac Amhariad								
Ar 1 Ebrill 2017	3,577	10,595	23,482	7,556	-	-	67	45,277
Cost Addasiad a Dibrisiant	-	-	-	-	-	-	-	-
Tâl Dibrisiant	2,812	5,213	3,211	880	-	-	14	12,130
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn	(2,812)	(5,599)	-	-	-	-	(10)	(8,421)
Gwasanaethau	-	(1,148)	-	-	-	-	(3)	(1,151)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	(260)	-	-	-	-	-	(260)
Ailddosbarthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthiadau i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Eiddo Buddsoddi	-	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2018	3,577	8,801	26,693	8,436	-	-	68	47,575
Gwerth Llyfr Net								
Balans ar 31 Mawrth 2018	142,873	168,133	63,924	4,391	9	4,502	3,054	386,886
Balans ar 31 Mawrth 2017	105,451	176,005	62,046	4,212	9	13,895	2,118	363,736

Ailbriso

Mae gan y Cyngor £400.129m sydd wedi ei gydnabod fel Eiddo, Offer a Chyfarpar ac Asedau Treftadaeth ar ei Fantolen ar 31 Mawrth 2019. Mae'r Cyngor bellach wedi mabwysiadu rhaglen dreigl 5 mlynedd ar gyfer prisio ei dir ac eiddo. Fodd bynnag, caiff asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar sydd â gwerth teg o £500k neu fwy eu hailbriso bob blwyddyn. Mae'r rhaglen wedi cael ei llunio mewn modd sy'n golygu y bydd categorïau cyfan o asedau o fewn ei bortffolio tir ac eiddo sy'n werth mwy na £500k yn cael eu hailbriso mewn un flwyddyn. Caiff yr asedau eu prisio gan dîm prisio mewnol y Cyngor sy'n aelodau o Sefydliad Brenhinol y Syrffewyr Siartredig (RICS). Mae'r prisiadau wedi cael eu cwblhau'n unol ag IFRS 13. Nid yw asedau nad ydynt yn eiddo wedi cael eu hailbriso oherwydd, ym marn y Cyngor, mae gwerth cario'r asedau yn adlewyrchiad o werth teg, oherwydd eu hoes economaidd gweddol fyr a'u gwerth cymharol. Mae gwybodaeth ychwanegol am bolisi'r Cyngor ar fesur a phrisio asedau anghyfredol wedi'i chynnwys yn adrannau 7 i 10 o nodyn 51 Polisiau Cyfrifo.

NODYN 16 – YMRWYMIADAU CYFALAF SYLWEDDOL

Ar 31 Mawrth 2019, roedd y Cyngor wedi sefydlu nifer o gontractau ar gyfer adeiladu neu wella Eiddo, Offer a Chyfarpar gan olygu ymrwymiad cyfalaf sylweddol o £0.681m yn 2019/20 a blynyddoedd yn y dyfodol fel a welir yn y tabl isod. Roedd ymrwymïadau tebyg hyd at 31 Mawrth 2018 yn £10.637m. Mae gostyngiad sylweddol wedi digwydd oherwydd fod cynllun cyfalaf Ffordd Gyswllt Llangefni ac Isadeiledd Strategol Llangefni wedi cwblhau, a fod Ysgol Santes Dwynwen bron ai chwblhau. Ni chafodd unrhyw gontractau cyfalaf sylweddol newydd ei gytuno yn ystod y flwyddyn.

	Ymrwymiad yn 2019/20 a Blynyddoedd y Dyfodol fel ar 31 Mawrth 2019 £'000	Ymrwymiad yn 2018/19 a Blynyddoedd y Dyfodol fel ar 31 Mawrth 2018 £'000
Ysgolion 21ain Ganrif - Dwynwen	152	4,609
Ffordd Gyswllt Llangefni - Rhan 3	-	748
Neuadd Y Farchnad Caergybi - Rhan II	422	2,045
Isadeiledd Strategol Llangefni	-	2,485
Contractau Cynnal a Chadw Cynlluniedig - CRT	107	750
Cyfanswm	681	10,637

**NODYN 17 – ASED AU TREFTADAETH
2018/19**

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant			
Ar 1 Ebrill 2018	2,110	1,910	4,020
Ychwanegiadau	-	-	-
Gwarediadau	-	-	-
Ailbriso	-	132	132
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i ffwrdd	-	(101)	(101)
Ar 31 Mawrth 2019	2,110	1,941	4,051
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig			
Ar 1 Ebrill 2018	-	375	375
Cost Dibrisiant	-	101	101
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i ffwrdd	-	(101)	(101)
Ar 31 Mawrth 2019	-	375	375
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2019	2,110	1,566	3,676
Ar 31 Mawrth 2018	2,110	1,535	3,645

2017/18

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant			
Ar 1 Ebrill 2017	1,834	1,960	3,794
Ychwanegiadau	-	-	-
Gwarediadau	-	-	-
Ailbriso	276	14	290
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i ffwrdd	-	(64)	(64)
Ar 31 Mawrth 2018	2,110	1,910	4,020
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig			
Ar 1 Ebrill 2017	-	340	340
Cost Dibrisiant	-	99	99
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i ffwrdd	-	(64)	(64)
Ar 31 Mawrth 2018	-	375	375
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2018	2,110	1,535	3,645
Ar 31 Mawrth 2017	1,834	1,620	3,454

Ailbriso Asedau Treftadaeth

Nodwyd nifer o asedau tir ac adeiladau fel rhai a oedd yn cwrdd â'r diffiniad o Asedau Treftadaeth. Ar 31 Mawrth 2019, roedd pedwar ased o'r fath (dim newid o 31 Mawrth 2018):-

Carchar Biwmares
Llys Biwmares
Melin Llynnon
Bythynnod y Peilotiaid, Ynys Llanddwyn

Caiff yr eiddo hyn eu hailbriso gan ddefnyddio trefniadau ailbriso safonol y Cyngor ar gyfer tir ac eiddo. Fe ailbriswyd yr Asedau Treftadaeth diwethaf yn 2018/19.

Cafwyd prisiad o werth y Casgliadau Celf yn 2017/18 ac mae eu gwerth wedi cael ei adlewyrchu yng Nghyfrifon 2018/19. Mae'r prisiad diweddaraf yn seiliedig ar asesiad o sampl gynrychioliadol o'r casgliadau. Bonhams o Lundain, sef cwmni rhyngwladol o arwerthwyr a phriswyr celf, fu'n priso'r eiddo.

NODYN 18 – EIDDO BUDDSODDIAD

a) Eiddo Buddsoddiad

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Balans ar ddechrau'r flwyddyn	5,791	6,092
Ychwanegiadau:		
- Gwariant dilynol	-	-
Gwarediadau	(142)	(128)
Enillion / (Colledion) net o addasiadau gwerth teg	(1,518)	(152)
Trosglwyddiadau:		
- (i)/o Assedau a ddelir i'w gwerthu	-	-
- (i)/o Eiddo, Offer a Chyfarpar	1,869	(21)
Balans ar ddiwedd y flwyddyn	6,000	5,791

Nid oes unrhyw gyfyngiadau ar allu'r Cyngor i wireddu'r gwerth cynhenid yn ei eiddo buddsoddiad neu ar hawl y Cyngor i daliad o incwm ac elw gwarediad. Nid oes gan y Cyngor unrhyw rwymedigaethau cytundebol i brynu, adeiladu neu ddatblygu eiddo buddsoddiad neu i wneud atgyweiriadau, cynnal a chadw neu i wella eiddo buddsoddiad cyfredol.

b) **Mesur Gwerth Teg o Eiddo Buddsoddiad**

Hierarchaeth Gwerth Teg 2018/19

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol y gellir eu harsylwi arall (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol ni ellir eu harsylwi (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2019 £'000
Eiddo adwerthu	-	820	-	820
Unedau swyddfa	-	658	-	658
Unedau masnachol	-	4,522	-	4,522
Cyfanswm	-	6,000	-	6,000

Hierarchaeth Gwerth Teg 2017/18

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol y gellir eu harsylwi arall (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol ni ellir eu harsylwi (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2018 £'000
Eiddo adwerthu	-	136	-	136
Unedau swyddfa	-	832	-	832
Unedau masnachol	-	4,823	-	4,823
Cyfanswm	-	5,791	-	5,791

c) **Dulliau Priso a Ddefnyddiwyd i Brisio Eiddo Buddsoddiad**

Manwerthu

Mae'r gwerth teg ar gyfer yr eiddo manwerthu yn seiliedig ar ddull y farchnad gan ddefnyddio amodau'r farchnad gyfredol a phrisiau gwerthu yn ddiweddar a gwybodaeth berthnasol arall ar gyfer asedau tebyg yn ardal yr Awdurdod Lleol. Mae amodau'r farchnad yn golygu bod eiddo tebyg yn cael eu prynu a'u gwerthu'n frwd a bod lefel y mewnbynnu y gellir eu harsylw yn sylweddol, gan arwain at gategoreiddo'r eiddo ar Lefel 2 yn yr hierarchaeth gwerth teg.

Eiddo Buddsoddiad

Mae'r swyddfeydd a'r unedau masnachol sydd wedi eu lleoli yn ardal yr Awdurdod Lleol yn cael eu mesur gan ddefnyddio'r dull incwm drwy'r dull llif arian gostyngol, lle mae disgownt ar y llif arian y cytunwyd arno o'r eiddo (gan ddefnyddio cyfradd ddisgownt yn seiliedig ar y farchnad) er mwyn sefydlu gwerth presennol y ffrwd incwm net. Mae'r llog wedi cael ei seilio ar brisiadau / gwerthiannau cymharol y mae modd eu harsylwi. Caiff eiddo buddsoddiad yr Awdurdod, felly, eu categoreiddio ar Lefel 2 yn yr hierarchaeth gwerth teg oherwydd bod y dechneg o fesur yn defnyddio mewnbynnau y gellir eu

harsylwi er mwyn penderfynu ar y mesuriadau gwerth teg. Wrth amcangyfrif gwerth teg eiddo buddsoddiad yr Awdurdod, y defnydd mwyaf a gorau o'r eiddo yw eu defnydd cyfredol.

Caiff gwerth teg eiddo buddsoddiad yr Awdurdod ei fesur bob blwyddyn ar adeg pob cyfnod adrodd. Caiff yr holl waith prisio ei wneud yn fewnol yn unol â methodolegau a sail amcanbrisiau a nodir yn safonau proffesiynol Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig. Mae arbenigwyr prisio'r Awdurdod yn gweithio'n agos â'r swyddogion cyfrifeg gan adrodd yn uniongyrchol i'r Swyddog Adran 151 yn rheolaidd mewn perthynas ag unrhyw fater sy'n ymwneud â phrisio.

NODYN 18d - GWARIANT AC INCWM AR EIDDO BUDDSODDI

Gwariant ac Incwm ar Eiddo Buddsoddi	2018/19 £000	2017/18 £000
Gwariant	129	164
Incwm	(346)	(331)
Gwariant/(Incwm) Net	(217)	(167)

NODYN 19 – ASED AU ANNIRWEDDOL

Mae'r Cyngor yn cyfrifo am ei feddalwedd fel asedau annirweddol, i'r graddau nad yw'r feddalwedd yn rhan anhepgor o system TG neilltuol ac yn cael ei chyfrifo amdani fel rhan o eitem caledwedd yn yr Eiddo, Offer a Chyfarpar.

Mae'r swm cario o asedau annirweddol yn cael eu hamorteiddio ar sail llinell syth. Codwyd yr amorteiddiad o £190k ar refeniw yn 2018/19 a chafodd ei godi ar ganolfan gost Gweinyddu TG llinell Trawsnewid yng Ngwariant Net y Gwasanaethau.

Rhoddir oes ddefnyddiol gyfyngedig i feddalwedd, wedi ei seilio ar asesiadau o'r cyfnod y disgwylir i'r feddalwedd fod yn ddefnyddiol i'r Cyngor. Mae'r oes ddefnyddiol a briodolir i'r switiau meddalwedd mawr a ddefnyddir gan y Cyngor yn bum mlynedd.

Mae'r Symudiad mewn Asedau Annirweddol am y Flwyddyn fel a ganlyn:-

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Balans ar ddechrau'r flwyddyn:		
Symiau cario gros	1,835	1,538
Amorteiddiad cronus	(1,079)	(932)
Swm net cario ar ddechrau'r flwyddyn	756	606
Ychwanegiadau	134	297
Amorteiddiad am y flwyddyn ariannol	(189)	(147)
Swm cario net ar ddiwedd flwyddyn	701	756
Yn cynnwys:		
Symiau gros a gludir	1,969	1,835
Amorteiddiad cronus	(1,268)	(1,079)
Swm cario net ar ddiwedd y flwyddyn	701	756

NODYN 20 - GWARIANT CYFALAF A CHYLLIDO

Gweler y cyfanswm o wariant cyfalaf yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn yn y tabl isod, ynghyd â'r adnoddau a ddefnyddiwyd i'w gyllido. Pan mae angen cyllido gwariant cyfalaf mewn blynyddoedd i ddod trwy daliadau i referniw fel mae asedau'n cael eu defnyddio gan y Cyngor, mae'r gwariant yn arwain at gynydd yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf (GCC), mesur o'r gwariant cyfalaf yr eir iddo'n hanesyddol sydd eto i'w gyllido.

Mae'r symudiad net yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf yn dangos y newid yn yr angen gwaelodol i'r Cyngor fenthycu yn ystod y flwyddyn i gyllido buddsoddiad cyfalaf nad yw wedi ei gyllido'n syth o adnoddau fel grantiau, derbyniadau cyfalaf a cyllido uniongyrchol o referniw.

Gwariant Cyfalaf a Chyllido	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Agoriadol	136,866	134,014
Cyfalaf a fuddsoddiwyd yn y Flwyddyn		
Eiddo, Offer a Chyfarpar	28,589	25,334
Asedau Annirweddol	135	297
Asedau Treftadaeth	-	-
Gwariant referniw a gyllidir o gyfalaf dan statud (REFCUS)	1,954	3,722
Cyfanswm	30,678	29,353
Ffynhonnell Cyllid		
Derbyniadau Cyfalaf	(726)	(2,455)
Cronfa Wrth Gefn	-	-
Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	(16,629)	(11,801)
Darpariaethau referniw	(6,357)	(6,600)
Benthycu	-	-
Yswyriant	-	-
Grantiau REFCUS	(1,928)	(1,157)
Darpariaeth Referniw Isaf a Gosod o'r Neilltu	(3,242)	(4,488)
Cyfanswm	(28,882)	(26,501)
Cynydd / (Gostyngiad) Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	1,796	2,852
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Cau	138,662	136,866
Esboniad o symudiad yn y Flwyddyn		
Cynydd mewn angen gwaelodol i fenthycu a gefnogir gan gymorth Llywodraeth	402	402
Cynydd mewn angen gwaelodol i fynthycu na chefnogir gan gymorth Llywodraeth	4,267	6,043
Benthycu	369	895
Darpariaeth Referniw Isaf a Gosod o'r Neilltu Gwirfoddol	(3,242)	(4,488)
Cynydd / (Gostyngiad) Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	1,796	2,852

NODYN 21 – ASEDAU A DDELIR I'W GWERTHU

	Cyfredol		Dim yn Gyfredol	
	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2018 £'000	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2018 £'000
Balans sy'n sefyll ar ddechrau'r flwyddyn	2,442	3,524	-	-
Asedau newydd eu dosbarthu fel rhai ar gael i'w gwerthu:				
Trosglwyddwyd o Eiddo, Offer a Chyfarpar yn ystod y flwyddyn	-	1,288	-	-
Trosglwyddo i Eiddo, Offer a Chyfarpar	-	(254)	-	-
Trosglwyddo i Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-
Costau asedau wedi eu gwerthu	(864)	(2,135)	-	-
Ailbrisio	(21)	19	-	-
Balans sy'n sefyll ar ddiwedd y flwyddyn	1,557	2,442	-	-

NODYN 22 – PRYDLESAU

Prydlesau Gweithredol

Roedd y Cyngor wedi prydlesu 5 eiddo ar 31 Mawrth 2019 ar gyfer ei swyddogaeth digartrefedd (3 eiddo ar 31 Mawrth 2018) a chyfanswm y rhenti prydles ar gyfer y flwyddyn oedd £0.052m (£0.077m yn 2017/18).

Mae'r Cyngor hefyd yn dal rhai eitemau o offer a chyfarpar dan brydlesi gweithredu neu gytundebau rhentu mewn ysgolion ac adrannau eraill y Cyngor. Y tâl i refeniw ar gyfer yr eitemau hyn yw £0.097m yn 2018/19 (£0.135m yn 2017/18).

Yn ystod y flwyddyn, prydlesodd y Cyngor 3 eiddo allanar brydlesi tymor hir ac fe'u tynnwyd oddi ar Fantolen y Cyngor. Hefyd, prydlesodd y Cyngor nifer o asedau eraill allan ar brydlesi tymor byr ac felly maent wedi aros ar Fantolen y Cyngor.

Ar hyn o bryd mae gan y Cyngor ddau gerbyd ar brydles tan Ebrill a Gorffennaf 2020, ac fe'u dychwelir i'r cyflenwr ar y dyddiad gorffen hwn, felly nid ydynt ar Fantolen y Cyngor. Codir tâl blynyddol o £9k ar gyfer y cerbydau hyn.

Ar 31 Mawrth 2019, cafwyd trafodaeth barhaus ar brydlesu Carchar a Llys Biwmares a Melin Llynonn, fodd bynnag, roeddent yn dal i fod ym mherchnogaeth y Cyngor ar y dyddiad hwn. Mae'n debygol y bydd Melin Llynonn yn cael ei brydlesu fel prydles weithredu a bydd yn aros ar y Fantolen. Bydd y Carchar a'r Llys yn cael eu trosglwyddo i Gyngor Tref Biwmares ar sail rhydd-ddaliad a byddant yn cael eu tynnu oddi ar y Fantolen,

NODYN 23 – RHESTRAU STOC

Wrth wneud ei waith, mae'r Cyngor yn dal cronfeydd stoc wrth gefn ynghyd â symiau o waith heb ei gwblhau (gwaith yn mynd yn ei flaen). Gellir isrannu'r ffigwr a ddangosir yn y Fantolen ymhellach fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2018 £'000
Stôr Halen	120	-
Storfa Ganolog - Uned Cynnal a Chadw Adeiladau	-	152
Gofal Môn - Cyflenwadau Gwasanaethau Cymdeithasol	62	97
Arall – deunydd swyddfa a defnyddiau traul arall, tanwydd a nwyddau a ddelir i'w ailwerthu	118	136
Cyfanswm	300	385

NODYN 24 – DYLEDWYR

	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2018 £'000
Symiau Masnach Derbyniadwy	4,761	3,559
Rhagdaliadau	901	1,372
Symiau Derbyniadwy Eraill	24,257	19,708
Cyfanswm	29,919	24,639

Mae'r ffigwr dyledwyr uchod yn net o ddarpariaeth ar gyfer dyledion drwg o £5.639m yn 2018/19 (£5.543m yn 2017/18), y gellir eu dadansoddi fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2018 £'000	Symudiad yn y Flwyddyn
Y Dreth Gyngor	1,699	1,621	78
Trethi Annomestig	561	585	(24)
Rhenti	472	506	(34)
Dyledwyr Masnach	1,347	1,418	(71)
Other	1,560	1,413	147
Cyfanswm	5,639	5,543	96

NODYN 25 - ARIAN PAROD A CHYWERTHOEDD ARIAN

Gellir cysoni arian parod a chywerthoedd arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol fel y dangosir yn y Datganiad Llif Arian i'r eitemau cysylltiedig yn y Fantolen fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2018 £'000
Balansau arian a banc	15,825	7,789
Gorddrafft banc	-	-
Cyfanswm	15,825	7,789

NODYN 26 – CREDYDWYR

	31 Mawrth 2019 £'000	31 March 2018 £'000
Credydwy'r Masnach	1,187	517
Symiau Taladwy Eraill	17,121	17,885
Cyfanswm	18,308	18,402

NODYN 27 – DARPARIAETHAU

	Balans ar 1 Ebrill 2017 £'000	Cynnydd mewn Darpariaethau yn ystod y flwyddyn £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2018 £'000	Cynnydd mewn Darpariaethau yn ystod y flwyddyn £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2019 £'000
Darpariaeth Hawliadau Yswiriant	168	535	(438)	265	354	(349)	270
Safle Gwastraff Penhesgyn	2,631	2,229	(229)	4,631	278	(104)	4,805
Cyflwg Cyfartal	2,663	-	(2,663)	-	-	-	-
Darpariaeth Pensiwn Caterlink	-	75	-	75	-	(75)	-
Darpariaeth Teithio Gofalwyr Cartref	-	159	-	159	-	-	159
Dyfarniad Goruchaf Lys - Gofal Nyrsio	-	196	-	196	-	(196)	-
Cyfanswm	5,462	3,194	(3,330)	5,326	632	(724)	5,234
Darpariaethau Tymor-byr	2,831	965	(3,101)	695	354	(620)	429
Darpariaethau Tymor-hir	2,631	2,229	(229)	4,631	278	(104)	4,805
Cyfanswm	5,462	3,194	(3,330)	5,326	632	(724)	5,234

Pwrpas y Prif Ddarpariaethau

Darpariaeth Hawliadau Yswiriant

Mae gan bolisiâu yswiriant allanol y Cyngor symiau tâl ychwanegol tynadwy, sy'n golygu bod rhan gyntaf unrhyw golled neu hawliad dan y polisiâu hyn yn hunan-yswriedig ac wedi eu gwarchod gan ddarpariaeth rhwystro colled. Nid yw eiddo cyffredinol ac eiddo addysg y Cyngor wedi eu hyswiro'n allanol yn erbyn y peryglon canlynol: dŵr yn dianc o unrhyw danc neu beipen, llifogydd, gwrthdrawiad, lladrad, difrod damweiniol, ymsuddiant, ymchwydd tir, tirlithriad. Ac eithrio lladrad a difrod damweiniol, mae colledion a geir yn sgil y peryglon hyn yn cael eu cyllido fel arfer o'r gronfa wrth gefn ar gyfer yswiriant. Y balans ar y ddarpariaeth yswiriant yw'r rhwymedigaeth ddisgwyliedig ar gyfer elfen hunan-yswriedig yr hawliau y gwyddys amdanynt ac nad oeddynt wedi cael eu setlo ar ddiwedd y flwyddyn.

Safle Gwastraff Penhesgyn

Mae'r ddarpariaeth hon ar gyfer ôl-ofalu am yr ardaloedd hynny o'r safle a oedd yn cael eu defnyddio'n flaenorol ar gyfer tirlenwi. Nid oes unrhyw amserlen benodol wedi cael ei phennu ar gyfer cwblhau'r gwaith hwn er, i ddibenion rheoli, mae cyfnod o 30 blynedd wedi cael ei bennu ar sail barhaus hyd oni cheir tystiolaeth y byddai cyfnod byrrach yn ddigonol.

Darpariaethau Tymor Byr Eraill a Grëwyd yn 2018/19

Ni chafodd unrhyw ddarpariaethau tymor byr newydd eu creu yn 2018/19 ar gyfer rhwymedigaethau y mae'r Cyngor yn debygol o orfod eu talu oherwydd digwyddiadau yn y gorfennol. Cafodd tri o ddarpariaethau tymor byr eraill eu dwyn ymlaen o 2017/18, mae dau ohonynt wedi cael eu defnyddio yn ystod y flwyddyn fel y nodir isod ac roedd y trydydd dal yn cael ei ddal yn llawn ar ddiwedd 2018/19.

Mae'r darpariaethau a oedd yn cael eu cadw ar gyfer costau Pensiwn Caterlink yn dilyn trosglwyddo staff dan TUPE ac ar gyfer costau Gofal Nyrsio yn dilyn Dyfarniad y Goruchaf Lys wedi cael eu defnyddio yn 2018/19 fel setliad ar gyfer y rhwymedigaethau hyn.

Mae'r ddarpariaeth derfynol o £159k a oedd yn cael ei chadw mewn perthynas â Chostau Teithio Gofalwyr Cartref wedi cael ei hadolygu. Cafwyd oedi gyda setlo'r rhwymedigaeth hon ac mae wedi cymryd mwy o amser na'r disgwyliad gwreiddiol oherwydd bod y cynnig ar gyfer y setliad wedi cael ei wrthod. Disgwylir i'r setliad gael ei wneud o fewn 12 mis o'r dyddiad adrodd.

NODYN 28 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU GWEITHREDOL

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Addasiad I warged neu ddiffyg ar ddarparu gwasanaethau ar symudiadau nad ydynt yn arian parod		
Dibrisiant Amhariad ac amorteiddio	13,195	12,380
Ailbrisiadau at i lawr / (i fyny) a dad-gydnabyddiaethau nad ydynt yn ymwneud â gwerthiannau	9,623	18,403
(Cynnydd) / Gostyngiad mewn Stoc	85	(18)
(Cynnydd) / Gostyngiad mewn Dyledwyr	(5,280)	(3,794)
Cynnydd / (Gostyngiad) yn yr amhariadau ar gyfer Drwg Dyledion	96	(110)
Cynnydd / (Gostyngiad) mewn Credydwy	(94)	(1,995)
Cynnydd / (Gostyngiad) mewn Grantiau Cyfalaf a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw	(1,082)	3,624
Trafodion yn y CIES yn ymwneud â buddiannau ymddeol	9,808	6,537
Swm cario asedau nad ydynt yn gyfredol a rhai a delir i'w gwerthu, a werthwyd neu eu dadgydnabod	1,675	4,362
Cyfraniadau i / (o) Ddarpariaethau	(92)	(136)
Symudiad mewn gwerth o Eiddo Buddsoddiad Amhariad ac ailbrisiadau i lawr (a dadgydnabodaethau nad ydynt yn werthiant)	1,518	152
	29,452	39,405
Addasiad ar gyfer eitemau a gynhwysir yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sy'n weithgareddau buddsoddi a chyllido		
Elw o werthu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	(1,592)	(2,782)
Grantiau Cyfalaf a gynhwysir mewn "Trethi ac incwm grant amhenodol"	(16,629)	(11,801)
Cyfanswm	(18,221)	(14,583)

NODYN 29 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU BUDDSODDI

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Pryniant Eiddo, Offer a Chyfarpar, Asedau Treftadaeth, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau Annirweddol	(28,724)	(25,630)
Buddsoddiadau tymor byr (nad ystyrir yn Gywerthoedd Arian)	-	5
Ennillion o werthu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	1,592	2,782
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a dderbyniwyd	16,629	11,801
Llif arian net o weithgareddau buddsoddi	(10,503)	(11,042)

NODYN 30 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

NODYN 30a - LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Derbyniadau Ariann Parod o Fenthyca Tymor Byr a Hir	15,520	11,173
Symudiadau arian ar gynlluniau Asiantaeth Troi Tai'n Gartrefi	220	218
Eraill	(270)	277
Llif arian net o weithgareddau cyllido	15,470	11,668

Nodyn 30b CYSONI RHWYMEDIGAETHAU YN CODI O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

2018/19

Cysoni Rhwymedigaethau sy'n Codi o Weithgareddau Ariannu	2018/19	Ariannu Llif Arian	Newidiadau nad yw'n Ariann parod	2018/19
	1 Ebrill			31 Mawrth
	£'000	£'000	£000	£'000
Benthyca tymor hir	106,913	20,439	-	127,352
Benthyca tymor byr	12,413	(4,919)	41	7,535
Llif Arian Net o Weithgareddau Cyllido	119,326	15,520	41	134,887

2017/18

Cysoni Rhwymedigaethau sy'n Codi o Weithgareddau Ariannu	2018/19	Ariannu Llif Arian	Newidiadau nad yw'n Ariann parod	2018/19
	1 Ebrill			31 Mawrth
	£'000	£'000	£000	£'000
Benthyca tymor hir	111,557	(4,644)	-	106,913
Benthyca tymor byr	7,672	4,563	178	12,413
Llif Arian Net o Weithgareddau Cyllido	119,229	(81)	178	119,326

30C LLOG A DDERBYNIWYD AC A DALWYD AR WEITHGAREDDAU CYLLIDO

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Llog Derbyniwyd	(64)	(31)
Llog Dalwyd	5,870	5,862

NODYN 31– NODYN AR NATUR Y GWARIANT

NODYN 31a

Mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn rhoi gwybodaeth ariannol mewn perthynas a gwariant ac incwm bob gwasanaeth. Mae nodyn ar natur y gwariant hwn yn rhoi gwybodaeth ariannol ar y math o wariant yn hytrach na fesul gwasanaeth. Mae'r ffigurau 2017/18 yn y nodyn hwn wedi'u hail-ddatgan er mwyn gallu eu cymharu. Mae'r ffigurau a ailddatganwyd yn deillio o ailddyrrannu cyfraniadau costau cymorth canolog o dan y CRT i'w natur berthnasol o ran traul, yn ogystal â nodi dadadnabyddiaeth ac amhariad ar asedau ariannol fel cost a nodwyd ar wahân.

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Gwariant		
Buddiannau Gweithwyr	94,305	91,480
Gwasanaethau Arall	105,715	124,921
Dibrisiant, amorteiddio, amhariad ac ailbrisiant	14,713	12,380
Gwariant Llog	8,720	8,825
Dad-gydnabod ac Amhariad Asedau Arianol	465	177
Praeseptau ac Ardollau	12,610	12,239
Enillion/(colli) ar gael waredu o asedau	9,518	10,909
Cyfanswm Gwariant	246,046	260,931
Incwm		
Ffioedd, Taliadau ac incwm gwasanaeth arall	(30,801)	(29,609)
Incwm Llog a Buddsoddi	(300)	(198)
Incwm o'r dreth gyngor, trethi annomestig	(67,180)	(65,297)
Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	(139,603)	(133,228)
Cyfanswm Incwm	(237,884)	(228,332)
(Gwarged) neu Ddiffyg ar y Ddarparu Gasanaethau	8,162	32,599

NODYN 31b - REFENIW O GONTRACTAU GYDA DERBYNWYR GWASANAETHAU

Incwm gan y sawl sy'n derbyn gwasanaeth

Roedd gofyniad ar awdurdodau lleol i weithredu safon ariannol newydd, IFRS15 Refeniw mewn perthynas â Chontractau gyda Chwsmeriaid o 1 Ebrill 2018. Mae'n berthnasol i incwm gan unigolion neu sefydliadau sydd wedi contractio i dderbyn gwasanaeth neu nwyddau gan y Cyngor fel rhan o weithgareddau gweithredu arferol yr Awdurdod. Mae'r gair 'Contractau' yn cael ei ddehongli'n eang i gynnwys y rhan fwyaf o ffioedd, taliadau a rhenti'r Cyngor ble mae gwasanaethau/nwyddau'n cael eu darparu'n gyfnewid am y ffioedd, taliadau a rhenti hynny. Gall contractau fod yn rhai ysgrifenedig, llafar neu'n rhai sydd ymhlyg yn arferion busnes arferol y Cyngor. Caiff taliadau statudol megis y Dreth Gyngor, Trethi Cenedlaethol Annomestig (NDR) a dirwyon eu heithrio o IFRS15 ac nid ydynt yn cael eu cynnwys yn y wybodaeth am incwm gan y sawl sy'n derbyn gwasanaethau. Caiff grantiau a chyfraniadau hefyd eu heithrio. Mae'r Cyngor yn derbyn grantiau a chyfraniadau sylweddol bob blwyddyn. Mae nodyn 37 ar dudalen 61 yn rhoi manylion am grantiau a chyfraniadau a dderbyniwyd gan y Cyngor ar gyfer 2018/19 a 2017/18.

Mae Tabl 31b.1 yn crynhoi'r incwm a dderbyniwyd gan y sawl sy'n derbyn gwasanaethau'n unol â IFRS15

Refeniw o gontractau gyda derbynwyr gwasanaethau	2018/19	2017/18
	£'000	£'000
Refeniw o gontractau gyda derbynwyr gwasanaethau	(30,597)	(29,694)
Amhariad ar symiau derbyniadwy neu asedau contract	290	(11)
Cyfanswm wedi'i gynnwys yn y datganiad incwm a gwariant cynhwysfawr	(30,307)	(29,705)

Tabl 31b.2 - Symiau sydd wedi eu cynnwys yn y Fantolen ar gyfer Symiau sy'n ddyledus ar gyfer Contractau gyda Phobl sy'n derbyn Gwasanaethau

Symiau sydd wedi'u cynnwys yn y fantolen ar gyfer contractau gyda derbynwyr gwasanaethau	2018/19	2017/18
	£'000	£'000
Symiau derbyniadwy, sydd wedi'u cynnwys mewn dyledwyr (Nodyn 24)	5,981	5,130
Asedau'r contract	-	-
Rhwymedigaethau'r contract	-	-
Cyfanswm wedi'i gynnwys yn asedau net	5,981	5,130

Mae'r rhan fwyaf o'r trafodion y mae'r Cyngor yn eu sefydlu gyda phobl sy'n derbyn gwasanaethau yn syml. Mae prisiau'r holl drafodion yn seiliedig ar lyfryn Ffioedd a Phrisiau'r Cyngor a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ac sydd wedi eu hamlinellu ar wefan y Cyngor drwy'r linc/cyfeiriad gwefan canlynol <https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Cyngor/Cyllideb-y-Cyngor/Ffioedd-a-thaliadau.aspx> Fel arfer, caiff y sawl sy'n derbyn gwasanaethau 14 diwrnod i dalu'r ffioedd a'r taliadau sy'n ddyledus i'r Cyngor. Nid yw hyn yn cynnwys ffioedd a thaliadau sy'n daladwy wrth bwynt darparu'r nwyddau/gwasanaethau.

Gall contractau ymwneud â'r flwyddyn ariannol rhwng 1 Ebrill 2018 a 31 Mawrth 2019 megis casglu gwastraff o fusnesau. Bydd unrhyw incwm nad yw wedi ei dderbyn erbyn diwedd mis Mawrth yn cael ei gronni er mwyn ei gyfatebu gyda'r gwasanaethau a ddarparwyd. Caiff rhywfaint o incwm ei dderbyn ar yr adeg y caiff y gwasanaeth/nwyddau eu darparu, er enghraifft, rhoddion a werthir yn siop yr Oriel, tâl mynediad i sesiwn nofio yn y Canolfannau Hamdden. Mae un o'r mathau mwyaf cymhleth o incwm yn ymwneud â ffioedd a thaliadau ar gyfer lleoliadau Gofal Cymdeithasol cymhleth i Oedolion. Gellir gohirio'r taliadau hyn hyd nes y bydd incwm ar gael o werthu eiddo. Mae'r Gwasanaethau Oedolion yn cydnabod yr incwm hwn bob blwyddyn ariannol er gwaethaf y ffaith ei fod yn cael ei ohirio er mwyn ei gyfatebu â'r cyfnod y darparwyd y gofal.

NODYN 32 – GWEITHREDIADAU MASNACHOL

Nid oes gan y Cyngor unrhyw weithrediadau masnachu.

NODYN 33 - LWFANSAU AELODAU

Talwyd cyfanswm o £0.686m (£0.660m yn 2017/18) o ran lwfansau i Aelodau'r Cyngor yn ystod y flwyddyn fel a ganlyn:-

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Lwfansau sylfaenol a chyfrifoldeb arbennig	569	539
Lwfansau'r Cadeirydd a Dirprwy Gadeirydd	6	6
Costau pensiwn	45	51
Costau Yswiriant Cenedlaethol	45	41
Costau teithio	8	7
Cynhaliaeth	2	1
Amrywiol	11	15
Cyfanswm	686	660

Yn ychwanegol at hyn, gwariodd y Cyngor £21,853 ar gostau i aelodau lleyg (£14,648 yn 2017/18).

NODYN 34 – CYDNABYDDIAETH ARIANNOL I SWYDDOGION

Roedd y nifer o weithwyr yr oedd eu cydnabyddiaeth ariannol a dalwyd yn 2018/19, ac eithrio cyfraniadau pensiwn ond yn cynnwys tâl diswyddo, yn fwy na £60k ond dim yn fwy na £150k yn:-

Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion	Heb fod yn Ysgolion	Heb fod yn Ysgolion	Heb fod yn Ysgolion	Heb fod yn Ysgolion
	2018/19 Nifer o weithwyr	2017/18 Nifer o weithwyr	2018/19 Nifer o weithwyr	2017/18 Nifer o weithwyr
£60,000 i £64,999	-	4	5	4
£65,000 i £69,999	-	1	3	1
£70,000 i £74,999	2	3	3	3
£75,000 i £79,999	4	1	-	1
£80,000 i £84,999	1	1	2	2
£85,000 i £89,999	2	2	1	-
£90,000 i £94,999	-	-	-	-
£95,000 i £99,999	-	-	-	-
£100,000 i £104,999	-	-	-	-
£105,000 i £109,999	-	-	-	-
£110,000 to £114,999	-	1	-	-
£115,000 to £119,999	1	-	-	-
Cyfanswm	10	13	14	11

Nid oes dim un swyddog yn cael cydnabyddiaeth ariannol o fwy na £120k.

Mae'r tabl canlynol yn nodi'r gydnabyddiaeth ariannol a dalwyd i uwch swyddogion sy'n cael eu cyflogi ar sail barhaol ac y mae eu cyflogau blynyddol a buddion eraill yn uwch na £60k y flwyddyn. Mae uwch swyddogion sy'n ennill mwy na £150k y flwyddyn yn cael eu henwi'n unigol hefyd er mwyn cydymffurfio gyda gofynion statudol:-

Cydnabyddiaeth Ariannol i Uwch Swyddogion 2018/19	Cyflog, Ffioedd a Lwfansau £'000	Lwfansau Costau £'000	lawndal am gollu Swydd £'000	Cyfraniad Pensiwn £'000	Cyfanswm £'000
Prif Weithredwr	116	1	-	21	138
Prif Weithredwr Cynorthwyol	88	1	-	17	106
Prif Weithredwr Cynorthwyol	80	2	-	15	97
Pennaeth Swyddogaeth Busnes y Cyngor	77	-	-	14	91
Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 a Gwasantaeth Trawsnewid	84	1	-	16	101
Pennaeth Proffesiwn (AD)	71	-	-	13	84
Pennaeth Gwasanaeth (Tai)	63	1	-	12	76
Pennaeth Gwasanaeth (Rheoleiddio a Datblygu Economaidd)	75	-	-	14	89
Pennaeth Gwasanaeth (Dysgu Gydol Oes)	73	-	-	14	87
Pennaeth Gwasanaeth (Plant)	76	1	-	14	91
Pennaeth Gwasanaeth (Oedolion)	77	-	-	14	91
Pennaeth Gwasanaeth (Prifffyrdd, Eiddo a Gwastraff)	64	1	-	12	77
Cyfanswm	944	8	-	176	1,128

* Nodyn: Elfen Swyddog Canlyniadau o gyflog y Prif Weithredwr yw £1,305 a nid yw wedi ei gynnwys yn y ffigyrau uchod.

* Yn ystod y flwyddyn ariannol daeth dau bennaeth gwasanaeth yn un, i greu Pennaeth y Proffesiwn AD a Gwasanaethau Trawsnewid

Ceir ffigyrau cymharol ar gyfer 2017/18 yn y tabl isod:-

Cydnabyddiaeth Ariannol i Uwch Swyddogion 2017/18	Cyflog, Ffioedd a Lwfansau £'000	Lwfansau Costau £'000	lawndal am gollu Swydd £'000	Cyfraniad Pensiwn £'000	Cyfanswm £'000
Prif Weithredwr	113	1	-	21	135
Prif Weithredwr Cynorthwyol	87	1	-	16	104
Prif Weithredwr Cynorthwyol	87	2	-	16	105
Pennaeth Swyddogaeth Busnes y Cyngor	75	-	-	14	89
Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151	83	1	-	15	99
Pennaeth Proffesiwn (AD)	64	-	-	12	76
Pennaeth Gwasanaeth (Tai)	69	1	-	12	82
Pennaeth Gwasanaeth (Rheoleiddio a Datblygu Economaidd)	73	1	-	14	88
Pennaeth Gwasanaeth (Dysgu Gydol Oes)	73	-	-	14	87
Pennaeth Gwasanaeth (Plant)	66	-	-	13	79
Pennaeth Gwasanaeth (Oedolion)	72	-	-	13	85
Pennaeth Gwasanaeth (Prifffyrdd, Eiddo a Gwastraff)	67	2	-	12	81
Pennaeth Gwasanaeth (Trawsnewid Corfforaethol)	61	-	-	11	72
Prif Swyddog Cynllunio (Ynys Ynni)	-	-	-	-	-
Cyfanswm	990	9	-	183	1,182

*Nodyn: Mae taliad y Swyddog Canlyniadau o £1,305 wedi ei gynnwys yng nghyflog ffioedd a lwfansau'r Prif Weithredwr.

Mae cymhareb taliad cyflog y Prif Weithredwr fel canolrif o gyflogau'r holl weithwyr eraill yn 6.35:1 ar gyfer 2018/19 (6.51:1 yn 2017/18).

NODYN 35 – PECYNNAU YMADAEL

Mae'r nifer o becynnau ymadael gyda chyfanswm cost fesul band a chyfanswm cost diswyddiadau gorfodol a diswyddiadau eraill wedi eu nodi yn y tabl isod:-

Band cost pecyn ymadael (gan gynnwys taliadau arbennig)	Nifer o ddiswyddiadau gorfodol		Nifer o ymadawiadau eraill a gytunwyd		Cyfanswm y nifer o becynnau ymadael fesul band cost		Cyfanswm cost pecynnau ymadael	
	2018/19	2017/18	2018/19	2017/18	2018/19	2017/18	2018/19 £000	2017/18 £000
£0 - £20,000	36	21	19	54	55	75	342	362
£20,001 - £40,000	5	4	8	11	13	15	343	437
£40,001 - £60,000	-	-	3	1	3	1	141	44
£60,001 - £80,000	-	-	-	-	-	-	-	-
£80,001 - £100,000	-	-	-	-	-	-	-	-
£100,001 - £250,000	-	-	-	-	-	-	-	-
Cyfanswm	41	25	30	66	71	91	826	843

NODYN 36 – FFIOEDD ARCHWILIO ALLANOL

Codwyd y ffioedd canlynol ar y Cyngor mewn perthynas ag archwilio allanol ac arolygiaeth:-

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas â gwasanaethau archwilio allanol gan yr archwilydd apwyntiedig am y flwyddyn	192	192
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas â gwasanaethau archwilio allanol gan yr archwilydd apwyntiedig am blynnyddoedd cynt	-	15
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas ag arolygon statudol	100	100
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfer ardystio hawliadau a dychweliadau grant am y flwyddyn	135	115
Cyfanswm	427	422

NODYN 37 – INCWM GRANTIAU

Mae'r Cyngor wedi credydu'r grantiau, cyfraniadau a rhoddion canlynol i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn 2018/19 a 2017/18:-

	Nodyn	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Credydwyd i Drethiant ac Incwm grant Amhenodol			
Grant Cynnal Refeniw (Grantiau Llywodraeth sydd heb eu neilltuo)	14	73,238	69,650
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf	14	13,958	9,110
Grant – CRT (Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf)	14	2,671	2,691
Arall (Grantiau Llywodraeth heb eu neilltuo)	14	-	-
Cyfanswm		89,867	81,451
Credwydwyd i Wasanaethau			
Grantiau:			
Grant Ôl 16 (Addysg)		2,356	2,523
Dechrau'n Deg (Addysg)		1,419	1,379
Grantiau Cyfnod Sylfaen (Addysg)		-	-
Grant Gwella Addysg (Addysg)		2,751	2,969
Grant Datblygu Disgyblion (Addysg)		1,687	1,654
Grant Tocynnau Teithio Rhatach		722	717
Cymhorthdal Budd-dâliadau Tai		18,370	18,493
Grant Cefnogi Pobl (SPG a SPRG)		2,708	2,549
Grant yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy		479	1,601
Cyfanswm		30,492	31,885
Grantiau Arall:			
Dysgu Gydol Oes		3,256	1,707
Gwasanaethau Oedolion		585	1,994
Gwasanaethau Plant		900	890
Tai		1,146	1,104
Priffyrdd, Gwastraff ag Eiddo		1,460	2,197
Datblygu Economaidd a Rheoleiddio		1,094	700
Trawsnewid Corfforaethol		220	202
Adnoddau		578	600
Busnes y Cyngor		11	22
Costau Corfforaethol a Democrataidd		100	374
Cyllid Corfforaethol		-	-
Cyfrif Tai Refeniw		88	39
Cyfanswm		9,438	9,829
Cyfraniadau:		9,809	10,063
Cyfanswm		139,606	133,228

Grantiau Cyfalaf a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw

Derbyniwyd y grantiau cyfalaf canlynol o flaen llaw ac nid ydynt wedi eu cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Grantiau cyfalaf a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw	2018/19 £'000
Grantiau cyfalaf Llywodraeth Cymru a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw:	
Grant TMF	124
Grant MALD - Neuadd y Farchnad	152
Cyfraniad Llywodraeth Cymru at adeiladu unedau diwydiannol Penrhos, Caergybi	1,511
Ysgolion y 21ain Ganrif	402
Cynllun Tai Fforddiadwy	155
Cynllun Grant Bach Gofal Plant	165
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a Dderbyniwyd ymlaen llaw gan sefydliadau eraill:	-
Adfer Porth Caergybi	306
Cyfanswm	2,815

Grantiau cyfalaf a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw	2017/18 £'000
Grantiau cyfalaf Llywodraeth Cymru a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw	
TMF Grant	124
MALD Grant - Neuadd y Farchnad	152
Cyfraniad Llywodraeth Cymru at adeiladu unedau diwydiannol Penrhos, Caergybi	1,600
Ysgolion y 21ain Ganrif	86
Grant ERDF ar gyfer seilwaith Llangefni	1,699
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a Dderbyniwyd ymlaen llaw gan sefydliadau eraill:	
Grantiau Eraill	236
Cyfanswm	3,897

NODYN 38 – PARTIÖN CYSYLLTIEDIG

Mae gofyn i'r Cyngor ddatgelu gwybodaeth mewn perthynas â thrafodion a balansau dyledus yr Awdurdod gyda'i bartïon cysylltiedig. Mae materoldeb y trafodion unigol sy'n codi trwy bartïon cysylltiedig a'r datgeliadau canlynol yn ymwneud â thrafodion rhwng y Cyngor a'i bartïon cysylltiedig

Aelodau

Mae'r Cyngor yn penodi aelodau i rai gyrff cyhoeddus, elusenol a gwirfoddol, sy'n annibynnol i'r Cyngor ond sy'n cael effaith ar ei feysydd gwasanaeth. Fel bod y Cyngor yn gallu cynnal perthnasau effeithiol gyda nifer o'r sefydliadau hyn, mae cynrychiolwyr o'r Cyngor, sef Cyngorwyr etholedig fel arfer, yn eistedd ar y gwahanol bwyllgorau a fforymau sy'n gyfrifol amdanynt. Mae rhestr o'r gyrff allanol a chynrychiolaeth y Cyngor yn Atodiad 1.

Yn ystod 2018/19, talwyd cyfanswm o £2.891m mewn grantiau i brynu gwasanaethau gan y gyrff hyn (£3.559m yn 2017/18). Dyma grynodeb o'r sefydliadau unigol (lle nad ydynt wedi'u datgelu'n unrhyw le arall) sydd gan drafodion gyda'r Cyngor o dros £0.02m:

2018/19

Parti Cysylltiedig	Perthynas	Taliadau a Wnaed £'000	Swm sy'n ddyledus gan y Cyngor £'000	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor £'000
Grŵp Llandrillo Menai	Aelod wedi'i benodi gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	282	-	10
Medrwn Môn	Aelod wedi'i benodi gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	123	-	-
Prifysgol Cymru - Bangor	Aelod wedi'i benodi gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	32	36	19
Ynys Môn C A B Ltd	Aelod wedi'i benodi gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	93	-	-
		530	36	29

2017/18

Parti Cysylltiedig	Cysylltiad	Taliadau £'000	Swm sydd yn ddyledus gan y Cyngor £'000	Swm sydd yn ddyledus i'r Cyngor £'000
Age UK/ Age Cymru (Age Concern)	Aelod wedi apwyntio gan y cyngor i fod yn gynrychiolydd (aelod wedi colli set yn Mai 2017)	56	14	4
Cyngor ar Bopeth Ynys Môn	Aelod wedi apwyntio gan y cyngor i fod yn gynrychiolydd	85	-	-
Ymddiriedolaeth Gofalwyr Gogledd Cymru Gofal Croesffyrdd	Aelod wedi apwyntio gan y cyngor i fod yn gynrychiolydd	32	2	-
Grwp Llandrillo Menai	mae un aelod yn aelod o bwyllgor y safle & aelod arall wedi ei gyflogi gan y cwmni	224	2	9
Medrwn Môn	Aelod wedi apwyntio gan y cyngor i fod yn gynrychiolydd	111	-	-
		508	18	13

Mae'r Cyngor yn aelod o Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, a thalwyd tanysgrifiadau o £0.097m i'r Gymdeithas yn 2018/19 (£0.098m yn 2017/18).

Mae Aelodau wedi datgan diddordebau mewn contractau neu mewn sefydliadau sy'n delio'n ariannol gyda'r Cyngor yn y Gofrestr Statudol o Ddiddordebau'r Aelodau. Talwyd cyfanswm o £0.686m gan y Cyngor yn 2018/19 mewn perthynas â'r diddordebau hyn (£0.785m yn 2017/18).

Uwch Swyddogion

Mae gofyn i Uwch Swyddogion gwblhau datganiad o ddiddordeb personol, gan ddatgan unrhyw ddiddordebau sydd ganddynt gydag unrhyw sefydliad a all fod yn derbyn taliadau gan y Cyngor. Ni fu unrhyw drafodion o bwys gyda pharti cysylltiedig mewn perthynas ag uwch swyddogion yn 2018/19.

Llywodraeth

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, trwy reolaeth gyffredin gan Lywodraeth ganolog, yn barti cysylltiedig i'r Cyngor. Daeth y taliadau a wnaeth y Cyngor yn 2018/19 i BIPBC i gyfanswm o £1.160m (£0.992m yn 2017/18) ac roedd £0.160m yn ddyledus ar ddiwedd y flwyddyn. Roedd yr arian a dderbyniodd y Cyngor gan BIPBC yn dod i gyfanswm o £2.077m (£3.768m yn 2017/18), ac roedd £2.231m yn ddyledus gan ein parti cysylltiedig ar ddiwedd y flwyddyn.

DIDDORDEBAU MEWN CWMNIAU

Mae gan y Cyngor ddiddordeb yn y cwmni canlynol, a Chyngor Gwynedd yw'r aelod arall, ond nid oes ganddo ddylanwad sylweddol dros y cwmni:-

Cwmni Cynnal Cyf

Sefydlwyd y cwmni hwn ar y cyd gan Gynghorau Sir Ynys Môn a Gwynedd ar adeg ad-drefnu llywodraeth leol. Mae'n darparu gwasanaethau cefnogaeth addysg o dan contract i ysgolion sy'n cael eu cynnal gan yr Awdurdod ac i'r awdurdodau addysg lleol, ac mae'n darparu gwasanaethau arolygu ysgolion i Estyn. Ni ellir ond defnyddio incwm y cwmni er mwyn hyrwyddo ei amcanion. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfrannau, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Mae cyfrifon y cwmni ar gyfer 2017/18 yn dangos colled net o £0.148m (colled o £0.156m yn 2016/17). Roedd y trosiant ar gyfer 2017/18 yn £2.396m (£2.348m yn 2016/17). Mae cyfrifon cyhoeddus y cwmni yn dangos ymrwymadau net o £0.131m fel ar 31 Mawrth 2018 (roedd yr ymrwymadau net yn £0.383m ar 31 Mawrth 2017).

Mae copiâu o'r datganiadau ariannol ar gael gan Cwmni Cynnal Cyf, Plas Llanwnda, Caernarfon, Gwynedd. Mae adroddiad yr archwilydd ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol yn gorffen ar 31 Mawrth 2018 yn un heb amodau. Yn ystod blwyddyn ariannol 2018/19, cyfrifodd y Cyngor am gostau o £0.583m (£0.757m yn 2017/18) yn ymwneud â phrynu gwasanaethau gan y cwmni.

Fe wnaeth y cwmni yma benodi Ieuan Williams yn Brif Weithredwr iddynt yn 2017. Mae Ieuan Williams yn Gynghorydd gyda'r Awdurdod ac mae'n Ddirprwy Arweinydd ac yn Ddeilydd Portffolio ar gyfer Trawsnewid Gwasanaeth a'r Iaith Gymraeg.

Mae gan y Cyngor ddiddordebau yn y cwmnïau canlynol hefyd:-

Cyd-bwyllgor Addysg Cymru - WJEC CBAC Cyf

Mae'r Cyngor yn aelod o WJEC CBAC Cyf, cwmni elusennol lle mai'r aelodau yw'r 22 awdurdod unedol yng Nghymru, a'u hamcanion yw darparu gwasanaethau arholi a darparu a hyrwyddo gwasanaethau addysgol a diwylliannol eraill. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfrannau, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Yn ystod blwyddyn ariannol 2018/19, cyfrifodd y Cyngor am gostau o £0.377m (£0.463m yn 2017/18) a hynny am brynu gwasanaethau gan y cwmni.

Mae cyfrifon y cwmni ar gyfer 2016/17 (y flwyddyn yn dod i ben ar 30 Medi) yn dangos symudiad positif net yn y cronfeydd o £20.390m (symudiad negyddol net yn y cronfeydd o £12.785m yn 2015/16). Roedd y trosiant ar gyfer 2016/17 yn £44.977m (£41.364m yn 2015/16) ac roedd yr asedau net yn dod i gyfanswm o £39.458m ar 30 Medi 2017 (£19.068m ar 30 Medi 2016).

Gellir cael copïau o gyfrifon y cwmni gan WJEC CBAC Cyf, 245 Rhodfa'r Gorllewin, Llandaf, Caerdydd, CF5 2YX. Mae adroddiad yr archwilydd ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol yn gorffen ar 30 Medi 2017 yn un heb amodau.

Menter Môn Cyfyngedig

Mae'r Cyngor yn aelod o Menter Môn Cyf, ac roedd yn un o gyfanswm o dri aelod ar 31 Mawrth 2019. Amcanion y cwmni yw hyrwyddo twf economaidd yn Ynys Môn wledig. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfrannau, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Yn ystod blwyddyn ariannol 2018/19, fe wnaeth y Cyngor daliadau o £0.124m i'r cwmni i gefnogi'r gweithgareddau (£0.239m yn 2017/18).

Mae cyfrifon y cwmni am y flwyddyn ariannol yn gorffen 31 Rhagfyr 2017 yn dangos elw net cyn treth o £0.083m (colled net cyn treth o £0.192m yn 2016/17). Roedd y trosiant ar gyfer 2017 yn £2.674m (£1.746m yn 2016) ac roedd yr asedau net yn dod i gyfanswm o £0.176m ar 31 Rhagfyr 2017 (ymrwymadau net o £0.854m yn 2016).

Gellir cael copïau o gyfrifon y cwmni gan Menter Môn, Neuadd y Dref Llangefni, Sgwâr Buckley, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7LR. Mae adroddiad yr archwilydd ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol yn gorffen ar 31 Rhagfyr 2017 yn un heb amodau.

Ysgol Sefydledig Caergeiliog

Mae'r balansau ar gyfer asedau ac ymrwymadau cyfredol a reolir gan Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys yn y cyfrifon hyn ac, felly, mae cronfeydd wrth gefn yr ysgol, fel y nodir yn y Fantolen yma, yn cynrychioli'r asedau cyfredol yn unig. Mae gan yr ysgol hefyd asedau anghyfredol sydd wedi eu nodi ar Fantolen yr ysgol, sef £0.785m ar 31 Mawrth 2018 (£0.631m ar 31 Mawrth 2017), ar gyfuniad o brisant a chost hanesyddol, llai dibrisiant. Mae'r asedau anghyfredol wedi eu breinio yng Nghorff Llywodraethu yr ysgol ac nid ydynt wedi'u cyfuno yn Mantolen y Cyngor hwn.

NODYN 39 – CRONFEYDD YMDDIRIEDOL

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel ymddiriedolwr i nifer o gronfeydd ymddiriedol. Mae eu cyfrifon ar gael gan yr Adain Gyfrifeg, Swyddogaeth Adnoddau, Swyddfeydd y Cyngor, Cyngor Sir Ynys Môn, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7TW. Yn ychwanegol at gymynroddion i bethau megis gwobrau mewn ysgolion a chysuron a gwelliannau yn sefydliadau'r Gwasanaethau Cymdeithasol, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am gronfeydd Ymddiriedol fel a ganlyn.

Yn ystod 2018/19, roedd gan y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 cyfrifoldeb ariannol am nifer o elusennau. Er fod eu gweinyddiaeth ariannol wedi cael ei integreiddio gyda gwaith y Cyngor, mae'r elusennau yn gyfreithiol ar wahân ac fe gynhyrchir datganiadau ariannol ar wahân, sydd yn unol â safonau cyfrifo cymwys a'r Datganiad o'r Arfer a Argymhellir ar Gyfrifo gan Elusennau, a gyhoeddwyd gan y Comisiynwyr Elusennau. Fe rheolir yr elusennau ac fe cymeradwyir y gwariant yn unol â'r meini prawf a nodir yn nogfennau llywodraethu pob un:-

Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn (Rhif 1000818)

Y Cyngor yw unig ymddiriedolwr Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn, sef ymddiriedolaeth a sefydlwyd i weinyddu buddsoddiadau a brynwyd gydag arian a gafwyd gan Shell UK Limited pryd y daeth gwaith y cwmni i ben yn y lanfa olew oedd ganddo ym Môn. Amcanion yr Ymddiriedolaeth Elusennol yw darparu mwynderau a chyfleusterau er lles cyffredinol cyhoeddus pobl sy'n byw yn Ynys Môn. Mae'n gwneud hyn trwy gyfrannu tuag at wariant ar wasanaethau cyhoeddus a thrwy roi grantiau i gyrrff elusennol a gwirfoddol.

Yn 2018/19, derbyniodd y Cyngor £0.215m (£0.215m yn 2017/18) gan yr Ymddiriedolaeth tuag at gostau rhedeg Oriel Ynys Môn. Hefyd, cafodd y Cyngor ei ad-dalu am gostau rheoli a llywodraethu ariannol.

Cronfa'r Degwm

Ar hyn o bryd, gweinyddir buddsoddiadau'r gronfa gan Gyngor Gwynedd ar ran yr awdurdodau a olynodd yr hen Gyngor Sir Gwynedd. Yn y dyfodol, fe drosglwyddir cyfran Ynys Môn o Gronfa'r Degwm i Gyngor Sir Ynys Môn i'w weinyddu. Mae hyn yn mynd i ddigwydd yn gynar ym mlwyddyn ariannol 2019/20.

Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn (Rhif 525254)

Mae 75% o'r incwm net o Stad Elusennol David Hughes yn ffurfio rhan o Gronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn - sef Cronfa y mae'r Cyngor yn Ymddiriedolwr iddi. Defnyddir yr incwm i ddibenion addysgol penodol. Telir y 25% arall i "Elusen David Hughes er Lles y Tlodion", elusen nad yw'n cael ei gweinyddu gan y Cyngor.

Ar 31 Mawrth 2019, roedd balansau amcangyfrifedig y Cronfeydd Ymddiriedol hyn (yn ôl gwerth yr asedau ar y farchnad) yn:-

Crynodebau datganiad cyn eu harchwilio	2018/19 Incwm £'000	2018/19 Gwariant £'000	2018/19 Asedau £'000	2018/19 Rhwymedigaethau £'000
Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn	592	995	21,728	610
Cronfa'r Degwm	7	8	900	31
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn	288	118	3,257	16

Crynodebau datganiad wedi eu harchwilio	2017/18 Incwm £'000	2017/18 Gwariant £'000	2017/18 Asedau £'000	2017/18 Rhwymedigaethau £'000
Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn	615	855	21,536	669
Cronfa'r Degwm	7	8	893	22
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn	114	159	3,006	-

Cyfanswm gwerth y cronfeydd eraill ar 31 Mawrth 2019, gan gynnwys buddsoddiadau yn ôl eu gwerth ar y farchnad, yw £0.102m (£0.101m ar 31 Mawrth 2018).

Nid yw balansau Cronfa'r Ymddiriedolaeth yn cael eu cynnwys yn y Fantolen gan fod rhain yn cynrychioli asedau a ddelir mewn ymddiriedolaeth ar gyfer trydydd partïon yn hytrach nag ym mherchnogaeth y Cyngor. Fe ddangosir crynodeb o berfformiad yr Ymddiriedolaethau Elusennol mwyaf yn y tabl uchod.

Mae Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn wedi newid statws cyfreithiol. Bydd yr Elusen o 2019/20, yn dod yn Sefydliad Elusennol Corfforedig (ICO).

NODYN 40 – CYNLLUN PENSIWN ATHRAWON

Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o Gynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoi buddiannau penodol i athrawon ar eu hymddeoliad, ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y gost drwy dalu cyfraniadau sy'n seiliedig ar ganran o dâl pensiynadwy aelodau.

Yn dechnegol, cynllun buddiannau diffiniedig yw'r cynllun. Fodd bynnag, mae'r cynllun heb ei gyllido ac mae'r Adran Addysg yn defnyddio cronfa dybiannol er mwyn cyfrifo cyfradd cyfraniad cyflogwyr i'w thalu gan awdurdodau lleol. Nid yw'r Cyngor yn gallu adnabod ei gyfran o'r sefyllfa ariannol waelodol a pherfformiad y cynllun gyda digon o ddibynadwyedd at ddibenion cyfrifo. At ddiben y Datganiad Cyfrifon yma maent, felly, yn cael eu cyfrifo ar yr un sail â chynllun cyfraniadau diffiniedig.

Yn 2018/19, talodd y Cyngor £3.712m i Bensiynau Athrawon yn ymwneud â buddiannau ymddeol athrawon, a oedd yn cynrychioli 15.95% o dâl pensiynadwy (£3.691m a 16.55% yn 2017/18). Mae wedi ei gyhoeddi bydd cyfraniadau Pensiwn Athrawon Cyflogwyr yn cynyddu i 23.6% o Fedi 2019.

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gostau unrhyw fuddiannau ychwanegol a ddyfernir ar gyfer ymddeoliad cynnar y tu allan i delerau'r cynllun athrawon. Cyfrifir am y costau hyn ar sail buddiannau diffiniedig a manylir arnynt yn Nodyn 41 isod.

NODYN 41 – CYNLLUN PENSIWN BUDDIANNAU DIFFINIEDIG LLYWODRAETH LEOL

Buddiannau Ymddeoliad

Cyfranogiad yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Fel rhan o delerau ac amodau gwaith ei swyddogion a'i weithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er nad yw'r buddiannau yma yn cael eu talu hyd nes i'r gweithwyr ymddeol, mae gan y Cyngor rwymedigaeth i wneud y taliadau sydd raid eu dangos ar yr adeg mae'r gweithwyr yn ennill eu hawliau i'r dyfodol. Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, gan olygu fod y Cyngor a gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, a gyfrifir ar lefel y bwriedir iddi gydbwysu rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddiad.

a) Trafodion yn ymwneud â buddiannau ôl-gyflogaeth

Mae'r Cyngor yn adnabod cost y buddiannau ymddeol yn yr adroddiadau ar gostau'r gwasanaethau pan mae'r gweithwyr yn eu hennill, yn hytrach na phan mae'r buddiannau yn cael eu talu fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r gost sydd raid ei dangos yn erbyn Cronfa'r Cyngor yn seiliedig ar yr arian a delir yn ystod y flwyddyn ac, felly, mae gwir gost buddiannau ôl-gyflogaeth / ymddeoliad yn cael eu symud allan o'r Gronfa Gyffredinol drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Yn ystod y flwyddyn, mae'r trafodion canlynol wedi cael eu gwneud yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a Balans y Gronfa Gyffredinol drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn:-

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Cost y gwasanaeth yn cynnwys:		
Costau cyfredol y gwasanaeth	15,191	15,098
Colledion ar setliadau neu gwtogiadau	134	260
Cyfanswm cost y Gwasanaeth	15,325	15,358
Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi		
Cost llog ar yr ymrwymiad budd diffiniedig	10,638	9,987
Incwm llog ar Asedau'r Cynllun	(7,788)	(7,198)
Cyfanswm y buddiannau Ôl-Gyflogaeth a godwyd i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaeth	18,175	18,147
Elw ar Asedau'r Cynllun (ac eithrio symiau sydd wedi eu cynnwys yn y gwariant llog net)	(15,916)	(2,232)
(Elw) a cholledion actiwarïaid yn codi oherwydd newidiadau yn y rhagdybiaethau ariannol	34,236	(7,671)
Arall	414	45
Cyfanswm Ailfesur y rhwymedigaeth o ran buddiannau net diffiniedig	18,734	(9,858)
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd ar Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	36,909	8,289
Gwyrdroi'r taliadau net a wnaed ar gyfer buddiannau ymddeoliad yn unol â'r côd	9,808	6,537
Swm gwirioneddol a godwyd yn erbyn balans Cronfa'r Cyngor ar gyfer pensiynau yn ystod y flwyddyn:		
Cyfraniad y cyflogwyr sy'n daladwy i'r cynllun	8,367	11,610
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	18,175	18,147

b) Asedau a Rhwymedigaethau Pensiwn a gydnabyddir yn y Fantolen

Mae rhwymedigaethau wedi cael eu hasesu ar sail actiwarïaid gan ddefnyddio'r dull credyd uned rhagdybiedig, amcangyfrif o'r pensiynau a fydd yn daladwy yn y blynyddoedd i ddod yn seiliedig ar ragdybiaethau ynghylch cyfraddau marwolaethau, lefelau cyflogau ac ati. Mae'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a'r rhwymedigaethau o ran Buddiannau Dewisol wedi cael eu hasesu gan Hymans Robertson LLP, cwmni annibynnol o actiwarïaid, ac mae'r amcangyfrifon yn seiliedig ar y prisiad llawn diweddaraf o'r Cynllun ar 31 Mawrth 2016.

Mae'r symiau sydd wedi eu cynnwys yn y Fantolen yn codi o ymrwymiad yr Awdurdod mewn perthynas a'i gynllun buddiannau diffiniedig fel a ganlyn:	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018
	£'000	£'000
Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun	312,536	288,424
Gwerth Presennol Ymrwymadau'r Cynllun	(443,266)	(390,612)
Rhwymedigaeth net yn codi o'r rhwymedigaethau diffiniedig	(130,730)	(102,188)

Cysoni Gwerth Presennol Rhwymedigaethau'r Cynllun

	2018/19	2017/18
	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill	390,612	380,591
Cost gwasanaeth cyfedrol	15,191	15,098
Cost llog	10,638	9,987
Cyfraniadau gan cyfranogwyr y cynllun	2,418	2,321
(Elw) a cholledion Aifedur	34,650	(7,625)
Costau gwasanaeth blaenorol	134	260
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(996)	(987)
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd	(9,381)	(9,033)
Balans ar 31 Mawrth	443,266	390,612

Cysoni Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun

	2018/19	2017/18
	£'000	£'000
Gwerth Teg Agoriadol Asedau'r Cynllun ar 1 Ebrill	288,424	275,083
Incwm Llog	7,788	7,198
Elw ar asedau cynllun (heb gynnwys gwariant llog net)	15,916	2,232
Cyfraniadau gan aelodau	2,418	2,321
Cyfraniadau gan y cyflogwr	7,371	10,623
Cyfraniadau mewn perthynas â buddiannau nad oeddynt yn cael eu cyllido	996	987
Buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(996)	(987)
Buddiannau a dalwyd	(9,381)	(9,033)
Balans ar 31 Mawrth	312,536	288,424

c) **Gwerth Teg Asedau'r Cynllun**

Asedau Cynllun Pensiwn y Cyngor yw:-

Prif categorïau asedau'r gronfa yn ôl y prisiau a ddyfynnwyd ar 31 Mawrth 2019 a 31 Mawrth 2018.

	2018/19 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2018/19 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2017/18 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2017/18 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000
Arian a chywerthoedd arian	8,039	-	10,862	-
Buddsoddiad ecwiti (yn ôl y math o ddiwydiant)	-	-	-	-
Defnyddwyr	7,778	-	8,567	-
Cynhyrchu	9,356	-	9,462	-
Sefydliadau Ariannol	3,648	-	5,102	-
Ynni a Chyfleustodau	-	-	903	-
Iechyd a Gofal	19,983	-	14,646	-
Technoleg Gwybodaeth	5,467	-	10,966	-
Arall	10,612	-	995	-
Gwarantau dyled arall	-	45,414	-	41,928
Ecwiti preifat	-	16,966	-	11,216
Cronfeydd Buddsoddi a Unedau Buddsoddi				
Ecwiti	60,808	89,570	58,556	87,909
Isadeiledd	-	6,153	-	5,038
Eiddo Tiriog				
Eiddo yn y DU	9,938	18,638	6,737	15,271
Eiddo Tramor	-	166	-	266
Cyfanswm Gwerth yr holl Asedau	135,629	176,907	126,796	161,628
Cyfanswm Gwerth yr Asedau Gweithredol ac Anweithredol		312,536		288,424

Prif gategoriâu asedau'r cynllun fel canran o asedau'r cynllun cyfan

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd yn cynnwys y categorïau canlynol, yn ôl y gyfran o'r asedau cyfan a ddelir:-

	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018
Arian a chywerthoedd arian	3%	4%
Buddsoddiadau ecwiti (yn ôl y math o ddiwydiant)		
Defnyddwyr	3%	3%
Cynhyrchu	3%	3%
Sefydliadau Ariannol	1%	2%
Ynni a chyfleustodau	0%	0%
Iechyd a Gofal	6%	5%
Technoleg Gwybodaeth	2%	4%
Arall	3%	0%
Gwarantau dyled arall	15%	14%
Ecwiti preifat	5%	4%
Cronfeydd Buddsoddi ac Unedau Buddsoddi		
Ecwiti	48%	51%
Isadeiledd	2%	2%
Eiddo Tiriog		
Eiddo yn y DU	9%	8%
Eiddo Tramor	0%	0%
Cyfanswm	100%	100%

ch) Hanes y Cynllun

Dadansoddiad o asedau a rhwymedigaethau'r cynllun:-

	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018	31 Mawrth 2017	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2015
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwerth Teg Asedau'r Cynllun Pensiwn	312,536	288,424	275,083	231,770	224,961
Gwerth Presennol Rhwymedigaeth Budd Diffinedig y Cynllun	(443,266)	(390,612)	(380,591)	(326,792)	(350,438)
(Diffyg)/Asedau yn y Cynllun	(130,730)	(102,188)	(105,508)	(95,022)	(125,477)

Mae'r rhwymedigaethau yn dangos maint y rhwymedigaethau gwaelodol sydd gan y Cyngor yn yr hirdymor i dalu buddiannau ymddeoliad. Mae'r cyfanswm rhwymedigaeth budd diffinedig presennol o £443.266m yn cael effaith sylweddol ar werth net y Cyngor fel y'i cofnodwyd yn y Fantolen, yn arwain at rwymedigaeth net o £130.730m.

Fodd bynnag, mae'r trefniadau statudol ar gyfer cyllido'r diffyg yn golygu bod sefyllfa ariannol y Cyngor yn parhau i fod yn iach. Bydd y diffyg yng Nghynllun Pensiwn Gwynedd yn cael ei adennill drwy gynyddu'r cyfraniadau, fel yr asesir gan actwari'r cynllun, dros weddill oes waith y gweithwyr.

d) Prif Ragdybiaethau a ddefnyddiwyd gan yr Actiwari oedd:-

	2018/19	2017/18
Rhagdybiaethau Marwoledd:		
<i>Hirhoeddiedd yn 65 bensiynwyr presennol:</i>		
Dynion	22.0 years	22.0 years
Merched	24.2 years	24.2 years
<i>Hirhoeddiedd yn 65 bensiynwyr dyfodol:</i>		
Dynion	24.0 years	24.0 years
Merched	26.4 years	26.4 years
Graddfa Cynnydd Chwyddiant / Pensiwn	2.50%	2.40%
Gradda cynnydd mewn cyflogau	2.50%	2.40%
Dychweliad disgwylidig ar yr asedau	8.20%	3.40%
Graddfa ddisgownt ar rwymedigaethau'r cynllun	2.40%	2.70%
Defnyddio'r opsiwn i drosi pensiwn blynyddol i lwmp swm ymddeoliad:		
Gwasanaeth i Ebrill 2008	50.00%	50.00%
Gwasaneath ôl Ebrill 2008	75.00%	75.00%

dd) Dadansoddiad Sensitifrwydd

Mae'r dadansoddiad sensitifrwydd isod yn seiliedig ar newidiadau posibl i'r rhagdybiaethau a all, yn rhesymol, ddigwydd ar ddiwedd y cyfnod adrodd. Ar gyfer pob newid mewn rhagdybiaeth, mae'n cymryd yn ganiataol bod yr holl ragdybiaethau eraill yn gyson. Mae'r dadansoddiad o sensitifrwydd yn dangos y gallai gostyngiad 0.5% yn y gyfradd ddisgownt real oherwydd newidiadau posibl yn y farchnad, gynyddu rhwymedigaethau'r gronfa gan £47.538m oherwydd rhoddir gwerth uwch ar fuddiannau a delir yn y dyfodol. Gallai cynnydd 0.5% yn y gyfradd cynnydd cyflogau olygu cynnydd o £7.634m yng nghostau'r gronfa. Gallai cynnydd 0.5% yn y gyfradd bensiynau olygu cynnydd o £39.076m mewn rhwymedigaethau. Mae'r amcanbrisiau yn y dadansoddiad sensitifrwydd wedi cael eu gweithio allan yn unol â thybiaethau actiwaraid proffesiynol, IAS 19 a FRS 102. Mae hyn yn golygu bod y defnydd o'r rhagdybiaethau 0.5% isod wedi cael eu dewis gan yr actiwari arbenigol yn unol â'i farn/barn broffesiynol ef/hi. Byddai'r Actiwari wedi cymryd i ystyriaeth wybodaeth gyfredol a blaenorol a'r ffaith na fu ond newidiadau bychan, e.e. cyfraddau llog wedi newid 0.25%. Byddai gwybodaeth ynghylch hyd oes pobl a gwybodaeth ddemograffig hefyd wedi dylanwadu ar hyn.

Newid Mewn Tybiaethau fel ar 31 Mawrth 2019	% y Cynnydd yn fras i'r Cyflogwr	Swm Ariannol Bras £'000
lleihad o 0.5% yn y gyfradd ddisgownt real	11%	47,538
cynnydd o 0.5 % yn y gyfradd cynnydd cyflog	2%	7,634
cynnydd o 0.5 % yn y gyfradd cynnydd pensiwn	9%	39,076

e) Yr Effaith ar Lif Arian yr Awdurdod

Amcan y cynllun yw cadw cyfraniadau'r cyflogwr ar gyfradd sydd mor gyson ag y gall fod. Mae gan y Cyngor strategaeth gydag actiwari'r cynllun i sicrhau lefel gyllido o 100% yn ystod yr 20 mlynedd nesaf. Caiff lefelau cyllido eu monitro'n flynyddol. Caiff y prisiad tairblwyddol nesaf ei gwblhau erbyn 31 Mawrth 2019.

Bydd angen i'r cynllun gymryd i ystyriaeth y newidiadau cenedlaethol i'r cynllun dan Ddeddf Gwasanaethau Pensiynau Cyhoeddus 2013.

Yn unol â'r Ddeddf, efallai na fydd y CPLIL yn Lloegr a Chymru, a'r prif gynlluniau cyfredol eraill ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus, yn darparu buddiannau ar gyfer gwasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2014 (neu Wasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2015 yn achos y prif gynlluniau pensiwn eraill ar gyfer gwasanaeth cyhoeddus yn Lloegr a Chymru). Mae'r Ddeddf yn cynnwys darpariaeth ar gyfer rheoleiddio'r cynlluniau mewn fframwaith cyffredinol er mwyn sefydlu cynlluniau yn seiliedig ar yr enillion cyfartalog yn ystod gyrfa wedi eu hailbriso er mwyn talu pensiynau a buddiannau eraill.

Mae'r rhwymedigaethau'n dangos yr ymrwymiad gwaelodol sydd ar y Cyngor yn y tymor hir i dalu buddiannau ôl-gyflogaeth (ymddeoliad). Mae'r rhwymedigaeth net o £130.730m yn cael effaith sylweddol ar werth net y Cyngor fel y cafodd ei gofnodi yn y Fantolen. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol ar gyfer cyllido'r diffyg yn golygu fod sefyllfa ariannol y Cyngor yn parhau i fod yn iach.

Gwneir iawn am y diffyg yn y cynllun llywodraeth leol drwy gynyddu'r cyfraniadau dros weddill oes gweithio'r gweithwyr (h.y. cyn y bydd y taliadau'n ddyledus) yn unol ag asesiad actiwari'r cynllun; nid oes angen cyllid ond i gwrdd â chostau buddiannau dewisol pan fydd y pensiynau'n cael eu talu.

f) Amcangyfrif o'r cyfraniadau i'w talu i Gronfa Bensiwn Gwynedd yn 2018/19

Mae'r Cyngor yn rhagweld y bydd yn talu cyfraniad o £8.665m i'r cynllun yn 2018/19. Mae hyd cyfartalog rhwymedigaeth buddiannau diffiniedig ar gyfer aelodau'r cynllun ar ôl ei bwysoli yn 19 o flynyddoedd.

Y swm sy'n ddyledus i Gyngor Gwynedd mewn perthynas â chyfraniadau CPLIL am 2018/19 ar 31 Mawrth 2019 yw £0.773m ac mae wedi ei gynnwys yn y nodyn datgelu o ran credydwy'r tymor byr.

NODYN 42 – RHWYMEDIGAETHAU WRTH GEFN

Adran 117 Deddf Iechyd Meddwl 1983

Yn dilyn y barnau a gadarnhawyd yn Nhŷ'r Arglwyddi ac adroddiad gan yr Ombwdsmon Llywodraeth Leol ar achosion prawf mewn mannau eraill, nid oedd unrhyw bŵer i godi tâl am wasanaethau a ddarparwyd o dan adran 117 o Ddeddf Iechyd Meddwl 1983 ac mae'r Cyngor yn atebol i ad-dalu unrhyw Taliadau. Er bod nifer o achosion wedi'u setlo yn y gorffennol, mae'n anodd mesur cyfanswm y rhwymedigaeth bosibl. Yn ystod 2018/19 Bu cais am iawndal o dan S117 yn llwyddiannus yn erbyn y cyngor a thalodd y Cyngor iawndal a llog i'r hawlydd. Roedd hyn yn cael ei ariannu gan neilltuo neilltuedig sydd bellach â chydbwysedd dim.

Hawliadau Chwiliad Eiddo

Ceisiodd grŵp o gwmnïau chwiliad eiddo hawlio ad-daliad o ffioedd a dalwyd i'r Cyngor i weld data pridiannau tir. Mae'r partïon wedi dod i gytundeb ar yr hawliadau. Mae'r Cyngor wedi cytuno i dalu costau cyfreithiol y cwmnïau chwiliad eiddo yn amodol ar asesiad manwl drwy gyfrwng agwedd cost yr hawliad ddim ond os nad yw trafodion yn cael eu cytuno. Mae'r Cyngor yn cynnal trafodaethau gyda'r hawlwr am yr agwedd cost y ceisiadau. Ar hyn o bryd nid yw'n bosibl rhoi gwerth terfynol ar y rwymedigaethau posibl, felly, mae'r Cyngor yn ystyried hyn i fod yn rhwymedigaeth wrth gefn.

(1) Bevan Brittan LLP, 2015, Cyngor cyffredinol am gyfrifon awdurdodau wedi eu cyhoeddi â'r hawliadau chwiliadau am eiddo, Llundain.

NODYN 43 – ASED AU WRTH GEFN

Pridiannau Cyfreithiol

Mae'r Cyngor yn cadw nifer o bridiau cyfreithiol dros eiddo preswyl â pherchenogion preifat, lle darparwyd cefnogaeth i'r prynwyr dan gynlluniau ar gyfer prynu tai â chefnogaeth, gyda'r Cyngor hefo'r hawl am ran o'r enillon ar werthiant yr eiddo. Bydd amrywiaeth yn y gwir swm a dderbynnir, yn seiliedig ar brisiau gwerthu'r eiddo unigol a natur unrhyw alwadau cyfreithiol arall yn eu herbyn byddai, efallai, yn cymryd blaenoriaeth dros bridiant y Cyngor. Mae amseru unrhyw dderbyniadau yn ddibynnol ar unrhyw werthiannau.

NODYN 44 – OFFERYNNAU ARIANNOL

2018/19 oedd y flwyddyn gyntaf i awdurdodau lleol orfod gweithredu Safon Ariannol newydd a elwir yn IFRS9 Offerynnau Ariannol. Roedd hyn yn cyflwyno gofynion dosbarthu a chyfrifyddu newydd ar gyfer yr offerynnau hyn. Cytundebau contractiol rhwng dau neu fwy o bartïon yw offerynnau ariannol yn ymwneud â hawl i dderbyn tâl o arian. Byddai gan un parti ased ariannol lle mae arian neu ased ariannol arall yn cael ei roi i'r parti arall, yn gyfnewid am ddychwelyd yr arian neu'r offeryn ariannol, yn aml gyda llog neu enillion ffafriol ar y buddsoddiad. Byddai'r trafodiad yn rhwymedigaeth ariannol i'r parti neu'r partïon eraill. Y cytundeb i ad-dalu'r arian ar yr amser y cytunwyd arno ac i ddychwelyd yr arian yn unol â'r cytundeb fyddai hynny. Er enghraifft, prif asedau ariannol y cyngor yw ei fuddsoddiadau mewn adneuon banc. Dengys Tabl 44b fod gan y cyngor asedau ariannol o £14.33m mewn cyfrifon adneuon banc. Yn gyfnewid am hyn, bydd arian y Cyngor yn cael ei ddychwelyd ar gais a bydd yr arian yn ennill llog ar gyfradd sefydlog drwy gydol cyfnod y buddsoddiadau. Mae'r trafodion hyn yn rhwymedigaethau ariannol i'r banciau yn y DU lle mae gan y Cyngor adneuon, gan y bydd yr arian yn cael ei ad-dalu i'r Cyngor a chost y rhwymedigaeth hon i'r banciau yw'r llog y byddant yn ei dalu i'r Cyngor. Mae enghreifftiau o asedau ariannol yn cynnwys arian parod, adneuon banc, symiau sy'n ddyledus drwy fasnach (dyledwyr), ecwitiau, bondiau, deilliadau. Mae enghreifftiau o rwymedigaethau ariannol yn cynnwys benthyciadau, symiau sy'n daladwy drwy fasnach (credydwyr) ac unrhyw rwymedigaeth contractiol i ddarparu arian parod neu ased ariannol i endid arall.

Asedau Ariannol

Dengys nodyn 44a y gwahanol gategorïau o asedau ariannol sy'n ofynnol o dan IFRS 9 a gwerth asedau ariannol y Cyngor ar 31 Mawrth 2019. Mae'n rhoi gwerth asedau anariannol hefyd, sydd yn cynnwys gwerth Tir ac Eiddo ac asedau eraill. Ni all y Cyngor ond ymrwmo i asedau a rhwymedigaethau ariannol yn unol â Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor. Mae'r Strategaeth yn gosod meini prawf caeth, felly, ni all y Cyngor ond buddsoddi mewn asedau ariannol sydd yn hynod o ddiogel ac y gellir cael mynediad atynt pan fydd y Cyngor angen yr arian. Adneuon banciau yn y DU sy'n bodloni meini prawf statws credyd y Cyngor yw'r rhan fwyaf o fuddsoddiadau, neu fenthyciadau i awdurdodau lleol eraill. Daw'r cyfan ohonynt o dan ddsbarthiad Asedau Ariannol a fesurir yn ôl cost wedi'i Amorteiddio yr IFRS 9, fel yr amlgyir yn nodyn 44a. Mae mesur costau wedi'u Hamorteiddio yn cychwyn gyda'r swm caffael gwreiddiol ac mae'n cael ei leihau (amhariad) er mwyn caniatáu ar gyfer unrhyw golledion credyd a ddisgwyllir. Petai'r Cyngor yn dal asedau ariannol mwy cymhleth, megis ecwitiau, neu offerynnau marchnad arian, byddent yn cael eu mesur yn ôl gwerth teg ac yn cael eu dosbarthu o dan un o'r gwahanol gategorïau gwerth teg perthnasol.

NODYN 44a – CRYNODEB O'R CATEGORIÂU O ASEDÂU ARIANNOL A DDELIR GAN Y CYNGOR

Asedau Ariannol	Anghyfredol			
	Buddsoddiadau		Dyledwyr	
	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018
	£000	£000	£000	£000
Gwerth teg trwy elw neu golled	-	-	-	-
Cost wedi ei amorteiddio	15,825	7,789	5,981	5,130
Gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall - offerynnau ecwiti dynodedig	-	-	-	-
Gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall- arall	-	-	-	-
Cyfanswm Asedau Ariannol	15,825	7,789	5,981	5,130
Asedau Anariannol	408,687	399,910	24,004	19,509
Cyfanswm	424,512	407,699	29,985	24,639

Mae Nodyn 44b yn darparu dadansoddiad mwy manwl o asedau ariannol y Cyngor. Dengys y tabl swm cario yr asedau ariannol. Dyma yw gwerth yr asedau ariannol yn y fantolen yn seiliedig ar gost wedi'i amorteiddio. Darperir y gwerth teg hefyd, mae hwn yn werth mwy cyfredol a dyma fyddai'r pris i werthu'r asedau ariannol ar 31 Mawrth 2019. Rhennir yr asedau ariannol rhwng buddsoddiadau a dyledwyr. Dim ond £3k o wahaniaeth sydd rhwng gwerth teg buddsoddiadau'r Cyngor a'r gwerth ar y fantolen. Y buddsoddiadau yw'r adneuon arian mewn banciau yn y DU a swm bychan iawn mewn arian parod. Mae'r arian parod a chywerthoedd i arian arall yn ymwneud â symiau a gedwir ar gyfer bancio gweithredol a thalu costau dydd i ddydd. Mae'r symiau a gedwir fel arian parod a chywerthoedd arian mewn cyfrifon adneuon gyda banciau yn y DU yn arian nad oes ei angen ar gyfer anghenion dydd i ddydd ond mae'n arian y bydd ei angen yn y dyfodol. Mae'r symiau hyn yn ennill llog yn ystod cyfnod y buddsoddiad. Y categori arall o asedau ariannol yw dyledwyr. Maent yn ymwneud â sefydliadau neu unigolion y mae arnynt arian i'r Cyngor. Y rhai mwyaf arwyddocaol yw dyledwyr masnachol a dyledwyr eraill sy'n ymwneud â symiau sydd yn ddyledus am wasanaethau a dderbyniwyd. Dangosir benthyciadau i weithwyr hefyd, benthyciadau meddal ydynt ac maent yn ymwneud yn bennaf â benthyciadau ceir i aelodau o staff sy'n gorfod gwneud llawer o deithio ar fusnes y Cyngor. Rhoddwyd y benthyciadau ar gyfradd is na chyfradd y farchnad oherwydd yr angen i deithio at ddibenion gwaith. Nid yw dyledwyr yn cynnwys trafodion gydag adrannau'r llywodraeth, nac incwm a thaliadau yn codi o drethiant, yn cynnwys y Dreth Gyngor a threthi busnes.

NODYN 44b – MANYLION AM Y MATHAU O ASEDION ARIANNOL A DDELIR GAN Y CYNGOR

Asedau Ariannol	31 Mawrth 2019		31 Mawrth 2018	
	Swm yn Cario	Gwerth Teg	Swm yn Cario	Gwerth Teg
	£000	£000	£000	£000
Asedau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio				
Buddsoddiadau				
Arian Parod a chywerthoedd arian	1,492	1,492	1,796	1,796
Arian parod a chywerthoedd arian	14,333	14,336	5,993	6,008
Cyfanswm	15,825	15,828	7,789	7,804
Dyledwyr				
Rhenti	394	394	262	262
Benthyciadau i weithwyr – yn ddyledus o fewn 12 mis	181	181	166	166
Benthyciadau i weithwyr – yn ddyledus mewn dros 12 mis	187	187	211	211
Dyledwyr Eraill	3,078	3,078	4,094	4,094
Dyledwyr Masnach	2,062	2,062	-	-
Dyledwyr Tymor Hir Eraill	79	79	397	397
Cyfanswm	5,981	5,981	5,130	5,130
Cyfanswm	21,806	21,809	12,919	12,934

Rhwymedigaethau Ariannol

Mae holl Rwymedigaethau Ariannol y Cyngor yn cael eu dosbarthu fel Asedau Ariannol ar gost wedi'i hamorteiddio. Dangosir hyn yn Nodyn 44c. Dengys y nodyn werth rhwymedigaethau anariannol. Mae'r rhwymedigaethau anariannol ar 31 Mawrth 2019 yn cynnwys Rhwymedigaeth y Gronfa Bensiwn o £130m.

NODYN 44c – CRYNODEB O'R CATEGORÏAU O RWYMEDIGAETHAU ARIANNOL A DDELIR GAN Y CYNGOR

Ymrwymiadau Ariannol	Anghyfredol			
	Benthyciadau		Credydwy	
	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2018 £'000	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2018 £'000
Gwerth teg trwy elw neu gollod	-	-	-	-
Cost wedi ei Amorteiddio	134,887	119,326	12,286	12,317
	-	-	-	-
Cyfanswm Ymrwymiadau Ariannol	134,887	119,326	12,286	12,317
Ymrwymiadau Anariannol	-	-	144,868	117,496
Cyfanswm	134,887	119,326	157,154	129,813

Mae Nodyn 44ch isod yn rhoi manylion am y math o rwymedigaethau ariannol sydd gan y Cyngor. Roedd rhwymedigaethau benthycia'r Cyngor yn dod i gyfanswm o £134.887m ar 31 Mawrth 2019. Dyma'r benthyciadau a gymerwyd gan y Cyngor dros y blynyddoedd i gyllido gwariant cyfalaf ar adeiladu neu adnewyddu asedau'r Cyngor. Y benthyciadau tymor byr yw'r symiau sy'n ddyledus i'w talu cyn 31 Mawrth 2020. Bydd y benthyciadau tymor hir yn dod yn ddyledus ymhenn dros flwyddyn. Mae crynodeb o bortffolio benthyciadau'r Cyngor a'r proffil aeddfedu yn cael ei ddarparu yn Nodyn 45. Y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLb), sydd yn rhan o Adran Drysorlys y Llywodraeth Ganolog, yw'r prif ddarparwr benthyciadau i'r Cyngor. Mae benthyciadau tymor hir o £126m yn ddyledus gan y Cyngor i'r PWLB. Mae benthyciadau tymor byr gan y PWLB yn cynnwys swm o £5m fydd yn daladwy yn 2019. Hefyd, mae'n cynnwys llog cronrus o £2.338m, sef llog yn ymwneud â 2018/19 ond sy'n cael ei dalu yn 2019/20. Mae'r Cyngor hefyd wedi cael benthyciadau gan Lywodraeth Cymru a Salix, ar gyfradd llog o 0%, a ddefnyddiwyd i dalu am oleuadau arbed ynni LED. Mae gweddill y rhwymedigaethau ariannol yn ymwneud â chredydwy, sef unigolion a/neu sefydliadau y mae arian yn ddyledus iddynt gan y Cyngor am nwyddau a gwasanaethau a ddarparwyd yn 2018/19 neu cyn hynny. Dyma'r anfonebau sy'n cael eu hanfon at y Cyngor ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol neu lle mae'r dyddiad y daw'r swm yn ddyledus ar ôl 31 Mawrth 2019.

Cyfrifwyd gwerth teg benthyciadau'r Cyngor gan ymgynghorwyr Rheoli Trysorlys y Cyngor, Link Asset Services. Y cyfanswm gwerth teg ar holl fenthyciadau'r Cyngor oedd £190.539m, swm sylweddol uwch na'r gwerth cario ar y Fantolen o £134.887m ar 31 Mawrth 2019. Mae gwerth teg yr asedau yn uwch na'r gwerth cario oherwydd bod portffolio buddsoddiadau'r Cyngor yn cynnwys nifer o fenthyciadau cyfradd sefydlog lle mae'r gyfradd llog derbyniadwy yn uwch na'r cyfraddau sydd ar gael ar gyfer benthyciadau tebyg ar ddyddiad y Fantolen. Mae'r ymrwymiad hwn i dalu llog uwch na chyfraddau presennol y farchnad yn cynyddu'r swm y byddai'n rhaid i'r Cyngor ei dalu, petai'r benthyciwr yn gofyn, neu'n cytuno, i'r benthyciad gael ei ad-dalu'n gynnar.

Cafodd y gwerth teg ei asesu drwy gyfrifo gwerth presennol y llif arian fydd yn digwydd yn ystod y tymor sy'n weddill ar yr offerynnau, gan ddefnyddio'r rhagdybiaethau canlynol:-

- Amcangyfrif o ystod cyfraddau llog ar gyfraddau sicrwydd (gyda gostyngiad o 0.2%) ar 31 Mawrth 2019 ar gyfer benthyciadau gan y PWLB, yn seiliedig ar gyfraddau benthycia newydd ar gyfer benthyciadau cyfwerth ar y dyddiad hwnnw;
- Ni chydabyddir ad-dalu'r benthyciad yn gynnar nac amhariad;
- Os bydd offeryn yn aeddfedu yn ystod y deuddeng mis nesaf, tybir bod y swm cario yn agos i'r gwerth teg; a
- Bernir bod gwerth teg dyledwyr a chredydwy'r tymor byr cyfwerth â'u swm cario ar ddyddiad y Fantolen.

NODYN 44ch - MANYLION AM Y MATHAU O RWYMEDIGAETHAU ARIANNOL SYDD GAN Y CYNGOR

Ymrwymiadau Ariannol	31 Mawrth 2019		31 Mawrth 2018	
	Swm yn Cario	Gwerth Teg	Swm yn Cario	Gwerth Teg
	£000	£000	£000	£000
Ymrwymiadau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amortieiddio [disgrifiwch]				
Benthyciadau				
Benthyciadau tymor byr PWLB	7,350	7,428	7,308	7,435
Benthyciadau Llywodraeth Cymru	44	43	44	44
Benthyciadau tymor byr eraill	-	-	5,000	5,127
Benthyciadau tymor byr Salix	142	127	62	62
Benthyciadau tymor hir PWLB	126,403	182,090	106,414	158,979
Benthyciadau tymor hir Llywodraeth Cymru	44	43	88	88
Benthyciadau tymor hir Salix	904	808	410	410
Cyfanswm	134,887	190,539	119,326	172,145
Credydwyr				
Absenoldebau cronedig	776	776	799	799
Credydwyr eraill	8,585	8,585	11,367	11,367
Rhenti	31	31	-	-
Credydwyr masnach	2,737	2,737	-	-
Credydwyr tymor hir	157	157	151	152
Cyfanswm	12,286	12,286	12,317	12,318
Cyfanswm	147,173	202,825	131,643	184,463

NODYN 44d - INCWM, GWARIANT, ENILLION a CHOLLEDION

Dengys y tabl isod effaith offerynnau ariannol y Cyngor ar gyfrif refeniw blynyddol y Cyngor ar gyfer 2018/19.

Dengys y tabl fod swm o £466k (£177k yn 2017/18) wedi cael ei godi ar y Cyngor am yr amhariad a dadgydnabod ar yr asedau ariannol a nodwyd yn Nodiadau 44a a 44b uchod. Roedd hyn yn gostwng gwerth yr asedau yn ôl y swm hwn ac yn gost yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Fodd bynnag, derbyniodd y Cyngor £64k (£32k yn 2017/18) mewn llog ar ei adneuoedd mewn banciau yn y DU a benthyciadau i awdurdodau lleol eraill.

Y llog taladwy ar fenthyciadau yn ymwneud â 2018/19 oedd £5,871k (£5,863k yn 2017/18).

Incw, Gwariant, Enillion a Cholledion	2018/19		2017/18	
	Gwarged neu Ddiffyg ar ddarparu o Gasanaethau £'000	Incw a Gwariant Cynhwysfawr Arall £'000	Gwarged neu Ddiffyg ar ddarparu o Gasanaethau £'000	Incw a Gwariant Cynhwysfawr Arall £'000
Enillion/colledion net ar:				
Asedau ariannol wedi eu mesur ar eu gwerth teg drwy elw neu golled	-	-	-	-
Asedau ariannol wedi eu mesur ar gostau wedi'i hamorteiddio (amhariad a dadgydnabod)	466	-	177	-
Buddsoddiadau mewn offerynnau ecwiti a ddynodwyd ar eu gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall	-	-	-	-
Asedau ariannol a fesurwyd ar eu gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall	-	-	-	-
Ymrwymadau ariannol wedi eu mesur ar eu gwerth teg drwy elw neu golled	-	-	-	-
Ymrwymadau ariannol wedi eu mesur ar gostau wedi'i amorteiddio	-	-	-	-
Cyfanswm Enillion/Colledion Net	466	-	177	-
Refeniw Llog:				
Asedau ariannol wedi eu mesur ar gostau wedi'i hamorteiddio	64	-	31	-
Asedau ariannol eraill a fesurwyd ar eu gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall	-	-	-	-
Cyfanswm refeniw llog	64	-	31	-
Costau Llog:				
Ymrwymadau ariannol wedi eu mesur ar gost wedi'i amorteiddio	5,871	-	5,862	-
Cyfanswm costau llog	5,871	-	5,862	-
Incw Ffioedd:				
Asedau ariannol neu ymrwymadau ariannol nad ydynt yn werth teg drwy elw neu golled	-	-	-	-
Ymddiriedolaeth a gweithgareddau ymddiriedol eraill	-	-	-	-
Cyfanswm incwm ffioedd	-	-	-	-
Costau ffioedd:				
Asedau ariannol neu ymrwymadau ariannol nad ydynt yn werth teg drwy elw neu golled	-	-	-	-
Ymddiriedolaeth a gweithgareddau ymddiriedol eraill	-	-	-	-
Cyfanwm costau ffioedd	-	-	-	-

Os cafodd offerynnau ariannol eu trefnu drwy frocer, mae'r brocer yn codi ffioedd. Hefyd, mae ffioedd yn ddyledus ar fenthyciadau newydd gan y PWLB. Fodd bynnag, nid yw'r ffioedd hyn yn faterol ac maent wedi eu cynnwys fel cost yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn ystod y flwyddyn. Petai'r ffioedd yn rhai materol, byddent wedi cael eu hychwanegu at werth cario yr offeryn ariannol perthnasol.

NODYN 45 – NATUR A MAINT Y RISGIAU SY’N DEILLIO O OFFERYNNAU ARIANNOL

Mae gwaith y Cyngor yn golygu ei fod yn agored i sawl risg ariannol:-

Risg Credyd - y posibilrwydd bod partïon eraill yn methu â thalu'r symiau dyledus i'r Cyngor.

Risg Hylifedd - y posibilrwydd na fydd cyllid gan y Cyngor i gwrdd a'i ymrwymadau yng nghyswllt taliadau.

Risg y Farchnad - y posibilrwydd y bydd y Cyngor yn wynebu colled ariannol oherwydd newidiadau mewn mesurau megis cyfraddau llog.

Mae'r rheolaeth gyffredinol dros risgiau sylweddol sy'n codi o'r Offerynnau Ariannol yn cael cefnogaeth Datganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys y Cyngor a hefyd y Strategaeth Buddsoddi Blynyddol sydd wedi ei chymeradwyo gan y Cyngor llawn. Mae'r safon ariannol newydd IFRS 9 Offerynnau Ariannol sy'n weithredol ers 1 Ebrill 2018 yn ceisio gwneud sefydliadau ystyried risgiau yn gynharach. Effaith cyfyngedig sydd gan y safon hwn ar y Cyngor gan nad oes ganddo fuddsoddiadau cymhleth neu risg uwch. Mae'r Cyngor ond wedi buddsoddi mewn banciau DU ac awdurdodau lleol eraill yn ystod y flwyddyn.

Risg Credyd

Mae Risg Credyd yn codi oherwydd yr adneuron mewn banciau a sefydliadau ariannol, ond hefyd oherwydd credyd i gwsmeriaid y Cyngor (dyledwyr ar y Fantolen). Mae'r safon yn nodi'r angen i'r Cyngor ddarparu ar gyfer colledion credyd posibl o ganlyniad i fethiannau posibl i dalu incwm sy'n ddyledus i'r Cyngor yn gynt. Lwfans Amharu Colledion (ILA) yw'r enw am hyn. Yn hytrach na seilio colledion posibl ar wybodaeth hanesyddol yn unig, bydd y Cyngor yn cymryd i ystyriaeth y colledion credyd yn y dyfodol yn gynharach a byddant wedi adolygu'r polisi amhariad er mwyn ystyried colledion credyd posibl ar ddyledwyr fwy cyfredol. Gellir dod o hyd i'r polisi diwygiedig yn Nodyn 51 Polisiâu Cyfrifo ar dudalen 89.

Mae'r Cyngor wedi asesu'r risg credyd o adneuron banc ar y tebygolrwydd o'r banc yn diffygio wrth ad-dalu'r buddsoddiad. Mae risg uwch i'r sector bancio gan Brexit, fodd bynnag, ystyri'r y risg o ddiffyg yn isel yn dal i fod. Mae hyn yn ganlyniad i wytnwch ariannol uwch gan y banciau yn dilyn deddfwriaeth newydd a gyflwynwyd yn dilyn argyfwng bancio 2008. Nid yw'r adneuron bancio felly wedi eu hamharu arnynt. Nid ydym yn trefnu adneuron gyda banciau a sefydliadau ariannol oni bai eu bod, ar ôl cael eu graddio'n annibynnol, wedi cael graddfa credyd digonol neu lefel o warant llywodraeth, a phenderfynir ar uchafsymiau credyd i bob gwrthbarti. Gosododd y Cyngor nifer o uchafsymiau yn seiliedig ar raddfeydd credyd ar gyfer gwahanol math o selfydlidau, gwahanol gyfnodau a symiau, ac mae ganddo bolisi o beidio â benthyca rhagor na £10m i unrhyw un sefydliad heblaw am lywodraeth y DU. Mae'r Cyngor yn monitro cyfraddau credyd yn gyson a chaiff rybudd o unrhyw newidiadau gan ei ymgynghorwyr Rheoli'r Trysorlys. Cymerir camau priodol yn sgil unrhyw newid gan ddilyn y Strategaeth Fuddsoddi Flynyddol. Paratoir Adroddiad Trysorlys Blynyddol sy'n manylu ar y gwaith buddsoddi. Roedd yr holl adneuron a oedd yn sefyll ar ddiwedd y flwyddyn wedi eu gwneud yn wreiddiol am lai na blwyddyn.

Ni aethpwyd tu draw i unrhyw uchafswm credyd yn ystod y flwyddyn ariannol ac ni thorwyd unrhyw feini prawf gwrthbartïon. Nid yw'r Cyngor yn disgwyl y bydd unrhyw gollledion oherwydd bod unrhyw un o'i wrthbartïon yn methu â pherfformio yng nghyswllt adneuron. Mae'r argyfwng credyd presennol wedi cynyddu'r posibilrwydd o fethu talu ac mae'r Cyngor wedi mabwysiadu meini prawf credyd llymach ar gyfer gwrthbartïon buddsoddi o fewn ei bolisi cyffredinol.

Nid yw'r Cyngor fel rheol yn caniatáu credyd i gwsmeriaid; mae gan y Cyngor weithdrefnau casglu rhagnodedig ar gyfer symiau dyledus gan gwsmeriaid a gwneir darpariaethau priodol ar gyfer dyledion a allai fod yn rhai drwg. Mewn rhai amgylchiadau, mae'r Cyngor yn cael pridiant cyfreithiol ar eiddo ar gyfer rhai dyledion gohiriedig fel hunan gyllidwyr mewn cartrefi gofal.

Yn ogystal, mae gan y Cyngor nifer o ddyledwyr tymor hirach, gan gynnwys benthyciadau sy'n bennaf yn fenthyciadau ceir i staff a morgeisi gweddilliol o gynllun caeëdig yn cynnig benthyciadau cartrefi i denantiaid ac i aelodau'r cyhoedd. Mae'r morgeis gweddilliol yn rhai risg isel oherwydd bod y Cyngor yn diogelu'r hawl gyntaf ar yr eiddo morgeisiedig. Ystyrir bod y benthyciadau ceir yn rhai risg isel oherwydd bod modd tynnu ad-daliadau am y benthyciadau geir o gyflogau'r gweithwyr, a hefyd mae trefniadau cilyddol gydag awdurdodau lleol eraill ar gyfer staff sy'n trosglwyddo ac yn symud gyda dyledion ar eu benthyciadau ceir, yswiriant ar gyfer benthyciadau heb eu had-dalu oherwydd marwolaeth mewn gwasanaeth a hefyd trefniadau arferol i ad-ennill dyledion yng nghyswllt gweithwyr sy'n gadael eu swyddi mewn llywodraeth leol. Fodd bynnag, mae'r risg o ddiffyg ar fenthyciadau gweithwyr yn cynyddu'n gyflym er gwaethaf y mesurau hyn os yw'r gweithiwr yn gadael cyflogaeth y Cyngor. Felly, mae lwfans colledion diffygion o 10% wedi ei weithredu i'r balans presennol ar fenthyciadau ceir gweithwyr.

Mae Nodyn 45a yn dangos y cynnydd mewn lwfansau colledion amhariad ar gyfer 2018/19.

NODYN 45a - AMHARIAD A DAD-GYDNABOD ASED AU ARIANNOL

Dosbarth yr Asedau (cost wedi ei hamorteiddio)	2018/19	2017/18
	Colledion credyd disgwylidig dros oes yr ased - heb amhariad credyd	Colledion credyd disgwylidig dros oes yr ased - heb amhariad credyd
	£000	£000
Balans Agoriadol ar 1 Ebrill 2018	3,337	3,351
Adneuon mewn banciau yn y DU	-	-
Dyledwyr Masnachol (ac eithrio'r sector cyhoeddus a threthi)	238	40
Benthyciadau Meddal	33	-
Rhenti	19	(54)
Cyfanswm y lwfans amhariad 31 Mawrth 2019	3,627	3,337
Asedau Ariannol sydd wedi cael eu dad-adnabod	176	188
Cyfanswm Amhariad a Dad-gydnabod	466	174

NODYN 45b - GWERTH Y SYMIAU MASNACH DERBYNIADWY AR 31 MAWRTH 2019 A CHANRAN A GYMHWYSIR FESUL BAND FEL LWFANS COLLI AMHARIAD

Mae'r tabl isod yn dangos bod gwerth yr holl asedau ariannol a gafodd eu hamorteiddio wedi eu ymharu gan ddefnyddio ymagwedd wedi ei symleiddio oherwydd roedd yr holl asedau ariannol yr oedd angen amhariad yn ymwneud â derbyniadau masnachol. Dyma'r ymagwedd a argymhellir o ran delio gyda symiau gweddilliol sy'n ddyledus i'r Cyngor. Mae'r tabl yn dangos gwerth gweddilliol y symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor am y cyfnod amser y mae'r symiau wedi bod yn ddyledus. Mae'r raddfa o ran risg credyd yn ymwneud â chanran gwerth yr arian sy'n ddyledus yn ôl 'oed' y ddyled y mae'r Cyngor yn defnyddio'r lwfans colled amhariad yn ei chylch. Er enghraifft, yn achos arian sydd wedi bod yn ddyledus am 366 i 730 o ddiwrnodau, caiff 75% o'r £253k ei roi yn erbyn referniw er mwyn cymryd i ystyriaeth y risg na fyddai'r dyledion yn cael eu talu. Byddai hynny'n £176k ar gyfer dyled yn y band hwn. Fodd bynnag, byddai'r Cyngor yn parhau i fynd ati yn egniol i adennill y ddyled.

NODYN 45b - SYMIAU MASNACH DERBYNIADWY AR 31 MAWRTH 2019 A CHANRAN A GYMHWYSIR FESUL BAND FEL LWFANS COLLI LLEIHAD MEWN GWERTH

	Cyfradd Risg Credyd	Gwerth Cario Gros £'000
Colledion credyd disgwylidig dros 12 mis	-	-
	-	-
Cynnydd sylweddol yn y risg credydd ers y gydnabyddiaeth gychwynnol	-	-
	-	-
Amhariad Credydd ar 31 Mawrth	-	-
	-	-
Ymagwedd wedi ei Symleiddio	-	-
Diwrnod 1 to 14	2.00%	2,021
15-45 diwrnod yn hwyr	2.50%	21
46-75 diwrnod yn hwyr	4.50%	17
76-105 diwrnod yn hwyr	7.50%	5
106 - 182 diwrnod yn hwyr	15%	22
183 - 365 diwrnod yn hwyr	50%	95
366 - 730 diwrnod yn hwyr	75%	253
731 diwrnod neu mwy yn hwyr	100%	862
	-	3,296

Risg Hylifedd

Mae Risg Hylifedd yn isel am nad yw'r Cyngor yn y gorffennol wedi cael unrhyw broblem cael cyllid ac mae'n rhydd i fynd at y Bwrdd Benthycia ar gyfer Gwaith Cyhoeddus (PWLB) fel corff i fenthycia oddi arno ar ôl methu fel arall. Prif nodau'r Strategaeth Rheoli Trysorlys yw i sicrhau bod yr Awdurdod yn agored i risg isel ac i sicrhau hylifedd. Mae'r rhan fwyaf o fuddsoddiadau'r Awdurdod mewn cyfrifon adneuoedd mynediad yn syth. Felly, mae llai o risg y bydd yn methu â chodi'r arian i gwrdd â'i ymrwymadau dan yr offerynnau ariannol. Fodd bynnag, yn aml mae risg y bydd y Cyngor yn gorfod adnewyddu cyfran sylweddol o'i fenthyciadau ar adeg pan fo'r cyfraddau llog yn uchel. Yr arfer yw ceisio sicrhau na fydd rhagor na 20% o'i fenthyciadau i'w had-dalu mewn unrhyw gyfnod o 2 flynedd, ac asesu'n gyson gyfraddau'r farchnad a'r rhagolygon er mwyn trefnu benthyciadau newydd yn lle'r rhai sy'n aeddfedu neu ar gyfer ad-drefnu'r benthyciadau presennol ar yr adeg fwyaf manteisiol. Byddai'r cyfraddau llog isel cyfredol yn gostwng cyfraddau llog ar fenthyciadau newydd a gymerir i ad-dalu'r ddyled sy'n aeddfedu. I gyflawni'r nod hwn, mae'r Cyngor yn defnyddio cynghorwyr rheoli'r trysorlys allanol. Dangosir dadansoddiad aeddfedu benthyciadau sy'n sefyll yn Nodyn 44. Mae holl daliadau masnachol a thaliadau eraill yn daladwy mewn llai na blwyddyn

NODYN 45c - PROFFIL O BA BRYD Y MAE'R CYNGOR I FOD I AD-DALU BENTHYCIADAU

	Prifswm Gweddillol 2018/19 £'000	Llog wedi Cronni 2018/19 £'000	Cost llai Amorteiddio Cronedig 2018/19 £'000	Prifswm Gweddillol 2017/18 £'000	Llog wedi Cronni 2017/18 £'000	Cost llai Amorteiddio Cronedig 2017/18 £'000
>50 blwyddyn	-	-	-	-	-	-
36-50 blwyddyn	52,976	-	52,976	27,976	-	27,976
26-35 blwyddyn	42,713	-	42,713	43,733	-	43,733
16-25 blwyddyn	13,167	-	13,167	12,783	-	12,783
11-15 blwyddyn	4,934	-	4,934	4,586	-	4,586
6-10 blwyddyn	4,256	-	4,256	5,662	-	5,662
3-5 blwyddyn	4,608	-	4,608	7,056	-	7,056
1-2 blwyddyn	4,698	-	4,698	5,117	-	5,117
Cyfanswm y Benthyciadau Tymor Hir	127,352	-	127,352	106,913	-	106,913
Cyfanswm Benthyciadau Tymor Byr (< 1 blwyddyn)	5,197	2,338	7,535	10,116	2,297	12,413

Risg y Farchnad

Risg Cyfraddau Llog - Mae'r Cyngor yn wynebu risg posibl pan fo symudiadau ymhlith cyfraddau llog ar ei fenthyciadau a buddsoddiadau. Mae unrhyw symudiad yn y cyfraddau llog yn cael effaith gymhleth ar y Cyngor. Er enghraifft, byddai cynnydd yn y cyfraddau llog yn cael yr effaith a ganlyn:-

- Benthyciadau ar gyfraddau amrywiol - byddai cynnydd yn y treuliau llog a godir ar y Gwarged neu Ddiffyg ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr;
- Benthyciadau ar gyfraddau sefydlog - ceid gostyngiad yn rhwymedigaethau gwerth teg y benthyciadau;
- Buddsoddiadau ar gyfraddau amrywiol – byddai cynnydd yn yr incwm llog wedi'u gredydu i'r Gwarged neu Ddiffyg ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr; a
- Buddsoddiadau ar gyfraddau sefydlog - gwelid gostyngiad yng ngwerth teg yr asedau.

Nid yw benthyciadau'n cael eu cario ar werth teg, gan eu bod yn cael eu cario ar gost amorteiddio yn unol â cod CIPFA. Felly, ni fyddai enillion a cholledion nominal ar fenthyciadau graddfa sefydlog yn effeithio ar y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau neu Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall. Fodd bynnag, bydd newidiadau yn y llog sy'n daladwy neu'n dderbyniadwy ar fenthyciadau a buddsoddiadau graddfa amrywiol yn cael eu postio i'r Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau ac yn effeithio ar Falans Cronfa'r Cyngor.

Mae gan y Cyngor nifer o strategaethau i reoli risg cyfraddau llog. Polisi'r Cyngor yw benthycia'n bennaf yn ôl cyfraddau sefydlog, er mwyn cael sicrwydd beth fydd y llog taladwy dros gyfnod y benthyciadau. Mae'r Cyngor, gyda chefnogaeth ei gynghorwyr trysorlys, yn monitro'n barhaus y cyfraddau llog ar y pryd a rhagolygon y farchnad. Pe ceid risg sylweddol o godiad sydyn yn y cyfraddau llog tymhorau hir a byr, yna ailasesid y sefyllfa portffolio ac mae'n debygol y byddai hynny'n arwain, fel arfer, at godi cyllid cyfraddau sefydlog tra bo cyfraddau llog yn dal i fod yn gymharol rhad. Pe ceid risg sylweddol o ostyngiad sydyn yn y cyfraddau llog tymor hir a byr, yna câi benthyciadau tymor hir eu gohirio a symud ymlaen i ad-drefnu a symud o gyllid cyfraddau sefydlog i gyllid cyfraddau tymor byr.

Mae'r cyfan o fenthyciadau'r Cyngor cyfredol a thymor hir ar gyfraddau sefydlog. Mae hyn o gymorth i leihau effaith y newidiadau mewn cyfraddau banc ar y Cyngor. Mae Nodyn 45ch yn dangos effaith cynnydd o 1% yn y gyfradd log ar werth teg Offerynnau Ariannol y Cyngor. Byddai gwerth y benthyciadau yn y Fantolen yn aros yr un fath oherwydd bod y cyfraddau llog yn rhai sefydlog. Fodd bynnag, byddai gostyngiad o £29.354m yn y gwerth teg. Byddai'r cynnydd yn y gyfradd yn cael effaith bositif ar adneuron y Cyngor oherwydd byddai'n derbyn £143k o log ychwanegol petai cynnydd o 1% yn y cyfraddau llog.

NODYN 45ch - AMCANGYFRIF O EFFAITH CYNNYDD O UN Y CANT YN Y CYFRADDAU LLOG AR ASED AU ARIANNOL

Impact of a 1% interest rate increase	£'000
Increase in value of fixed rate investment assets	143
Impact on other Comprehensive Income and Expenditure	143
Decrease in fair value of fixed rate borrowings liabilities (no impact on the Surplus or Deficit on the Provision of Services or other Comprehensive Income)	30,375

Mae cyfraddau llog wedi parhau yn isel ac yn sefydlog ers 2009. Mae hyn yn ganlyniad i'r argyfwng ariannol byd-eang a ddechreuodd o ganlyniad i'r argyfwng bancio ym Medi 2008. Disgynnodd y gyfradd sylfaenol o 5% yn 2008 cyn yr argyfwng i 0.50% ym Mawrth 2009 a parhaodd ar 0.5% tan 2016. Gostyngodd i 0.25% yn Awst 2016 mewn ymateb i'r sioc economaidd o ganlyniad i'r penderfyniady refferendwm i adael yr Undeb Ewropeaidd. Dychwelodd y gyfradd yn ôl i 0.5% ym mis Tachwedd 2017. Gwelodd y gyfradd sylfaenol ei wir gynnydd cyntaf ers 2009 ar 2 Awst 2018 lle cynyddodd ychydig i 0.75%.

Ffynhonnell: <https://www.bankofengland.co.uk/boeapps/iadb/Repo.asp>

Brexit

Creodd canlyniad y refferendwm UE i adael yr Undeb Ewropeaidd sioc economaidd yn 2016 a effeithiodd ar farchnadoedd a llawer agwedd o'r economi. Fe hisraddwyd cyfraddau rhagolygon tymor hir ar gyfer banciau'r DU gyfan i agwedd negyddol. Byddai cwmp yn y sector bancio yn tansellio'r adneuron a ddelir mewn banciau yn y DU (tua £15m ar 31 Mawrth19). Mae hyn yn cael ei fonitro'n agos ac y mae statws credyd y banciau lle mae'r Awdurdod yn dal adneuron yn parhau i fod yn galonogol ac ar lefel dderbyniol, yn unol â'r Strategaeth Rheoli Trysorlys. Os bydd y statws credyd yn disgyn yn is na'r lefel dderbyniol, byddai'r Awdurdod yn ceisio rhoi y balansau mewn buddsoddiadau eraill, bydd rhaid iddynt fod yn unol â'r Strategaeth Rheoli Trysorlys. Yn ystod y flwyddyn ariannol, cynyddodd Banc Lloegr (Bank of England) y raddfa sylfaenol swyddogol o 0.50% i 0.75%. Dengys y weithred yma fod mwy o hyder yn economi'r DU. Cafwyd awgrymiadau o gynnydd pellach ond gallai'r ansicrwydd sy'n codi o ganlyniad i Brexit gadw cyfraddau llog yn isel wrth i Fanc Lloegr a'r Llywodraeth gefnogi'r economi drwy ei bolisi ariannol.

Mae'r Cyngor yn derbyn gwybodaeth reolaidd am y farchnad a chyngor gan ei ymgynghorwyr rheoli trysorlys a'r canlyniadau posibl mewn perthynas â Brexit.

Mae'r Cyngor wedi elwa o gyfraddau llog isel iawn ar y cyllid y mae'r Cyngor wedi ei fenthycu yn ystod rhan olaf y flwyddyn. Roedd y Cyngor wedi defnyddio ei falansau arian parod (benthycu mewnol) i gyllido gwariant cyfalaf er mwyn lleihau costau llog am nifer o flynyddoedd. Fe wnaeth y Cyngor allanoli'r benthycu mewnol hyn oherwydd y lleihad yn y balansau arian parod. Benthycwyd yr arian ar adeg pan oedd cyfraddau llog wedi gostwng oherwydd yr ansicrwydd ynghylch Brexit yn y dyddiau'n arwain at y dyddiad ymadael gwreiddiol o 29 Mawrth 2019 sydd bellach wedi'i ohirio.

NODYN 46 – CYD-BWYLLGORAU

Pwyllgor Cynllunio ar y Cyd

Mae Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Gwynedd yn rhan o'r Pwyllgor Cynllunio ar y Cyd.

Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am redeg y pwyllgor hwn ac mae'r balansau diwedd blwyddyn wedi eu cynnwys yn eu Mantolen. Gellir edrych ar gyfrifon y pwyllgor am 2018/19 drwy'r ddolen ganlynol:-

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyngor/Perfformiad-a-gwariant/Cyllidebau-a-gwariant/Datganiad-or-Cyfrifon/Pwyllgor-Polisi-Cynllunio-Ar-y-Cyd.aspx>

GwE

Mae Cyngor Sir Ynys Môn a Chynghorau Gwynedd, Conwy, Sir Y Fflint, Wrecsam a Sir Ddinbych yn ran o gyd-bwyllgor GwE (Gwasanaeth Effeithiolrwydd a Gwella Ysgolion Rhanbarthol).

Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am redeg y pwyllgor hwn ac mae'r balansau diwedd blwyddyn wedi eu cynnwys yn eu Mantolen. Gellir edrych ar gyfrifon y pwyllgor am 2018/19 drwy'r ddolen ganlynol:-

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyngor/Perfformiad-a-gwariant/Cyllidebau-a-gwariant/Datganiad-or-Cyfrifon/Cyd-bwyllgor-GwE.aspx>

Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru

Mae'r Cyngor yn rhan o Fwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru sy'n cynnwys cynrychiolwyr o bob un o chwe awdurdod lleol Gogledd Cymru. Un o rolau allweddol y Pwyllgor hwn yw cydgysylltu'r gwaith o gynllunio a chyflawni'r weledigaeth ar gyfer twf yng Ngogledd Cymru, gan roi pwyslais cychwynnol ar y fargen dwf. Mae'r fargen dwf yn becyn cyllid gan y Llywodraeth Ganolog a Llywodraeth Cymru gyda chyllideb o £240m i gyflawni prosiectau ledled Cymru i sicrhau twf cynaliadwy ac economaidd.

Gellir dod o hyd i wybodaeth ychwanegol am y Cydbwyllgor ar wefan Cyngor Sir Gwynedd yn y cyfeiriad/linc canlynol ar y we

<https://democracy.cyngor.gwynedd.gov.uk/ielistmeetings.aspx?cid=418&year=0>

Prosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru

Mae Cyngor Sir Ynys Môn a Chynghorau Sir Y Fflint, Conwy, Sir Ddinbych a Gwynedd yn rhan o Gyd-bwyllgor Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru (NWRWTP).

Cyngor Sir Y Fflint sy'n gyfrifol am redeg cyd-bwyllgor NWRWTP ac mae'r balansau diwedd blwyddyn wedi eu cynnwys yn eu Mantolen, a cheir manylion yn y tabl isod:

	Prosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru	
	2018/19	2017/18
	£'000	£'000
Dyledwyr Tymor Byr	95	109
Credydwyr Tymor Byr	(95)	(109)
Asedau Net	-	-

Mae Cyngor Sir Ynys Môn hefyd yn rhan o amryfal drefniadau ar y cyd gyda Chynghorau cyfagos yng Ngogledd Cymru fel a ganlyn:-

- Gwasanaeth Mabwysiadu Gogledd Cymru (Arweinydd: Wrecsam. Partïon: Sir Y Fflint, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Gwasanaeth Mwynau a Gwastraff (Arweinydd: Sir Y Fflint. Partïon: Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Gwasanaeth Cynllunio Argyfwng Rhanbarthol (Arweinydd: Sir Y Fflint. Partïon: Wrecsam, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd); a
- Galw Gofal (Arweinydd: Conwy. Partïon: Gwynedd, Sir Y Fflint).

NODYN 47 – TROI TAI'N GARTREFI

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel asiant i Lywodraeth Cymru ar gyfer darparu benthyciadau i unigolion i atgyweirio cartrefi gwag er mwyn lleihau y nifer o gartrefi gweigion ar Ynys Môn a chynyddu'r cyfleoedd tai. Yn 2018/19, £0.087m (£0.094m yn 2017/18) oedd wedi ei wario ar atgyweirio cartrefi gwag.

NODYN 48 – Y DRETH GYNGOR

Mae incwm y Dreth Gyngor yn deillio o godi ar werth eiddo preswyl, ac mae'r gwerth hwnnw wedi ei rannu'n naw band yr amcangyfrifwyd eu gwerth ar 1 Ebrill 2003 i'r pwrpas penodol hwn. Penderfynir ar y taliadau trwy amcangyfrif faint o incwm y bydd raid i'r Cyngor ac Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru ei gael dros y flwyddyn nesaf ac wedyn rhennir y swm gyda'r sylfaen i'r Dreth Gyngor. Sylfaen y Dreth Gyngor yw cyfanswm nifer yr eiddo ym mhob band prisio gan addasu trwy gyfran a throsi'r nifer i'r hyn sy'n cyfateb i fand D ac addasu ar gyfer disgownt. Sylfaen y Dreth Gyngor ar gyfer 2018/19 oedd £30,773.31 (£30,794.83 yn 2017/18).

Wedyn, mae'r swm i eiddo band D yn 2018/19, £1,440.78 (£1,377.15 yn 2017/18) yn cael ei luosi gan y gyfran a benodir i'r band penodol er mwyn rhoi'r swm dyledus fesul band. Cyfrifir am symiau unigol sy'n ddyledus gan ganiatáu disgownt a budd-dal i'r swm dyledus fesul band.

Roedd biliau'r Dreth Gyngor yn seiliedig ar y lluosyddion isod i fandiau A i I:-

Band	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Lluosydd	6/9	7/9	8/9	9/9	11/9	13/9	15/9	18/9	21/9

Caiff Sylfaen y Dreth Gyngor ei weithio allan fel a ganlyn:-

Band	A*	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Cyfanswm
Cyfanswm Anheddau	13.00	4,049.00	5,916.00	6,034.00	6,640.00	5,051.00	2,467.00	998.00	153.00	44.00	31,365.00
Lluosydd	5/9	6/9	7/9	8/9	9/9	11/9	13/9	15/9	18/9	21/9	
Band "D" Cyfatebol	7.22	2,699.00	4,601.14	5,363.33	6,639.75	6,173.44	3,562.72	1,663.33	305.50	102.67	31,118.10

	2018/19	2017/18
Band D cyfatebol fel yr uchod	31,118.10	31,136.57
Cyfradd Gasglu	98.50%	98.50%
Band D cyfatebol diwygiedig	30,651.33	30,669.52
Eiddo'r Weinyddiaeth Amddiffyn – Band D cyfatebol	121.98	125.31
Sylfaen y Dreth Gyngor	30,773.31	30,794.83

Yn 2013/14, cyflwynodd Llywodraeth Cynulliad Cymru Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor i gymryd lle'r cynllun budd-daliadau'r Dreth Gyngor. Dyfarnwyd £5.381m o ostyngiadau'r dreth gyngor yn 2018/19 (£5.432m yn 2017/18).

Dadansoddiad o'r enillion net o'r Dreth Gyngor:	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Y Dreth Gyngor Gros	44,797	42,346
Ychwanegu / Llai: darpariaeth ar gyfer diffyg-dalu nid oedd ei angen neu cyfrifwyd amdano o'r blaen	(191)	(50)
Y Dreth Gyngor sy'n Gasgladwy	44,606	42,296
Llai Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a roddwyd i breswylwyr	(5,381)	(5,343)
Enillion Net o'r Dreth Gyngor	39,225	36,953

NODYN 49 – TRETHI ANNOMESTIG (TA)

Mae'r TA yn cael eu trefnu ar sail genedlaethol.

Caiff eiddo annomestig ei asesu bob pump mlynedd fel arfer at ddibenion cyfrifo atebolrwydd am Trethi Annomestig. Daeth rhestr newydd i rym ar 1 Ebrill 2017. Nid yw ailbrisiu yn codi refeniw ychwanegol yn gyffredinol ond yn adlewyrchu newidiadau yng ngwerthoedd y farchnad eiddo ar draws y wlad, gan aildosbarthu'r un cyfanswm rhwymedigaeth treth ar gyfer Trethi Annomestig. Bydd rhai biliau trethi'n codi a rhai'n gostwng ond bydd y bil cenedlaethol cyfartalog ond yn newid gyda chwyddiant.

Mae Llywodraeth Cymru yn pennu cyfradd – 51.4c yn 2018/19 (49.9c yn 2017/18), ac mae busnesau lleol yn talu trethi a gyfrifir trwy luosi gwerth ardrethol eu heiddo gyda'r swm uchod. Y Cyngor sy'n gyfrifol am gasglu trethi oddi ar drethdalwyr ei ardal ond wedyn mae'n trosglwyddo'r elw i'r gronfa Trethi Annomestig dan weinyddiaeth Llywodraeth Cymru. Mae Llywodraeth Cymru wedyn yn aildosbarthu'r symiau a delir yn ôl i awdurdodau lleol yn seiliedig ar swm penodol fesul pen o'r boblogaeth.

Roedd incwm TA, ar ôl ystyried rhyddhad a darpariaethau (yn cynnwys Rhyddhad Trethi Busnesau Bach Llywodraeth Cymru), yn £14,404m yn 2018/19 (£11.777m yn 2017/18) yn seiliedig ar werth trethadwy ar ddiwedd y flwyddyn o £39.107m (£38.262m yn 2017/18).

Dadansoddiad o'r enillion net o drethi annomestig:	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Trethi annomestig casgladwy	14,404	11,777
Cost lwfans casglu	(154)	(149)
Llog dalwyd ar ordaliadau	-	-
Darpariaeth ar gyfer dyledion drwg	(173)	(254)
Cyfraniad i gost rhyddhad trethi elusennol/gwledig	60	59
Taliadau i mewn i'r gronfa genedlaethol	14,137	11,433
Aiddosbarthu o'r gronfa genedlaethol	22,574	23,002

NODYN 50 – MORWROL

Mae'r Cyngor, fel Awdurdod Harbwr, yn gyfrifol am y gwasanaethau morwrol canlynol: Biwmares, Bae Ffreiars, Glyn Garth, Porthaethwy, Traeth Coch ac Harbwr Amlwch. Mae'r Rheoliadau Ymgymeriadau Statudol ar gyfer Harbyrau (Cyfrifon ac ati) 1983, rhif 931, yn eithrio awdurdodau harbwr gyda throsiant sy'n llai na £250,000 rhag gorfod paratoi cyfrifon ar wahân dan Ddeddf Harbyrau 1964. Mae'r incwm a'r gwariant ar gyfer y Gwasanaethau Morwrol hyn, felly'n cael eu cynnwys yn y cyfrifon hyn dan incwm a gwariant y Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd. Yn 2018/19, roedd y trosiant ar wasanaethau arforol yn £50,732 (£48,934 yn 2017/18). Roedd y costau a gafwyd yn ystod y flwyddyn yn £143,709 (sy'n cynnwys £18,809 o log ar fenthyciadau/ad-daliadau cyfalaf).

NODYN 51 - POLISIŌAU CYFRIFO

Yn yr adran hon, ceir manylion am y polisiau cyfrifo penodol a fabwysiadwyd gan y Cyngor ar gyfer cwblhau'r cyfrifon.

Cyfeirnod Polisi	Teitl Polisi
1	Egwyddorion Cyffredinol
2	Cronni Incwm a Gwariant
3	Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen
4	Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd
5	Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisiâu Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau
6	Treth ar Werth (TAW)
7	Mesur Gwerth Teg
8	Asedau nad ydynt yn Gyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)
9	Eiddo Buddsoddiad
10	Asedau Annirweddol
11	Rhestrau Stoc a Chontractau Tymor Hir
12	Arian Parod a Chywerthoedd Arian
13	Offerynnau Ariannol
14	Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn
15	Cronfeydd Wrth Gefn
16	Cydnabyddiaeth Refeniw
17	Llog Mewnol
18	Prydlesau
19	Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau nad ydynt yn Gyfredol - Darpariaeth Refeniw Isaf (MRP)
20	Grantiau a Chyfraniadau gan y Llywodraeth
21	Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)
22	Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol
23	Arian Tramor
24	Buddiannau'r Gweithwyr
25	Eitemau Eithriadol
26	Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)
27	Incwm a Gwariant Asiantaeth

1. Egwyddorion Cyffredinol

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn crynhoi trafodion y Cyngor am flwyddyn ariannol 2018/19 a'i sefyllfa ariannol ar ddiwedd y flwyddyn ar 31 Mawrth 2019. Mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi Datganiad Cyfrifon blynyddol dan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) a Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygiad) 2018, a than y Rheoliadau rhaid eu paratoi'n unol ag arferion cyfrifo priodol. Yr arferion hyn, yn bennaf, yw Côd Ymarfer CIPFA ar Gyfrifo Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig 2018/19 a Chôd Ymarfer CIPFA ar gyfer Adroddiadau Gwasanaeth 2018/19, ac a ategir gan y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS). Mae'r holl brif bolisiau cyfrifo wedi cael eu defnyddio'n gyson drwy gydol y flwyddyn. Paratowyd y Datganiad o Gyfrifon ar sail "busnes hyfyw".

2. Cronni Incwm a Gwariant

Rhoddir cyfrif am drafodion yn y flwyddyn pryd y digwyddodd, nid pan fydd yr arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn. Mae'r dull hwn o gyfrifo croniadau yn darparu sylfaen fwy cyflawn ar gyfer adrodd ar berfformiad ariannol y Cyngor oherwydd mae'n cynnwys ymrwymadau'r Cyngor yn y dyfodol i dalu/derbyn arian am nwyddau a gwasanaethau a dderbyniwyd erbyn 31 Mawrth 2019 ond nas talwyd amdanynt. Caiff incwm a gwariant eu cyfrifo amdanynt yn y flwyddyn y digwyddodd y gweithgaredd y mae'n berthnasol iddynt, nid pan fo arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn, h.y. ar sail gronol. Mae hyn yn golygu fod incwm yn cael ei gofnodi pan gaiff ei ennill ac nid ar adeg ei dderbyn a gwariant pan mae'n digwydd yn hytrach nag ar adeg ei dalu. Fe gynhwysir incwm am werthu nwyddau yn y cyfrifon pan gwblheir y gwerthiant, nid pan dderbynnir yr arian. Caiff incwm o ddarparu gwasanaethau ei gydnabod pan fedr y Cyngor fesur yn ddibynadwy y ganran o'r trafodyn a gwblhawyd ac, o ganlyniad i hyn, bydd y Cyngor yn cael incwm yn gyfnewid am y gwasanaethau a ddarparwyd. Yn ychwanegol at hyn:-

- Mae cyflenwadau'n cael eu cofnodi fel gwariant pan gânt eu defnyddio – pan fo bwlch rhwng dyddiad derbyn cyflenwadau a'u defnyddio, cânt eu cario fel rhestrau stoc ar y Fantolen;
- Mae treuliau yng nghyswllt gwasanaethau a dderbyniwyd (gan gynnwys gwasanaethau a ddarparwyd gan weithwyr) yn cael eu cofnodi fel gwariant pan fo'r gwasanaethau'n cael eu derbyn yn hytrach na phan fo taliadau'n cael eu gwneud;
- Mae'r llog a dderbynnir ar fuddsoddiadau ac adneuon banc ac sy'n daladwy ar fenthyciadau (gan gynnwys gorddrafftiau banc) yn cael ei gyfrifo fel incwm a gwariant yn seiliedig ar y gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn ariannol perthnasol yn hytrach nag fel llif arian parod sy'n cael ei bennu neu ei sefydlu dan y contract; a
- Pan fo refeniw a gwariant wedi'i gydnabod ond dim arian parod wedi'i dalu na'i dderbyn, mae dyledwr neu gredydwr i'r swm perthnasol yn cael ei gofnodi ar y Fantolen. Pan na fydd dyledion o bosib yn cael eu setlo, mae balans y ddyled yn cael ei nodi a chodir ar refeniw am yr incwm na chaiff, o bosib, ei gasglu.

3. Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen

Gall pethau ddigwydd ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol a all gael effaith sylweddol ar ganlyniadau ariannol y flwyddyn honno. Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol ac anffafriol, sy'n digwydd rhwng diwedd y flwyddyn ariannol a'r dyddiad pan fo'r Datganiad Cyfrifon wedi ei awdurdodi i'w gyhoeddi. Caiff y Datganiad Cyfrifon ei awdurdodi i'w gyhoeddi pan fydd y Swyddog Adran 151 wedi llofnodi'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio, ar ôl i'r cyfrifon gael eu cymeradwyo gan y Cyngor llawn. Yn unol â'r gyfraith, rhaid cwblhau'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio a'u hawdurdodi erbyn 30 Medi ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol. Gellir dynodi dau fath o ddigwyddiad:-

- y rheini sy'n rhoi tystiolaeth o'r amgylchiadau oedd yn bodoli ar ddiwedd y flwyddyn ariannol – mae'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau; a
- y rheini sy'n arwydd o amgylchiadau a gododd ar ôl y flwyddyn ariannol – nid yw'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau ond, lle byddai categori o ddigwyddiadau yn cael effaith sylweddol, gwneir datgeliad yn y nodiadau ar natur y digwyddiadau a'r effaith y disgwylir iddynt eu cael o safbwynt ariannol.

Nid yw digwyddiadau ar ôl dyddiad awdurdodi'r datganiad ar gyfer ei gyhoeddi yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiad Cyfrifon.

4. Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd

Y gweithrediadau a reolir ar y cyd yw'r gwaith hwnnw a wna'r Cyngor ar y cyd â mentrau eraill pan fo defnydd yn cael ei wneud o asedau ac o adnoddau'r mentrau yn hytrach na sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cydnabod ar ei Fantolen ei gyfran o'r asedau a'r rhwymedigaethau y mae'n eu hwynebu. Caiff y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ei ddebydu gyda'r gwariant hwnnw a'i gredydu gyda'r gyfran o'r incwm y mae'n ei ennill o ganlyniad i weithrediad y fenter.

Asedau a reolir ar y cyd yw eitemau o eiddo, offer neu gyfarpar sydd yn cael eu cydreoli gan y Cyngor a mentrau eraill a phan fo'r asedau'n cael eu defnyddio i sicrhau buddiannau i'r mentrwyf. Nid yw'r fenter ar y cyd yn golygu sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cadw cyfrif am ei gyfran ei hun yn unig o'r asedau a reolir ar y cyd, am y rhwymedigaethau a'r treuliau a gaiff ar ei ran ei hun neu ar y cyd ag eraill yng nghyswllt ei fuddiannau yn y fenter ar y cyd a'r incwm a ddaw iddo o'r fenter.

5. Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisiau Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau

Gall addasiadau ar gyfer cyfnod blaenorol ddeillio o newid mewn polisiau cyfrifo neu o gywiro camgymeriad perthnasol. Cyfrifir am newidiadau mewn amcangyfrifon cyfrifo yn rhagolygol, h.y. yn y flwyddyn gyfredol ac yn ystod y blynyddoedd i ddod a fydd yn cael eu heffeithio gan y newid ac nid ydynt yn achosi addasiad cyfnod blaenorol.

Ni fydd newidiadau i bolisiau cyfrifo ond yn cael eu gwneud pan mae hynny'n ofynnol dan arferion cyfrifo cywir neu pan fo'r newid yn rhoi gwybodaeth sy'n fwy dibynadwy neu berthnasol o safbwynt effeithiau trafodion, digwyddiadau eraill a'r amodau mewn perthynas â sefyllfa ariannol a pherfformiad ariannol y Cyngor. Pan wneir newid, caiff ei ddefnyddio'n ôl-weithredol (oni ddywedir fel arall) trwy addasu'r balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol fel petai'r polisi newydd wedi ei ddefnyddio erioed.

Mae camgymeriadau perthnasol a ganfyddir yn ffigyrau'r cyfnod blaenorol yn cael eu cywiro'n ôl-weithredol trwy addasu balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol.

6. Treth ar Werth (TAW)

Nid yw TAW sy'n daladwy ond yn cael ei gynnwys fel traul i'r graddau nad oes modd ei hawlio oddi ar Gyllid a Thollau EM yn unig. Mae'r TAW derbyniadwy yn cael ei eithrio o incwm.

7. Mesur Gwerth Teg

Mae Mesur Gwerth Teg IFRS13 yn golygu bod rhaid i'r rhan fwyaf o'r asedau, rhwymedigaethau ac offerynnau ariannol nad ydynt yn gyfredol gael eu prisio ar werth teg, yn amal yn ôl cyfraddau marchnad actif lle mae un ar gael. O safbwynt asedau gweithredol, mae'r safon yn cyflwyno'r cysyniad o werth teg yn seiliedig ar werth cyfredol (yn aml, gwerth mewn defnydd) ar gyfer ailbriso Eiddo, Offer a Chyfarpar. Mae hyn yn golygu y dylai'r mesur adlewyrchu amodau'r farchnad ar gyfer y gwasanaeth neu'r swyddogaeth ar ddyddiad cyflwyno'r adroddiad. Mae'r safon yn darparu gwahanol ddulliau prisio teg ar gyfer mathau o asedau gwahanol. Yn achos asedau nad ydynt yn rhai gweithredol, h.y. asedau buddsoddi, asedau a ddelir i'w gwerthu ac asedau nad oes mwyach eu hangen, caiff y rhain eu prisio ar eu huchaf ac yn ôl y defnydd gorau y gellir ei wneud ohonynt. Mewn achos lle gellid gwneud defnydd arall ohonynt a fyddai o werth teg uwch, dyna'r gwerth teg a fyddai'n cael ei ddefnyddio ar gyfer prisio asedau nad ydynt yn rhai gweithredol. Dan y côd hwn, nid oes angen ailbriso asedau isadeiledd yn ôl eu gwerth cyfredol. Yn lle hynny, caiff asedau isadeiledd eu prisio yn ôl y gost hanesyddol dibrisiedig.

Mae'r Awdurdod yn mesur gwerth teg ased neu rwymedigaeth drwy ddefnyddio'r rhagdybiaethau y byddai'r sawl sy'n weithredol yn y farchnad yn eu defnyddio wrth briso ased neu rwymedigaeth, gan dybio y byddai'r rheini yn gweithredu er eu budd economaidd gorau.

8. Asedau nad ydynt yn Gyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)

8.1 Cydnabyddiaeth

Mae asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar - yn asedau ffisegol sy'n para am flwyddyn neu ragor ac sy'n cael eu defnyddio gan y Cyngor i gefnogi'r ddarpariaeth o nwyddau a gwasanaethau. Mae'r Cyngor wedi pennu isafswm ar gyfer gwariant ar asedau a fydd yn cael ei gategoreiddio fel gwariant cyfalaf. Y swm de-minimus hwn yw £30k. Caiff gwariant ar brynu, creu neu wella asedau nad ydynt yn gyfredol ac sy'n costio £30k neu fwy ei gyfalafu ar sail cronïadau ar yr amod ei fod yn cwrdd â'r diffiniad uchod o ased nad yw'n gyfredol. Byddai Eiddo, Offer a Chyfarpar yn cynnwys asedau megis peiriannau, ni fyddai fel arfer yn cynnwys asedau a ddelir ar gyfer eu gwerthu oherwydd, fel arfer, byddid yn disgwyl cael gwared ar y rhain o fewn 12 mis.

Gall costau'r asedau hyn gynnwys costau cychwynnol eu prynu a'u hadeiladu a chostau dilynol i wella neu i adnewyddu rhan o'r ased. Caiff unrhyw wariant arall a gyfyd yn sgil gynnal a chadw asedau o ddydd i ddydd, yn cynnwys atgyweiriadau a cynnal a chadw, ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr wrth i'r costau hynny godi.

8.2 Mesur

Caiff asedau eu mesur yn y lle cyntaf ar gost, yn cynnwys:-

- y pris prynu;
- unrhyw gostau a briodolir i ddod ag ased i'r lleoliad a'r cyflwr sy'n angenrheidiol i bwrpas ei weithredu yn y dull a fwriadwyd gan reolwyr; ac
- amcangyfrif cychwynnol o gostau datgymalu a symud yr eitem ac adfer y safle y mae'r eitem arno mewn achosion lle mae'n rhaid, er mwyn defnyddio'r ased, ei hail-leoli.

Nid yw'r Cyngor yn cyfalafu costau benthyca a geir tra bo asedau'n cael eu hadeiladu.

Tybir bod cost asedau a gaffaelir mewn modd ac eithrio drwy eu prynu yn gost gwerth teg, ac eithrio pan nad oes sylwedd masnachol i'r pryniant (h.y. ni fydd yn arwain at amrywiad yn llif arian y Cyngor). Yn yr achos olaf, pan gaffaelir ased drwy gyfnewid, cost y pryniant yw swm cario'r ased a roddir i fyny gan y Cyngor.

Yna mae'r asedau'n cael eu cario yn y Fantolen gan ddefnyddio'r seiliau mesur canlynol:-

- Isadeiledd, asedau cymunedol ac asedau sy'n cael eu hadeiladu – cost dibrisiant hanesyddol;
- Tai Cyngor – gwerth teg, a bennir gan ddefnyddio sail gwerth defnydd presennol ar gyfer tai cymdeithasol (EUV-SH);
- Swyddfeydd y Cyngor – gwerth cyfredol, a bennir gan y swm a delir am yr ased yn ei ddefnydd presennol;
- Adeiladau ysgolion – byddent yn cael eu prisio yn ôl eu gwerth cyfredol wrth gael eu defnyddio ond, oherwydd eu natur arbenigol, fe'u mesurir yn ôl cost amnewid dibrisiant;
- Asedau dros ben – y mesur gwerth cyfredol yw gwerth teg, amcangyfrifir ar y defnydd uchaf a gorau o bersectif rhai sy'n weithgar ar y farchnad;
- Mae'r holl asedau gweithredol eraill wedi cael eu mesur yn unol â'u gwerth presennol yn seiliedig ar eu gwerth defnydd presennol (EUV). Mae hyn yn golygu mai gwerth cyfredol tir ac adeiladau fyddai'r swm a fyddai'n cael ei dalu am yr ased yn ei ddefnydd presennol. Os nad oes marchnad amlwg ar gyfer ased oherwydd ei natur arbenigol neu os nad yw'r math hwnnw o ased yn cael ei werthu'n aml, bydd yr Awdurdod yn amcangyfrif ei werth cyfredol gan ddefnyddio'r dull cost amnewidiol dibrisiedig. Er enghraifft, yn achos eiddo sy'n cynnwys tir ac adeiladau, y gost ddibrisiedig o'i amnewid fyddai gwerth marchnad y tir y mae'r adeilad arno ar gyfer ei ddefnydd cyfredol ynghyd â chost gros amnewid yr adeilad llai lwfansau ar gyfer dirywiad, darfodedigrwydd ac optimeiddio;
- Caiff asedau a dderbynnir fel rhoddion eu mesur yn y lle cyntaf yn ôl eu gwerth teg. Caiff y gwahaniaeth rhwng gwerth teg ac unrhyw bris a dalwyd ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Trethiant a Grant Amhenodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Lle mae amodau ynghlwm wrth unrhyw asedau a gafwyd yn rhodd, caiff yr enillion eu credydu i'r Cyfrif Asedau a gafwyd yn rhodd. Lle mae enillion yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, cânt eu symud allan o falans y Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn;
- Lle mae rhan neu gydran o ased yn cael ei amnewid, caiff gwerth cario'r hen ran neu gydran ei ddad-gydnabod er mwyn osgoi cyfrif dwbl. Caiff gwerth y gydran newydd ei hychwanegu at y swm sy'n cario. Os nad yw'n ymarferol gwneud penderfyniad ynghylch gwerth cario'r rhan sydd wedi ei amnewid, defnyddir cost y rhan newydd fel arwydd o gost y rhan sydd wedi cael ei amnewid; a
- Os nad yw ased yn cael ei ddal i bwrpas cynhyrchu llif arian, tybir bod gwerth mewn defnydd o leiaf yn gyfartal i gost amnewid gwasanaeth potensial o'r ased.

Pan fo gan asedau nad ydynt yn eiddo oes ddefnyddiol fer neu werth isel (neu'r ddau), defnyddir sail cost hanesyddol dibrisiedig fel procsi ar gyfer gwerth teg. Fel arfer, mae 'oes defnyddiol byr' yn golygu 7 mlynedd neu lai, er gall fod yn hirach am eitemau arbenigol o offer a chyfarpar.

Mae'r asedau a gynhwysir yn y Fantolen ar werth teg yn cael eu hailbriso yn ddigon aml i sicrhau nad yw eu swm cario'n sylweddol wahanol i'w gwerth teg ar ddiwedd y flwyddyn, ond ailbriso o leiaf bob pum mlynedd. Yn ymarferol, mae'r Cyngor yn prisio ei asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar ar sail rhaglen dreigl pum mlynedd. Fodd bynnag, caiff asedau sydd â gwerth cario o dros £500k eu hailbriso bob blwyddyn. Mae cynnydd mewn gwerthoedd asedau'n cydweddu â chredydau i'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i gydnabod enillion heb eu gwireddu. Mewn achosion eithriadol, gellir credydu enillion ailbrisiant i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan fônt yn codi o wyrdroi colled a godwyd yn flaenorol ar wasanaeth.

Pan ddynodir lleihad mewn gwerth, cyfrifir amdano trwy:-

- pan fo balans o enillion ailbrisiant i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm cario'r ased i lawr yn erbyn y balans hwnnw (i fyny at y swm o enillion sydd wedi cronni); a
- pan nad oes balans yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm cario'r ased i lawr yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Mae'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cynnwys enillion ailbrisiant a gydnabuwyd ers 1 Ebrill 2007 yn unig, dyddiad ei weithredu'n ffurfiol. Mae'r enillion a gafwyd cyn y dyddiad hwnnw wedi eu hymgorffori yn y Cyfrif Addasiad Cyfalaf.

8.3 Amhariad

Mae gwerth asedau'n cael eu hadolygu ar ddiwedd pob blwyddyn am arwydd o amhariad ar werth.

Mae enghreifftiau o ddigwyddiadau a newidiadau mewn amgylchiadau sy'n rhoi arwydd y gallai amhariad fod wedi digwydd yn cynnwys:-

- dirywiad sylweddol (h.y. mwy na'r disgwyl o ganlyniad i dreigl amser neu ddefnydd cyffredin) yn swm cario'r ased yn ystod y cyfnod, sy'n benodol i'r ased;
- tystiolaeth o ddarfodiad neu niwed ffisegol i ased;
- ymrwymiad gan y Cyngor i ymgymryd ag ad-drefnu sylweddol; a
- newid andwyol sylweddol yn yr amgylchedd statudol neu reoleiddiol arall y mae'r Cyngor yn gweithredu ynddo.

Pan fo arwyddion, ac amcangyfrifir bod gwahaniaethau posib yn berthnasol, yna amcangyfrifir swm adferadwy'r ased ac, mewn achos lle mae'r swm hwn yn llai na swm cario'r ased, cydnabyddir colled amhariad ar gyfer y diffyg.

Pan ddynodir colledion amhariad ar asedau a gawsant eu hailbriso, cyfrifir amdanynt trwy:-

- pan mae balans o enillion ailbrisiant i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn y balans hwnnw (i fyny at y swm o enillion cronnus);

- pan nad oes balans yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Pan fo colled amhariad yn cael ei wrthdroi wedyn, credydir y gwyrddroad i'r llinell(au) gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, i fyny at swm y golled wreiddiol, wedi ei addasu ar gyfer dibrisiant y byddid wedi ei godi pe na fyddai'r golled wedi ei chydabod. Nodir unrhyw beth dros ben yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Pan mae'r amhariad yn ymwneud ag ased na chafodd ei hailbrisio (h.y. ased â gwerth cario yn seiliedig ar gost hanesyddol), caiff yr amhariad ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

8.4 Dibrisiant

Darperir ar gyfer dibrisiant yr holl asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar er mwyn dyrannu eu symiau dibrisio dros eu hoes ddefnyddiol. Gwneir eithriad ar gyfer asedau heb oes ddefnyddiol benodol (h.y. tir rhydd-ddaliadol) ac asedau nad ydynt eto ar gael i'w defnyddio (h.y. asedau sy'n cael eu hadeiladu).

Cyfrifir dibrisiant ar y seiliau canlynol:-

- anheddau ac adeiladau eraill – dyraniad llinell syth dros gyfnodau hyd at 75 mlynedd, fel yr amcangyfrifir gan y Prisiwr;
- cerbydau, offer, dodrefn a chyfarpar – dyraniad llinell syth dros 5 i 15 mlynedd;
- isadeiledd – dyraniad llinell syth dros gyfnodau hyd at 30 mlynedd.

Mewn achos lle mae gan eitem o ased Eiddo, Offer a Chyfarpar gydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn cysylltiad â chost gyfan yr eitem, dibrisir y cydrannau ar wahân. Cyfeiriwch at Nodyn 4a.

Mae enillion ailbrisiant hefyd yn cael eu dibrisio, gyda swm sy'n cyfateb i'r gwahaniaeth rhwng gwerth presennol dibrisiant a godir ar asedau a'r dibrisiant a fyddai wedi ei godi yn seiliedig ar eu cost hanesyddol yn cael ei drosglwyddo bob blwyddyn o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf.

Ni chodir dibrisiant yn y flwyddyn y prynir yr ased.

8.5 Asedau y ceir gwared arnynt ac Asedau nad ydynt yn Gyfredol a delir i'w Gwerthu

Mae'r asedau hyn yn cael eu marchnata'n rhagweithiol ar gyfer eu gwerthu ac mewn achosion ble y mae'r Cyngor yn disgwyl iddynt gael eu gwerthu yn y 12 mis nesaf. Fe nodir yr asedau yma ar wahân oherwydd bydd y gwerth ar y Fantolen yn cael ei adennill yn bennaf drwy werthiant yn hytrach na pharhau i'w ddefnyddio yn y dyfodol. Mae'r ased (neu grŵp gwaredu) yn cael ei ailbrisio yn union cyn ei ail-gategoreiddio ac yna ei gario ar yr isaf o'r swm hwn a gwerth teg llai costau gwerthu. Caiff gwerth teg asedau nad ydynt yn gyfredol a delir i'w gwerthu, eu mesur yn unol â'u lefel uchaf a gorau o ddefnydd. Pan fo gostyngiad dilynol i werth teg llai costau gwerthu, mae'r golled yn cael ei phostio i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Dim ond hyd at swm unrhyw golledion a gydnabuwyd yn flaenorol yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau y cydnabyddir enillion mewn gwerth teg. Ni chodir dibrisiant ar Asedau a delir i'w Gwerthu.

Os nad yw asedau (neu grŵp gwaredu) bellach yn cwrdd â'r meini prawf i'w dosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu, yna cânt eu hailddosbarthu'n ôl i asedau nad ydynt yn gyfredol a'u prisio ar yr isaf o'u swm cario cyn iddynt gael eu dosbarthu fel rhai y delir i'w gwerthu, addasu ar gyfer dibrisiant, amorteiddiad neu ailbrisiadau a fyddai wedi cael eu cydnabod petaent ddim wedi cael eu dosbarthu fel rhai a delir i'w Gwerthu, a'u swm adferadwy ar ddyddiad y penderfyniad i beidio gwerthu.

'Grŵp gwaredu' yw grŵp o asedau, o bosib gyda rhai rhwymedigaethau cysylltiedig, y bwriada'r Cyngor gael gwared â nhw mewn un trafodyn unigol. Defnyddir y sail sy'n ofynnol ar gyfer mesur Asedau nad ydynt yn Gyfredol a ddsberthir fel rhai a delir i'w gwerthu i'r grŵp cyfan, ac mae unrhyw golled ddilynol yn lleihau swm cario'r Asedau nad ydynt yn Gyfredol yn y grŵp gwaredu yn y drefn ddsbarthu sy'n ofynnol gan IAS36.

Nid yw asedau fydd yn cael eu gadael neu eu sgrapio yn cael eu hailddosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu.

8.6 Cael Gwared ar Asedau nad ydynt yn Gyfredol

Pan ceir gwared ag ased neu pan gaiff ei ddigomisiynu, dilëir swm cario'r ased yn y Fantolen (p'un a yw'n Eiddo, Offer a Chyfarpar neu Asedau a delir i'w Gwerthu) i linell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r budd neu'r golled ar adeg gwaredu. Caiff y gost hon ei throsglwyddo wedyn i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Mae derbyniadau o warediadau (os oes rhai) yn cael eu credydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r budd neu golled ar waredu (h.y. wedi ei netio i ffwrdd yn erbyn gwerth cario'r ased adeg cael gwared arno). Mae unrhyw enillion ailbrisiant a gronnydd i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf.

Mae symiau uwch na £10k a dderbynnir ar gyfer eitem a waredwyd yn cael eu categoreiddio fel derbyniadau cyfalaf ac ni fedrir ond eu defnyddio wedyn ar gyfer buddsoddiad cyfalaf newydd neu eu gosod o'r neilltu i leihau angen gwaelodol y Cyngor i fenthycu (y gofyniad cyllido cyfalaf). Mae derbyniadau yn cael eu neilltuo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

Nid yw gwerth dileu gwarediadau'n cael ei godi yn erbyn y Dreth Gyngor, oherwydd darperir yn llawn ar gyfer asedau nad ydynt yn gyfredol dan drefniadau ar wahân ar gyfer cyllido cyfalaf. Mae symiau'n cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

8.7 Asedau nad oes eu hangen mwyach

Gwerth teg asedau nad oes eu hangen mwyach yw'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad trefnus rhwng rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar adeg mesur. Bydd hyn yn seiliedig ar y lefel uchaf a gorau o ddefnydd.

8.8 Asedau Treftadaeth

Asedau Treftadaeth yw'r rheini y bwriedir eu cadw mewn ymddiriedolaeth i genedlaethau'r dyfodol oherwydd eu cysylltiadau diwydiannol, amgylcheddol neu hanesyddol. Maent yn cael eu dal gan y Cyngor yn unol â'i amcanion cyffredinol i warchod treftadaeth Ynys Môn. Mae'r Cyngor yn berchen ar nifer o asedau treftadaeth diriaethol megis adeiladau hanesyddol a gwaith celf.

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth weithredol (h.y. rheini sydd, ynghyd â chael eu dal am eu nodweddion treftadaeth, hefyd yn cael eu defnyddio gan y Cyngor am weithgareddau arall neu i ddarparu gwasanaethau arall) a chyfrif amdanynt fel asedau gweithredol, yn yr un modd ag asedau arall o'r math cyffredinol yna (e.e. adeiladau gweithredol).

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth ar y sail fwyaf priodol a pherthnasol i'r ased unigol neu ddsbarth yr asedau. Lle nad yw'n ymarferol i gael prisiad ar gost sy'n gymesur â'r buddiannau i ddefnyddwyr y datganiadau ariannol, mesurir yr Asedau Treftadaeth ar gost hanesyddol (llai unrhyw dibrisiant cronedig, amorteiddio a cholledion amhariad fel sy'n briodol). Lle mesurir Asedau Treftadaeth ar brisiad, fe fesurir y swm cario yn ddigon aml i sicrhau fod y prisiadau yn parhau i fod yn gyfredol, ac ar gyfnodau dim mwy na phum mlynedd. Mewn achos lle na fedrir penderfynu ar gost neu werth Ased Treftadaeth heb fynd i gost anghymesur, ni fydd yr asedau'n cael eu cydnabod yn y Fantolen. Yn lle hynny, bydd yr ased yn cael ei datgelu yn y nodiadau i'r cyfrifon.

Pan fo Ased Treftadaeth ag oes benodol, darperir dibrisiant ar yr un sail â chategoriâu eraill o asedau (am fanylion, gweler y Polisi Cyfrifo am Ddibrisiant, 8.4 uchod).

Ni ddarperir dibrisiant ar Asedau Treftadaeth sydd ag oes amhenodol a gwerth gweddilliol uchel. Dylid adolygu swm cario Ased Treftadaeth pan fo tystiolaeth o amhariad, er enghraifft, pan mae wedi dioddef dirywiad ffisegol neu wedi cael ei dorri neu pan fo amheuan newydd yn codi ynglŷn â'i ddilysrwydd. Adnabyddir unrhyw amhariad ar yr un sail â dosbarthiadau arall o ased (am fanylion gweler Polisi Cyfrifo 8.3, Amhariad). Ar hyn o bryd, nid yw'r Cyngor yn mynd ati'n weithredol i gaffael mwy o Asedau Treftadaeth, ond mae'n ymateb i gyfleoedd i wella ei bortffolio fel maent yn codi. Cedwir y casgliadau celf yn Oriol Ynys Môn, gyda gwaith cynnal a chadw'n cael ei wneud pan fo'r angen. Rhannau o'r casgliad sy'n cael ei arddangos ar unrhyw adeg, tra gellir trefnu i gael mynediad i'r gweddill. Mae'r Eiddo Treftadaeth yn cael eu rheoli a'u cynnal a'u cadw, tra'n ystyried eu nodweddion treftadaeth, fel rhan o bortffolio cyffredinol y Cyngor o dir ac adeiladau.

8.9 Trin Asedau Ysgol

Cymerir yn ganiataol mai awdurdodau lleol sy'n rheoli'r ysgolion y maent yn eu cynnal. O'r herwydd, caiff asedau, rhwymedigaethau, cronfeydd wrth gefn a llif arian yr ysgolion a gynhelir gan yr Awdurdod eu cynnwys yn natganiadau ariannol y Cyngor.

Ymddiriedolwyr yr ysgol neu'r corff sefydledig sy'n berchen ar, ac yn rheoli, tir ac adeiladau ysgolion a gynorthwyir yn wirfoddol ac ysgolion sefydledig ac, o'r herwydd, ni chânt eu cynnwys ar Fantolen y Cyngor.

Caiff gwariant cyfalaf ar ysgolion cymunedol ei ychwanegu at falansau'r ysgolion hynny. Caiff balansau ysgolion unigol ar 31 Mawrth 2019 eu cynnwys ym Mantolen y Cyngor oherwydd eiddo'r Cyngor fydd unrhyw gyllidebau a ddatganolwyd i'r ysgolion sydd heb eu gwario.

I bwrpas cyfrifo, mae asedau ysgolion dan reolaeth wirfoddol ac ysgolion a gynorthwyir yn wirfoddol fel a ganlyn:-

- Ysgolion Dan Reolaeth Wirfoddol: mae'r tir wedi ei gynnwys ar y Fantolen ond nid yr adeiladau;
- Ysgolion a Gynorthwyir yn Wirfoddol: nid yw'r tir na'r adeiladau wedi eu cynnwys ar y Fantolen; ac
- Yn ychwanegol, nid yw'r tir na'r adeiladau yn Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys ar y Fantolen oherwydd mae'r asedau hyn wedi eu breinio gydag ymddiriedolwyr yr ysgol.

9. Eiddo Buddsoddiad

Eiddo buddsoddiad yw'r tir a'r adeiladau hynny a ddefnyddir i bwrpas cynhyrchu rhent a/neu ar gyfer cynnydd cyfalaf yn unig. Nid yw'r diffiniad yn cael ei fodloni os ydyw'r eiddo'n cael ei ddefnyddio mewn unrhyw ffordd i hwyluso darparu gwasanaethau neu i gynhyrchu nwyddau neu pan fo'n cael ei ddal i'w werthu.

Mae eiddo buddsoddiad yn cael eu cydnabod pan mae'n debygol y bydd buddion economaidd cynlluniedig ar gyfer y dyfodol yn llifo i'r Awdurdod ac y gellir mesur mewn modd dibynadwy gost neu werth teg yr eiddo buddsoddiad hwnnw. Caiff eiddo buddsoddiad eu mesur yn ôl cost yn y lle cyntaf ac, wedyn, yn ôl gwerth teg, gan ddibynnu ar faint y gellid ffeirio'r ased rhwng partïon gwybodus hyd braich. Yn unol a'r Côt, rhaid prisio Eiddo Buddsoddiad yn ôl y defnydd mwyaf a gorau y gellir ei wneud ohonynt, waeth beth fo bwriadau'r Cyngor ar eu cyfer. Mae hyn yn golygu bod defnydd amgen wedi cael ei ystyried ar gyfer pob eiddo buddsoddiad ac, os byddai modd defnyddio'r eiddo i bwrpas arall a hynny'n codi ei werth teg, yna dylid defnyddio'r gwerth teg hwnnw. Nid yw'r eiddo'n cael ei ddibrisio, yn hytrach caiff eu hailbrisio'n flynyddol yn unol ag IFRS13 yn ôl amgylchiadau'r farchnad ar ddyddiad y Fantolen. Mae enillion a cholledion adeg ailbrisio'n cael eu symud i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yr un driniaeth yn union a roddir i enillion a cholledion wrth gael gwared ohonynt.

Mae rhent a dderbynnir am eiddo buddsoddiad yn cael ei gredydu i'r llinell Incwm Cyllido a Buddsoddiad ac yn arwain at gynnydd ym Malans Cronfa'r Cyngor. Fodd bynnag, dan drefniadau statudol, ni chaniateir i enillion a cholledion a geir yn sgil ailbrisio a gwerthu gael effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor. Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

10. Asedau Annirweddol

Mae asedau annirweddol yn asedau nad ydynt yn gyfredol nac yn ariannol y gellir eu hadnabod ar wahân ond nid oes ganddynt sylwedd ffisegol (er enghraifft, meddalwedd cyfrifiadurol). Caiff y rhain eu rheoli gan y Cyngor oherwydd digwyddiadau yn y gorffennol. Nid yw gwariant ar ddatblygu gwefannau'n cael ei gyfalafu pan fo'r wefan yn cael ei defnyddio'n llwyr neu'n bennaf i hyrwyddo neu i hysbysebu nwyddau'r Cyngor neu ei wasanaethau. Caiff gwariant ar asedau annirweddol eu cyfalafu pan dybir y bydd buddiannau economaidd yn y dyfodol neu wasanaeth posib yn llifo o'r ased annirweddol i'r Cyngor. Mae oes economaidd defnyddiol asedau annirweddol yn cael ei benderfynu gan y gweithiwr proffesiynol perthnasol sy'n arwain ar brynu/datblygu'r ased annirweddol. Mae oes economaidd ddefnyddiol ased annirweddol yn fyrrach nag asedau dirweddol, er enghraifft, rhwng 5 a 7 mlynedd. Mae asedau annirweddol yn cael eu hamorteiddio ar sail llinell syth dros fywyd economaidd defnyddiol yr ased.

Yn y lle cyntaf, mesurir asedau annirweddol yn ôl y gost. Nid yw'r symiau'n cael eu hailbrisio hyd oni fydd modd pennu gwerth yr asedau y mae'r Cyngor yn eu dal trwy droi at y farchnad weithredol. Yn ymarferol, nid oes yr un o'r asedau annirweddol y mae'r Cyngor yn eu dal yn bodloni'r maen prawf hwn ac, felly, cânt eu cario yn ôl y gost lai amorteiddio cronedig. Mae swm dibrisiannol ased annirweddol yn cael ei amorteiddio dros ei oes ddefnyddiol i linell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Rhoddir prawf amhariad ar asedau annirweddol yn flynyddol a phryd bynnag y ceir arwydd bod amhariad ar yr ased. Mae unrhyw golledion a ganfyddir yn cael eu nodi yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Bydd unrhyw enillion neu golledion wrth gael gwared ag ased annirweddol neu wrth roi'r gorau iddo yn cael ei nodi yn erbyn y llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo gwariant ar asedau annirweddol yn gymwys i'w ystyried fel gwariant cyfalaf i ddibenion statudol, ni chaniateir i amorteiddio, colledion amhariad nag enillion a cholledion cael gwared â'r asedau gael effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor. Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

11. Rhestrau Stoc a Chontractau Tymor Hir

Cynhwysir rhestrau stoc yn y Fantolen yn ôl y gost neu'n ôl y gwerth gwerthu net - pa un bynnag o'r ddau sydd isaf. Mae cost rhestrau stoc yn cael ei aseinio trwy ddefnyddio fformiwla gostio 'Cyntaf i Mewn, Cyntaf Allan' (FIFO).

Rhoddir cyfrif am gontractau tymor hir trwy godi ar y Gwarged neu ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn seiliedig ar werth y gwaith neu'r gwasanaeth a dderbynnir dan y contract yn ystod y flwyddyn ariannol.

Mae gwaith sydd yn y broses o gael ei wneud yn cael ei gynnwys yn y Fantolen yn ôl y gost.

12. Arian Parod a Chywerthoedd Arian

Cynrychiolir arian parod gan arian mewn llaw ac adneuo gyda sefydliadau ariannol sy'n addaladwy heb gosb ar rybudd o ddim mwy na 24 awr. Mae cywerthoedd arian yn fuddsoddiadau hynod o hylifol sy'n aeddfedu ymhen tri mis neu lai o'r dyddiad prynu ac yn rhai y gellir eu trosi'n hawdd i symiau hysbys o arian parod heb beri unrhyw risg o bwys yn sgil newid mewn gwerth.

Yn y Datganiad Llif Arian, dangosir arian parod a chywerthoedd arian net o'r gorddrafftiau banc sy'n daladwy ar alw ac maent yn rhan hanfodol o reolaeth arian parod y Cyngor.

13. Offerynnau Ariannol

13.1 Ymrwymadau Ariannol

Mae ymrwymadau ariannol yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, cânt eu mesur i gychwyn ar werth teg, a'u cario ar eu cost wedi'i amorteiddio. Mae costau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) ar gyfer llog sy'n daladwy yn seiliedig ar swm cario y rhwymedigaeth, wedi'i luosi â'r gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn. Y gyfradd llog effeithiol yw'r gyfradd sy'n disgowntio'n union y taliadau arian parod a amcangyfrifir yn y dyfodol dros oes yr offeryn i'r swm y cafodd ei gydnabod arno'n wreiddiol.

Ar gyfer y mwyafrif o'r benthyciadau sydd gan yr Awdurdod, golyga hyn mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prifswm yn weddill sy'n daladwy (a llog wedi cronni); a'r llog a godir i'r CIES yw'r swm sy'n daladwy am y flwyddyn yn ôl y cytundeb benthycia.

Pan fo premiymau a disgowntiau wedi eu codi i'r CIES, mae'r rheoliadau yn caniatáu i'r effaith ar Falans y Gronfa Gyffredinol gael ei thaenu dros y blynyddoedd i ddod. Mae gan yr Awdurdod bolisi o daenu'r enillion neu'r colledion dros y tymor oedd yn weddill ar y benthyciad yr oedd y premiwm yn daladwy yn ei erbyn, neu yr oedd y disgownt i'w dderbyn pan gafodd ei ad-dalu. Mae cysoniad y symiau a godir i'r CIES i'r taliad net sydd ei angen yn erbyn Balans y Gronfa Gyffredinol yn cael ei reoli trwy drosglwyddo i neu o'r Cyfrif Addasiad Offerynnau Ariannol yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn.

13.2 Asedau Ariannol

Caiff asedau ariannol eu dosbarthu yn seiliedig ar ddull dosbarthu a mesur sy'n adlewyrchu'r model busnes ar gyfer dal yr asedau ariannol a'u nodweddion llif arian. Mae tri prif ddsbarth o asedau ariannol sef:-

- cost wedi'i amorteiddio;
- gwerth teg trwy elw neu golled (FVPL); a
- gwerth teg trwy incwm cynhwysfawr arall (FVOCI).

Model busnes yr Awdurdod yw dal buddsoddiadau er mwyn casglu llifoedd arian cytundebol. Felly, mae asedau ariannol yn cael eu dosbarthu fel cost wedi'i amorteiddio, heblaw am y rheini nad yw eu taliadau cytundebol ar ffurf talu'r prifswm a llog yn unig (h.y. lle nad yw'r llifoedd arian ar ffurf offeryn dyled sylfaenol).

Asedau Ariannol wedi eu Mesur ar Gost wedi'i Amorteiddio

Mae asedau ariannol wedi eu mesur ar gost wedi'i amorteiddio yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, a chânt eu mesur i gychwyn ar werth teg. Wedyn cânt eu mesur ar eu cost wedi'i amorteiddio. Mae credydau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) ar gyfer llog sy'n dderbyniadwy yn seiliedig ar swm cario yr ased wedi'i luosi â'r gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn. Ar gyfer y mwyafrif o'r asedau ariannol y mae'r Awdurdod yn eu dal, golyga hyn mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prifswm yn weddill y gellir ei dderbyn (ynghyd â llog wedi cronni) a'r llog a gaiff ei gredu i'r CIES yw'r swm sydd i'w dderbyn am y flwyddyn yn y cytundeb benthycyca.

Fodd bynnag, mae'r Awdurdod wedi gwneud nifer o fenthyciadau i weithwyr ar lai na chyfraddau'r farchnad (benthyciadau meddal). Mae'r Cyngor yn defnyddio cyfradd CThEM ar gyfer benthyciadau buddiol i weithwyr fel procsi ar gyfer gwerth y farchnad/cyfradd llog effeithiol. Os yw'r gwahaniaeth rhwng y gyfradd ostyngedig a'r gyfradd llog effeithiol yn fwy na £100k, caiff colled ei gofnodi ar y CIES am werth presennol y llog a fydd yn cael ei ildio dros oes yr offeryn, gan arwain at gost wedi'i amorteiddio is na'r prifswm sy'n weddill.

Caiff llog ei gredu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y CIES ar gyfradd llog effeithiol fymryn yn uwch na'r gyfradd a dderbynnir gan y gweithwyr, ac effaith y gwahaniaeth yw cynyddu cost wedi'i amorteiddio y benthyciad yn y Fantolen. Mae'n ofynnol yn y darpariaethau statudol mai effaith benthyciadau meddal ar Falans y Gronfa Gyffredinol yw'r llog sy'n dderbyniadwy am y flwyddyn ariannol – mae cysoniad y symiau a gaiff eu debydu neu eu credu i'r CIES i'r enillion net sydd ei angen yn erbyn Balans y Gronfa Gyffredinol yn cael ei reoli trwy drosglwyddo i neu o'r Cyfrif Addasiad Offerynnau Ariannol yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn.

Mae unrhyw enillion a cholledion sy'n codi pan fo ased yn cael ei ddad-gydnabod, yn cael eu credu neu eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y CIES.

13.3 Model Colled Credyd Disgwyliedig

Mae'r Awdurdod yn cydnabod colledion credyd disgwyliedig ar bob un o'i asedau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio [neu FVOCI pan fo'n berthnasol], naill ai ar sail 12 mis neu sail oes. Mae'r model colled credyd disgwyliedig ar sail oes (model symledig) hefyd yn gymwys i symiau les sy'n dderbyniadwy ac asedau contract. Dim ond colledion oes sy'n cael eu cydnabod ar gyfer symiau masnach derbyniadwy (dyledwyr) a ddelir gan yr Awdurdod.

Bydd y Cyngor hefyd yn ymestyn y drefn symledig i symiau derbyniadwy ar les a masnach ac asedau contract os oes cydran gyllido sylweddol.

Mae colledion amhariad yn cael eu cyfrifo i adlewyrchu'r disgwyliad efallai na fydd y llifoedd arian yn y dyfodol yn digwydd oherwydd gallai'r benthyciwr fethu talu ei rwymedigaethau. Mae risg credyd yn chwarae rhan hollbwysig wrth asesu colledion. Os yw risg wedi cynyddu'n sylweddol ers i offeryn gael ei gydnabod i gychwyn, caiff colledion eu hasesu ar sail oes. Os yw'r risg heb gynyddu'n sylweddol neu os yw dal yn isel, caiff colledion eu hasesu ar y sail colledion disgwyliedig dros 12 mis.

Ar gyfer 2018/19 yng nghyswllt Mân Ddyledwyr roedd y canrannau dyledion drwg canlynol yn berthnasol –

6 mis i 1 flwyddyn: 50%;
1 flwyddyn i 2 flynedd: 75%;
Dros 2 flynedd: 100%.

Byddai canrannau uwch yn berthnasol ar gyfer rhai dyledwyr penodol, gan ddwyn i gof amgylchiadau personol e.e. cwmni wedi diddymu, methdaliad personol.

Ar gyfer dyledwyr oedd wedi eu gohirio h.y. ffioedd preswyl Gwasanaethau Cymdeithasol oedd wedi eu gohirio tra'n aros i eiddo werthu (lle roedd pridiant ar yr eiddo), roedd darpariaeth o 10% yn berthnasol waeth beth yw'r oedran – er y byddai darpariaeth uwch yn berthnasol mewn rhai amgylchiadau e.e. cyflwr presennol yr eiddo neu werth yr eiddo neu anghydfod.

Mae IFRS yn ei gwneud yn ofynnol i adnabod dyledion yn gynt (nid yw'r arfer cyfredol yn darparu ar gyfer dyledion yn gynt na 6 mis oed, er y byddai darpariaeth yn cael ei wneud ar gyfer amgylchiadau dyledwyr unigol sy'n hysbys e.e. methdalwr, oedran llai na hyn) ac mae'n rhaid eithrio dyledion sector cyhoeddus (ar hyn o bryd mae dyledion ar gyfer y bwrdd iechyd lleol, preseptwyr mawr a lleol (cynghorau)/cyrff sy'n codi trethi ac ati, a gweinyddiaethau canolog/datganoledig ac ati wedi eu cynnwys). Gan roi ystyriaeth i IFRS9 mae angen lwfansau colledion amharedig diwygiedig ac fe wneir yr ystyriaethau canlynol i gyrraedd y lwfansau diwygiedig.

Nid yw IFRS9 yn diffinio diffyg ar ddyled, ond mae'n ofynnol i sefydliad ddarparu diffiniad o'r fath sy'n gyson â'i ddibenion rheoli credyd. Defnyddir y diffiniad canlynol at ddibenion y gofyniad lwfans colled amharedig ar gyfer Mân Ddyledion, sy'n ddigon syml ac sy'n gyson â rheolaeth credyd yr Awdurdod –

Mae dyledwyr wedi diffygio ar ddyled (at ddibenion lwfans colled amharedig yng nghyswllt Mân Ddyledwyr) os nad oes taliad wedi'i dderbyn yn erbyn dyled yn y system Dyledwyr Civica (erbyn 31 Mawrth bob blwyddyn) pan fo oedran y ddyled yn fwy nag 14 diwrnod calendr o'r dyddiad pwynt treth.

Cynigir y lwfansau canlynol ar gyfer cyfnodau o hyd at 6 mis –

- Diwrnod 1 i 14 niwrnod ar ôl codi'r anfoneb – 2%
- 1 - 30 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 15 diwrnod i 45 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth - 2.5%;
- 31 - 60 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 46 diwrnod i 75 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth - 4.5%;
- 61 - 90 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 76 diwrnod i 105 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 7.5%;
- 91 – 168 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 106 diwrnod i 182 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 15%.

Byddai'r Cyngor wedyn yn parhau i ddefnyddio'r canrannau cyfredol ar gyfer dyledion hŷn na 6 mis o'r dyddiad pwynt treth h.y.

- 183 – 365 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 50%;
- 366 – 730 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 75%;
- 731 diwrnod neu fwy o'r dyddiad pwynt treth – 100%.

Taliadau wedi eu gohirio

O 183 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth mae'r rhain i gael eu cymhwyso ar 10% YN UNIG ac nid ar y cyfraddau uwch a ddangosir. Dim darpariaeth ar gyfer dyledion gohiriedig sy'n llai na 6 mis oed. Mae gan y Cyngor bridiannau cyfreithiol wedi'u sicrhau yn erbyn cartrefi unigolion, felly mae'r swm ar gyfer amhariad yn is.

Yr enillion neu'r golled amhariad flynyddol fydd y newid mewn colledion credyd disgwylidig cydol oes dros y flwyddyn.

13.4 Asedau Ariannol yn cael eu Mesur ar Werth Teg trwy Elw neu Golled

Mae asedau ariannol sy'n cael eu mesur ar werth FVPL yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, a chânt eu mesur i gychwyn a'u cario ar werth teg. Mae enillion neu golledion gwerth teg yn cael eu hadnabod wrth iddynt gyrraedd yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau.

Mae mesuriadau gwerth teg yr asedau ariannol yn seiliedig ar y technegau canlynol:-

Offerynnau gyda phrisiau'r farchnad wedi'u dyfynnu – pris y farchnad offerynnau eraill gyda thaliadau sefydlog a chanfyddadwy – dadansoddiad llif arian gostyngedig.

Mae'r mewnbynnau i'r technegau mesur wedi eu categorio yn unol â'r tair lefel ganlynol:-

Mewnbynnau Lefel 1 – prisiau wedi'i dyfynnu (heb eu haddasu) mewn marchnadoedd actif ar gyfer asedau yr un fath y gall yr Awdurdod gael mynediad atynt ar y dyddiad mesur.

Mewnbynnau Lefel 2 – mewnbynnau ar wahân i'r prisiau wedi'u dyfynnu sydd wedi'u cynnwys yn Lefel 1 sy'n ganfyddadwy ar gyfer yr ased, naill ai'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol.

Mewnbynnau Lefel 3 – mewnbynnau anghanfyddadwy ar gyfer yr ased.

13.5 Y Datganiadau Ariannol

Mae unrhyw enillion a cholledion sy'n codi pan fo ased yn cael ei ddad-gydnabod, yn cael eu credydu neu eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

13.6 Asedau Ariannol ar Gael i'w Gwerthu

Nid oes gan y Cyngor asedau ariannol ar gael i'w gwerthu ac yn annhebygol o gael rhai yn y tymor byr gan ni chynhwysir yr asedau ariannol yma yn y Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2018/19.

14. Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn

14.1 Darpariaethau

Gwneir darpariaethau pan fo rhywbeth wedi digwydd sy'n rhoi rhwymedigaeth gyfreithiol neu ddehongliadol i'r Cyngor sy'n debygol o fod angen setliad trwy drosglwyddo buddiannau economaidd neu wasanaeth posibl, a phan fo modd darparu amcangyfrif dibynadwy o faint y rhwymedigaeth. Er enghraifft, efallai bod y Cyngor yn rhan o achos llys fyddai'n debygol o arwain yn y pen draw at wneud setliad neu dalu iawndal.

Codir darpariaethau fel traul ar y llinell gwasanaeth priodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y daw'r Cyngor yn ymwybodol o'r rhwymedigaeth, a chânt eu mesur yn ôl yr amcangyfrif gorau ar ddyddiad y Fantolen o'r gwariant sydd ei angen i setlo'r rhwymedigaeth, gan gymryd i ystyriaeth y risgiau ac ansicrwydd perthnasol.

Pan fo taliadau'n cael eu cyflwyno, yn y diwedd, rhoddir nhw yn erbyn y ddarpariaeth a gludir yn y Fantolen. Mae setliadau amcangyfrifedig yn cael eu hadolygu ar ddiwedd bob blwyddyn ariannol – pryd y bydd hi'n llai na thebygol y bydd angen trosglwyddo buddiannau economaidd (neu gwneir setliad llai na'r disgwyl), caiff y ddarpariaeth ei gwrthdroi a'i rhoddi mewn credyd yn ôl i'r gwasanaeth perthnasol.

Pan fo disgwyl hawlio cyfran neu'r cyfan o'r taliad i setlo'r ddarpariaeth oddi ar barti arall (e.e. oddi ar hawliad yswiriant), caiff ei gydnabod fel incwm i'r gwasanaeth perthnasol ond os oes sicrwydd go bendant y bydd ad-daliad ar gael os ydyw'r Cyngor yn setlo'r rhwymedigaeth.

Mae'r Awdurdod wedi gwneud darpariaeth ar gyfer costau setlo hawliadau ar gyfer ôl-dâl yn codi o daliadau gwahaniaethol a wnaed cyn i'r Awdurdod weithredu ei Strategaeth Tâl Cyfartal. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol yn caniatáu i setliadau gael eu cyllido o'r Gronfa Gyffredinol yn y flwyddyn y gwnaed y taliadau mewn gwirionedd yn hytrach na'r flwyddyn pan gafodd y ddarpariaeth ei sefydlu. Mae'r ddarpariaeth, felly'n cael ei chydbwysu gan Gyfrif Ôl-dâl Tâl Anghyfartal sydd, yn effeithiol, yn canslo'r darpariaeth i sero. Petai unrhyw hawliadau tâl cyfartal yn cael eu cyllido o'r gronfa gyffredinol yn y flwyddyn, caiff y taliadau yma eu tynnu o'r Ddarpariaeth Tâl Cyfartal a'r gronfa wrth gefn Ôl-dâl Tâl Anghyfartal na ellir ei ddefnyddio. Yn debyg, petai cyfarwyddyd cyfalafu yn cael ei gymhywso yn ystod y flwyddyn, yn unol â hynny bydd rhaid lleihau y Ddarpariaeth Tâl Cyfartal a'r gronfa wrth gefn Ôl-dâl Tâl Anghyfartal na ellir ei ddefnyddio. Byddent yn cael eu lleihau ar gyfer y swm a gyllidir gan y cyfarwyddyd cyfalafu. Dylai'r balans ar y ddarpariaeth a'r gronfa wrth gefn berthnasol adlewyrchu yr hawliadau sydd heb eu setlo ac unrhyw hawliadau newydd y dyfodol yn unig.

14.2 Rhwymedigaethau wrth gefn

Mae rhwymedigaeth wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi rhwymedigaeth bosib ar y Cyngor, ond na fydd cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu heb ddigwydd, a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor. Mae rhwymedigaethau wrth gefn hefyd yn codi mewn amgylchiadau ble byddai darpariaeth yn cael ei gwneud fel arall ond naill ai nid yw'n debygol y bydd angen all-lif o adnoddau neu ni ellir mesur maint y rhwymedigaeth yn ddibynadwy.

Ni chydabyddir rhwymedigaethau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon (Nodyn 42).

14.3 Asedau wrth gefn

Mae ased wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi ased bosib i'r Cyngor, ond na fydd cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu heb ddigwydd, a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor.

Ni chydabyddir asedau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon ble mae'n debygol y bydd mewnlif o fuddiannau economaidd neu wasanaeth posib (Nodyn 43).

15. Cronfeydd Wrth Gefn

Mae'r Cyngor yn cadw amryw o gronfeydd wrth gefn sy'n adlewyrchu i ba raddau y mae ei asedau'n fwy na'i ymrwymadau ac unrhyw gyfyngiadau, statudol neu wirfoddol, a roddir ar y defnydd o'r balansau hyn. Mae gan y Cyngor y disgresiwn i osod o'r neilltu symiau penodol fel Cronfeydd wrth Gefn y mae'n dymuno eu clustnodi i ddibenion polisi i'r dyfodol neu i ymdrin â materion wrth gefn neu i reoli llif arian. Ceir crynodeb o'r rhan yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Caiff Cronfeydd wrth Gefn eu creu trwy drosglwyddo symiau o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn. Pan ceir traul sydd i'w gyllido o gronfa wrth gefn, caiff ei godi ar y gwasanaeth priodol yn y flwyddyn honno i'w sgorio yn erbyn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yna trosglwyddir y gronfa wrth gefn yn ôl i Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn fel nad oes taliad net yn erbyn y Dreth Gyngor ar gyfer y gwariant.

Cedwir rhai Cronfeydd wrth Gefn penodol er mwyn rheoli'r prosesau cyfrifo ar gyfer asedau nad ydynt yn gyfredol, offerynnau ariannol, buddiannau ymddeoliad a buddiannau gweithwyr ac nid ydynt yn cynrychioli adnoddau y gellir eu defnyddio i'r Cyngor - eglurir y Cronfeydd wrth Gefn hyn yn y polisiau a'r nodiadau perthnasol.

16. Cydnabyddiaeth Refeniw

Caiff refeniw ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y cafodd ei ennill yn hytrach na phan gafodd yr arian ei dderbyn. Mae hyn yn ymwneud ag incwm a geir o werthu nwyddau (a gynhyrchir gan y Cyngor i ddibenion eu gwerthu neu eu prynu i bwrpas ailwerthu), darparu gwasanaethau (ac eithrio gwasanaethau a wnelont yn uniongyrchol â chontractau adeiladu), llog, breindaliadau a difidendau, trafodion nad oes modd eu cyfnewid (h.y. y Dreth Gyngor) a lle cynt yr oedd rhwymedigaeth wedi'i hadnabod (h.y. credydwr) ar ôl bodloni'r meini prawf cydnabyddiaeth refeniw. Caiff refeniw ei gydnabod hefyd ar enillion a all godi neu beidio o weithgareddau cyffredin megis enillion ar ail-brisio asedau nad ydynt yn gyfredol, enillion ar werthu asedau nad ydynt yn gyfredol ac enillion ar asedau ariannol ar-gael-i'w-gwerthu. Lle mae'r Awdurdod yn gweithredu fel asiant, dim ond yr incwm a delir i'r Cyngor ar gyfer ei rôl fel asiant fydd yn cael ei gydnabod yn y cyfrifon. Ni fydd y swm sy'n gysylltiedig â'r trydydd parti (sef y prif swm) yn cael ei gynnwys yn y cyfrifon.

Mae refeniw'n cael ei gydnabod a'i fesur yn ôl gwerth teg y gydnabyddiaeth a dderbynnir. Dyma'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad busnes trefnus rhwng y rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar y dyddiad mesur. Bydd ad-daliadau a setliadau ariannol, lle'n berthnasol, yn cael eu cymryd i ystyriaeth wrth fesur gwerth teg y gydnabyddiaeth a gafwyd.

Os yw'r taliadau'n cael eu cyflwyno yn ôl telerau gohiriedig, mae'r gydnabyddiaeth a dderbynnir yn cael ei lleihau i'w gwerth presennol er mwyn sicrhau gwerth teg. Mae'r gwahaniaeth rhwng y swm hwn a chyfanswm y taliadau a dderbynnir yn cael ei gydnabod fel refeniw llog yn y Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau. Mae derbyniadau tymor byr heb raddfa llog dynodedig yn cael eu mesur yn ôl y swm ar yr anfoneb wreiddiol pan fo effaith disgownt yn amherthnasol. Nid oes gwahaniaeth rhwng dyddiad cyflenwi a dyddiad talu yn achos trafodion digontract a rhai lle nad oes cyfnewid yn digwydd h.y. refeniw yng nghyswllt y Dreth Gyngor a threthi cyffredinol ac, felly, mesurir y trafodion hyn yn ôl y symiau llawn a dderbynnir yn eu cylch.

17. Llog Mewnol

Buddsoddir balansau arian gan y Cyngor yn unol â'i Bolisiâu Rheoli Trysorlys a Buddsoddi ac fe gronnir a chredydir y llog i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Credydir llog i'r cronfeydd ymddiriedol a chronfeydd trydydd parti eraill ar sail y raddfa llog cyfartaleddig a enillwyd gan y Cyngor. Mae rhai cronfeydd wrth gefn yn derbyn llog trwy drosglwyddiad sydd wedi ei glandro ar yr un sail.

18. Prydlesau

Lle mae hynny'n berthnasol ac yn hanfodol, caiff prydlesau eu categorio fel prydlesau ariannol lle mae telerau'r brydles yn trosglwyddo'n sylweddol yr holl risgiau a'r enillion sy'n gysylltiedig â pherchenogaeth yr eiddo, offer neu gyfarpar o'r prydleswr i'r prydlesai. Nid yw'r Cyngor yn dal unrhyw brydlesau o'r math yma ac, o'r herwydd, mae'r prydlesau y mae'r Cyngor yn eu dal yn cael eu categorio fel prydlesau gweithredu. Lle mae prydles yn ymwneud â thir ac adeiladau, caiff y tir a'r adeiladau eu categorio ar wahân. Caiff trefniadau nad ydynt â statws gyfreithiol prydles ond sy'n trosglwyddo hawl i ddefnyddio ased yn gyfnewid am daliad eu cyfrif amdanynt dan y polisi hwn lle mae cyflawni'r trefniant yn dibynnu ar ddefnyddio asedau penodol. Mae asedau wedi cael eu hadolygu gan gymryd i ystyriaeth lefel bwysigrwydd y rhenti blynyddol a gwerthoedd cyfalaf ac mae eu cynnwys yn y cyfrifon yn seiliedig ar y lefelau hyn.

18.1 Y Cyngor fel Prydlesai

18.1.1 Prydlesau Ariannol

Os yn berthnasol ac o werth sylweddol, byddai eitemau o Eiddo, Offer a Chyfarpar a ddelir dan brydlesau ariannol yn cael eu cydnabod ar y Fantolen ar gychwyn y brydles yn ôl eu gwerth teg wedi ei fesur ar adeg sefydlu'r brydles (neu yn ôl gwerth cyfredol y taliadau isaf ar y brydles os ydynt yn is na'r gwerth teg). Wrth gydnabod yr ased, gwneir ymrwymiad cyfatebol i dalu i'r prydleswr. Caiff y costau uniongyrchol cychwynnol i'r Cyngor eu hychwanegu at swm cario'r ased. Caiff premiymau a delir ar adeg sefydlu prydles eu defnyddio i ddibrisio ymrwymiad y brydles. Caiff rhenti wrth gefn eu codi fel treuliau yn ystod y cyfnodau y bu iddynt godi.

Caiff taliadau prydles eu rhannu rhwng:-

- taliadau ar gyfer prynu'r budd yn yr eiddo, offer neu gyfarpar – a ddefnyddir i ddibrisio ymrwymiad y brydles; a
- tâl ariannol - sy'n cael ei ddebydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Os yw eiddo, offer a chyfarpar yn cael eu cydnabod dan brydlesau ariannol, yna byddid yn cyfrifo amdanynt drwy ddefnyddio'r polisiau sy'n gyffredinol berthnasol i asedau o'r fath ar yr amod y codir am ddibrisiant yn ystod cyfnod y brydles os yw'r cyfnod hwnnw'n llai na oes ddefnyddiol dybiedig yr ased (lle nad yw perchenogaeth yr ased yn trosglwyddo i'r Cyngor ar ddiwedd cyfnod y brydles).

Nid oes rhaid i'r Cyngor godi'r Dreth Gyngor i dalu costau dibrisiant neu ailbriso a cholledion amhariad sy'n codi mewn perthynas ag asedau a brydlesir. Yn lle hynny, gwneir cyfraniad blynyddol call o gyllid refeniw tuag at y buddsoddiad cyfalaf tybiedig yn unol â gofynion statudol. Yn lle dibrisiant ac ailbriso a cholledion amhariad, felly, ceir cyfraniad refeniw ym Malans y Gronfa Gyffredinol a hynny drwy addasiad yn y Cyfrif Addasiad Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn i gyfrif am y gwahaniaeth rhwng y ddau.

18.1.2 Prydlesau Gweithredol

Caiff rhent a delir mewn perthynas â phrydlesau gweithredol ei godi i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel cost i'r gwasanaethau sy'n elwa o ddefnyddio'r eiddo, offer neu gyfarpar a brydlesir. Codir tâl ar sail linell syth dros gyfnod oes y brydles, hyd yn oed oes nad yw hyn yn cyfateb i batrymau taliadau (e.e. cyfnod o rent am ddim ar gychwyn y brydles).

18.2 Y Cyngor fel Prydleswr

18.2.1 Prydlesau Ariannol

Os bydd y Cyngor yn caniatáu prydles ariannol ar gyfer eiddo neu eitem o offer neu gyfarpar, yna caiff yr ased berthnasol ei ddibrisio ar y Fantolen fel un y cafwyd gwared arni. Os yn berthnasol, ar gychwyn y brydles bydd swm cario'r ased yn y Fantolen (p'un a yw'n Eiddo, Offer a Chyfarpar neu'n Asedau a Ddelir i'w Gwerthu) yn cael ei ddibrisio i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r enillion neu'r colledion ar adeg cael gwared arni. Caiff enillion, sy'n cynrychioli buddsoddiad net yr Awdurdod yn y brydles, ei gredydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r enillion neu'r colledion ar adeg cael gwared arni (h.y. yn cael ei ddebydu yn erbyn gwerth cario'r ased ar adeg cael gwared arni), gyda chofnod o ased prydles (dyledwr tymor hir) yn y

Fantolen. Caiff rhent a geir ar gyfer prydles ei rannu rhwng:-

- Taliadau ar gyfer prynu'r budd yn yr eiddo a ddefnyddir i ddibrisio ymrwymiad y corff a brydlesodd yr ased (ynghyd ag unrhyw bremiymau a dderbyniwyd); ac
- Incwm Cyllido, sy'n cael ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Yn unol â statud, ni chaniateir defnyddio'r enillion a gredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar adeg cael gwared â'r ased i ychwanegu at Falans y Gronfa Gyffredinol a rhaid trin hyn fel derbyniad cyfalaf. Lle derbyniwyd premiwm, rhaid symud hwn allan o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Derbyniadau Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Lle bydd y swm sy'n daladwy mewn perthynas â'r ased a brydlesir yn cael ei setlo drwy dalu rhent yn y blynyddoedd ariannol sydd i ddod, caiff hyn ei symud allan o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Gronfa wrth Gefn ar gyfer Derbyniadau Cyfalaf sydd wedi eu Gohirio yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Pan fydd rhenti'n cael eu derbyn yn y dyfodol, bydd yr elfen ar gyfer y derbyniadau cyfalaf ar ôl cael gwared o'r eiddo yn cael eu defnyddio i ddileu'r swm sy'n ddyledus gan y corff a brydlesodd yr ased. Bryd hynny, bydd y derbyniadau cyfalaf sydd wedi eu gohirio yn cael eu trosglwyddo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf.

Nid yw gwerth dileu asedau y ceir gwared arnynt yn cael ei godi yn erbyn y dreth gyngor oherwydd gwneir darpariaeth lawn ar gyfer costau asedau nad ydynt yn gyfredol mewn trefniadau ar wahân ar gyfer cyllido cyfalaf. Caiff y symiau, felly, eu trosglwyddo o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

18.2.2 Prydlesau Gweithredol

Pan fo'r Cyngor yn rhoi prydles weithredol dros eiddo neu eitem o offer neu gyfarpar, cedwir yr ased yn y Fantolen. Mae incwm rhent yn cael ei gredydu i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Gwneir credydau ar sail llinell-syth dros oes y brydles, hyd yn oed os nad yw hyn yn cyd-fynd â'r patrwm taliadau (e.e. telir premiwm ar gychwyn y brydles). Mae costau uniongyrchol cychwynnol yr eir iddynt wrth negodi a threfnu prydles yn cael eu hychwanegu at swm cario'r ased perthnasol a'u codi fel traul dros oes y brydles ar yr un sail ag incwm rhent.

19. Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau nad ydynt yn Gyfredol

Mae gwasanaethau a gwasanaethau cymorth yn gyfrifol am y symiau canlynol er mwyn cofnodi gwir gost dal asedau anghyfredol yn ystod y flwyddyn:-

- Dibrisiant asedau a ddefnyddir gan y gwasanaeth;
- Ailbrisió a cholli lleihad mewn gwerth ar asedau a ddefnyddir gan y gwasanaeth lle nad oes unrhyw enillion cronedig yn y gronfa ailbrisió wrth gefn y gellir dileu'r colledion yn ei herbyn; a
- Amorteiddio asedau anniriaethol sydd i'w priodoli i'r gwasanaeth.

Nid yw'n ofynnol i'r cyngor godi'r dreth gyngor i dalu am y costau hyn. Fodd bynnag, mae'n ofynnol iddo neilltuo cyfraniad blynyddol o refeniw tuag at ei ofyniad benthycy cyffredinol. Felly, disodlir y costau hyn gan y Ddarpariaeth Isafswm Refeniw (MRP) ar ffurf trafodiad addasu gyda'r cyfrif addasu cyfalaf yn y datganiad ar symud yn y cronfeydd wrth gefn ar gyfer y gwahaniaeth rhwng y ddau.

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru reoliadau newydd yn 2008/09 sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol yng Nghymru wneud darpariaeth ddarbodus ar gyfer MRP, gan gynnwys opsiwn i ddarparu cyfleuster isafswm refeniw yn ystod oes ased. Mae'r polisi hefyd yn caniatáu gohirio'r cyfleuster hwn tan y comisiynir yr ased.

Cyfrifir darpariaeth y Cyfrif Refeniw Tai (CRT) fel 2% o ofyniad cyllido cyfalaf **CRT** cychwynnol (CFR). Adolygodd y Cyngor ei bolisi isafswm refeniw a newidiodd y dull o gyfrifo MRP ar gyfer elfen Cronfa'r Cyngor o 1 Ebrill 2018. Yn flaenorol, roedd y Cyngor wedi cyfrifo MRP ar sail balans lleihau o 4% ar gyfer benthycy â chymorth a sail oes asedau ar gyfer eitemau cyfalaf a ariennir gan fenthycy heb gymorth. Mae'r dull newydd yn darparu dull cyson a bydd gwariant a ariennir gan fenthycy â chymorth hefyd yn cael ei godi ar sail asedau-bywyd. Ar gyfer asedau a ariannwyd gan fenthycy â chymorth ar 1 Ebrill 2018 yr ased – tybiwyd bod bywyd y rhain yn 50 o flynyddoedd gan y byddai'r benthyciad wedi ariannu nifer o asedau. Bydd unrhyw asedau newydd ar ôl 1 Ebrill 2018 a gyllidir drwy fenthycy â chymorth a benthycy heb gymorth yn cael eu seilio ar oes asedau a ddisgwyllir mewn gwirionedd ar gyfer yr ased hwnnw. Newidiwyd methodoleg MRP i sicrhau dull gweithredu cyson a mwy darbodus sy'n cyfateb yn fwy cywir i'r cyfleuster isafswm refeniw â bywyd yr ased sy'n cael ei ariannu.

Mae eithriad i'r polisi hwn yn codi mewn perthynas â gwariant sy'n ddarostyngedig i gyfarwyddyd cyfalafu a ddyroddwyd o dan adran 40 (6) o Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989. Caiff unrhyw wariant o'r fath ei amorteiddio naill ai yn unol â'r polisi uchod neu dros nifer y blynyddoedd a bennir yn y cyfarwyddyd.

Cofnodir trafodion mewn perthynas ag eiddo buddsoddi yn erbyn llinell incwm a gwariant ariannu a buddsoddi'r datganiad cynhwysfawr ar incwm a gwariant.

20. Grantiau a Chyfraniadau'r Llywodraeth

P'un a ydynt yn cael eu talu ar gyfrif, trwy randaliadau neu fel ôl-ddyledion, cydnabyddir grantiau llywodraeth a chyfraniadau a rhoddion trydydd parti fel rhai sy'n ddyledus i'r Cyngor pan fo sicrwydd rhesymol:-

- y bydd y Cyngor yn cydymffurfio â'r amodau sydd ynghlwm â'r taliadau; ac
- y derbynnir y grantiau neu gyfraniadau.

Ni chaiff symiau a gydnabyddir fel rhai sy'n ddyledus i'r Cyngor eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hyd nes bydd yr amodau sydd ynghlwm i'r grant neu'r cyfraniad yn cael eu bodloni. Amodau grant yw'r gofynion y mae'n rhaid eu diwallu er mwyn bod yn gymwys i dderbyn y grant, er enghraifft, ar gyfer adeiladu ysgol neu allbynnau allweddol a benodir o fewn yr amodau. Mae unrhyw arian a roddwyd fel grantiau a chyfraniadau, a'r amodau perthnasol heb eu bodloni, yn cael eu cario yn y Fantolen fel credydwy. Pan fo'r amodau'n cael eu bodloni, mae'r grant neu'r cyfraniad yn cael ei roddi fel credyd yn y llinell gwasanaeth perthnasol (grantiau a chyfraniadau refeniw priodoladwy) neu fel Trethiant ac Incwm Grant Amhenodol (grantiau refeniw heb eu hamgáu a'r holl grantiau cyfalaf) yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo grantiau cyfalaf yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, maent yn cael eu gwyrddroi o Balans Cronfa'r Cyngor drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Pan fo grant heb ei ddefnyddio eto i gyllido gwariant cyfalaf, mae'n cael ei symud i'r Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio. Pan fo wedi'i ddefnyddio, mae'n cael ei bostio i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf. Mae'r symiau yn y Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio yn cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf unwaith y cânt eu defnyddio i gyllido gwariant cyfalaf.

Mae rhai cyrff sy'n rhoddi grantiau yn gosod cyfyngiadau neu'n pennu i ba bwrpas y gellir defnyddio'r grant ond nid ydynt yn dweud a fydd angen ad-dalu'r grant ai peidio.

21. Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)

Mae gwariant yr aethpwyd iddo yn ystod y flwyddyn y gellir ei gyfalafu dan ddarpariaethau statudol ond yn wariant nad yw'n creu ased nad yw'n gyfredol wedi ei godi fel gwariant i'r gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn. Pan fo'r Cyngor wedi penderfynu cwrdd â chost y gwariant hwn o adnoddau cyfalaf presennol neu trwy fenthycu, mae trosglwyddiad yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yna'n gwyrddroi'r symiau a godwyd fel nad oes effaith ar lefel y Dreth Gyngor.

22. Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol

Mae costau gorbenion a gwasanaethau cefnogol yn cael eu codi ar y gwasanaethau hynny sy'n cael y buddiant o'r cyflenwad neu o'r gwasanaeth yn unol â threfniadau'r Awdurdod ar gyfer atebolrwydd a pherfformiad ariannol ar gyfer y pwrpas o gyfrifyddu cost-llawn ar gyfer dychweliadau ystadegol statudol, er enghraifft, dychweliadau blynyddol RA a RO Llywodraeth. Fodd bynnag, ar gyfer monitro'r gyllideb a'r cyfrifon blynyddol statudol, fe eithrir ad-daliadau ac fe adroddir ar wasanaethau corfforaethol a chefnogol fel cylchrannau gwasanaeth ac fe'i ddelir yn gyfrifol am reolaeth cyllideb.

23. Arian Tramor

Mae gan y Cyngor nifer o gynlluniau a gaiff gymorth grant o Ewrop lle mae'r grantiau efallai'n cael eu dyrannu mewn Ewros (mai nifer y cynlluniau hyn yn lleihau). Agorwyd cyfrif banc Ewro i gefnogi'r cynlluniau hyn. Caiff y balans ar y cyfrif hwn ar ddiwedd y flwyddyn ei drosi yn ôl y cyfraddau cyfnewid fel yr oeddynt ar 31 Mawrth gyda'r enillion neu'r colledion canlyniadol yn cael eu cydnabod yn y llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

24. Buddiannau'r Gweithwyr

24.1 Buddiannau sy'n daladwy yn ystod cyflogaeth

Y buddiannau tymor byr i'r gweithwyr yw'r rheini sy'n cael eu talu cyn pen 12 mis i ddiwedd y flwyddyn – buddiannau megis cyflogau wythnosol a misol, gwyliau blynyddol gyda thâl, absenoldeb gwaeledd gyda thâl, taliadau bonws a buddiannau heblaw arian i'r gweithwyr presennol a'r rheini'n cael eu cydnabod fel treuliau i'r gwasanaethau yn ystod y flwyddyn pryd y rhydd y gweithwyr wasanaeth i'r Cyngor. Darperir ffigwr gronnu ar gyfer costau hawliadau gwyliau (neu unrhyw fath o absenoldeb, e.e. amser i ffwrdd *in lieu*) a enillwyd gan weithwyr a'r rheini heb eu cymryd cyn diwedd y flwyddyn a hawl ganddynt i'w trosglwyddo i'r flwyddyn ariannol ddilynol.

Mae'r ffigwr cronol yn seiliedig ar y cyfraddau perthnasol i gyflogau wythnosol a misol yn y flwyddyn gyfrifo ddilynol, sef pryd y bydd y gweithiwr yn cymryd y budd. I atal amrywiadau gael effaith ar y Dreth Gyngor, mae'r newidiadau blwyddyn ar flwyddyn yn y gost a gynhyrchir gan y cronni yma'n cael ei godi yn erbyn Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu o Gwasanaethau, ond wedyn caiff ei wyrdroi trwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn i'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Cronol, fel bod buddiannau gwyliau yn cael eu codi yn erbyn referniw yn ystod y flwyddyn ariannol y mae'r absenoldeb gwyliau'n digwydd ynddi.

Nid yw'r Cyngor yn rhoddi buddiannau tymor hir i weithwyr h.y. y rheini nad oes disgwyl y byddant yn cael eu talu neu eu setlo cyn pen 12 mis i ddyddiad y Fantolen.

24.2 Buddiannau Terfynu

Buddiannau terfynu yw'r symiau sy'n daladwy o ganlyniad i benderfyniad gan y Cyngor i ddod â chyflogaeth swyddog i ben cyn y dyddiad ymddeol cyffredin neu benderfyniad swyddog i dderbyn diswyddo gwirfoddol. Codir y buddiannau hyn ar sail gronol i'r llinell gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan na fedr y Cyngor mwyach dynnu'n ôl y cynnig o'r buddiannau hynny neu mewn achosion lle mae'r Awdurdod yn cydnabod costau ailstrwythuro.

Pan fo buddiannau terfynu'n golygu ychwanegu at bensiynau (fel arfer ar ffurf blynyddoedd ychwanegol), mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa bensiwn neu bensiynwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifiwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad o'r Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer ychwanegiadau pensiwn a dalwyd fel buddiannau ar adeg terfynu cyflogaeth a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa bensiwn a phensiynwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn.

24.3 Buddiannau Ôl-Gyflogaeth

Mae gan weithwyr y Cyngor hawl i fod yn aelodau o ddau gynllun pensiwn sydd ar wahân i'w gilydd:-

- Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan Capita Teachers' Pensions ar ran yr Adran Addysg; a
- Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, a weinyddir gan Gyngor Gwynedd.

Mae'r ddau gynllun yn darparu buddiannau diffiniedig i aelodau (lwmp swm ymddeol a phensiwn), a enillwyd tra oedd gweithwyr yn gweithio i'r Cyngor.

24.4 Cynllun Pensiwn Athrawon

Oherwydd trefniadau cynllun yr athrawon, nid yw'n bosib fel arfer priodoli'r atebolrwydd am y buddiannau hyn i'r Cyngor. Felly, mae cyfrif am y cynllun fel petai'n gynllun cyfraniadau diffiniedig ac nid oes yn y Fantolen gydnabyddiaeth yng nghyswllt unrhyw atebolrwydd i dalu buddiannau yn y dyfodol. Codir yn erbyn y llinell Gwasanaeth Dysgu Gydol Oes yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yng nghyswllt cyfraniadau'r cyflogwr sy'n daladwy i'r Asiantaeth Pensiwn Athrawon yn y flwyddyn.

24.5 Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Gall unrhyw weithwyr (ac eithrio athrawon) a Chynghorwyr, yn amodol ar feini prawf cymhwysio penodol, ymuno gyda'r Cynllun Pensiwn ar gyfer Llywodraeth Leol. Enw'r Cynllun yw Cronfa Bensiwn Gwynedd a chaiff ei gweinyddu gan Gyngor Gwynedd yn unol â Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol 2013 ar ran y cyflogwyr sy'n rhan ohono. Yn unol â Safon Gyfrifo Ryngwladol (IAS19), mae'r Cynllun ar gyfer Llywodraeth Leol yn cael ei gyfrif fel cynllun buddiannau diffiniedig.

Mae'r rhwymedigaethau i Gynllun Pensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor yn cael eu cynnwys yn y Fantolen yn ôl dull actiwaraid gan ddefnyddio'r dull uned ragamcanedig - h.y. asesiad o'r taliadau a wneir yn y dyfodol yng nghyswllt buddiannau ymddeoliad a enillwyd hyd yma gan y gweithwyr, yn seiliedig ar ragdybiaethau yng nghyswllt cyfraddau marwolaeth, cyfraddau trosiant y gweithwyr, ayyb., a hefyd ar ragamcanion yng nghyswllt enillion rhagamcanedig y gweithwyr presennol.

Rhoddir disgownt yn erbyn y rhwymedigaethau i lawr i'w gwerth yn ôl prisiau cyfredol, gan ddefnyddio cyfradd ddisgownt real, yn seiliedig ar raddfa dychweliad arwyddol ar fondiau Llywodraeth y DU wedi ei addasu ar gyfer ychwanegiad at y cynnyrch sy'n adlewyrchu'r risg ychwanegol sydd ynghlwm wrth ddefnyddio cynnyrch Bondiau Corfforaethol AA - a adwaenir fel taeniad credyd.

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor wedi'u cynnwys yn y Fantolen yn ôl eu gwerth teg:-

- Stociau a ddyfynnir - pris bid presennol;
- Stociau heb eu dyfynnu - amcangyfrif proffesiynol;
- Stociau fesul uned - pris bid bresennol; a
- Eiddo – eu gwerth ar y farchnad.

Mae'r newid yn y rhwymedigaethau pensiwn net yn cael ei ddadansoddi fesul pedwar rhan:-

- a)** Costau gwasanaeth cyfredol - cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd eleni - wedi ei ddyrannu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i'r gwasanaethau y mae'r gweithwyr yn gweithio iddynt;
- b)** Costau gwasanaeth y gorffennol - y cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd penderfyniadau a wnaed eleni ac effaith y rheini yn ymwneud â nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd ym mlynnyddoedd y gorffennol - debyd i Warged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r Costau na Ddosberthir. Llog net ar yr ymrwymiad net o ran buddiannau diffiniedig, h.y. y costau llog net i'r Cyngor - mae'r newid yn ystod y cyfnod yn yr ymrwymiad net o ran buddiannau diffiniedig sy'n codi o dreigl amser yn cael ei godi i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hyn yn cael ei glandro drwy ddefnyddio'r gyfradd ddisgowntio a ddefnyddiwyd i fesur yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod, i'r ymrwymiad net diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod (gan gymryd i ystyriaeth unrhyw newidiadau yn yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig net (yr ased) yn ystod y cyfnod fel canlyniad cyfraniadau a thaliadau buddiannau);
- c)** Ail-fesuriad yn cynnwys:-
 - Yr enillion ar asedau'r cynllun (ac eithrio unrhyw symiau sydd eisoes wedi'u cynnwys yn y llog net ar fuddiannau net diffiniedig) sy'n cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall;
 - Enillion a Cholledion Actiwaraid - newidiadau yn yr ymrwymadau pensiwn net sy'n codi am nad yw'r digwyddiadau yn cyfateb i'r rhagdybiaethau a wnaed yn y prisiad actiwaraid diwethaf neu oherwydd bod yr actiwaraid wedi diweddarau eu rhagdybiaethau. Mae hyn yn cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall;
- ch)** Cyfraniadau a dalwyd i Gronfa Bensiwn Gwynedd - arian parod a dalwyd i mewn fel cyfraniadau'r cyflogwr i'r gronfa pensiwn fel setliad o rwymedigaethau; heb ei gyfrif fel traul.

Mewn perthynas â buddiannau ymddeol, mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa pensiwn neu'n uniongyrchol i'r pensiynwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifiwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad o'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer buddiannau ymddeol a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa pensiwn a phensiynwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r balans negyddol yn y Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau felly'n fesur o'r manteision i'r Gronfa Gyffredinol yn sgil yr arfer o gyfrif am fuddiannau ymddeol ar sail llif arian yn hytrach na fel buddiannau a enillir gan weithwyr.

24.6 Buddiannau Dewisol

Yn ogystal, mae gan y Cyngor rai pwerau cyfyngedig i dalu buddiannau ymddeoliad dewisol pan fo gweithwyr yn ymddeol yn gynnar. Mae unrhyw rwymedigaethau y tybir eu bod am godi yn sgil rhoi dyfarniad i unrhyw aelod o staff (gan gynnwys athrawon) yn cronni yn ystod blwyddyn y penderfyniad a gwneir cyfrif amdanynt gan ddefnyddio'r un polisïau â'r rheini a ddefnyddir yng nghyswllt Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol.

25. Eitemau Eithriadol

Lle mae hynny'n berthnasol a lle mae eitemau o incwm a gwariant yn sylweddol, caiff natur a swm yr eitemau eu datgelu ar wahân naill ai ar wyneb y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr neu yn y nodiadau ar y cyfrifon, gan ddibynnu ar arwyddocâd yr eitemau o ran cael dealltwriaeth o berfformiad ariannol y Cyngor.

26. Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)

Gan fod y Cyngor yn gweithredu fel asiant ar gyfer casglu incwm TA, nid yw'n cynnwys y sefyllfa ariannol o ran y trethdalwyr ac nid yw ond yn adrodd ar y sefyllfa ariannol net gyda'r Llywodraeth Ganolog yn ei Fantolen. Felly, os ydi'r swm a gesglir gan yr Awdurdod oddi ar drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu) yn fwy na delir i Llywodraeth Cymru ar 31 Mawrth, mae'r swm sydd heb ei dalu eto i Lywodraeth Cymru in cael ei gynnwys yn y Fantolen fel credydwr. Yn yr un modd, os yw'r arian a dalwyd i Llywodraeth Cymru yn fwy na'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu), mae'r swm dros ben yn cael ei gynnwys yn y Fantolen fel dyledwr. Mae'r Cyngor yn cadw cofnod o ddyledion TA, lwfansau amhariad, rhagdaliadau a gordaliadau yn ei gyfrifon; fodd bynnag, i ddiben y cyfrifon terfynol caiff y balansau hyn eu cyfuno'n un cyfrif asiantaeth, gyda'r ffigyrau ar gyfer dyledwyr/credydwyr yn ymddangos fel ffigwr net ar gyfer y gronfa genedlaethol. Cost y lwfans casglu a dderbynnir gan Gyngor Sir Ynys Môn yw incwm y Cyngor sy'n bilio a chaiff ei gynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Nid yw'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA yn cael ei gynnwys yn y Datganiad Llif Arian heblaw am yr arian a ddelir yn ôl mewn perthynas â'r lwfans casglu. Mae unrhyw wahaniaeth rhwng yr arian a gasglwyd oddi wrth drethdalwyr TA â'r arian sydd yn cael ei dalu i'r Gronfa Drethi Annomestig yn cael ei gynnwys o fewn y gweithgareddau ariannol yn Natganiad y Llif Arian.

27. Incwm a Gwariant Asiantaeth

Yn unol ag amryfal bwerau statudol, gall Cynghorau gytuno gydag awdurdodau lleol eraill, cwmnïau dŵr ac adrannau'r llywodraeth i wneud gwaith ar eu rhan. Caiff y corff sy'n gwneud y gwasanaethau asiantaeth ei ad-dalu gan y corff cyfrifol hyd at swm a gymeradwywyd ynghyd ag unrhyw gyfraniad y cytunwyd arno tuag at gostau gweinyddol. Dim ond y symiau sy'n gysylltiedig â'r Cyngor, er enghraifft y ffioedd a gafwyd am ddarparu gwasanaethau'r asiantaeth, fydd yn cael eu cynnwys yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr y Cyngor.

Mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi gweithredu yn ysod y flwyddyn fel asiant ar ran:-

Llywodraeth Cymru - casglu Trethi Annomestig (TA) a thalu'r symiau a gasglwyd i Lywodraeth Cymru, llai'r swm a gadwyd yn ôl ar gyfer y lwfans costau casglu;

Llywodraeth Cymru – Benthyciadau Cartrefi Gwag, lle mae'r Cyngor yn gweithredu fel asiant rhwng Llywodraeth Cymru a derbynyddion y Benthyciadau Cartrefi Gwag.

**DATGANIAD ARIANNOL ATODOL
CYFRIF REFENIW TAI (CRT)**

Datganiad Incwm a Gwariant am y flwyddyn yn diweddu 31ain Mawrth 2019

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
<u>Gwariant</u>		
Rheoli a Chynnal a Chadw - Atgyweirio a Chynnal a Chadw	3,684	3,322
Rheoli a Chynnal a Chadw - Goruchwyllo a Rheoli	4,572	4,422
Rhenti, Ardrethi, Trethi a Thaliadau Eraill	39	3
Dibrisiant, Amhariad a Cholledion Ailbriso Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol	11,372	10,652
Costau Rheoli Dyled	12	12
Symudiad yn y Ddarpariaeth Amhariad ar gyfer Dyledion Drwg	89	(52)
Symudiad yng Nghroniad Absenoldebau Cronedig	(51)	8
Cyfanswm Gwariant	19,717	18,367
<u>Incwm</u>		
Rhenti Preswyl	(17,089)	(16,125)
Rhenti Dibreswyl	(215)	(216)
Taliadau am Wasanaethau a Chyfleusterau	(174)	(97)
Cyfraniadau tuag at Wariant	(168)	(128)
Arall	(308)	(202)
Cyfanswm Incwm	(17,954)	(16,768)
Gwariant Net Gwasanaethau CRT fel yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan	1,763	1,599
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Costau Craidd Corfforaethol a Democraidaidd	56	56
Gwariant Net Gwasanaethau CRT	1,819	1,655
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Incwm a Gwariant Gweithredol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan		
(Ennill) ar werthiant Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol CRT	-	(2)
Ailbriso Asedau	7	-
Llog Taladwy a Thaliadau Cyffelyb	1,765	1,858
Llog ac Incwm o Fuddsoddiad	(16)	(10)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Derbyniadwy:	-	-
- Lwfans Atgyweiriadau Mawr	(2,664)	(2,659)
- Arall	(7)	(32)
Diffy am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	904	810

Datganiad Symudiadau ar Falans y CRT

Eitemau a gynhwysir yn y Cyfrif Incwm a Gwariant CRT ond a eithriwyd o'r symudiad ar Falans CRT am y flwyddyn

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Blaenorol	(7,380)	(7,544)
Diffyg/(Gwarged) am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	904	810
Addasiadau rhwng Seiliau Cyfrifo ac Ariannu yn ôl Statud	(1,911)	(781)
Gostyngiad/(Cynnydd) Net cyn Trosglwyddiadau i / o Gronfeydd Wrth Gefn	(1,007)	29
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	202	135
Gostyngiad/ (Cynnydd) Net yn y Flwyddyn ar y CRT	(805)	164
Addasiad i arian wrth gefn	(202)	-
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Cyfredol	(8,387)	(7,380)

NODIADAU AR Y CYFRIF REFENIW TAI (CRT)

NODYN 1 – CYFRIF REFENIW TAI

Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn gofnod o wariant ar, ac incwm o, ddarparu tai Cyngor lleol, ac mae ffurf a chynnwys y Cyfrif yn cael ei ragnodi gan statud. Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn cael ei "amgáu" a rhaid iddo fod yn hunangynhaliol. Mae cyfraniadau i ac o'r Cyfrif Refeniw Tai (e.e. o Gronfa'r Cyngor) yn cael eu cyfyngu i amgylchiadau arbennig.

NODYN 2 – STOC DAI

Yn ystod 2018/19, ni werthodd y Cyngor unrhyw annedd dan y Cynllun Hawl i Brynu, ac mae'r Cynllun wedi ei atal dros dro. Yn dilyn prynu allan o'r cynllun Cymhorthdal Tai, mae gan y Cyngor bolisi o brynu anheddau addas a oedd gynt ym mherchenogaeth y Cyngor a'u dychwelyd i stoc dai'r Cyngor. Yn ystod 2018/19, prynwyd 12 eiddo o'r fath. Ar 31 Mawrth 2019, cyfanswm yr anheddau yn y stoc dai oedd 3,818, wedi eu rhannu fesul math o annedd fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018
Stoc y Cyngor		
Tai	2,028	2,016
Tai Unllawr	1,045	1,044
Fflatiau	738	736
Fflatiau un ystafell	7	7
Cyfanswm Stoc y Cyngor	3,818	3,803

NODYN 3 – GWARIANT CYFALAF CYFRIF REFENIW TAI

	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Buddsoddiad cyfalaf		
Tai	9,028	9,291
Ffynonellau Cyllido		
Derbyniadau Cyfalaf	-	(14)
Grantiau llywodraeth a chyfraniadau eraill	(2,671)	(2,677)
Cyllido Refeniw Uniongyrchol	(6,357)	(6,600)
Cyfanswm	(9,028)	(9,291)

Defnyddiwyd y Lwfans Atgyweiriadau Mawr o £2.659m ar gyfer 2018/19 yn llawn yn ystod y flwyddyn (£2.660m yn 2017/18).

NODYN 4 – DIBRISIANT AC AMHARIAD MEWN PERTHYNAS AG EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

	2018/19 Dadgydnabod £'000	2018/19 Dibrisiant £'000	2018/19 Cyfanswm £'000	2017/18 Dadgydnabod £'000	2017/18 Dibrisiant £'000	2017/18 Cyfanswm £'000
Tir	-	-	-	-	-	-
Anheddau	7,504	3,572	11,076	7,582	2,812	10,394
Eiddo Arall – Asedau Gweithredol	-	297	297	-	258	258
	7,504	3,869	11,373	7,582	3,070	10,652

NODYN 5 – DERBYNIADAU CYFALAF O WAREDU TIR, TAI AC EIDDO ARALL YN Y CYFRIF REFENIW TAI

	2018/19 Nifer gwerthiannau	2018/19 £'000	2017/18 Nifer gwerthiannau	2017/18 £'000
Anheddau Cyngor				
Hawl i Brynu	-	-	-	-
Ad-dalu disgownt	-	-	2	10
Derbyniadau Arall				
Gwerthiant tir	-	-	2	4
Gwerthiant eiddo arall	-	-	-	-
Eiddo Morgais	-	-	-	-
				14
Llai Gosod o'r Neilltu	-	-	-	-
				14

NODYN 6 – ÔL-DDYLEDION RHENT A DRWG DDYLEDION A DYLEDION AMHEUS

Yn ystod 2018/19, gwelwyd gostyngiad o £0.050m yn y dyledion rhenti. Gweler yn y tabl isod grynodedb o ôl-ddyledion rhenti a blaendaliadau:-

Ôl-ddyledion Rent	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Ôl-ddyledion Tenantiaid Cyfredol	429	394
Ôl-ddyledion Gyn-denantiaid	250	257
Cyfanswm Ôl-ddyledion Rent	679	651
Blaendaliadau	(216)	(186)
Cyfanswm Dyled	463	465

Mae darpariaeth yn y Fantolen ar gyfer drwg ddyledion a dyledion amheus. Roedd y rhain yn cynnwys £0.462m yn erbyn rhenti (£0.462m yn 2017/18).

NODYN 7 – COSTAU PENSIWN

Fel rhan o delerau ac amodau cyflogaeth ei swyddogion, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er na fydd y buddiannau hyn yn daladwy hyd nes bo'r gweithwyr yn ymddeol, mae gan y Cyngor ymrwymiad i wneud y taliadau sydd angen eu datgelu ar yr adeg mae gweithwyr yn ennill eu hawl ar gyfer y dyfodol. Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hyn yn gynllun a ariennir, sy'n golygu fod y Cyngor a'r gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, sydd wedi ei chyfrifo ar lefel a fwriedir i gydbwysu rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddiad.

Cydnabyddir cost buddiannau ymddeoliad yng Nghost Net y Gwasanaethau pan gânt eu hennill gan weithwyr, yn hytrach na phan fo'r fath fuddiannau yn cael eu talu yn y pen draw fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r tâl y mae gofyn ei godi yn erbyn y Cyfrif Refeniw Tai wedi ei seilio ar yr arian sy'n daladwy yn y flwyddyn, felly, mae cost wirioneddol buddiannau ymddeoliad yn cael ei wydroi allan o'r Cyfrif Refeniw Tai ar ôl Gwariant Gweithredu Net. Mae'r trafodion canlynol wedi'u gwneud yn y Cyfrif Refeniw Tai yn ystod y flwyddyn:-

Cyfrif Incwm a Gwariant CRT	2018/19 £'000	2017/18 £'000
Cost Gwasanaeth Gyfredol	(407)	(318)
Cyfraniadau Cyflogwr a dalwyd yn wirioneddol	407	318
Cyfraniad i'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn	-	-

Ni fu'n bosib pennu faint o gost llogau pensiwn a dychweliad disgwylidig ar yr asedau yn yr adroddiad actiwaiaid sy'n gysylltiedig â'r Cyfrif Refeniw Tai, felly, mae'r rhain wedi eu dyrannu'n llawn i Gronfa'r Cyngor.

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHIOLAETH CYDRANDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Grŵp Mynediad Ynys Môn	Robert G Parry OBE FRAGS
Sioe Amaethyddol Môn	Kenneth P Hughes
Partneriaeth Cymunedau Mwy Diogel Gwynedd a Môn	Llinos Medi Huws
Canolfan Gyngori at Bopeth Ynys Môn	Nicola Roberts
Fforwm Iaith Môn	Lewis Davies, Gwilyn O Jones, R Meirion Jones, Ieuan Williams, Bryan Owen
Cyd-Bwyllgor Ymgynghorol yr Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (Ynys Môn)	Richard Dew, Eric Wyn Jones, Dafydd Roberts, Nicola Roberts, Robin Wyn Williams.
Grŵp Cyfeirio Cydranddeiliaid Betsi Cadwaladr	Llinos Medi Huws
Pencampwr Gofalwyr	Robert G Parry OBE FRAGS
Pencampwr Diogelu Oedolion	Llinos Medi Huws
Pencampwr Plant Mewn Gofal	Richard Griffiths
Pencampwr Amrywiaeth	Margaret Murley Roberts
Pencampwr Cydraddoldeb	Nicola Roberts
Pencampwr Aelodau	Robert Llewelyn Jones
Pencampwr Pobol Hyn	Robert Llewelyn Jones
Pencampwr Sgriwtini	Gwilym O Jones
Pencampwr Lluoedd Arfog	Richard Dew
Pencampwr Plant a Phobl Ifnac	Llinos Medi Huws
Llys Llywodraethwyr Prifysgol Bangor	R Meirion Jones
Cwmni CYNNAL AGM	Margaret Murley Roberts
Cwmni Frân Wen	Vaughan Hughes
Pwyllgor Rheoli CYNNAL	R Meirion Jones, Dafydd Roberts
Partneriaeth Cyrchfan Môn	Richard Dew
Panel Maethu	Richard Griffiths
Grŵp Llandrillo/Menai	R Meirion Jones
Cyd-Bwyllgor GwE	R Meirion Jones
Panel Mabwysiadu Gwynedd a Môn	Dylan Rees
Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuenctid Gwynedd a Môn	Llinos Medi Huws
Pwyllgor Cronfa Bensiynau Gwynedd (Cyngor Gwynedd)	Robin Wyn Williams
Cyd-gyngor Cymru	John Griffith, Dafydd Rhys Thomas
Medrwn Môn	Llinos Medi Huws
Bwrdd Aelodau Consortiwm Awdurdodau Lleol Cymru (CLAW)	Robert G Parry OBE FRAGS
Menter Môn	Ieuan Williams
Cyd-Bwyllgor Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru	Robert G Parry OBE FRAGS
Cyngor Iechyd Cymuned Gogledd Cymru (Pwyllgor Lleol Môn)	Trefor Lloyd Hughes MBE, Glyn Haynes, Dylan Rees
Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru	Llinos Medi Huws
Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Richard Griffiths, Dylan Rees, Eric Wyn Jones
Pwyllgor Archwilio Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Dylan Rees
Panel Gweithredol Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Richard Griffiths, Eric Wyn Jones

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHIOLAETH CYDRANDDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Cymdeithas Tai Gogledd Cymru	Alun Wyn Mummery
Bwrdd Arweinyddiaeth Gogledd Cymru	Llinos Medi Huws
Panel Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru	Dylan Rees
Grŵp Llywio Adolygiad Cynllun Gwastraff Rhanbarthol Gogledd Cymru	Robert G Parry OBE FRAGS
Cyd-bwyllgor Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru	Richard Dew, Robert G Parry OBE FRAGS
Bwrdd Cymunedau Mwy Diogel Gogledd Cymru	Llinos Medi Huws
Partneriaeth Twristiaeth Gogledd Cymru	Carwyn Jones
Ymddiriedolaeth Addysgol Owen Lloyd Penrhoslligwy	Vaughan Hughes
Bwrdd Gwasanaeth Cyhoeddus (Môn a Gwynedd)	Llinos Medi Huws
Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol	Llinos Medi Huws
Partneriaeth Cronfa Datblygu Cynaliadwy	Richard Dew
Ymddiriedolaeth yr Harbwr, Caernarfon	Robert G Parry OBE FRAGS
Pwyllgor Cyswllt y Sector Gwirfoddol	Llinos Medi Huws, Aled Morris Jones, Gwilym O Jones, R Meirion Jones, Alun Mummery
Cymdeithas Llywodraeth Lleol Cymru	Llinos Medi Huws, Ieuan Williams
Grŵp Cyswllt Prosiect Wylfa Newydd	John Griffith, Richard Griffiths, Kenneth P Hughes, Llinos Medi Huws, Aled Morris Jones, Richard Owain Jones, Dafydd Rhys Thomas
Grŵp Cydranddeiliad Safle Wylfa	John Griffith, Richard Griffiths, Kenneth P Hughes, Llinos Medi Huws, Aled Morris Jones, Gwilym O Jones, Richard Owain Jones

GEIRFA

ADDASIAD BLWYDDYN FLAENOROL

Mae Addasiad Blwyddyn Flaenorol yn addasiad perthnasol sy'n ymwneud â'r blynyddoedd blaenorol sy'n deillio o newidiadau mewn polisiau cyfrifo neu gywiriad i gamgymeriadau sylfaenol. Nid yw hyn yn cynnwys cywiriadau cylchol arferol neu addasiadau o amcangyfrifon cyfrifo a wnaed mewn blynyddoedd blaenorol.

ADNODDAU HYLIFOL

Buddsoddiadau ased cyfredol sy'n rhwydd i'w gwaredu gan y Cyngor heb aflonyddu ar ei fusnes ac sydd naill ai:-

- Yn drosglwyddadwy'n hawdd i symiau hysbys o arian parod ar, neu'n agos at, y swm a gludir; neu
- Yn cael eu masnachu mewn marchnad weithredol.

AMHARIAD

Lleihad mewn gwerth ased nad yw'n gyfredol dan ei swm a gludir yn y Fantolen.

ARIAN A NEILLTUIR (APPROPRIATION)

Y symiau a drosglwyddir rhwng y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a'r cronfeydd refeniw neu gyfalaf wrth gefn.

ARCHWILIO CYFRIFON

Archwiliad annibynnol o faterion ariannol y Cyngor.

ARIAN A CHYWERTHOEDD ARIAN

Dyma'r arian mewn llaw, arian a ordynnwyd, arian a ddelir mewn cyfrifon banc a buddsoddiadau tymor byr (e.e. 3 mis) ac y gellir eu trosi'n rhwydd i symiau ariannol sy'n hysbys.

ASED

Eitem sydd â gwerth i'r Cyngor mewn termau ariannol. Mae asedau'n cael eu categoreiddio fel rhai cyfredol neu rhai nad ydynt yn gyfredol:-

- Bydd ased cyfredol yn cael ei ddefnyddio neu â gwerth isel iawn yn y flwyddyn ariannol nesaf (e.e. arian parod a stoc);
- Mae asedau nad ydynt yn gyfredol yn rhoi buddiannau i'r Cyngor ac i'r gwasanaethau mae'n darparu ar eu cyfer am gyfnod o fwy na blwyddyn a gall fod yn ddiriaethol (e.e. canolfan gymuned), neu annirweddol (e.e. trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol).

ASED WRTH GEFN

Mae ased wrth gefn yn ased posib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor.

ASEDAU ANNIRWEDDOL

Gellir diffinio eitem annirweddol (nid un ffisegol) fel ased pan fo'r mynediad at fuddiannau economaidd i'r dyfodol y mae'n ei gynrychioli'n cael ei reoli gan yr endid adrodd. Mae Asedau Annirweddol y Cyngor hwn yn cynnwys trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol.

ASEDAU CYMUNEDOL

Asedau mae'r Cyngor yn bwriadu eu dal am byth, nad oes iddynt oes ddefnyddiol benodadwy ac a all fod â chyfyngiadau ar eu gwaredu. Enghreifftiau o asedau cymunedol yw parciau ac adeiladau hanesyddol.

ASEDAU ISADEILEDD

Asedau nad ydynt yn gyfredol sy'n perthyn i'r Cyngor na ellir eu trosglwyddo na'u gwerthu, y mae gwariant yn adferadwy yn unig drwy ddefnydd parhaus o'r ased a grëwyd gan yr ased. Enghreifftiau yw priffyrdd, llwybrau a phontydd.

ASEDAU GWEITHREDOL

Asedau nad ydynt yn gyfredol sy'n cael eu dal a'u meddiannu, defnyddio neu eu treulio gan y Cyngor wrth iddo ddilyn ei strategaeth ac wrth gyflenwi'n uniongyrchol y gwasanaethau hynny y mae ganddo gyfrifoldeb drostynt naill ai'n statudol neu â disgresiwn.

ASEDAU NAD YDYNT YN WEITHREDOL

Asedau nad ydynt yn gyfredol a ddelir gan y Cyngor ond nad ydynt yn cael eu meddiannu, defnyddio neu eu treulio'n uniongyrchol wrth gyflenwi gwasanaethau. Enghreifftiau yw eiddo buddsoddiad, asedau yn cael eu hadeiladu neu asedau gwareded i anghenion tra'n disgwyl eu gwerthu neu ailddatblygu.

ASEDAU TREFTADAETH

Ased sydd hefo rhinweddau hanesyddol, artistig, gwyddonol, technolegol, geoffisegol neu amgylcheddol sydd yn cael ei ddal a'i gynnal yn bennaf am ei gyfraniad at wybodaeth a diwylliant.

BENTHYCA DI-GEFNOGAETH

Gall y Cyngor fenthycu arian ychwanegol i'r benthyca â chefnogaeth y Llywodraeth i ariannu ei wariant cyfalaf cyn belled a'i fod yn fforddiadwy a chynaliadwy. Fe lywodraethir y pŵer yma gan Gôd Pwyllog CIPFA, a mae'r Cyngor yn lwyr gydymffurfio â hwn.

BENTHYCA DROS DRO

Arian a fenthycir am gyfnod o lai na blwyddyn.

BENTHYCA GYDA CHEFNOGAETH

Mae'r Cyngor yn benthyca arian i ariannu rhan o'i raglen cyfalaf. Fe adnabyddir y benthycaid gan Lywodraeth Ganolog yn ei glandriad ariannu ar gyfer y Cyngor.

BUDD-DALIADAU TAI

System o gymorth ariannol i unigolion tuag at gostau tai penodol a weinyddir gan awdurdodau, gyda chymhorthdal gan lywodraeth ganolog.

BUDDIANNAU Â DISGRESIWN (PENSIYNAU)

Buddiannau ymddeoliad, nad oes gan y cyflogwr unrhyw rwymedigaeth gyfreithiol, gytundebol neu adeiladol i'w dyfarnu, ac sy'n cael eu dyfarnu'n ôl pwerau disgresiwn y Cyngor fel y Rheoliadau Llywodraeth Leol (Taliadau Disgresiwn) 1996.

BUDDIANNAU YMDDEOLIAD

Bob ffurf o gydabyddiaeth a roddir gan gyflogwr yn lle gwasanaethau a gyflenwyd gan weithwyr sy'n daladwy ar ôl terfyn y gyflogaeth.

BUDDSODDIADAU (CRONFA BENSIWN)

Bydd buddsoddiadau'r Gronfa Bensiwn yn cael eu cyfrifo yn natganiadau'r gronfa honno. Fodd bynnag, mae'n ofynnol hefyd ar awdurdodau i ddatgelu, fel rhan o ofynion datgelu sy'n ymwneud â

buddiannau ymddeoliad, siâr i'w briodoli o asedau'r cynllun pensiwn sy'n gysylltiedig â'u rhwymedigaethau gwaelodol.

BUSNES HYFYW

Y cysyniad fod y Datganiad Cyfrifon yn cael ei baratoi ar y dybiaeth y bydd y Cyngor yn parhau mewn bodolaeth weithredol am y dyfodol rhagweladwy.

BWRDD BENTHYCIADAU GWEITHIAU CYHOEDDUS (PWLB)

Asiantaeth Llywodraeth Ganolog sy'n rhoi benthyciadau am flwyddyn a/neu fwy i awdurdodau ar raddfeydd llog sydd ond ychydig yn uwch na'r rheini y gall y llywodraeth fenthycya ei hun.

CIPFA

Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifo. Y prif gorff proffesiynol a rheoleiddiol ar gyfer cyfrifon llywodraeth leol.

CONTRACT TYMOR HIR

Contract a ffurfir ar gyfer dylunio, cynhyrchu neu adeiladu ased sylweddol unigol neu ddarpariaeth gwasanaeth (neu gyfuniad o asedau neu wasanaethau sydd, gyda'i gilydd, yn ffurfio prosiect unigol), ble bo'r amser a gymerir i gwblhau'n sylweddol y contract o'r fath fel ei fod yn disgyn i mewn i fwy nag un flwyddyn ariannol.

CORFFORAETHOL A CRAIDD DEMOCRATAIDD

Mae'r Corfforaethol a Craidd Democrataidd yn cynnwys yr holl weithgareddau penodol y mae awdurdodau lleol yn ymgymryd â nhw oherwydd eu bod yn awdurdodau etholedig, amlbwrpas. Felly, mae cost y gweithgareddau hyn yn uwch na phe byddai cyfres o gyrrff annibynnol, un pwrpas, enwebedig yn rheoli'r un gwasanaethau. Felly, nid oes sail resymol dros ddyrannu'r costau hyn i wasanaethau.

COST GWASANAETH CYFREDOL (PENSIYNAU)

Y cynnydd mewn gwerth cyfredol o rwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y disgwylir iddo ddeillio o wasanaeth gweithiwr yn y flwyddyn bresennol.

COST GWASANAETH YN Y GORFFENNOL (PENSIYNAU)

Ar gyfer cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y cynnydd yng ngwerth cyfredol rhwymedigaethau'r Cynllun sy'n gysylltiedig â gwasanaeth gweithiwr mewn blynyddoedd ariannol blaenorol sy'n deillio yn y flwyddyn ariannol bresennol o ganlyniad i gyflwyno neu wella buddiannau ymddeoliad.

COSTAU HEB EU DOSBARTHU

Dyma orbenion nad yw unrhyw ddefnyddiwr yn cael budd ohonynt yn awr ac, fel y cyfryw, nid ydynt yn cael eu dosrannu i wasanaethau.

COST LLOG (PENSIYNAU)

Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig, y cynnydd disgwyliedig yn ystod y flwyddyn ariannol o werth cyfredol rhwymedigaethau'r Cynllun oherwydd bod y buddiannau yn un flwyddyn ariannol yn agosach at setliad.

CREDYDWR

Swm sy'n ddyledus i unigolion neu sefydliadau eraill gan y Cyngor am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol honno.

CRONFEYDD WRTH GEFN

Croniad gwarged, diffygion a meddiannau dros y blynyddoedd diwethaf. Mae cronfeydd wrth gefn o natur refeniw ar gael a gellir eu gwario neu eu clustnodi ar ddisgresiwn y Cyngor. Ni ellir

defnyddio peth cronfeydd wrth gefn cyfalaf, fel y Gronfa Ailbriso Wrth Gefn, i gwrdd â gwariant cyfredol.

CRONFEYDD WRTH GEFN DEFNYDDIADWY

Symiau penodol a osodir o'r neilltu ar gyfer pwrpasau polisi'r dyfodol neu ar gyfer digwyddiadau annisgwyl. Gall eu defnyddio i ariannu gwariant neu i leihau trethi.

CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO

Y cronfeydd wrth gefn a ddefnyddir i amsugno'r gwahaniaeth rhwng y canlyniad o ddefnyddio ymarferion cyfrifo cywir gofyniad am drefniadau statudol ar gyfer ariannu gwariant. Mae cronfeydd wrth gefn o'r fath yn cynnwys enillion a cholledion heb eu gwireddu mewn perthynas ag ail-brisio eiddo, offer a chyfarpar ble mae rhaid gwerthu'r ased cyn i'r gwerth fod ar gael.

CRONFEYDD YMDDIRIEDOLAETH

Cronfeydd a weinyddir gan y Cyngor i bwrpasau fel gwobrwyon, elusennau, prosiectau penodol ac ar ran plant dan oed.

CRONIADAU

Symiau a gynhwysir yn y cyfrifon terfynol i gydnabod nwyddau/gwasanaethau a dderbyniwyd yn y flwyddyn neu incwm a gwariant a enillwyd neu yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn ariannol, ond nad oedd taliad gwirioneddol wedi ei dderbyn neu ei wneud ar ei gyfer ar 31 Mawrth.

CYDNABYDDIAETH ARIANNOL

Yr holl symiau a delir i, neu sy'n dderbyniadwy gan, weithiwr a symiau sy'n ddyledus trwy lwfansau treuliau (cyn belled ag y mae'r symiau hynny'n daladwy yn nhreth incwm y DU) a gwerth ariannol unrhyw fuddiannau eraill a dderbyniwyd heblaw mewn arian parod. Mae cyfraniadau pensiwn sy'n daladwy gan y cyflogwr yn cael eu heithrio.

CYFNOD CYFRIFO

Y cyfnod o amser a gynhwysir yn y cyfrifon, fel arfer cyfnod o ddeuddeng mis yn cychwyn ar 1 Ebrill. Diwedd y cyfnod cyfrifo yw dyddiad y Fantolen, fel arfer 31 Mawrth y flwyddyn ddilynol.

CYFRIF REFENIW TAI (CRT)

Cyfrif ar wahân i Gronfa'r Cyngor, sy'n cynnwys yr incwm a gwariant sy'n deillio o'r ddarpariaeth llety tai gan y Cyngor.

CYLLIDEB

Datganiad o faint o arian y mae'r Cyngor wedi ei neilltuo i bob gwasanaeth a swyddogaeth i'w wario neu ei godi mewn incwm ar gyfer y flwyddyn ariannol.

CYLLIDO CYFALAF

Arian sydd ar gael i dalu am wariant cyfalaf. Mae nifer o ffyrdd o gyllido gwariant cyfalaf yn cynnwys benthyca, prydlesu, cyllido refeniw uniongyrchol, derbyniadau cyfalaf defnyddiadwy, grantiau cyfalaf, cyfraniadau cyfalaf, cronfeydd wrth gefn refeniw a chronfeydd wrth gefn a glustnodwyd.

CYNLLUN PENSIWN BUDDIANNAU DIFFINIEDIG

Cynlluniau pensiwn ble bo buddiannau a dderbynnir gan y cyfranogwyr yn annibynnol ar y cyfraniadau a dalwyd, ac nad ydynt yn uniongyrchol gysylltiedig â buddsoddiadau'r cynllun.

CYSONDEB

Y cysyniad fod triniaeth gyfrifo o eitemau tebyg o fewn blwyddyn ariannol ac o un flwyddyn i'r nesaf yr un fath.

DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

Mae'r datganiad yn anelu i ddangos sut defnyddir gwariant blynyddol a sut y'i gyllidiri o adnoddau. Dangosa'r golofn gynta, y gwariant net a godir i'r Gronfa Gyffredinol a balansau'r CRT, y gwir effaith o'r gost o ddarparu gwasanaethau am y flwyddyn, ac eithrio addasiadau cyfrifo.

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN

Dangosir y datganiad y symudiad o gychyn y flwyddyn i'w diwedd ar gyfer yr holl gronfeydd wrth gefn ddefnyddiadwy a ddelir gan y Cyngor ac y gellir eu defnyddio i gyllido costau'r Cyngor neu i leihau tethiant lleol, ynghyd â chronfeydd wrth gefn nad oes modd eu defnyddio.

DARPARIAETH

Swm a osodir o'r neilltu yn y cyfrifon ar gyfer rhwymedigaethau neu golledion i'r dyfodol sy'n sicr neu'n debygol iawn o ddigwydd ond bod y symiau neu'r dyddiadau pryd y byddant yn digwydd yn ansicr.

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR

Un o brif ddatganiadau ariannol y Cyngor sy'n cofnodi'r holl incwm a gwariant ar gyfer y Cyngor wedi ei gategoreiddio'n unol â gofynion safonol CIPFA fel y gellir cymharu awdurdodau.

DATGANIAD LLIF ARIAN

Mae'r datganiad llif arian yn dangos y newidiadau yn yr arian a'r cywerthoedd ariannol sydd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol.

DERBYNIADAU CYFALAF

Yr elw o waredu tir neu asedau eraill nad ydynt yn gyfredol eraill. Gellir defnyddio cyfrannau o dderbyniadau cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd, o fewn y rheolau a osodir i lawr gan y llywodraeth, ond ni ellir eu defnyddio i gyllido gwariant refeniw.

DIBRISIANT

Mesur o'r gost o wisgo allan, defnyddio neu fel arall leihau oes economaidd ddefnyddiol asedau nad ydynt yn gyfredol y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol, p'un a yw hynny o ddefnydd, treuliad amser neu anarferiant trwy newidiadau technegol neu rai eraill.

DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol neu anffafriol, sy'n digwydd rhwng dyddiad y Fantolen a'r dyddiad yr awdurdodir cyhoeddi'r Datganiad Cyfrifon Terfynnol.

DYCHWELIAD DISGWYLIEDIG AR ASED AU PENSIWN

Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig a ariennir, hwn yw'r raddfa dychweliad ar gyfartaledd, yn cynnwys incwm a newidiadau mewn Gwerth Teg ond yn net o dreuliau cynllun, a ddisgwylir dros weddill oes y rhwymedigaeth gysylltiedig ar yr asedau gwirioneddol a ddelir gan y cynllun.

DYLED NET

Benthyciadau'r Cyngor llai arian parod ac adnoddau hylifol.

DYLEDWR

Swm sy'n ddyledus i'r Cyngor gan unigolion neu sefydliadau eraill am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol.

ENILLION A CHOLLEDION ACTIWARIAID

I gynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y newidiadau mewn gwarged neu ddiffyg actiwaraidd sy'n codi oherwydd:-

- Nad yw digwyddiadau wedi cyd-fynd â'r tybiaethau actiwariaid a wnaethpwyd i'r prisiant diwethaf (enillion a cholledion profiad); neu
- Fod y tybiaethau actiwaraidd wedi newid.

GRANT CYNNAL REFENIW

Grant a delir gan Lywodraeth Ganolog i awdurdodau, yn cyfrannu tuag at gost gyffredinol eu gwasanaethau.

GRANTIAU LLYWODRAETH

Grantiau a wneir gan y llywodraeth tuag at naill ai wariant refeniw neu gyfalaf gan ddisgwyl cydymffurfiad yn y gorffennol neu i'r dyfodol gyda rhai amodau penodol sy'n ymwneud â gweithgareddau'r Cyngor. Gall y grantiau hyn fod yn benodol i gynllun neilltuol neu gall gefnogi gwariant refeniw'r Cyngor yn gyffredinol.

GWAITH YN MYND YN EI FLAEN (WIP)

Cost gwaith a berfformir ar brosiect heb ei orffen ar ddyddiad y Fantolen.

GWARIANT CYFALAF

Gwariant ar brynu ased nad yw'n gyfredol, a ddefnyddir i ddarparu gwasanaethau tu draw i'r flwyddyn ariannol gyfredol, neu wariant sy'n ychwanegu at, ac nid cynnal yn unig, werth ased presennol nad yw'n gyfredol. Mae enghreifftiau'n cynnwys : adeiladu ysgol newydd, prynu offer TG, adnewyddu sylweddol cartref gofal.

GWARIANT REFENIW

Treuliau dydd i ddydd o ddarparu gwasanaethau.

GWARIANT REFENIW A ARIENNIR O GYFALAF O DAN STATUD (REFCUS)

Gwariant y gellir ei ohirio'n gywir (h.y. ei drin fel cyfalaf o ran natur) ond nad yw'n arwain at, neu'n parhau i gydweddu ag, ased diriaethol. Enghreifftiau o daliadau gohiriedig yw grantiau o natur cyfalaf i sefydliadau gwirfoddol.

GWASANAETHAU ASIANTAETH

Y Gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor i drydydd parti neu ar ran sefydliad arall.

GWERTH GWEDDILLIOL

Gwerth net ased y gellir ei wireddu ar ddiwedd ei oes ddefnyddiol.

GWERTH LLYFR NET

Y swm y mae asedau nad ydynt yn gyfredol yn cael eu cynnwys yn y Fantolen, h.y. eu costau hanesyddol neu werth cyfredol llai'r symiau cronus ar gyfer dibrisiant.

GWERTH NET

Gwerth y Cyngor o gyfanswm asedau llai cyfanswm rhwymedigaethau.

GWERTH TEG

Gwerth teg ased yw'r pris y gellid ei gyfnewid amdano mewn trafodion hyd braich, llai, ble bo'n berthnasol, unrhyw grantiau derbyniadwy tuag at brynu neu ddefnyddio'r ased.

GWERTH TRETHADWY

Rhent tybiedig blynyddol hereditament, a ddefnyddir i bwrpasau Trethi Annomestig.

ISAFSWM DARPARIAETH REFENIW (MRP)

Yr isafswm sydd raid ei godi ar y cyfrif refeniw bob blwyddyn er mwyn darparu ar gyfer ad-daliad benthyciadau a symiau eraill a fenthycir gan y Cyngor.

LLOG A DDERBYNNIR NEU A DELIR

Defnyddir y dull gyfradd log sydd mewn grym gweithredol i fesur beth yw gwerth cludadwy ased ariannol neu rywmedigaethau a fesurir yn ôl y gost lai amorteiddio cronedig, ac i ddyrannu incwm neu dreuliau cysylltiedig i'r cyfnod perthnasol. Y gyfradd log sydd mewn grym yw hwnnw sy'n rhoddi disgownt cysâct ar y taliadau arian parod neu'r derbyniadau amcangyfrifedig yn y dyfodol dros oes yr offeryn ariannol yn ôl y swm a gafodd ei gydnabod iddo'n y lle cyntaf. Mae'r gyfradd log sydd mewn grym yn cael ei diwygio yn ôl y tâl llog neu'r derbyniadau gwirioneddol trwy'r Datganiad Symudiadau yn y Cronfeydd wrth Gefn i sicrhau mai dim ond llog gwirioneddol a godir yn erbyn y Dreth Gyngor.

Yn achos asedau a rhywymedigaethau ariannol a gludwyd yn ôl y gost, gan fod y llog sydd mewn grym yr un faint â'r llog cludo, mae'r gwerth cludo'n cael ei ddiwygio ar gyfer llog cronuss.

MATEROLIAETH

Y cysyniad y dylai'r Datganiad Cyfrifon gynnwys yr holl symiau y gellid disgwyl iddynt, pe gadewid hwy allan neu eu cam-ddatgan, arwain at lurguniad o'r datganiadau ariannol ac, yn y pen draw, gamarwain defnyddiwr y cyfrifon.

OES ECONOMAIDD DDEFNYDDIOL (UEL)

Y cyfnod dros yr hwn y bydd y Cyngor yn cael buddiannau o ddefnydd ased nad yw'n gyfredol.

PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Ceir diffiniad manwl o Bartïon Cysylltiedig yn IAS 24. I bwrpasau'r Cyngor, ystyrir fod partïon cysylltiedig yn cynnwys Llywodraeth Ganolog, Awdurdodau Lleol a chyrff arall, sy'n codi un ai praeseptau neu ardollau ar y Cyngor. Gall partïon cysylltiedig hefyd gynnwys is-gwmnïau a chwmnïau cysylltiedig, a cydfenter a phartïon cydfenter ac yn enwedig Aelodau a phrif swyddogion y Cyngor.

Pan yn ystyried pwy sy'n barti cysylltiedig, rhoddir sylw hefyd i drafodion yn gysylltiedig ag aelodau teulu agos neu gartref unrhyw unigolyn a restrir.

PRAESEPT

Yr ardoll a wneir gan awdurdodau praesept ar awdurdodau bilio, sy'n ei gwneud yn ofynnol ar i'r olaf gasglu incwm y Dreth Gyngor ar eu rhan.

PRYDLES ARIANNOL

Prydles sy'n trosglwyddo'n sylweddol risgiau a gwobrwyon perchnogaeth ased nad yw'n gyfredol i'r prydleswr.

PRYDLES WEITHREDOL

Prydles ble mae'r berchnogaeth o'r ased nad yw'n gyfredol yn aros gyda'r prydleswr.

RHAGLEN GYFALAF

Y cynlluniau cyfalaf mae'r Cyngor yn bwriadu eu cynnal dros gyfnod penodol o amser.

RHESTRAU STOC

Eitemau o ddeunyddiau crai a deunyddiau mae'r Cyngor wedi eu caffael ac sy'n cael eu dal gan ddisgwyl defnydd i'r dyfodol. Enghreifftiau yw deunyddiau traul, deunyddiau crai a gwaith sy'n mynd yn ei flaen.

RHWYMEDIGAETH

Rhwymedigaeth yw pan fo gan y Cyngor ddyled i'w thalu i unigolyn neu sefydliad arall.

- Mae rhwymedigaeth gyfredol yn swm a fydd yn dod yn daladwy neu y gellid ei galw i mewn yn ystod y flwyddyn ariannol nesaf, e.e. credydwy'r neu arian parod wedi'u gordynnu.
- Mae rhwymedigaeth ohiriedig yn swm sydd, drwy drefniant, yn daladwy tu draw i'r flwyddyn nesaf ar ryw bwynt yn y dyfodol neu i'w dalu i ffwrdd trwy swm blynyddol dros gyfnod o amser.

RHWYMEDIGAETH WRTH GEFN

Mae rhwymedigaeth wrth gefn naill ai'n:-

- Rhwymedigaeth bosib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor; neu'n
- Rhwymedigaeth bresennol sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol ble nad yw'n debygol y bydd angen trosglwyddiad o fuddiannau economaidd, neu na ellir mesur swm y rhwymedigaeth gyda dibynadwyedd digonol.

RHWYMEDIGAETHAU'R CYNLLUN PENSIWN

Rhwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig ar gyfer treuliau sy'n ddyledus ar ôl y dyddiad prisiant. Mae rhwymedigaethau'r cynllun a fesurir yn ystod y dull uned a ragamcenir yn adlewyrchu'r buddiannau mae'r cyflogwr wedi ymrwymo i'w darparu am wasanaeth hyd at y dyddiad prisiant.

TRETHI ANNOMESTIG (TA)

Mae'r Trethi Annomestig yn ardoll ar fusnesau, wedi'i seilio ar raddfa genedlaethol yn y bunt a osodir gan y llywodraeth a'i luosi gan werth trethadwy asesedig yr eiddo dan sylw. Caiff ei gasglu gan y Cyngor ar ran llywodraeth ganolog ac yna ei ailddosbarthu'n ôl i gefnogi cost gwasanaethau.

TRAFODION PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Mae'r Datganiad o Ymarfer a Argymhellir yn gwneud datgeliad o unrhyw drafodion perthnasol rhwng y Cyngor a Phartïon Cysylltiedig yn ofynnol er mwyn sicrhau fod cydranddeiliaid yn ymwybodol pryd mae'r trafodion hyn yn digwydd a'r swm a goblygiadau hynny.

Y FANTOLEN

Datganiad o werth cywir a theg o'r asedau, rhwymedigaethau a balansau eraill cofnodedig ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

Llyfryddiaeth

CIPFA 2018. Côd Ymarfer ar gyfer Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2018. Rhestr Wirio Datgeliadau 2018/19. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2018. Côd Ymarfer ar gyfer Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19, Canllawiau ar gyfer Ymarferwyr. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2019. Côd Ymarfer ar gyfer Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19 – Diweddariad o Argraffiad 2018/19.

CIPFA 2017. IFRS 9 Offerynnau Ariannol – Canllaw Cynnar ar gyfer Ymarferwyr Awdurdodau Lleol – Fersiwn diwygiedig

CIPFA 2018. Bwletin 3: Cau'r Datganiadau Ariannol 2018/19. CIPFA. Llundain.

CIPFA 2019. Gweithdai Cau Cyfrifon 2018/19 Diweddariad yn dilyn y Gyfres a Chwestiynau Cyffredin. CIPFA. Llundain

CIPFA 2014. Bwletin LAAP 99: Arian Wrth Gefn a Balansau Awdurdodau Lleol. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2016. Rôl y Prif Swyddog Ariannol yn Llywodaeth leol. CIPFA, Llundain.

Trysorlys EM 2015. Llawlyfr Adroddiadau Ariannol (FReM) 2015/16.

Llywodraeth Cymru 2014. Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 Rhif 3362 (W337), Llywodraeth Cymru.

Llywodraeth Cymru 2018. Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygio) Rheoliadau 2018 Rhif 91 (W22)

Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2018/2019

Egwyddor	Sicrwydd
Egwyddor A - Ymddwyn yn ddidwyll, gan ddangos ymrwymiad cryf i werthoedd moesegol a pharchu'r rheol gyfreithiol	Sicr Tud. 133
Egwyddor B - Sicrhau natur agored ac ymgysylltiad cynhwysfawr â rhanddeiliaid	Sicr Tud. 135
Egwyddor C - Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd cynaliadwy, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol	Sicr Tud. 139
Egwyddor D - Pennu'r ymyriadau sy'n angenrheidiol i sicrhau ein bod yn cyflawni'r canlyniadau a fwriedir hyd eithaf ein gallu	Sicr Tud. 142
Egwyddor E - Datblygu capasiti'r endid, ynghyd â gallu ei arweinyddion a'r unigolion ynddo	Sicr Tud. 147
Egwyddor F - Rheoli risgiau a perfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a rheolaeth ariannol gyhoeddus gref	Sicr Tud. 150
Egwyddor G - Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio	Sicr Tud. 155

Cynnwys

Rhagarweiniad	130
Sgôp y Cyfrifoldeb	133
Y Fframwaith Llywodraethu	133
Dadansoddiad o Fframwaith Llywodraethu 2018/19	135
Egwyddor A.....	135
Egwyddor B.....	137
Egwyddor C	141
Egwyddor D	144
Egwyddor E.....	149
Egwyddor F	152
Egwyddor G	157
Adolygu Effeithiolrwydd	162
Materion Llywodraethu Sylweddol.....	164
Materion Llywodraethiant a nodwyd	166
Cynnydd mewn perthynas â'r Materion Llywodraethiant a Nodwyd 2017/18	166
Materion Llywodraethiant a nodwyd 2018/19.....	168
Ardystio'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol	169

Rhagarweiniad

Er mwyn dangos Llywodraethu da, rhaid i'r Awdurdod ddangos ei fod yn cydymffurfio â'r egwyddorion craidd (ac ategol) sydd yn y 'Framework for Delivering Good Governance in Local Government' (CIPFA / Solace 2016). Mae'r datganiad hwn wedi'i baratoi yn unol â'r egwyddorion diwygiedig hynny.

Mae agweddau ar drefniadau llywodraethu'r Cyngor wedi cael eu cryfhau a'u moderneiddio yn ystod y blynyddoedd diweddar ar draws nifer o themâu llywodraethu. Mabwysiadwyd cynllun cyfredol y Cyngor yn yr hydref 2017 and mae'n rhoddi pwyslais ar ein trefniadau llywodraethu fel modd o gyflawni allbynnau'r cynllun.

<https://www.anglesey.gov.uk/documents/Dogfennau-Cy/Cyngor/Democratiaeth/Cynllun-y-Cyngor/Cynllun-Cyngor-2017-2022.pdf>

At hyn, dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf, datblygwyd chwech o themâu allweddol gan staff a rheolwyr i gefnogi ein nodau a'n hamcanion -

1. Proffesiynol a Threfnus

Rydym yn ymrwymo i ddatblygu partneriaeth ddemocrataidd a phroffesiynol a fydd yn darparu arweiniad effeithiol a chryf ac yn sefydlu'r ymddygiadau proffesiynol a sefydliadol sy'n angenrheidiol i sicrhau gwelliant

2. Arloesol, Uchelgeisiol ac Eangfrydig

Byddwn yn sefydlu amgylchedd a diwylliant sy'n annog ac yn meithrin syniadau a datrysiadau arloesol a chreadigol sy'n edrych y tu draw i'r sefydliad er mwyn ceisio datrysiadau uchelgeisiol a fydd yn fanteisiol i'n cwsmeriaid, ein dinasyddion a'n cymunedau

3. Canolbwyntio ar y Cwsmer, y Dinesydd a'r Gymuned

Byddwn yn ymgysylltu'n egniol gyda chymunedau, dinasyddion a chwsmeriaid, yn mofyn eu barn, yn deall eu hanghenion ac yn ymateb iddynt gan egluro'n llawn a chyfathrebu ein gweithredoedd

4. Gwerthfawrogi a Datblygu'n Pobl

Byddwn yn gwerthfawrogi ac yn datblygu ein pobl er mwyn sicrhau bod ganddynt y sgiliau a'r cymhelliant a'u bod bob amser yn broffesiynol yn y modd y maent yn gweithio. Byddwn yn cydnabod llwyddiant, arloesedd ac ymrwymiad i ddarparu gwasanaeth cwsmer rhagorol

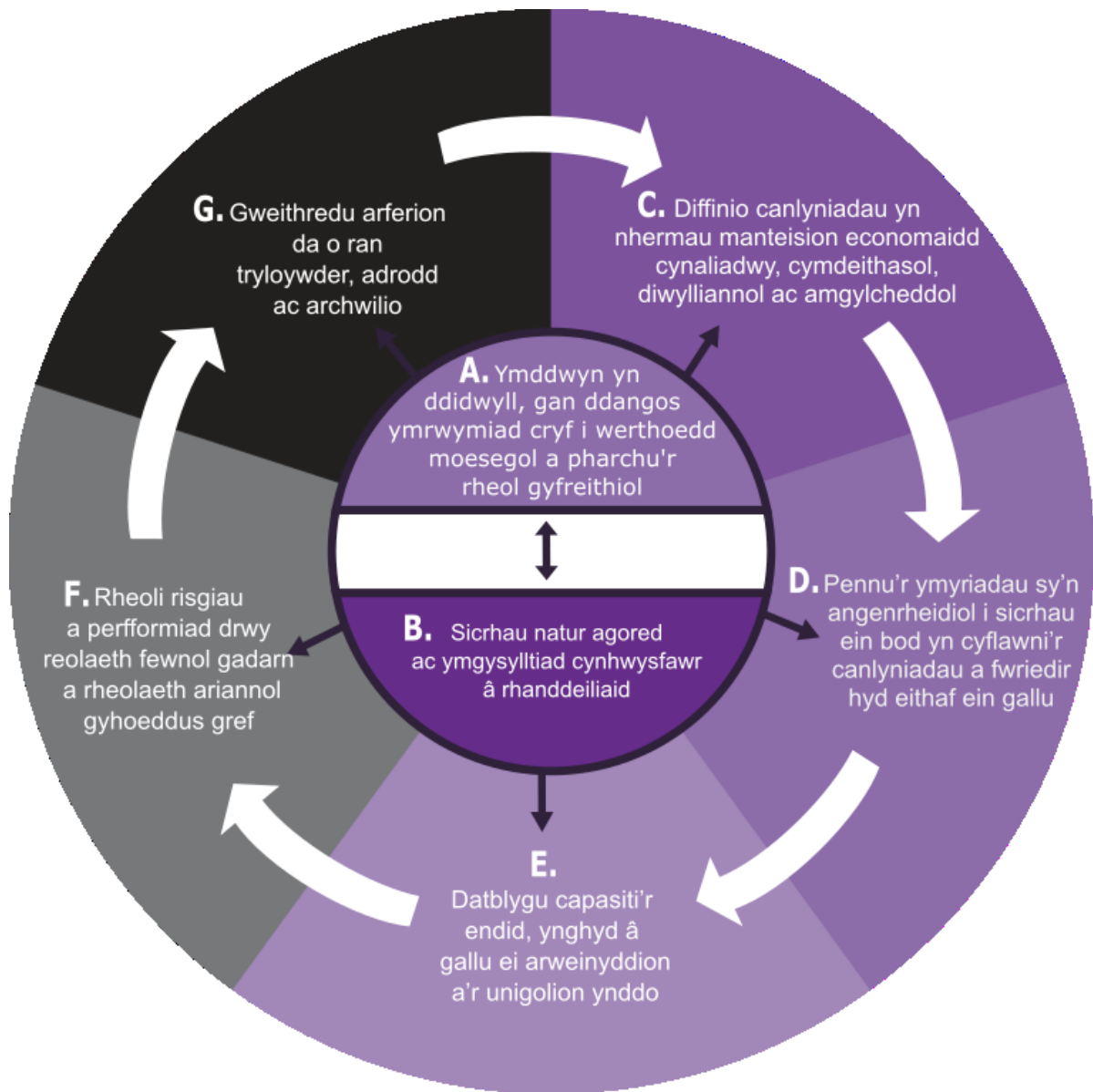
5. Wedi Ymrwymo i Bartneriaeth

Rydym yn deall na fedrwn gyflawni'r trawsnewidiad angenrheidiol ar ein pennau ein hunain ac rydym yn ymrwymo i weithio mewn partneriaeth gyda'n partneriaid yn y sectorau cyhoeddus, gwirfoddol a phreifat er mwyn sicrhau twf a datblygiad cynaliadwy

6. Cyflawni

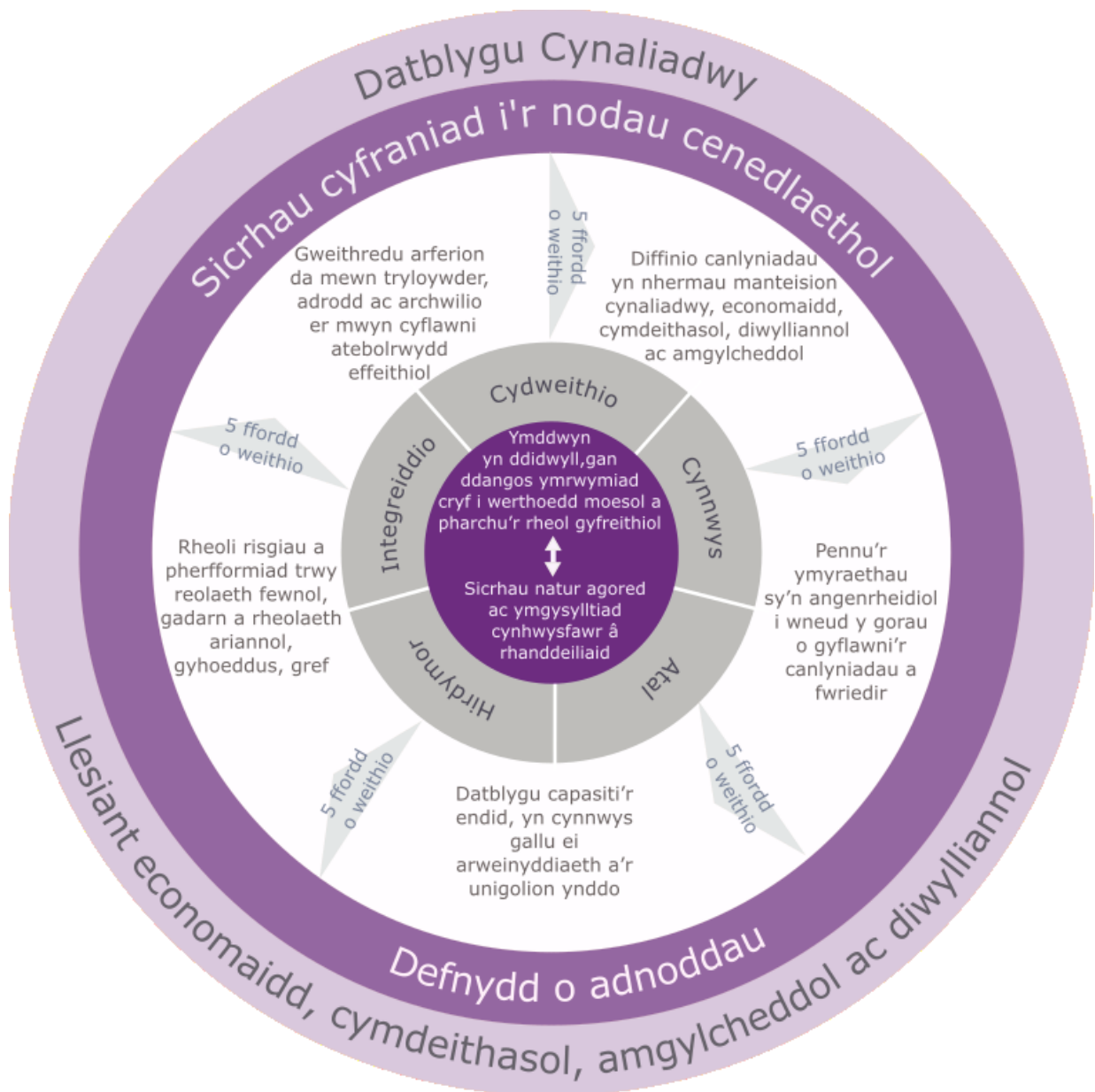
Rydym yn canolbwyntio ar ganlyniadau ac allbynnau ac yn ymdrechu i wella ein perfformiad yn y meysydd pwysig o'n gwaith

Gellir alinio'r rhain â'r saith egwyddor craidd yn fframwaith CIPFA/SOLACE. Mae'r rhain wedi eu cynnwys yn 'Delivering Good Governance in Local Government' (WALES) 2016 sydd wedi'i addasu at ddibenion llywodraeth leol :-

Ffynhonnell: Delivering Good Governance in Local Government: Framework (2016 Edition)

Mae'r Cyngor yn anelu at gyflawni safonau llywodraethu da drwy lynu wrth y saith egwyddor craidd uchod a hefyd wrth yr egwyddorion sydd yn Neddff Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 sydd, gyda'i gilydd, yn ffurfio Sylfaen Côd Llywodraethu Corfforaethol y Cyngor.

Ffynhonnell: Delivering Good Governance in Local Government Guidance Notes for Welsh Authorities (2016 Edition)

Yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol hwn, rydym wedi ceisio dangos sut mae'r holl themâu ac egwyddorion uchod wedi bod yn ganolog i'n holl ymdrechion yn ystod 2018/19.

Sgôp y Cyfrifoldeb

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gyfrifol am sicrhau bod ei fusnes yn cael ei weithredu'n unol a'r gyfraith a'r safonau priodol, a bod arian cyhoeddus yn cael ei ddiogelu a'i gyfrif amdano'n briodol, yn cael ei ddefnyddio'n ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol.

Hefyd mae dyletswydd ar y Cyngor dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 i wneud trefniadau i sicrhau bod gwelliant parhaus o ran y modd y mae'n gweithredu ei swyddogaethau, gan ystyried cyfuniad o economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd.

Wrth weithredu'r cyfrifoldeb cyffredinol hwn, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am roi yn eu lle drefniadau iawn ar gyfer llywodraethu ei faterion, gan hwyluso gweithrediad effeithiol ei swyddogaethau, ac mae hynny'n cynnwys trefniadau i reoli risg, a rheolaeth ariannol ddigonol ac effeithiol.

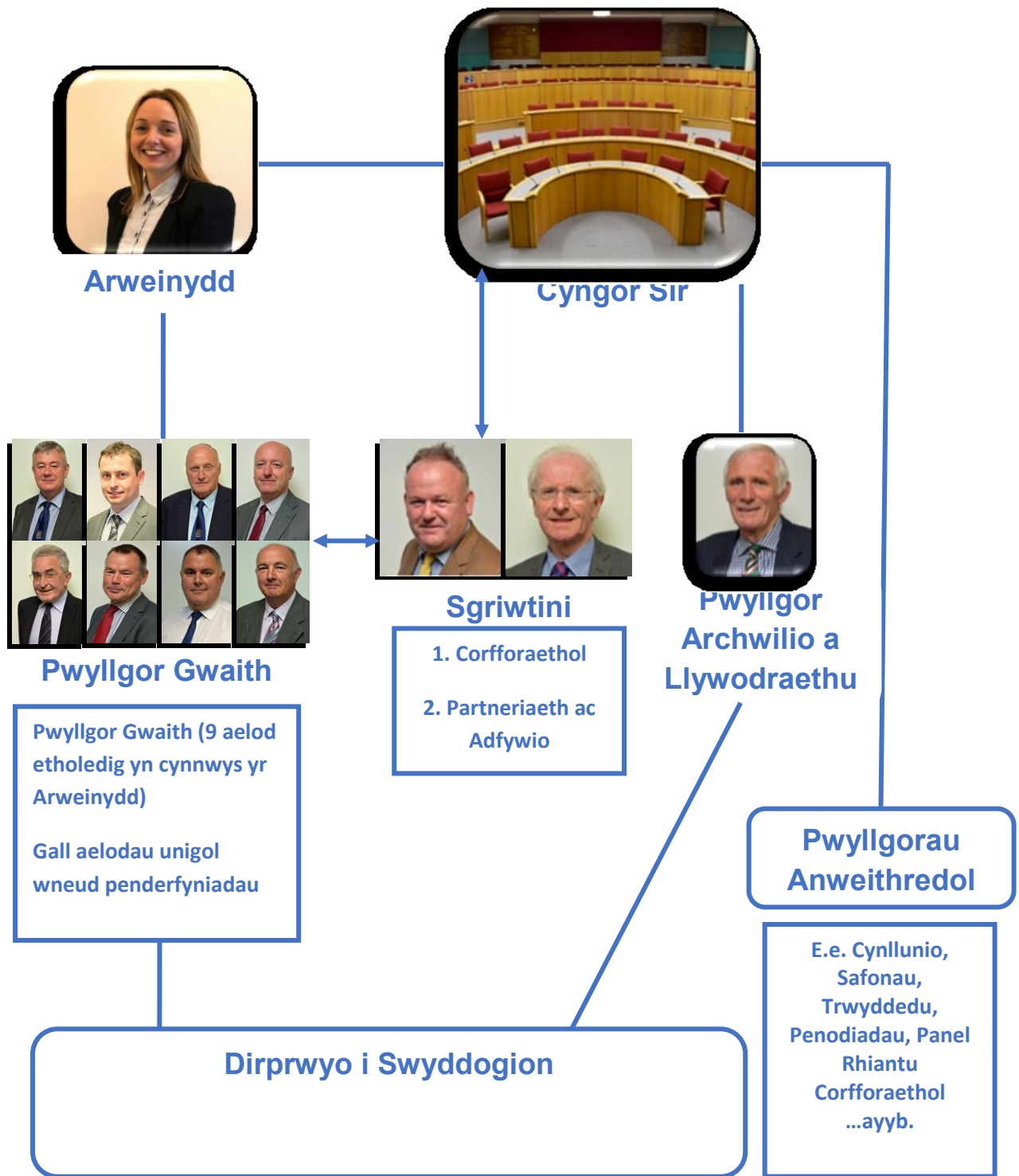
Mae'r Cyngor wedi cymeradwyo a mabwysiadu côd llywodraethu corfforaethol lleol sy'n gyson ag egwyddorion Fframwaith CIPFA/SOLACE 'Delivering Good Governance in Local Government'.

Mae'r datganiad hwn yn egluro sut mae'r Cyngor wedi cydymffurfio a'r côd ac yn ateb gofynion ymarfer priodol anstatudol sy'n annog cyhoeddi Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Hefyd, mae'n diwallu gofynion rheoliad 4(2) Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 mewn perthynas â chyhoeddi datganiad ar reolaeth fewnol.

Y Fframwaith Llywodraethu

Mae'r fframwaith llywodraethu'n cynnwys y systemau a'r prosesau, y diwylliant a'r gwerthoedd, sy'n rhoi cyfeiriad i ac sy'n rheoli'r awdurdod a'i weithgareddau, a thrwy'r rheiny mae'n atebol i'r gymuned, yn ymgysylltu â'r gymuned ac yn ei harwain. Mae'n galluogi'r awdurdod i fonitro pa mor dda y mae'n cyflawni ei amcanion strategol ac ystyried a yw'r amcanion hynny wedi arwain at ddarparu gwasanaethau priodol, cost-effeithiol.

Mae'r system o reolaeth fewnol yn rhan sylweddol o'r fframwaith honno, ac wedi'i llunio i reoli risg hyd at lefel resymol. Does dim modd iddi gael gwared â phob risg o fethu cyflawni polisïau, nodau ac amcanion a dim ond sicrwydd rhesymol, nid sicrwydd llwyr, y gellir ei rhoi o ran effeithiolrwydd. Ceir trosolwg bras o strwythur rheolaeth gwleidyddol CSYM yn y darlun isod –

Mae'r fframwaith llywodraethu wedi bod yn ei lle yn y Cyngor am y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2019, ac mae'n parhau i fod yn berthnasol hyd at ddyddiad cymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon. Nodir yn y ddogfen lle cyflwynwyd trefniadau newydd yn ystod y flwyddyn.

Dadansoddiad o Fframwaith Llywodraethu 2018/19

Disgrifir y fframwaith cyfredol fel y bo'n berthnasol i bob un o'r saith egwyddor Llywodraethu Corfforaethol yn y pynciau cydgysylltiol fel y'u hamlinellir ac sydd ar gael yn:

<https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Cyngor/Cyngor.aspx#as?folderIds=3099,4000>

Mae'r crynodeb a ganlyn yn canolbwyntio ar y gwaith i ddatblygu a chryfhau'r fframwaith ac yn amlinellu meysydd o wendid a nodwyd yn ystod blwyddyn ariannol 2018/19.

<i>Egwyddor A</i>	
Ymddwyn yn ddidwyll, gan ddangos ymrwymiad cryf i werthoedd moesegol a pharchu'r rheol gyfreithiol	
Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Proffesiynol a Threfnus
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – Mae gan y Cyngor Sir brosesau gwneud penderfyniadau clir a thryloyw sy'n ymgorffori gwerthoedd moesegol cryf ac sy'n gyfreithlon. Mae'r codau ymddygiad yn nodi'r disgwyliadau ar gyfer ymddwyn yn onest.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae'r chwe thema allweddol a ymgorfforir yng Nghynllun y Cyngor ar gyfer 2017-22 yn gosod allan gwerthoedd y Cyngor a chaiff y rhain eu gwreiddio'n gadarn yng ngweithgarwch trawsnewidiol y Cyngor a'i weledigaeth i'r dyfodol ar gyfer eu cyflawni. O'r herwydd, mae'r Chwe Thema Allweddol yn parhau i danategu'r ffordd gorfforaethol o feddwl a chaiff pwysigrwydd llywodraethu da ei bwysleisio yn y Cynllun Corfforaethol.

Mae nifer o godau ymddygiad a phrotocolau yn eu lle fel rhan o'r Cyfansoddiad i sicrhau safonau uchel o ymddygiad ac ymarweddiad. Ceir Polisi Atal Twyll a Llygredd yn y Cyfansoddiad gydag is-gynlluniau yn eu lle. Maent yn cynnwys Côd Ymddygiad i Swyddogion, sy'n statudol. Bellach mae Cyfarwyddyd Lleol wedi'i gyhoeddi a'i anfon at yr holl staff.

Mae'r Swyddog Monitro yn gweithredu fel y swyddog arweiniol ar gyfer y Pwyllgor Safonau (PS), gyda saith o'i naw aelod wedi'u penodi'n allanol a'r gweddill yn Aelodau Etholedig. Mae'r Pwyllgor yn datblygu ac yn cefnogi annibyniaeth a gwrthrychedd yn hytrach na llywodraethu gwleidyddol ac mae'n cyflawni hyn yn y ffyrdd a ganlyn:

- Adroddiad Blynyddol y Cadeirydd i'r Cyngor
- Rhaglen Waith yn cael ei chymeradwyo'n flynyddol gan y Cyngor
- Pedwar cyfarfod chwarterol a chymaint o gyfarfodydd arbennig ag sy'n angenrheidiol er mwyn ymdrin â chyfeiriadau gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a cheisiadau am ganiatâd arbennig
- Ymdrin ag unrhyw faterion a gyfeirir dan y Protocol Datrysiaid Lleol
- Ymdrin ag unrhyw gais gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru am wybodaeth leol
- Hyfforddiant a datblygiad a drefnir gan y Pwyllgor Safonau ac/neu a gynhelir gan y Pwyllgor Safonau

Yn ategol at yr hyfforddiant i Aelodau, mae nodiadau briffio wedi'u cyhoeddi ar y meysydd pwnc a ganlyn:

- Rhoddion a Lletygarwch
- Hawliau Unigol fel Aelodau
- Galw Materion i Mewn

Cynnal adolygiad blynyddol o dair Cofrestr Dioddordebau'r Aelodau a chyhoeddi ei gasgliadau a nodyn cynghori i'r holl Aelodau. Eleni, canolbwyntiwyd ar gynnal archwiliadau sampl o ddatganiadau o ddiddordeb yng nghyfarfodydd y Cynghorau Cymuned. Tybir bod yr adolygiad wedi bod o fudd. Roedd y Pwyllgor Safonau'n falch ar y cyfan gyda'r casgliadau oherwydd nodwyd nifer o arferion da. Nodwyd rhai pryderon cyffredinol hefyd a oedd, fel yr eglurwyd yn [yr adroddiad](#), angen sylw.

Yn ogystal â'r uchod ceir cydweithio rhwng y ddau dîm rheoli trwy'r cyfarfodydd Penaethiaid ac aelodau'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth yn gweithredu fel swyddogion cyswllt i Benaethiaid Gwasanaeth i sicrhau cyfathrebu clir ar sut y caiff blaenoriaethau strategol/corfforaethol eu gweithredu yn y Gwasanaethau.

Sicrhau natur agored ac ymgysylltiad cynhwysfawr â rhanddeiliaid

Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Canolbwyntio ar y Cwsmer, y Dinesydd a'r Gymuned
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – mae'r Cyngor yn bodoli i wasanaethu ei drigolion ac mae'n ddibynnol ar amrywiaeth eang o randdeiliaid i weithio'n effeithiol mewn partneriaeth. Mae mecanweithiau ymgysylltu ac ymgynghori ar waith.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Cynhelir pob **Pwyllgor Gwaith** a Chyfarfodydd y Cyngor yn gyhoeddus (ac eithrio pan fo eitemau eithriedig) a chaiff yr holl bapurau eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor. Mae pob adroddiad a gyflwynir i bwyllgor yn cynnwys adroddiad eglurhaol, sy'n rhoi crynodeb o'r adroddiad, yr argymhellion y gofynnir am eu caniatáu a'r rhesymeg dros wneud yr argymhelliad hwnnw, a hynny er mwyn dangos yr ymresymiad am y penderfyniadau a'r dystiolaeth.

Mae **Blaenraglen Waith** gyfun ar gyfer y Pwyllgor Gwaith a'r Pwyllgorau Sgrwtini ar gael yn gyhoeddus ac yn cael eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor. Mae yna amserlenni clir ar gyfer cyflwyno, cyhoeddi a dosbarthu adroddiadau.

Fel gyda blynyddoedd blaenorol ac yn yr hinsawdd ariannol sydd ohoni, mae'r Cyngor yn cydnabod bod angen iddo weithio'n agos gyda'i bartneriaid allweddol yn y maes gwaith hwn er mwyn osgoi dyblygu ac i ddefnyddio'i adnoddau'n effeithiol.

Ceir tystiolaeth o ymgysylltu da ar lefel gwasanaeth sy'n dangos sut mae'r Cyngor yn rhannu ei benderfyniadau a cheir tystiolaeth o ddiwylliant cynyddol o ymddiriedaeth a dealltwriaeth gyda'i ddinasyddion e.e.

- Ymgynghori ar y Gyllideb – derbyniwyd dros 5000 o ymatebion
- Strategaeth Ddigartrefedd 2018-2022
- Ymgynghori ar y Gwasanaeth Bysus
- Arolwg ynghylch Cynllun Adfywio Amlwch a Gogledd Ynys Môn
- Strategaeth / Asesiad Angen ynghylch Toiledau

Fodd bynnag, mae'r Cyngor yn cydnabod mai 'nid da lle gellir gwell' piau hi o ran ehangu'r grŵp o ddinasyddion sy'n mynd ati i ymgysylltu (yn cynnwys grwpiau anodd eu cyrraedd). O'r herwydd, mae Uwch Swyddogion bellach wedi cydnabod y cyfleoedd i greu proses safonol a symlach i ymgysylltu ar draws y sector cyhoeddus a'r trydydd sector.

Defnyddir **model ymgysylltu cymunedol** fel sylfaen ar gyfer gwella agwedd gorfforaethol at ymgysylltiad cymunedol. Mae'r model hwn yn hanfodol i adnabod y cymunedau a'r grwpiau hynny a fydd â diddordeb mewn cymryd cyfrifoldeb am ddiwallu anghenion lleol yn eu cymunedau. Ers dechrau ei ddefnyddio, mae'r model hwn wedi'i deilwrio i'w ddefnyddio mewn gwahanol waith ymgysylltu ac ymgynghori. Mae'r model hwn wedi'i gymeradwyo gan y **Bwrdd Ymgysylltu ac Ymgynghori** diwygiedig dan arweiniad Prif Weithredwr Cynorthwyol.

Mae'r Bwrdd Ymgysylltu ac Ymgynghori hefyd yn gweithredu ar draws Cynghorau yng nghyswllt yr ymgysylltiad a'r ymgynghoriad ac mae hyn yn lleihau dyblygu, yn sicrhau gweithredu torfol wrth ymgysylltu ac mae'n gwella ein gwybodaeth am ardal fel Cyngor.

Daeth y Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer awdurdod lleol Ynys Môn yn gorff statudol dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Cafodd Aseiad Llesiant y BGC ei gyhoeddi ar gyfer ardaloedd llesiant Gwynedd a Môn ym Mai 2017 ac yn dilyn cyfres o sesiynau ymgynghori ac ymgysylltu, cyhoeddwyd y Cynllun Llesiant yn 2018. Mae'r Cynllun Llesiant yn cadarnhau'r ddau amcan a'r chwe maes blaenoriaeth y cytunwyd y byddai'r Bwrdd yn cydweithio yn eu cylch er mwyn sicrhau'r canlyniadau gorau ar gyfer trigolion Gwynedd a Môn. Sefydlodd y BGC is-grwpiau dan arweiniad aelodau'r Bwrdd i arwain ar y gwaith.

Sefydlwyd pedwar o is-grwpiau dan Amcan 1 (Amcan 1 – Cymunedau sy'n ffynnu ac sy'n llewyrchus yn y tymor hir) fel a ganlyn:

- Is-grŵp Newid Hinsawdd
- Is-grŵp yr Iaith Gymraeg
- Is-grŵp cartrefi ar gyfer pobl leol
- Is-grŵp tlodi

Mae'r ddau faes blaenoriaeth 'iechyd a gofal oedolion' a 'llesiant a chyrhaeddiad plant a phobl ifanc' yn cyfrannu tuag at Amcan 2 – Trigolion iach ac annibynnol sydd ag ansawdd bywyd da. Cytunwyd i sefydlu un is-grŵp i roi sylw i ddwy flaenoriaeth – Grŵp Iechyd a Gofal Cymdeithasol Integredig y Gorllewin.

Mae'r pump is-grŵp yn atebol i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus o ran cyflawni unrhyw waith sy'n cael ei gomisiynu. Disgwylir i arweinyddion yr is-grwpiau adrodd ar gynnydd yn chwarterol i Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn. Mae'r is-grwpiau'n cymryd i ystyriaeth y gwaith sydd eisoes yn cael ei wneud gan aelodau'r Bwrdd i hyrwyddo'r amcanion uchod er mwyn nodi'r hyn y gall y Bwrdd ei wneud i ychwanegu gwerth at y gwaith sydd wedi cael ei wneud yn barod a chyflawni hynny.

Caiff gwaith y Bwrdd ei oruchwylio'n rheolaidd gan Bwyllgorau Sgriwtini Cyngor Gwynedd a Chyngor Sir Ynys Môn.

Er mwyn cynorthwyo'r Cyngor i gyfrannu at y nod corfforaethol o '*ganolbwyntio mewn modd rhagorol ar y cwsmer, y dinesydd a'r gymuned*' (6 Thema Allweddol), sefydlwyd y **Bwrdd Trawsnewid Prosesau Busnes** yn Ionawr 2019 gan ddisodli'r Bwrdd Rhagoriaeth Gwasanaeth Cwsmer. Bydd yn gyfrifol am bob agwedd ar Wasanaeth Cwsmer ac yn cael ei ddefnyddio i fonitro a gwella'r profiad cwsmer i'n trigolion ac yn ystod chwarter olaf 2018/19 ac ymlaen i 2019/20, bydd yn canolbwyntio ar yr isod –

- Drafftio, ymgynghori a chytuno ar strategaeth newydd Gorfforaethol ar gyfer Gwasanaeth Cwsmer
- Nodi a gweithredu blaenoriaethau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r Strategaeth Ddigidol fel y'i hamlinellwyd gan y Penaethiaid
- Tracio ac adrodd ar welliannau a nodwyd yn y prosiectau buddsoddi i arbed

Cytunwyd ar y **Siarter Gwasanaeth Cwsmer** bellach yn 2015 ar ôl ymgynghori â grwpiau o randdeiliaid rheng flaen, swyddogion, Aelodau Etholedig, staff ac undebau llafur. Mae'n parhau i amlinellu ein haddewid i'r cwsmer ynghylch sut y byddwn yn ymdrin â'u ceisiadau ac yn ogystal, yn amlinellu'r disgwyliadau sydd gennym o'n defnyddwyr gwasanaeth er mwyn sicrhau y ceir dealltwriaeth glir o'r cychwyn cyntaf. Ymhlith y gwerthoedd a gynhwysir yn y Siarter mae, 'rhoi'r cwsmer yn gyntaf' a mabwysiau agwedd o 'fedru gwneud'. Yn unol â'i bolisi iaith, mae'r Cyngor wedi ymrwymo i sicrhau bod gwasanaeth ar gael yn newis iaith defnyddiwr y gwasanaeth (Cymraeg neu Saesneg).

Cynhaliwyd **ymarfer siopwr cudd** yn 2018 i archwilio cydymffurfiaeth y Cyngor â'r **Safonau Iaith Gymraeg a'r Siarter Gwasanaeth Cwsmer**. Mae Mesur yr Iaith Gymraeg (Cymru) 2011 yn sefydlu fframwaith cyfreithiol sy'n rhoi dyletswydd ar y Cyngor i gydymffurfio gyda safonau ymddygiad o ran yr iaith Gymraeg. Mae'r safonau'n golygu na ddylai'r Cyngor drin yr iaith Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg ac mae'n hyrwyddo ac yn hwyluso'r defnydd o'r iaith Gymraeg. Daeth y darn gwaith i'r casgliad bod y canlyniadau'n bositif o ran y modd y mae'r Awdurdod yn glynu wrth y Safonau Iaith Gymraeg a'r Siarter Gofal Cwsmer a bydd unrhyw argymhellion a wneir yn cael eu tracio a'u gwireddu fel rhan o faes gwaith y Bwrdd Rhaglen Trawsnewid Corfforaethol.

Mae gweddarlledu cyfarfodydd yn enghraifft gadarnhaol o sut mae Ynys Môn wedi datblygu ei ymagwedd o ran gweithredu'n electronig wrth ganolbwyntio ar ei gwsmeriaid / ddinasyddion, a hynny trwy weddarlledu cyfarfodydd y Pwyllgor Gwaith, y Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion a'r Cyngor. Fel hyn mae hi byth ac mae hefyd yn ychwanegu at dryloywder y broses gwneud penderfyniadau ac mae'n dwyn i mewn gynulleidfa lawer ehangach ar gyfer dadleuon. Mae hon yn enghraifft effeithiol o'r rhaglen newid sianel ac ymgyrch barhaus y Cyngor i roi sylw i adfywiad democrataidd.

Mae trefniadau yn eu lle i ymgysylltu yn rheolaidd â Llywodraeth Cymru, Archwilio Allanol a rheoleiddwyr eraill a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Mae'r rhain wedi'u cryfhau'n sylweddol dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf ac maent wedi eu cynnal gan y weinyddiaeth newydd (etholwyd Mai 2017) fel rhan o'r trefniadau llywodraethu parhaus.

Adroddwyd ar yr arolwg staff yn ystod Ionawr / Chwefror 2017 ac mae'r canlyniadau wedi cael eu defnyddio i lywio gwahanol raglenni ar draws y Cyngor. Roedd canlyniadau'r arolwg yn galonogol gan ddangos fod y Cyngor wedi cymryd camau breision o ran hysbysu ein gweithlu, gwrandio arnynt a'u cefnogi. Mae arolwg pellach wedi'i gynllunio ar gyfer 2019/20.

Mae gwaith yn parhau ar fireinio'r **Fframwaith Cyfathrebu Mewnol**. Rydym yn gwerthfawrogi barn staff ac Aelodau wrth gyfrannu at y rhaglen drawsnewid. Rhoddwyd cyfleoedd trwy ystod o fforymau lle mae staff ac aelodau wedi'u hannog i fynd ati i gymryd rhan weithgar. Mae carfan o arweinwyr y dyfodol wedi cael eu hadnabod ymysg y staff ac maent wedi mynd ati'n rhagweithiol i asesu'r trefniadau cyfredol a chynnig gwelliannau ar gyfer y dyfodol. Bydd y gwelliannau arfaethedig hyn yn rhan o gynllun gweithredu i wella cyfathrebu mewnol yn ystod 2019/20. I Aelodau, mae sesiynau briffio anffurfiol, rheolaidd wedi'u cynnal ar ystod o bynciau. Mae hyn yn eu galluogi i ddeall yn well feysydd gwaith penodol ac yn caniatáu iddynt baratoi ar gyfer craffu cytbwys a gwneud penderfyniadau. Ar gyfer blwyddyn y Cyngor 18/19, mae rhaglen lawn ac amrywiol ar gyfer sesiynau briffio misol.

Cyhoeddwyd adroddiadau blynyddol ar eu gwaith gan Sgrwtini yn ogystal â'r Pwyllgorau Safonau ac Archwilio. Ers Mehefin 2014, mae Aelodau Etholedig unigol hefyd wedi bod yn cyhoeddi adroddiadau blynyddol.

Mae trefniadau'n mynd yn ôl flynyddoedd ar gyfer ymgysylltu â gweithwyr: gydag Undebau Llafur trwy'r Cyd-Bwyllgor Ymgynghorol Cyd Lleol a chyfarfodydd llai ffurfiol ac wrth gyfathrebu â staff yn gyffredinol trwy e.e. bwletinau staff misol. Ymgynghorwyd â rheolwyr a staff a'u cynnwys yn y broses ar gyfer gwneud penderfyniad ar sawl mater fel rhan o'r agenda ddatblygiadol.

Mae **Polisi Pryderon a Chwynion** yn weithredol ac mae'n rhoi pwyslais ar Ofal Cwsmeriaid, cofnodi'n systemataidd yr holl bryderon, eu datrys yn gynnar a dangos gwersi a ddysgwyd a gweithredu gwelliannau. Mae'r Polisi'n seiliedig ar Bolisi Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru fel sy'n ofynnol gan Lywodraeth Cymru.

Cyhoeddir gwybodaeth ystadegol am gwynion fesul gwasanaeth yn fisol ar wefan y Cyngor ac mae hyn yn ffurfio rhan o adroddiad blynyddol i'r Pwyllgor Archwilio sydd hefyd yn ymdrin ag unrhyw gwynion yr ymdrinnir â nhw dan y Polisi Chwythu'r Chwiban.

Egwyddor C

Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd cynaliadwy, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol

Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Yn canolbwyntio ar y cwsmer, y dinesydd a'r Gymuned Wedi ymrwymo i bartneriaeth Cyflawni
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – mae'r Cyngor Sir yn gweithio gyda chymunedau i gynllunio canlyniadau. Wrth bennu polisiau a strategaethau, mae'r Cyngor Sir yn edrych ar ganlyniadau yn y tymor hir, gan ystyried manteision economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol cynaliadwy.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae Cynllun newydd y Cyngor 2017-2022 (a fabwysiadwyd ym Medi 2017) yn llywio gwaith y Cyngor ac yn rhoi sicrwydd o gyfeiriad ar gyfer yr ardal leol yn ystod 2018/19.

Mae'r cynllun yma yn disgrifio blaenoriaethau'r Cyngor yn gryno ac yn glir ac yn egluro sut mae'r blaenoriaethau'n adlewyrchu barn y cyhoedd ac wedi ei alinio gyda cyfeiriad y cynllun ariannol tymor canol. Mae hwn yn tanlinellu'r adnoddau sy'n ofynnol i wireddu'r cynllun cyfredol. Rhydd y Cynllun Corfforaethol fframwaith sy'n cynorthwyo i lunio cyllideb y gall yr Awdurdod asesu yn ei erbyn a rhoi cyfrif i'r gymuned ar lefel y cynnydd a wnaed yn erbyn targedau a osodwyd, a'u hysbysu yng nghyswllt meysydd i'w gwella ymhellach. Yn ogystal, caiff y **Strategaeth Ariannol Tymor Canol** ei hadolygu'n flynyddol, yn unol â blaenoriaethau corfforaethol.

Mae pob gwasanaeth hefyd yn llunio **Cynllun Cyflawni Gwasanaeth** blynyddol sy'n dangos yn glir sut maent yn cyfrannu tuag at gyflawni ein blaenoriaethau corfforaethol. Mae pob cynllun gwasanaeth yn cynnwys mesurau i dystio sut y bydd gweithredoedd yn gwneud gwahaniaeth. Fel y dywedwyd, caiff cynlluniau gwasanaeth eu hadolygu'n flynyddol a chânt hefyd eu monitro'n rheolaidd trwy gynhyrchu cerdyn sgorio chwarterol - sy'n edrych ar sut mae gwasanaethau'n cyflawni yn erbyn y blaenoriaethau yn eu cynllun. Adroddir i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth, y Pwyllgor Sgriwtini a'r Pwyllgor Gwaith ar y cerdyn sgorio.

At hyn, caiff **gwasanaethau eu hadolygu** bob chwe mis - gan edrych yn benodol ar y gyllideb a gwariant ym Mehefin ac ar berfformiad a chanlyniadau rhwng Tachwedd ac Ionawr. Mae aelodau o'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth ac aelodau etholedig yn herio perfformiad gwasanaethau'n galed yn y sesiynau adolygu gwasanaeth. Yna, cytunir yn y cyfarfodydd ar weithredoedd i roi sylw i faterion neu wella perfformiad yn erbyn targedau dros y 12 mis nesaf.

Mae partneriaeth a chydweithrediad yn hanfodol i'r ffordd y mae'r Cyngor yn ceisio cyflawni ei uchelgeisiau a'i raglen gorfforaethol. I Gyngor 'bychan' mae'n ffordd bwysig o greu capasiti ac mae'n sylfaenol i'n dull gweithredu o gyflawni blaenoriaethau ar y cyd. Credwn fod llwyddo i weithio mewn partneriaeth yn hanfodol i sicrhau gwasanaethau gwell i'n cwsmeriaid ac i sicrhau bod Ynys Môn yn llwyddiannus. Bydd gwella llesiant ein dinasyddion dan y ddeddfwriaeth newydd yn dibynnu'n fwyfwy arnom yn gweithio mewn partneriaeth ag eraill.

Mae'r Cyngor yn parhau i ymgysylltu'n frwd â nifer o bartneriaethau strategol yn genedlaethol, rhanbarthol a lleol. Yn ddiweddar, adolygwyd y meini prawf a'r rhesymeg dros fynd i bartneriaeth fel rhan o'r polisi a'r cyfarwyddyd ynghylch partneriaeth ac mae'r rheini'n parhau i fod yn berthnasol.

Rhaglen datblygu economaidd, a sefydlwyd yn 2010 gan Gyngor Sir Ynys Môn yn sgil cau gwaith cyflogwyr mawr / colli gwaith (e.e. Alwminiwm Môn) yw **Rhaglen Ynys Ynni** Môn. Ei nod yw denu buddsoddiad strategol mawr a chymryd camau i leihau'r risg sy'n gysylltiedig â hynny, dylanwadu ar ddatblygwyr posib wrth tra'n sicrhau bod yr economi, y bobl a busnesau yn gallu elwa o hyn.

Mae'r Rhaglen Ynys Ynni wedi dwyn ynghyd bartneriaid yn y sector cyhoeddus, preifat a'r trydydd sector i weithio gyda'i gilydd i gyflawni ein gweledigaeth- "Datblygu Ynys Môn a Gogledd Cymru yn ganolfan ragoriaeth fyd-enwog mewn perthynas ag Ymchwil a Datblygu, Cynhyrchu a Gwasanaethu Ynni Carbon Isel gan greu cyfle unwaith mewn oes ar gyfer creu swyddi a sicrhau twf a ffyniant economaidd trwy fanteisio ar nifer o brosiectau trawsnewidiol ym Môn".

Mae'r Rhaglen yn cydweithio â nifer o randdeiliaid allweddol. Gan fod rhai o'r rhain yn bartneriaid sector preifat sy'n rhan o ddatblygiadau sy'n werth biliynau o bunnau, mae'n hanfodol canolbwyntio ar y cwsmer er mwyn ennill hygrededd ac ymddiriedaeth cwmnïau trwy gynorthwyo i geisio lleihau'r risg i'w buddsoddiadau hynod sylweddol a chael uniad 'llyfn' o ran ymgysylltu â'r sector cyhoeddus a chael ei gefnogaeth. Mae'r sector hwn wedi galw am weithio mewn partneriaeth go iawn gyda Gweinidogion ac Uwch Swyddogion Llywodraeth y Deyrnas Unedig a Llywodraeth Cymru, Awdurdodau Lleol eraill yng Ngogledd Cymru, Addysg Bellach ac Uwch, darparwyr Sgiliau, y gadwyn gyflenwi a'r Trydydd Sector.

Mae brand y Rhaglen Ynys Ynni bellach yn cael ei hadnabod yn bell ac agos, a chydabyddir llwyddiant y Rhaglen a'i ystyried fel arfer da o ran ymgysylltiad a llwyddiant y sector cyhoeddus a phreifat, gyda nifer o bobl yn gofyn sut mae Llywodraethiant y Rhaglen yn gweithio.

Mae Gwasanaethau Cymdeithasol Môn wedi ymrwymo i bartneriaeth sy'n gweithio'n lleol, isranbarthol, rhanbarthol a chenedlaethol er mwyn darparu allbynnau a fydd o les ddinasyddion a'u cymunedau. Mae hyn wedi'i gydnabod fel cryfder mewn adroddiadau archwilio allanol i ni adeiladu arnynt. Mae'r Gwasanaethau Plant ac Oedolion yn parhau i gymryd rhan frwd yn holl raglenni Cymru Gyfan a Gogledd Cymru i wella'r modd y caiff gwasanaethau cymdeithasol eu darparu trwy gydweithrediad.

Mae trefniadau llywodraethu yn eu lle trwy **Gydweithredfa Gwella Gwasanaeth Cymdeithasol a Llesiant Gogledd Cymru (NWSWIC)** a'r **Bwrdd Partneriaeth Ranbarthol**. Mae gan NWSWIC raglen gynhwysfawr o welliant trwy gydweithrediad yn ei lle sy'n canolbwyntio ar y gofynion dan Ran 9 **Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014**. Mae modd tystio ymhellach i ethos y bartneriaeth hon trwy gydweithrediad Gwasanaethau Cymdeithasol y Cyngor gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr trwy'r Bwrdd Cyflawni Integredig.

Mae'r **Gymraeg** yn ganolog i fywyd Môn ac mae'n rhan o'i threftadaeth ddiwylliannol, doreithog. Er mwyn hyrwyddo'r Gymraeg yn strategol ar lefel gymunedol, mae'r Cyngor wedi sefydlu Fforwm Iaith mewn cydweithrediad â'i bartneriaid allweddol. Mae ei rôl yn cynnwys nodi cyfleoedd ar gyfer prosiectau cydweithredol, cynorthwyo i asesu effeithiau prosiectau economaidd graddfa fawr ar y Gymraeg a chraffu gwaith y Cyngor wrth hyrwyddo materion iaith.

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu **Strategaeth Iaith Gymraeg** gyda'r nod o gynyddu'r defnydd a wneir o'r Gymraeg yn ein cymunedau i 60% erbyn 2021. Mae hyn, ynghyd â chwrdd â disgwyliadau y Safonau Iaith Gymraeg yn rhoi fframwaith cadarn i waith partneriaeth y dyfodol er mwyn sefydlu'n gadarn y defnydd a wneir o'r Gymraeg ar draws gwasanaethau a darpariaeth mewn cymunedau.

Pennu'r ymyriadau sy'n angenrheidiol i sicrhau ein bod yn cyflawni'r canlyniadau a fwriedir hyd eithaf ein gallu

Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Arloesol, Uchelgeisiol ac Eangfrydig
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – mae'r Cyngor Sir yn gwneud penderfyniadau ar ymyriadau yn seiliedig ar ei weledigaeth glir ar gyfer gwasanaethau, gan ymgysylltu â chymunedau, rheoleiddwyr ac arbenigedd ymarferol swyddogion gwasanaeth proffesiynol. Mae'r cyfuniad hwn yn arwain at optimeiddio cyflawniad y deilliannau a fwriedir

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn **Gyfansoddiad** cydnabyddedig sy'n gosod allan yn glir sut mae'r Cyngor yn gweithredu a sut y gwneir penderfyniadau ac mae angen dilyn gweithdrefnau i sicrhau tryloywder ac atebolrwydd effeithlon.

Mae'r trefniadau ar gyfer dirprwyo penderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith i Aelodau unigol bellach wedi ennill eu plwyf ar draws yr Awdurdod.

Ers nifer o flynyddoedd, mae Aelodau a'r cyhoedd wedi cael y fantais lawn o gael gweld papurau pwyllgor a gwybodaeth ategol. At hyn, mae Aelodau'n gallu defnyddio'r system electronig hon yn uniongyrchol yn ystod cyfarfodydd gan eu bod bellach wedi cael gliniaduron / tabledi.

Aelodau Etholedig sy'n **cymeradwyo Polisi ac yn gwneud penderfyniadau** ac mae'r cyfarfodydd yn agored i'r cyhoedd ac eithrio pan drafodir materion eithriedig gan Aelodau Etholedig dan Atodlen 12A Deddf Llywodraeth Leol 1972.

Mae'r Cyngor yn cyfarfod o leiaf bedair gwaith y flwyddyn. Mae'n cymeradwyo polisiau cyffredinol ac yn gosod y gyllideb yn flynyddol. Mae'r Cyngor yn cytuno ar ffurf Pwyllgorau'r Awdurdod (yn unol â darpariaethau Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 lle bo'n briodol), yn penodi arweinydd y Cyngor (sydd yn ei dro/thro yn penodi Pwyllgor Gwaith y Cyngor) ac yn cynnal yr holl swyddogaethau eraill a neilltuir iddo dan y Cyfansoddiad.

Mae llywodraethu gwleidyddol wedi'i sefydlu'n gadarn yn yr awdurdod ers yr etholiad diwethaf ac mae grŵp arweinyddol traws-bleidiol o 21 aelod etholedig nawr yn arwain yn Cyngor. Gwnaed newidiadau penodol i'r Cyfansoddiad, megis cyflwyno tymor pedair / pum mlynedd ar gyfer Arweinydd y Cyngor ac mae hyn wedi arwain at sefydlogrwydd gwleidyddol.

Mae'r sylfeini hyn wedi creu strwythur sy'n caniatáu ar gyfer llywodraethu gwleidyddol effeithiol. Dengys y dystiolaeth o'r ychydig flynyddoedd diwethaf broses o wneud penderfyniadau sy'n gweithio ac yn effeithiol, gyda pheirianwaith priodol ar gyfer sicrwydd a gwella perfformiad.

Mae'r dull gweithredu'n cynnwys y **Cyngor, y Pwyllgor Gwaith, y Pwyllgor Archwilio, Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, Cynllunio a Thrwyddedu, Sgriwtini, a'r Pwyllgor Safonau.**

Mae gan y **Cyngor** gyfrifoldeb am y fframwaith cyllideb a pholisi. Materion i'r Cyngor yw adroddiadau llywodraethu allweddol a'r Cyngor sy'n cytuno ar y gyllideb refeniw a chyfalaf blynyddol.

Y **Pwyllgor Gwaith** yw'r corff allweddol i wneud penderfyniadau ac mae'n cynnwys yr Arweinydd ac 8 Deilydd Portffolio, sy'n cymryd cyfrifoldeb am y portffolios a ganlyn:

- Addysg, Llyfrgelloedd, Ieuenctid a Diwylliant
- Cynllunio a'r Gwarchod y Cyhoedd
- Trawsnewid Gwasanaethau & Iaith Gymraeg
- Cyllid
- Corfforaethol
- Priffyrdd, Eiddo a Rheoli Gwastraff
- Datblygiadau Mawr a Datblygu'r Economi
- Tai & Cefnogi Cymunedau.

Cafodd Aelodaeth y Pwyllgor Gwaith ei adolygu ers yr etholiad (Mai 2017) ac mae ei effeithiolrwydd cynyddol yn dod yn amlwg. Lle bo'n briodol, gall y Pwyllgor ddirprwyo pwerau gwneud penderfyniadau i'r Deilyddion Portffolio.

Mae'r Pwyllgor Archwilio yn rhan allweddol o fframwaith llywodraethu'r awdurdod. Mae gan y Pwyllgor ddau aelod lleyg cyfetholedig sy'n ehangu ei brofiad a'i wybodaeth annibynnol. Mae'r rhain wedi'u penodi am gyfnod y cyngor cyfredol.

Mae'r Pwyllgor yn rhoi sicrwydd annibynnol i'r Cyngor a'i swyddogion statudol ar ba mor ddigonol yw'r fframweithiau llywodraethu a rheoli risg, yr amgylchedd rheoli mewnol a chywirdeb yr adrodd ariannol. Wrth oruchwylio gwaith archwilio mewnol ac allanol a rheoleiddwyr eraill, mae'n gwneud cyfraniad pwysig i sicrhau fod trefniadau sicrwydd effeithiol yn eu lle.

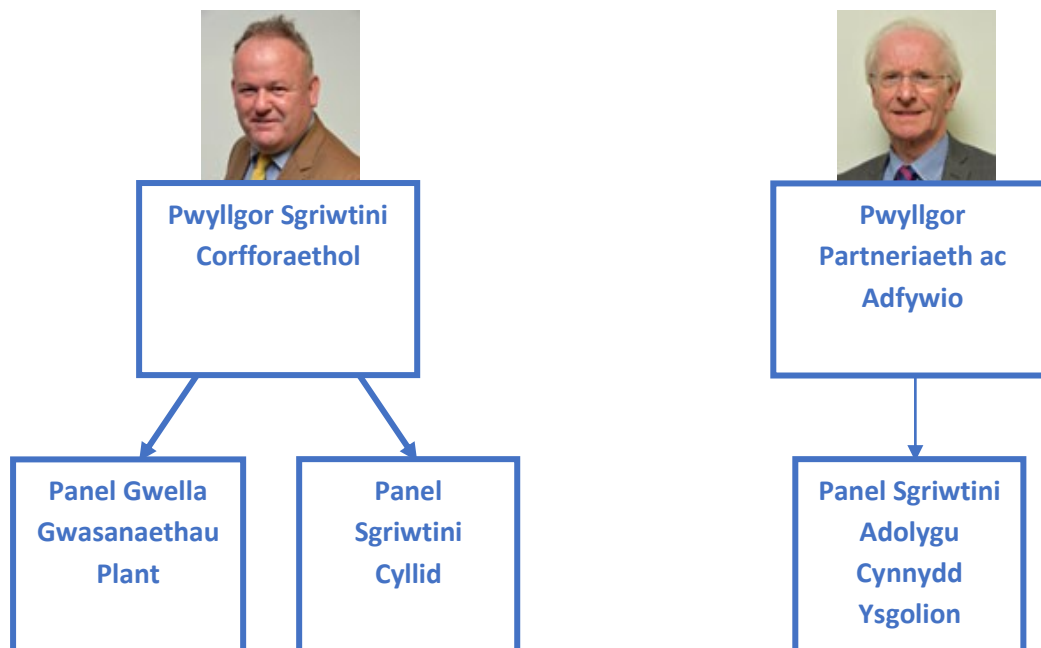
Mae'r Pwyllgor yn cynnal hunanasesiad blynyddol o'i berfformiad sy'n llywio'i flaengynllun gwaith.

Mae'r **Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd** yn cyfarfod yn chwarterol ac mae'n gyfrifol am adolygu'r gefnogaeth i Aelodau sy'n cynnwys; datblygiad Aelodau, adnoddau staffio, cyfleusterau, a sicrhau ei bod yn ddigonol. Rhoddwyd i Gadeirydd y Cyngor ddisgrifiad swydd penodol, ac mae gan aelodau'r pwyllgor ddisgrifiad swydd ar wahân sy'n gosod allan eu rolau a'u cyfrifoldebau. Mae'r Cadeirydd hefyd yn gweithredu fel Pencampwr Datblygu Aelodau ac mae'n cymryd rhan yng nghyfarfodydd rhwydwaith Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru lle rhennir arfer gorau.

Mae'r Pwyllgor wedi datblygu rhaglen waith flynyddol ac mae'r Cadeirydd yn adrodd yn flynyddol i Gyfarfod Cyffredinol Blynyddol y Cyngor, yn cynnwys adroddiad ar y Cynllun Datblygu Aelodau. Mae themâu sy'n gysylltiedig â Siarter Datblygu Aelodau Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn rhan gynhenid o'i waith, gan gynnwys datblygu Aelodau.

Mae Pwyllgorau Sgrwtini'n rhan o'r modd y mae'r Cyngor yn gweithredu. Eu prif swyddogaeth yw dal y sawl sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif, gyrru gwelliant, gweithredu fel llais y gymuned a chwarae rôl yn y broses o ddatblygu ac adolygu polisïau. Drwy sicrhau fod penderfyniadau'n cael eu gwneud mewn modd cadarn ac effeithiol mae sgrwtini Aelodau'n gwneud cyfraniad hanfodol bwysig i drefniadau llywodraethu effeithiol.

Mae'r swyddogaeth sgrwtini yn y Cyngor yn parhau i gael ei chyflawni drwy strwythur sy'n cynnwys dau riant bwyllgor a thri phanel:

Canolbwynt gwaith y **Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol** yw darparu sicrwydd ynghylch:

- perfformiad a chyflawniad yr holl wasanaethau
- sicrhau bod y Cyngor yn llwyddo i gyflawni ei amcanion corfforaethol ac amcanion y gwasanaethau
- cefnogi a gwneud argymhellion ar gyfer gwelliant parhaus

Prif ffocws y **Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio** yw sicrhau bod buddiannau dinasyddion yr Ynys yn cael eu hyrwyddo ac y gwneir y defnydd gorau o adnoddau'r Cyngor yn unol â blaenoriaethau'r Cyngor ac y ceir gwerth ychwanegol o weithio gyda phartneriaid. Mae cylch gorchwyl y pwyllgor yn cynnwys trefniadau rhanbarthol a chenedlaethol ynghyd â threfniadau lleol. Y pwyllgor hwn hefyd yw'r Pwyllgor Trosedd ac Anhrefn dynodedig fel sy'n ofynnol dan Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006 a'r pwyllgor dynodedig hefyd ar gyfer craffu gwaith Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ynys Môn a Gwynedd.

Yn dilyn adolygiad a gomisiynwyd yn lleol o'n trefniadau sgrwtini yn ystod 2018, rhoddwyd rhaglen wella yn ei lle er mwyn adeiladu ar, a chryfhau ymellach y swyddogaeth trosolwg a sgrwtini yn y Cyngor. Mae'r rhaglen hon wedi bod yn rhedeg ers 18 mis ac wedi darparu sylfaen gadarn ar gyfer symud ymlaen gan sicrhau fod y rhan y mae sgrwtini Aelodau yn ei chwarae yn nhrefniadau llywodraethu'r Awdurdod:

- yn cefnogi dull cadarn ac effeithiol o wneud penderfyniadau
- yn gwneud cyfraniad go iawn i flaenoriaethau gwelliant y Cyngor
- yn parhau i esblygu.

Cwblhaodd **Swyddfa Archwilio Cymru (SAC)** adolygiad o'r trefniadau sgrwtini yn ystod 2018 ac roedd yr adroddiad yn bositif ac yn dwyn sylw at rai agweddau o arfer dda:

- I. mae'r Cyngor wedi cryfhau ei swyddogaeth sgrwtini ac mae'n gwneud trefniadau i gwrdd â heriau yn y dyfodol
- II. mae'r Cyngor yn cefnogi sgrwtini a bod y trefniadau angenrheidiol i helpu aelodau sgrwtini i gwrdd â heriau'n y dyfodol yn cael eu rhoi yn eu lle
- III. mae arferion yn y pwyllgorau sgrwtini'n gwella, maent yn rhoi sylw i fwy o dystiolaeth ac mae blaen raglenni gwaith y pwyllgorau sgrwtini yn alinio â gwaith y Pwyllgor Gwaith
- IV. mae'r swyddogaeth sgrwtini'n cyfrannu tuag at welliannau mewn perfformiad a'r broses gwneud penderfyniadau ac mae'r Cyngor yn gwerthuso ei effeithiolrwydd yn rheolaidd.

Fe wnaeth SAC hefyd gyflwyno cynigion ar gyfer gwelliant:

1. dylai swyddogaeth sgrwtini'r Cyngor wella ymhellach y trefniadau ar gyfer hyrwyddo ymgysylltiad y cyhoedd a chydranddeiliaid eraill â gweithgareddau sgrwtini
2. dylai'r Cyngor adeiladu ar ei brofiad drwy hunan-asesu er mwyn ystyried dulliau mwy arloesol o ymgymryd â gweithgareddau Sgrwtini.

I weld yr adolygiad cyfan, dilynwch y linc isod:

<http://democracy.anglesey.gov.uk/documents/s13512/793A2018-19 IoA Scrutiny Final.pdf?LLL=0>

Yn ddiweddar, rydym wedi mabwysiadu rhaglen ddatblygu sy'n darparu fframwaith lleol ar gyfer parhau â'n siwrnai sgrwtini. Mae'r cynigion a wnaed gan Swyddfa Datblygu Cymru ar gyfer gwella wedi'u cynnwys yn y rhaglen hon.

Mae ein rhaglen wella yn darparu'r fframwaith ar gyfer blaenoriaethu nifer o themâu allweddol dros y ddwy flynedd nesaf

Atgyfnerthu ymagwedd "Cyngor gyfan" tuag at Sgrwtini	Gwella'r effaith a gaiff Sgrwtini	Adeiladu capasiti a gallu ar gyfer Sgrwtini effeithiol	Gwella ymgysylltiad cyhoeddus yn ein gwaith Sgrwtini	Llesiant Cenedlaethau'r Cyfodol a Sgrwtini
--	-----------------------------------	--	--	--

Mae Aelodau'n cynrychioli Sgriwtini ar wahanol Fyrddau Mewnol a grwpiau adolygu a phwrpas hyn yw hyrwyddo cynhwysiant, ychwanegu gwerth at y drafodaeth ac adrodd yn ôl i'w Pwyllgorau Sgriwtini ar gynnydd a chodi meysydd sydd angen eu craffu'n ffurfiol efallai. Mae'r ddau Bwyllgor Sgriwtini'n cyflwyno adroddiadau ar eu gweithgareddau i'r Cyngor yn ei gyfarfod blynyddol.

Er mwyn gyrru'r rhaglen newid a chyflawni Cynllun y Cyngor, mae Fframwaith Rheoli Rhaglenni ar waith.

Mae dau **Fwrdd Rhaglen Trawsnewid Corfforaethol** wedi'u ail-sefydlu yn dilyn yr etholiad Mai 2017 - Prosesau Busnes a Llywodraethu, a

1. Bwrdd Rhaglen Llywodraethu Corfforaethol
2. Bwrdd Rhaglen Trawsnewid Gwasanaethau.

Mae'r rhain â throsolwg o nifer o brosiectau blaenoriaeth uchel y mae'r Cyngor wedi ymrwymo i'w cyflawni ac y mae'n gyfrifol am osod cyfeiriad ar eu cyfer.

Mae'r naill Fwrdd Trawsnewid Corfforaethol a'r llall yn cynnwys cynrychiolwyr o'r ddau Bwyllgor Sgriwtini a'r Pwyllgor Gwaith, gan roi cyfle i nodi meysydd lle gall rôl yr Aelodau ychwanegu gwerth un ai at y Byrddau eu hunain neu drwy'r broses Sgriwtini.

Mae'r dull corfforaethol o reoli prosiectau a rhaglenni'n aeddfedu flwyddyn ar ôl blwyddyn yn sgil cryfhau ein trefniadau Llywodraethu. Mae Llywodraeth Cymru wedi nodi arfer da mewn rhai o'n rhaglenni ac mae prosiectau a rhaglenni eraill wedi cael llwyddiant cenedlaethol yn ogystal â chydabyddiaeth Brydeinig dros y 12 mis diwethaf.

Datblygu capasiti'r endid, ynghyd â gallu ei arweinyddion a'r unigolion ynddo

Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Gwerthfawrogi a Datblygu ein Pobl
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – Mae'r Cyngor Sir â'r strwythurau a'r arweinyddiaeth briodol yn ei lle a phobl a chanddynt y sgiliau a'r cymwysterau cywir i sicrhau ei fod yn gweithredu'n effeithlon ac yn effeithlon er mwyn cyflawni'r canlyniadau a ddeisyfir. Bod polisiau a strategaethau clir yn eu lle i brofi bod ganddo'r capasiti i gyflawni'r hyn sy'n ofynnol ohono ynghyd â'r capasiti gweithredol.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae'r Cyngor wedi llwyddo i fodloni gofynion **Siarter Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar gyfer Cefnogi Aelodau** i gydnabod y gwaith yr ydym wedi'i wneud i roi cefnogaeth o safon uchel i Aelodau i'w galluogi i ymgymryd â'u gwahanol rolau, sy'n amrywio o arweinydd cymunedol i'w cyfrifoldebau arbennig yn y Cyngor. Bydd cais yn cael ei gyflwyno i CLILC am ail-asesiad yn erbyn y Siarter yn ystod 2019/20.

At hyn, mae'r rhan fwyaf o Aelodau wedi cael adolygiadau datblygiad proffesiynol ac mae anghenion hyfforddi wedi'u nodi o'r rhain. Yn ei ddyddiau cynnar ym Môn, gwelir bod datblygiad o'r fath yn allweddol i alluogi aelodau i fod yn fwy effeithiol yn eu rôl. Mae hyn wedi'i ymestyn ymhellach i gynnwys Aelodau Annibynnol o'r Pwyllgor Safonau y mae eu perfformiad a'u hamcanion yn cael eu hadolygu gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau. Yn ystod 2017/18, parhaodd yr arfer hwn i gael ei sefydlu. Caiff hyfforddiant aelodau ei fonitro gan Bwyllgor Gwasanaethau Democraidaidd y Cyngor.

Dros y 12 mis diwethaf mae'r Cyngor wedi parhau i ddefnyddio'r sesiynau briffio i aelodau sydd bellach wedi ennill eu plwyf, sef sesiynau briffio ar ddatblygiadau mawr / strategaethau allweddol a chynigion y gyllideb. Mae hyn wedi bod yn ddefnyddiol i gynyddu gwerthfawrogiad a dealltwriaeth ehangach o wahanol gynlluniau cyn cynnal trafnodeathau a chyn craffu ymhellach mewn fforymau cyhoeddus.

Cynhaliwyd adolygiad annibynnol o **Strategaeth Pobl** y Cyngor yn 2016. Cadarnhaodd yr adolygiad annibynnol hwnnw fod y strategaeth yn parhau i fod yn "addas i'r pwrpas" i fynd â'r Cyngor ymlaen i 2020 oherwydd mae'n parhau i gefnogi gweledigaeth y Cyngor a fframwaith i ni ddatblygu ymhellach y modd yr ydym yn rheoli pobl.

Mae gan y Strategaeth Pobl bum blaenoriaeth allweddol:

- Recriwtio a chadw'r bobl orau (arloesol, uchelgeisiol ac eangfrydig)
- Ysbrydoli rhagoriaeth gwasanaeth (canolbwyntio ar y cwsmer, y dinesydd a'r gymuned)
- Creu effeithlonrwydd sefydliadol (proffesiynol a threfnus)
- Ymgysylltu, datblygu a rheoli ein Talent (gwerthfawrogi ein pobl a'u datblygu)
- Datblygu sgiliau a chapasiti ein gweithlu (gwerthfawrogi ein pobl a'u datblygu).

Adolygwyd y **Fforwm Rheolwyr** yn ystod y flwyddyn gan aelodau o'r grŵp Arweinyddion y Dyfodol. Gofynnwyd iddynt adolygu aelodaeth, rhaglenni ac amllder y fforwm ac fe wnaethant hynny drwy anfon holiadur at yr aelodau cyfredol a'r timau arweinyddiaeth. Derbyniwyd yr argymhellion ac maent bellach wedi eu gweithredu. Yn ogystal, fel adolygwyd y **Clwb Sbardun** yn ystod y flwyddyn oherwydd bod y niferoedd a oedd yn mynychu wedi gostwng. Gwnaed penderfyniad ar ddiwedd yr adolygiad i roi'r gorau i'r clwb a chynnal sesiynau Llesiant Staff yn ei le. Fel rhan o'r gweithgarwch ar y Cynllun Corfforaethol a gweithgarwch ymgysylltu â staff, rhoddwyd i unigolion ar draws yr awdurdod gyfle i weithio ar brosiectau a strategaethau corfforaethol.

Mae'r **seremoni gwobrwyo staff** yn parhau i fynd o nerth i nerth ac mae'n cydnabod, yn dathlu, ac yn hyrwyddo llwyddiannau staff y Cyngor. Bob dydd mae'n staff yn gweithio'n galed i gyflawni gwasanaethau cyhoeddus i bobl Môn, ac mae gwobrwyo staff yn gyfle i arddangos gwaith da a dangos faint yr ydym yn gwerthfawrogi ein pobl. Mae chwe chategori o wobrau sy'n efelychu'r '*Chwe Thema Allweddol*'. Yn ystod 2018 cafodd y seremoni ei hymestyn ymhellach i gynnwys gwobrau cydnabod staff gan gynnwys Dysgwr Cymraeg y Flwyddyn, Gwobr yr Arweinydd, Gwobr y Pwyllgor Gwaith a Gowbr y Cadeirydd.

Dangosodd canlyniadau ein harolwg staff yn 2017 fod -

- 90% o staff yn mwynhau eu gwaith gyda
- 95% yn gwybod yr hyn a ddisgwylir ohonynt ac o'r rhai a ymatebodd
- Bod 53% yn teimlo eu bod yn cael eu gwerthfawrogi gan y Cyngor (mae hyn yn cyd-fynd â chanlyniadau 2013).

Fodd bynnag, ymddengys fod llai o ddealltwriaeth ymhlith ein staff o'r hyn sy'n digwydd yn gorfforaethol gyda 34% yn unig yn teimlo eu bod yn gwybod yn iawn am yr hyn sy'n mynd ymlaen yn y Cyngor yn gyffredinol.

Casglwyd sylwadau ychwanegol yn yr arolwg hefyd gan 193 o ymatebwyr yn hysbysu'r sefydliad o ble mae angen gwneud mwy o waith. Bwriedir cynnal arolwg arall yn 2019/20.

Mae gan y Cyngor **Gynllun Cydraddoldeb 2016-2020** strategol a fabwysiadwyd gan y Pwyllgor Gwaith sy'n amlygu'n hymrwymiad i gydraddoldeb, wrth ddarparu gwasanaethau ac fel cyflogwr mawr, ac i gael gwared â gwahaniaethu'n annheg ac anghyfreithlon yn ein holl bolisiau, gweithdrefnau ac arferion. Yn ei adroddiad monitro blynyddol i'r Comisiwn Cydraddoldeb cynhwysir cynnydd ar ei flaenoriaethau allweddol ac mae'r Cyngor yn aelod allweddol o rwydwaith Cydraddoldeb Gogledd Cymru.

Mae ymgysylltiad mewnol yn hanfodol i ddatblygu diwylliant 'Tîm Môn' ac mae angen mireinio ymhellach **Fframwaith Cyfathrebu Mewnol** er mwyn galluogi a sicrhau fod Swyddogion ar bob lefel yn y Cyngor yn cymryd mwy o ran. Mae sylwadau a barn staff ac Aelodau o ran cyfrannu tuag at yr agenda gorfforaethol yn cael eu croesawu a'u gwerthfawrogi. Mae'r cyfleoedd sydd ar gael ar hyn o bryd yn cynnwys:

- Cyfarfodydd Penaethiaid misol
- Cynhadledd Rheolwyr Chwarterol
- Sesiynau Briffio Aelodau
- Gweithdai Thematig (h.y. y gyllideb)
- Cyfarfodydd Rheoli Gwasanaeth
- Adolygiadau Gwasanaeth Blynyddol
- Cyfarfodydd Tîm
- Goruchwyliaeth Un i Un
- Gwerthuso gweithwyr
- Cynlluniau awgrymiadau staff
- Defnyddio Y Ddolen i gael gwybodaeth gyson am gynlluniau corfforaethol
- Defnyddio Medra Môn fel newyddlen

Er bod cyfathrebu mewnol, corfforaethol wedi gwella'n sylweddol dan arweinyddiaeth yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth - y teimlad o hyd yw bod angen i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth fod yn fwy gweladwy a gwella'i ddulliau cyfathrebu gyda staff sy'n is na Rheolwyr a chyda'r staff hynny a leolir y tu allan i bencadlys y Cyngor, a hynny trwy dechnolegau newydd o ran y cyfryngau cymdeithasol ac wyneb yn wyneb.

Mae'r sesiynau briffio, anffurfiol, rheolaidd i Aelodau (a nodwyd yn gynharach) yn ei gwneud yn bosib cael gwell dealltwriaeth o feysydd gwaith penodol ac yn caniatáu iddynt baratoi ar gyfer sgriwtini a gwneud penderfyniadau gwybodus.

Rydym yn Gyngor cwbl ddwyieithog ac mae cyfran uchel o'n staff a'r rhan fwyaf o'n haelodau yn Gymry Cymraeg iaith gyntaf. O'r herwydd, cynhyrchir yr holl ohebiaeth gorfforaethol yn ddwyieithog, gan roi i staff ac aelodau'r gallu i gyfathrebu yn eu dewis iaith. Cefnogir siaradwyr nad ydynt yn rhugl eu Cymraeg i wella eu sgiliau iaith mewn amgylchedd cynhwysol.

Rheoli risgiau a perfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a rheolaeth ariannol gyhoeddus gref

Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Yn broffesiynol ac yn cael ei redeg yn dda
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – Mae gan y Cyngor system rheoli perfformiad effeithiol sy'n hwyluso cyflawniad effeithiol ac effeithlon ei wasanaethu. Mae rheoli risg a rheolaethau mewnol yn rhannau hanfodol a phwysig o'r system rheoli perfformiad ac maent yn angenrheidiol ar gyfer cyflawni'r canlyniadau sydd yng Nghynllun y Cyngor.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mabwysiadwyd y **Polisi Rheoli Risg** gan y Pwyllgor Gwaith ar y 26ain o Fai 2015 ac mae'r Polisi a'r Cyfarwyddyd cysylltiedig wedi'u huwchlwytho i Monitor (rhyngwyd y Cyngor). Amcanion allweddol polisi rheoli risg y Cyngor yw:

1. Datblygu ymagwedd gyson tuag at reoli risg ar draws y Cyngor.
2. Sefydlu rheoli risg yn gadarn fel rhan hanfodol o'r prosesau rheoli yn y Cyngor a sicrhau cysylltiadau clir gyda Chynlluniau Gwasanaeth.
3. Sicrhau diwylliant ragweithiol o ymwybyddiaeth o risg ar draws y Cyngor lle caiff risgiau eu cymryd (neu beidio) gyda'r holl wybodaeth i law wrth wneud unrhyw benderfyniadau pwysig ac wrth weithredu arnynt.
4. Cynnal a gwella hyder y cwsmer yn ein gallu i gyflawni ein hymrwymadau.
5. Lleihau'r posibilrwydd o weithgaredd neu gost ariannol nad ydyw wedi ei gynllunio ac effaith diswyddiadau annisgwyl ar enw da'r Cyngor a'n gallu i gyflawni ein hamcanion.
6. Rheoli risg yn unol ag arfer orau, ymrwymadau statudol a Rhaglen Cymru ar gyfer Gwelliant.
7. Gweithio gyda'n partneriaid a'n darparwyr i ddatblygu ymagwedd gyson tuag at gyflawni'r amcanion hyn o safbwynt rheoli risg.

Cafodd y Polisi a'r Fframwaith Rheoli Risg eu hadolygu ar 5 Rhagfyr 2017 gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA). Daeth yr adolygiad i'r casgliad bod angen gwneud mwy o waith i sefydlu'n llawn y broses rheoli risg drwy'r Cyngor ond bod cynnydd wedi ei wneud a'i fod yn parhau. Mae'r dogfennau hyn yn alinio'r fframweithiau Rheoli Risg a Rheoli Perfformiad. Yn ystod 2018/19, comisiynodd y Cyngor ei yswirwyr, Zurich Municipal, i gynnal gwiriad iechyd rheoli risg annibynnol a daethpwyd i'r casgliad fod rheoli risg ar lefel 'sy'n cael ei rheoli' yn y Cyngor ac ar lefel tri o bump. Mae'r Pennaeth Archwilio a Risg wedi llunio Cynllun Gweithredu er mwyn ymateb i'r argymhellion ar gyfer gwelliant.

Gweithredwyd meddalwedd rheoli risg yn ystod y flwyddyn a fydd o gymorth i wella effeithiolrwydd y modd y caiff risgiau'r Cyngor ei rheoli drwy wella'r dulliau o gofnodi, asesu, monitro ac adrodd ar risgiau a sefydlu rheoli risg ymhellach ym mhrosesau'r Cyngor. Yn ychwanegol at hyn, mae'r feddalwedd yn darparu cyfleuster i gofnodi'r 'tair llinell sicrwydd' a fydd yn rhoi gwell sicrwydd i'r sawl sy'n gyfrifol am sicrhau bod unrhyw risgiau i'r Cyngor yn cael eu rheoli'n effeithiol.

Mae'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth yn adolygu y **Gofrestr Risg Gorfforaethol** ar sail chwarterol. Mae disgwyl i wasanaethau ddiweddarau eu cofrestru risg yn chwarterol gyda risgiau "coch" neu "ambr" yn cael eu huwch-gyfeirio i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth iddyn nhw ystyried eu cynnwys ar y Gofrestr Risg Gorfforaethol.

Yn ystod 2018/2019 cyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ddau ddiweddariad ar y Gofrestr Risg Gorfforaethol (19 Medi 2018 a 12 Chwefror 2019). Yn y ddau gyfarfod, penderfynwyd bod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu "yn cymryd sicrwydd bod y risgiau i nodau ac amcanion y Cyngor yn cael eu cydnabod a'u rheoli gan yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth".

Mae Fframwaith Rheoli Perfformiad yn ei le sy'n cychwyn gyda Chynllun y Cyngor ar gyfer y tymor canol (mae'r cynllun cyfredol, fel y dywedwyd uchod, ar gyfer 2017/2022) a Chynllun Cyflawni Blynyddol bob blwyddyn wedyn. Yn y rhain, nodir blaenoriaethau allweddol y Cyngor a'r hyn y mae'n gobeithio ei gyflawni. Mae'r fframwaith hefyd yn cynnwys adroddiadau ar reoli perfformiad er mwyn nodi a yw'r Cyngor yn cyflawni'r amcanion a gynlluniwyd. Mae'r adroddiadau hyn yn cynnwys cardiau sgorio chwarterol, heriau hanner blwyddyn i Wasanaethau ac adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Gwaith ac i Sgriwtini.

Mae'r Fframwaith Perfformiad yn parhau i esblygu a chanolbwyntio ar waith hunanasesu Penaethiaid Gwasanaethau, ac ar feysydd allweddol risg a thrawsnewid. Mae hefyd yn canolbwyntio ar wella y modd y rhennir gwybodaeth am y gweithlu a gwybodaeth ariannol. Yn ystod 2018/19, cynhaliwyd cyfres o Adolygiadau Gwasanaeth oedd yn ymwneud ag -

- (i) Arbedion a Chyllidebau Gwasanaeth (Mehefin-Gorffennaf 2018)
- (ii) Perfformiad (Tachwedd 2018 - Ionawr 2019)

Daeth yr Adolygiad Perfformiad i'r casgliad fod tystiolaeth gyffredinol fod y Gwasanaethau'n dangos gwelliant parhaus. Mae gwelliant parhaus a ddangoswyd ar adeg o galedi ariannol i'r Cyngor yn bositif oherwydd mae nifer o'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu yn well neu'n fwy effeithlon nag o'r blaen serch yr anawsterau ariannol. Llwyddwyd i gyflawni hyn o ganlyniad i ymrwymiad ac awydd ar ran y Pwyllgor Gwaith ac Aelodau Etholedig, yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Penaethiaid Gwasanaeth i yrru gwelliannau ac amcanion. Mae Datganiad Sefyllfa'r Cyngor i'w weld yn Atodiad 1.

Er ein bod wedi sefydlu ymagweddau cryf i sicrhau llywodraethiant cadarn mewn perthynas â phartneriaethau newydd, mae angen cryfhau trefniadau llywodraethu ar gyfer rhai o'r trefniadau partneriaeth mwy hanesyddol.

Cyhoeddir Adroddiad Perfformiad Blynyddol, sy'n adroddiad ar berfformiad a meincnodi gydag Awdurdodau eraill, erbyn 31 Hydref bob blwyddyn. Mae'r Adroddiad Perfformiad Blynyddol diweddaraf yn ymwneud â 2017/18 ac fe'i cwblhawyd yn 2018/19 a gellir ei weld wrth ddilyn y ddolen isod:

<https://www.anglesey.gov.uk/documents/Dogfennau-Cy/Cyngor/Democratiaeth/Cynllun-y-Cyngor/APR-Cymraeg-standard-quality.pdf>

Rhoes y Pwyllgor Gwaith ei gymeradwyaeth i'r **Cynllun Ariannol Tymor Canol (CATC)** am y cyfnod 2018/19 i 2020/21 ym Medi 2017. Adnabu'r CATC yr arbedion posib yr oedd eu hangen dros y cyfnod tair blynedd gan osod y strategaeth ar gyfer cyllideb 2018/19. Rhoes y Cyngor llawn ei gymeradwyaeth i'r gyllideb ariannol yn ei gyfarfod ar yr 28ain o Chwefror 2018. Roedd y gofyn i wneud toriadau ac arbedion i'r gyllideb yn rhan ganolog o waith gosod y gyllideb gyda tharged arbedion o £4.18m yn angenrheidiol ar gyfer y flwyddyn er mwyn cydbwysu'r gyllideb. Diweddarwyd y CATC bryd hynny, unwaith y cwblhawyd cyllideb 2018/19, ac fe adnabu y byddai gostyngiadau i'r gyllideb yn y dyfodol yn amrywio o £2.84m (y sefyllfa orau) i £5.86m (y sefyllfa waethaf). Noda'r cynllun a ddiweddarwyd bod angen parhau i ganolbwyntio ar ostwng y gyllideb a nodi rhagor o arbedion dros y tair blynedd nesaf er mwyn sicrhau sefydlogrwydd ariannol y Cyngor yn y dyfodol.

Cynhaliwyd Proses Cynllunio'r Gyllideb o Fai 2018 hyd Chwefror 2019. Roedd hyn yn cynnwys ymgynghori gyda grwpiau statudol, yn cynnwys y Fforwm Ysgolion, Cynghorau Tref a Chymuned, a busnesau, yn ogystal ag â rhanddeiliaid eraill megis Llais Ni, yr Urdd, Clybiau Ffermwyr Ifanc a'r Fforwm Bobl Hŷn. Roedd hyn hefyd yn cynnwys ymgynghori'n helaeth â'r Cyhoedd a chafwyd dros 5000 o ymatebion i'r ymgynghoriad hwnnw. Rhoddwyd ystyriaeth gan y Pwyllgor Gwaith i'r sylwadau a wnaed yn ystod yr ymgynghoriad wrth iddynt lunio eu cynigion ar gyfer y gyllideb derfynol ac arweiniodd at dynnu'n ôl rai cynigion a diwygio rhai eraill.

Mae'r Cyngor wedi parhau i ddatblygu a sefydlu'n gadarn strwythurau, systemau, prosesau a threfniadau cefnogol i sicrhau eu bod yn cefnogi'r pwysau sydd ar Awdurdod Lleol yn yr 21ain ganrif. Mae trefniadau ffurfiol yn eu lle i reoli perfformiad, cyllid, rhaglenni a chontractau sy'n cyfrannu at gynnal elfennau allweddol llywodraethu.

Cyflwynwyd **adroddiadau ariannol chwarterol** (Refeniw a Chyfalaf) i'r Pwyllgor Gwaith yn ystod 2018/19 oedd yn cynnwys cyllideb yn erbyn mesuriadau gwirioneddol yn ogystal â rhagamcan o'r sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn, sydd hefyd yn cynnwys amrediad o wybodaeth a chynllun ariannol gyda mesuriadau cywirol i ddod â'r cyllidebau'n ôl dan reolaeth pe bai angen. Roedd y perfformiad ariannol terfynol ar gyfer 2018/19 yn cydymffurfio yn fras â'r perfformiad a ragamcanwyd yn yr adroddiadau chwarterol. Roedd y rhagolygon a'r sefyllfa ariannol wirioneddol ar ddiwedd y flwyddyn yn tanlinellu'r pwysau ariannol sylweddol sy'n codi oherwydd y galw yn y cynnydd am y Gwasanaethau Plant a Dysgu statudol. Mae'r wybodaeth hon wedi cael ei defnyddio ar gyfer cynllunio a chyllidebu yn y dyfodol gan gynnwys ystyried ffyrdd gwahanol o ddarparu gwasanaethau megis mwy o gymorth ataliol a chynyddu'r ddarpariaeth ar draws yr Ynys.

Mae trefniadau Rheoli Trysorlys y Cyngor yn dilyn ymarfer proffesiynol a chânt eu hadolygu'n rheolaidd gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor Llawn.

Dengys Hunanasesiad Archwilio Mewnol yn erbyn Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) fod y gwasanaeth yn cael ei gyflawni i'r safonau gofynnol. Mae'r cynllun gweithredu gan Aseswyr Ansawdd Allanol PSIAS wedi cael ei weithredu'n llwyr.

Cyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 19 Medi 2018 ac i'r Cyngor Llawn ar 25 Medi 2018, adroddiad Canfyddiadau Archwilio Allanol ar gyfer 2017/18 a oedd yn adlewyrchu fod y cyfrifon a baratowyd yn farn gywir a theg. Dygodd yr adroddiad sylw at dri o gywiriadau cyfrifo yn yr adroddiad archwilio. Nid oedd unrhyw gam-ddatganiadau heb eu haddasu yr oedd angen eu hail-ddatgan er ystyriaeth yr Aelodau. Rhoddwyd barn ddi-amod o ran y datganiad cyfrifon a'r gwerth am arian. Mae hyn yn golygu nad oedd unrhyw bryderon mawr ynglŷn â'r cyfrifon. Nodwyd 7 o argymhellion yn y cynllun gweithredu o ran cyfrifo a rheoli cyflogres; 2 mewn perthynas â TG a 4 mewn perthynas â Phrisio Asedau. Mae'r argymhellion i wella prosesau ariannol a rheolaethau mewnol, wedi'u derbyn gan y Rheolwyr ac maent yn y broses o gael eu gweithredu.

Mae'r **strategaeth gaffael** bellach wedi cael ei hymestyn ar draws y Cyngor sy'n allweddol i lwyddiant parhaus yr Awdurdod wrth gaffael cynhyrchion a gwasanaethau. Mae'r tîm Caffael wedi datblygu a sefydlu polisiau newydd, strategaeth rheoli contractau, yn ogystal ag adolygu'r weithdrefn gontractau. Mae hyfforddiant ar y strategaeth a'r rheolau gweithdrefn contractau wedi cael ei gynnal yn ystod y flwyddyn gyda hynny'n arwain at well cydymffurfiaeth.

Cadarnhaodd y **Dystysgrif Cydymffurfio Flynyddol** bod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau yng nghyswllt adrodd ariannol, defnyddio adnoddau, cynllunio gwelliant a rheoli perfformiad.

Yn wyneb y Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol (GDPR) newydd a'r Ddeddf Diogelu Data 2018 wedi'i diweddarau a ddaeth i rym o 25 Mai 2018, parhaodd y Cyngor i wneud cynnydd sylweddol mewn perthynas â **llywodraethiant gwybodaeth** yn ystod y flwyddyn. Dan arweinyddiaeth yr Uwch-berchennog Risg Gwybodaeth (SIRO), mae Bwrdd Llywodraethu Gwybodaeth Corfforaethol (CIGB) yn parhau i fod mewn

bodolaeth. Mae'r Grŵp hwn yn fforwm priodol ar gyfer rhoi sylw i faterion llywodraethiant corfforaethol. Mae'n derbyn adroddiadau ynghylch y modd y mae pob Gwasanaeth yn perfformio o ran meysydd rheoli gwybodaeth allweddol. Mae'n asesu risg ac yn argymhell ac yn monitro camau unioni er mwyn lliniaru'r risg i'r asedau gwybodaeth y mae'r Penaethiaid Gwasanaeth perthnasol yn berchen arnynt. Gall y CIGB adrodd yn uniongyrchol ar faterion i Uwch Dîm Arweinyddiaeth y Cyngor.

Ym marn y SIRO, mae cryn dystiolaeth ddogfennol sy'n dangos:

- Bod trefniadau'r Cyngor ar gyfer sicrhau cydymffurfiaeth gyda Llywodraethu Gwybodaeth a diogelu data yn rhesymol effeithiol;
- Mae'r Cyngor wedi llwyddo i gwrdd â'r heriau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r ddeddfwriaeth diogelu data newydd ac mae'n gweithredu mewn modd sy'n cydymffurfio;
- Mae'r Cyngor â phrosesau yn eu lle i brofi i'r ICO ei fod yn cydymffurfio ac mae'n cydymffurfio gydag egwyddor atebolrwydd GDPR;
- Mae rheoli data yn parhau i fod yn risg ganolig i'r Cyngor ac mae'n debygol o aros felly oherwydd sensitifrwydd y data personol y mae'n ei brosesu, sy'n amrywio o wasanaeth i wasanaeth

I weld adroddiad blynyddol y SIRO, dilynwch y linc isod:

<http://democratiaeth.ynysmon.gov.uk/documents/s13154/ADRODDIAD%20SIRO%20C.pdf?LLL=1>

Egwyddor G

Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio

Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Yn broffesiynol ac yn cael ei redeg yn dda
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – Mae Aelodau Etholedig y Cyngor a'r Uwch Reolwyr yn atebol am wneud penderfyniadau a darparu gwasanaethau sy'n cael eu cefnogi gan archwiliadau mewnol ac allanol. Mae gweithgareddau'n cael eu hymgymryd â nhw mewn dulliau tryloyw a chllir y gall cydranddeiliaid eu deall ac ymateb iddynt

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae'r holl **raglenni a'r adroddiadau ar gael ar Wefan y Cyngor** oni bai eu bod yn cynnwys gwybodaeth eithriedig. Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth am 'ddatganiadau o ddiddordeb' a wneir mewn cyfarfodydd. Cyhoeddir Cofrestr Diddordebau'r Aelodau ar Wefan y Cyngor hefyd.

Fel y nodwyd yn flaenorol yn Adran D, mae dau **Bwyllgor Sgriwtini**; y naill yn ymwneud â gwaith mewnol y Cyngor - *Sgriwtini Corfforaethol*, a'r llall yn ymwneud â phartneriaethau allanol ac effaith y Cyngor ar ei gymunedau - *Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio*. Mae'r ddau bwyllgor hyn wedi galluogi i Aelodau edrych ar y Cyngor, ei rôl a'i effaith mewn modd cyfannol a chorfforaethol.

Mae'r **Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd** yn gyfrifol am adolygu'r gefnogaeth a roddir i Aelodau sy'n cynnwys; Datblygu aelodau, adnoddau staffio, cyfleusterau, a sicrhau ei bod yn ddigonol. Rhoddwyd i Gadeirydd y Pwyllgor ddisgrifiad swydd penodol, ac mae gan aelodau'r pwyllgor ddisgrifiad swydd ar wahân, sy'n gosod allan rolau a chyfrifoldebau. Y Cadeirydd, hefyd, yw'r Pencampwr Datblygu Aelodau ac mae'n cymryd rhan yng nghyfarfodydd rhwydwaith Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru lle rhennir arfer gorau.

Mae'r **Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu** yn cyfarfod yn rheolaidd i ystyried effeithlonrwydd rheolaeth fewnol, gwaith rheoli risg a threfniadau llywodraethu'r Cyngor. Mae'n monitro gwaith archwilwyr ac arolygwyr allanol a mewnol, yn monitro perthynas rhwng archwilwyr a staff ac yn monitro'r ymatebion i argymhellion archwilio ac arolygu.

Mae nifer o Aelodau wedi cael adolygiadau datblygiad proffesiynol ac fe nodwyd anghenion hyfforddi o'r rhain. Bellach, mae hyn wedi'i ymestyn i gynnwys Aelodau annibynnol o'r Pwyllgor Safonau y caiff eu perfformiad a'u hamcanion eu hadolygu gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau.

Datblygodd y Pwyllgor raglen waith ar gyfer 2018/19 ac mae'r Cadeirydd yn adrodd yn flynyddol i Gyfarfod Cyffredinol Blynyddol y Cyngor, gyda hynny'n cynnwys adroddiad ar y Cynllun Datblygu Aelodau. Mae themâu sy'n gysylltiedig â Siarter Datblygu Aelodau Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a ddyfarnwyd i'r Cyngor yn rhan annatod o'i raglen waith.

Mae'r Cyngor wedi parhau gyda'r arfer o gynnal sesiynau briffio i aelodau'n unig yn fisol ar ddatblygiadau mawr / strategaethau allweddol a chynigion y gyllideb. Mae hyn wedi bod yn ddefnyddiol i gynyddu'r gwerthfawrogiad a'r ddealltwriaeth ehangach o wahanol gynlluniau cyn eu trafod a'u craffu ymhellach mewn fforymau cyhoeddus.

Mae gan y Cyngor berthynas wrthrychol a phroffesiynol gyda'i archwilwyr allanol a'i arolygwyr statudol, fel y tystir gan yr Adroddiad Gwelliant Blynyddol. Mae modd gweld hwn yma:

http://www.audit.wales/cy/system/files/publications/anglesey_council_annual_improvement_report_2018_welsh.pdf

Yn ystod 2018/19, parhaodd y gwasanaeth Archwilio Mewnol i weithredu'r safonau a nodwyd yn Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) (Mawrth 2017) a'r Nodyn Cymhwysiad Llywodraeth Leol. Mae'r Siarter Archwilio Mewnol yn diffinio pwrpas, awdurdod a chyfrifoldeb y swyddogaeth archwilio mewnol a arweinir gan y Pennaeth Archwilio a Risg.

Yn ei gyfarfod ym mis Chwefror 2018, fe wnaeth y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu gymeradwyo'r Strategaeth Archwilio Mewnol Blynyddol ar gyfer 2018/19. Mae Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) yn datgan bod rhaid i'r prif swyddog archwilio sefydlu cynllun sy'n seiliedig ar risg i bennu blaenoriaethau'r gweithgarwch archwilio mewnol, sy'n gyson â nodau'r sefydliad. Dros y blynyddoedd diwethaf, mae'r angen i reoli risgiau wedi'i gydnabod fel rhan hanfodol o arfer dda mewn llywodraethiant gorfforaethol. Mae hyn wedi rhoi pwysau cynyddol ar sefydliadau i adnabod yr holl risgiau busnes maent yn eu wynebu ac i egluro sut maent yn rheoli'r risgiau hynny.

Yn ogystal, cydnabuwyd fod gweithgareddau sy'n gysylltiedig â rheoli risgiau yn chwarae rôl greiddiol a hanfodol wrth gynnal system gadarn o reolaeth fewnol.

Er mai'r rheolwyr sy'n dal y cyfrifoldeb am adnabod a rheoli risgiau, un o rolau allweddol archwilio mewnol yw darparu sicrwydd fod y broses o reoli'r risgiau hynny wedi cael ei rheoli'n briodol.

Y ffordd orau i weithgarwch archwilio mewnol proffesiynol gyflawni ei ddiben fel congl-faen llywodraethiant yw gosod ei waith yng nghyd-destun fframwaith rheoli risg y sefydliad ei hun.

Mae archwilio mewnol ar-sail-risg yn caniatáu i archwilio mewnol roi sicrwydd i'r 'rheini sy'n gyfrifol am lywodraethiant' fod prosesau rheoli risg yn rheoli risgiau'n effeithiol, mewn perthynas â'r archwaeth risg. Mae hefyd yn anelu ym mhob cam i atgyfnerthu cyfrifoldebau'r rheolwyr a'r aelodau etholedig dros reoli risg.

Yn hanesyddol, roedd y broses cynllunio archwiliadau yng Nghyngor Ynys Môn yn defnyddio cynllun treigl tair blynedd. Golygai hyn orfod ceisio darogan yr adolygiadau archwilio oedd angen eu cynnal dair blynedd ymlaen llaw, ac maen amgylchedd sy'n newid byth a hefyd, nid yw hynny'n briodol mwyach. Cwestiynwyd pa mor effeithiol oedd yr arddull hwn yn ystod yr asesiad ansawdd allanol, sy'n cael ei drafod isod.

O ganlyniad, er mwyn i Archwilio Mewnol fod yn fwy hyblyg yn ei ymagwedd i archwilio mewnol mewn ymateb i newidiadau yn y sefydliad a'r amgylchedd risg, mae'r Pennaeth Archwilio a Risg yn cyfarfod yn rheolaidd gyda'r Penaethiaid Gwasanaeth i drafod eu risgiau, pryderon a gofynion diweddaraf. Y ffordd yma, mae Archwilio Mewnol yn cael y wybodaeth ddiweddaraf ac yn gwbl ymwybodol o faterion sy'n dod i'r amlwg, a gall ganolbwyntio ei adnoddau yn y meysydd sydd â'r flaenoriaeth / risgiau uchaf ar y pryd.

Felly, yn hytrach na chael cynllun archwilio blynyddol 'sefydledig' traddodiadol, mae'r cynllun yn newid yn rheolaidd trwy'r flwyddyn ar ôl i'r Pennaeth Archwilio a Risg ymweld â gwasanaethau ac yn dilyn newidiadau i'r gofrestr risg gorfforaethol.

Yn dilyn asesiad allanol o Wasanaeth Archwilio Mewnol y Cyngor a gynhaliwyd ym mis Mawrth 2017, cafwyd sicrwydd bod y gwasanaeth 'yn Cydymffurfio'n Gyffredinol' gyda'r safonau hyn. Dyma'r asesiad gorau y gall yr aseswr ei ddyfarnu. Cododd yr aseswr allanol saith o feysydd yr oedd angen eu gwella ac mae'r cyfan ohonynt wedi cael sylw erbyn hyn.

Bydd yr Uwch Dîm Rheoli, Aelodau a swyddogion o Archwilio Mewnol a Thrawsnewid Corfforaethol yn cyfarfod yn rheolaidd â rheoleiddwyr allanol i drafod y Gofrestr Risg Gorfforaethol, datblygiadau allweddol, canfyddiadau'r holl adroddiadau allanol ac i roi diweddariad ar gynydd a wneir i weithredu argymhellion.

Dros y blynyddoedd diwethaf, mae'r Cyngor wedi llwyddo i reoli a gwerthuso'i hun yn rheolaidd ac, yn sgil hynny, mae barn rheoleiddwyr wedi bod yn gadarnhaol o ran parodrydd i gyflawni.

Yn eu tystysgrif cydymffurfio flynyddol (Chwefror 2019), dywedodd Swyddfa Archwilio Cymru:

“Rydym o'r farn bod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau mewn perthynas ag adrodd ar adnoddau a'r defnydd ohonynt....Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn fodlon fod gan y Cyngor drefniadau priodol yn eu lle i sicrhau bod ei adnoddau'n cael eu defnyddio'n ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol..Hyd yma, nid yw fy ngwaith ar ran yr Archwilydd Cyffredinol ar ardystio hawliadau grant a dychweliadau wedi nodi unrhyw faterion o bwys a fyddai'n cael effaith ar gyfrifon 2018/19 neu systemau ariannol allweddol.”

Cafodd y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd eu harchwilio'n wreiddiol gan Arolygiaeth Gofal Cymru ym mis Tachwedd 2016 a nodwyd bod angen gwneud gwelliannau. Yn eu hadroddiad dilyn i fyny yn ddiweddar ([Adroddiad Arolwg Gwasanaethau Plant– Hydref 2018](#)) nodwyd:

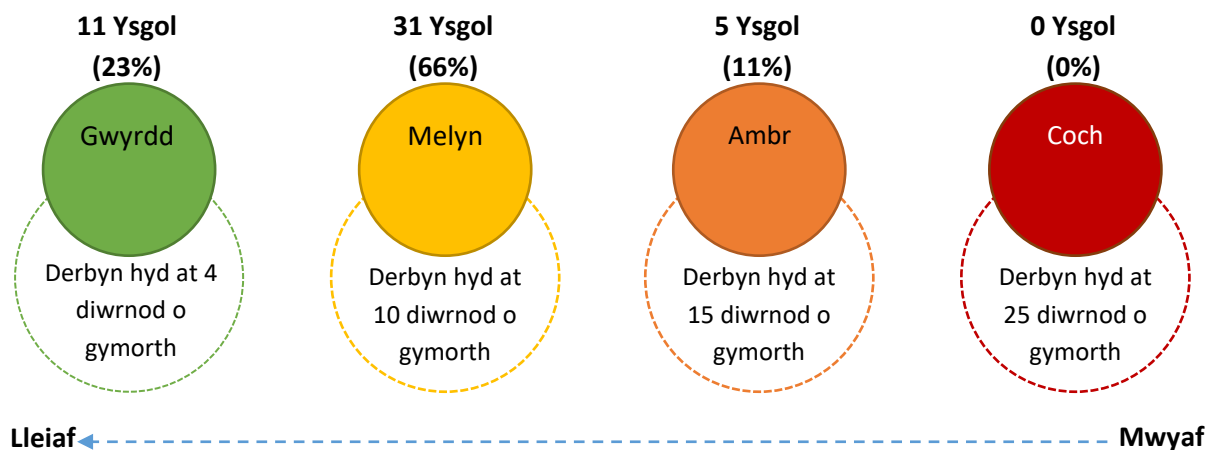
- “Llwyddodd y gwasanaethau plant i ddangos eu bod wedi gwneud gwelliannau sylweddol mewn nifer o feysydd allweddol a bod angen gwneud gwaith pellach mewn rhai meysydd eraill.
- Mae morâl y staff yn uchel ac mae awydd ac ymrwymiad ar bob lefel i barhau i weithio'n galed ar y siwrnai i welliant er mwyn darparu gwasanaethau ardderchog ar gyfer plant.
- Mae arweinyddiaeth a llywodraethiant cryf yn y gwasanaethau plant. Roedd modd i aelodau'r cyngor ddangos sut yr oeddynt wedi cyfrannu tuag at y siwrnai i wella'r gwasanaethau plant. Mae uwch swyddogion yn weladwy, ar gael ac yn gyrru'r gwelliannau”

Bydd y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd yn parhau â'r gwaith da sydd eisoes wedi'i wneud gan y gwasanaeth ac yn datblygu Cynllun Datblygu newydd ar gyfer y Gwasanaeth a fydd yn cynnwys y meysydd a nodwyd gan AGC, yn dilyn eu hail archwiliaid, fel rhai yr oedd angen eu datblygu.

Yn gyffredinol, mae perfformiad ysgolion, ar lefel Awdurdod, wedi gwella yn 2017/18 mewn cymhariaeth ag ysgolion Cynghorau eraill ac o gymharu â 2016/17. Gwelwyd gwelliant yng Nghyfnod Allweddol 4 gyda Mathemateg a rhifedd yn benodol. Fodd bynnag, gwelwyd dirywiad mewn perfformiad mewn Saesneg yng Nghyfnod Allweddol 4 a hynny oherwydd y newid a wnaed i'r modd yr oedd y canlyniadau'n cael eu gweithio allan. Gwelwyd dirywiad sylweddol yn y dangosyddion ar gyfer y Cyfnod Sylfaen o gymharu â chanlyniadau 2016/17 oherwydd bod dros 100 o ddisgyblion ychwanegol wedi cael eu hasesu yn y Gymraeg fel iaith gyntaf. Bydd y gwasanaeth yn parhau i weithio i sicrhau gwell canlyniadau yn 2018/19.

Mae Llywodraeth Cymru, wedi barnu bod mwyafrif llethol ysgolion Môn (89%) bellach yn perfformio'n effeithiol (ysgolion sydd â graddfa melyn neu wyrdd) gydag 11 o'r ysgolion hyn yn y categori uchaf (gwyrdd) yn 2018 (o gymharu â chwech yn 2017). Mae modd gweld bod nifer yr ysgolion sydd wedi'u rhoi yn y categori coch (h.y. ysgolion y mae arnynt angen cefnogaeth sylweddol) wedi gostwng yn 2018 o ddau i ddim un ac mae nifer yr ysgolion yn y categori ambr hefyd wedi gostwng o wyth ysgol yn 2017 i bum ysgol yn 2018. Gwelir y canlyniadau hyn yn y siart isod.

Cymorth ar gyfer gwella

Mae Fframwaith Estyn ar gyfer arolygu ysgolion yr awdurdod yn asesu safonau addysgu, dysgu a llesiant disgyblion mewn ysgolion unigol. Arolygodd Estyn 8 o ysgolion yn 2017/18 a dangosodd y canlyniadau nad oedd angen camau dilyn i fyny mewn 6 o'r ysgolion tra bod angen i Estyn adolygu 2 ysgol. Ar hyn o bryd, mae 3 ysgol yn parhau i fod yng nghategoriâu dilyn i fyny Estyn o gymharu â 4 ysgol yn 2017, a chaiff yr ysgolion hyn eu monitro gan y Panel Sgriwtini Safonau Addysg.

Adolygu Effeithiolrwydd

Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn gyfrifoldeb am gynnal, o leiaf yn flynyddol, adolygiad o effeithlonrwydd ei fframwaith llywodraethu gan gynnwys y drefn rheolaeth fewnol. Mae'r adolygiad o effeithlonrwydd wedi ei siapio gan waith rheolwyr o fewn yr awdurdod sydd â chyfrifoldeb am ddatblygu a chynnal yr amgylchedd llywodraethu, gan adroddiad blynyddol y Pennaeth Archwilio Mewnol, a hefyd gan sylwadau a wnaed gan archwilwyr allanol ac asiantaethau arolygu ac archwilio eraill.

Mae effeithlonrwydd y fframwaith llywodraethu wedi ei werthuso trwy gyfuniad o:-

- canlyniadau adolygiadau a monitro cyson yn ystod y flwyddyn gan swyddogion a phwyllgorau;
- adolygiad o ddogfennau perthnasol a baratowyd o fewn y flwyddyn neu yn ymwneud â'r flwyddyn;
- adolygiad o gynnydd yn erbyn y Cynllun Corfforaethol;
- adolygiad o'r chwe thema sy'n tanategu gwerthoedd yr awdurdod;
- adolygu adborth gan Estyn ac AGC a'r panelau sgrïwtini cysylltiedig ar y gwaith gwella sy'n gysylltiedig ag Addysg a'r Gwasanaethau Plant;
- cyfres o gyfweiliadau gyda swyddogion allweddol;
- trafodaeth gyda, a chael sylwadau gan, grwpiau o swyddogion ac aelodau gan gynnwys yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Pwyllgor Gwaith.

Yn ogystal, mae adolygiadau a monitro rheolaidd yn cynnwys:-

- gweithgarwch rheoli risg ffurfiol, gan gynnwys ystyriaeth benodol i'r risgiau hynny sy'n gysylltiedig â phrosesau llywodraethu;
- Archwilio Mewnol, y mae eu gwaith yn cymryd ystyriaeth o risgiau sydd wedi eu hadnabod, trwy archwiliadau cyson o'n prif systemau, sefydliadau, prosiectau mawr a phrif brosesau llywodraethu gan gynnwys rheoli risg, a hynny'n unol â'r strategaeth archwilio mewnol flynyddol ac yn cynnwys gwaith 'dilyn-i-fyny' i sicrhau fod uwch swyddogion yn gweithredu'r argymhellion sydd wedi eu cytuno;
- yr asesiad blynyddol o'r swyddogaeth Archwilio Mewnol gan archwilwyr allanol y Cyngor;
- gwaith Pwyllgorau Sgrïwtini a phwyllgorau eraill y Cyngor gan gynnwys ei bwyllgorau Archwilio a Llywodraethu a Safonau,
- barn ac argymhellion archwilwyr allanol y Cyngor ynghyd ag asiantaethau adolygu ac arolygwyr eraill,
- monitro cyson gan aelodau ac uwch-reolwyr o welliant a pherfformiad yn erbyn y Cynllun Corfforaethol a'r cynlluniau a'r strategaethau cefnogol.

Cymeradwyir y polisïau allweddol, ac unrhyw ddiwygiadau iddynt gan y Pwyllgor Gwaith, ac fe'u mabwysiadir yn ffurfiol gan y Cyngor Sir fel bo'r angen.

Ym Mai 2017 cynhaliodd Swyddfa Archwilio Cymru asesiad o Lywodraethiant yn y Cyngor wrth Benderfynu ar Newidiadau Sylweddol i Wasanaethau a daeth yr adroddiad i'r casgliad

“Bod trefniadau'r Cyngor ar gyfer gwneud penderfyniadau ar newidiadau sylweddol i wasanaethau yn effeithiol yn gyffredinol ond yn cydnabod y gellir eu cryfhau ymhellach”.

Roedd yr adroddiad yn cydnabod bod gan y Cyngor weledigaeth a strategaeth ar gyfer penderfynu ar gynigion i newid gwasanaethau. Roedd yr adroddiad yn cynnwys sylwadau cadarnhaol ar weithdrefnau'r Cyngor i annog cydranddeiliaid i ymgysylltu yn y broses gwneud penderfyniadau a bod y Cyngor yn parhau i gryfhau ei drefniadau ymgysylltu. Mae'r adroddiad yn cydnabod fod y Cyngor yn adolygu effeithiolrwydd ei drefniadau gwneud penderfyniadau bob blwyddyn a'i fod yn ymwybodol o'r meysydd hynny y gall eu gwella. Rhoddwyd gwybod am feysydd yr oedd angen eu gwella megis y ffaith y gall y Cyngor wneud mwy i adolygu ac adlewyrchu ar fuddion i'r gwasanaeth yn dilyn gweithredu newidiadau. Amlygwyd hefyd y risg y gallai byrddau trawsnewid a phwyllgorau sgrïwtini fod yn dyblygu gwaith.

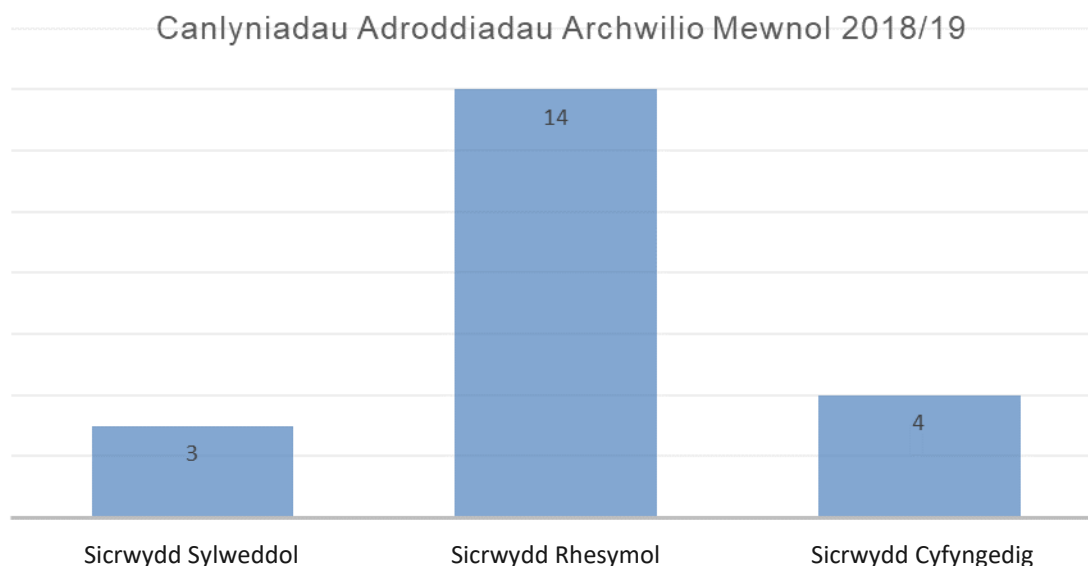
Materion Llywodraethu Sylweddol

Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn cwblhau Adroddiad Gwella Blynyddol. Cyhoeddwyd yr Adroddiad Gwella Blynyddol diweddaraf ar gyfer 2017/18 yn 2018. Ni wnaed unrhyw argymhellion ffurfiol yn yr adroddiad hwnnw ond fe wnaed rhai awgrymiadau ynghylch gwelliannau. Yn yr adroddiad, dywedwyd bod trefniadau llywodraethiant y Cyngor yn dda yn gyffredinol. Roedd yr adroddiad hwn hefyd yn crynhoi canlyniadau penodol ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn mewn adroddiad a gyhoeddwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru ar lefel Cymru gyfan yn ystod 2017/18.

http://www.audit.wales/cy/system/files/publications/anglesey_council_annual_improvement_report_2018_welsh.pdf

Mae Adroddiad Blynyddol 2018-19 y Pennaeth Archwilio Mewnol yn rhoi sicrwydd ar y fframwaith ar gyfer rheolaeth fewnol. Barn y Pennaeth Archwilio a Risg ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2019 yw “bod gan y sefydliad fframwaith digonol ac effeithiol ar gyfer rheoli risg, llywodraethiant a rheolaeth fewnol. Mae angen cyflwyno neu wella rheolaeth fewnol mewn rhai meysydd... mae'r rhain yn cael eu monitro...Nid oes unrhyw bryderon mawr o ran y farn hon.”

Mae'r Adroddiad Archwilio Mewnol yn nodi y cwblhaodd y Swyddogaeth 21 o archwiliadau yn ystod y flwyddyn. Caiff lefelau'r sicrwydd a nodwyd ar gyfer pob archwiliad eu crynhoi yn y siart isod. Mae'n dangos bod tri archwiliad wedi derbyn sicrwydd sylweddol, 14 archwiliad wedi derbyn sicrwydd rhesymol a bod angen gwneud gwelliannau mwy sylweddol mewn meysydd a oedd yn gysylltiedig â phedwar archwiliad gyda'r rheiny'n cynnig sicrwydd cyfyngedig.

Bu i bob un o'r archwiliadau a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn arwain at lefelau cadarnhaol o sicrwydd ac eithrio'r archwiliadau a ganlyn a gafodd eu hasesu fel rhai Sicrwydd Cyfyngedig:

- Taliadau Uniongyrchol;
- Trefniadau Casglu Incwm mewn Ysgolion
- Dilyn i fyny Dyledwyr Amrywiol
- Rheoli Systemau – Mynediad Rhesymegol ac Arwahanu Dyletswyddau – dilyn i fyny

Bydd yr archwiliadau uchod yn cael eu dilyn i fyny yn ystod 2019/20.

Yn ogystal, cwblhaodd yr adain archwilio mewnol a risg archwiliadau'n codi o 3 cyfeiriad; gwaith archwilio dilyn-i-fyny a gwaith atal twyll ac ymholiadau cyffredinol dan y Fenter Dwyll Genedlaethol. Cyflwynodd y swyddogaeth adroddiad i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a oedd yn cynnwys hyfforddiant i Aelodau. Yn ogystal, darparodd y swyddogaeth ymgynghoriaeth gorfforaethol yn ystod y flwyddyn.

Parhaodd Archwilio Mewnol i ddyrannu adnoddau ar feysydd a oedd yn ymwneud â grant yn ystod 2018/19 er mwyn sicrhau bod y risgiau a gyflwynwyd gan ddulliau ariannu o'r fath yn cael eu rheoli'n briodol. Ni nodwyd risgiau sylweddol yng nghyswllt grantiau a adolygwyd gyda thri o'r grantiau a archwiliwyd yn derbyn sicrwydd sylweddol ac un yn derbyn sicrwydd cyfyngedig.

Er mwyn cydymffurfio â Safonau Archwilio Sector Cyhoeddus CIPFA 2017 mae proses dilyn i fyny ffurfiol ar waith o fewn y Gwasanaeth i fonitro a chadarnhau fod y 'Materion/Risgiau' a godwyd mewn adroddiadau Archwilio Mewnol wedi'u gweithredu gan reolwyr o fewn amser y cytunwyd arno. Bydd yr holl adroddiadau lle cafwyd sicrwydd 'Cyfyngedig' neu 'Ddim Sicrwydd' yn cael eu hailystyried yn ffurfiol er mwyn sicrhau bod yr holl 'Faterion/Risgiau' wedi cael sylw. Bydd hyn yn parhau hyd oni fedr Archwilio Mewnol roddi 'Sicrwydd Rhesymol' mewn perthynas â rheoli risg, llywodraethu a rheolaeth fewnol yn y meysydd hynny. Bydd yr holl 'Faterion/Risgiau' eraill a godwyd gan Archwilio Mewnol yn cael eu monitro drwy'r system tracio camau gweithredu 4action, system y bydd swyddogion enwebedig yn bwydo i mewn iddi fanylion am y cynnydd a wneir o ran rhoi sylw i'r 'Materion/Risgiau' a godwyd.

Mae'r diffiniadau o'r graddfeydd sicrwydd wedi cael eu hadolygu ar gyfer 2019/20.

Ble mae Archwilio Mewnol wedi nodi 'Materion/Risgiau', mae'r rheolwyr wedi derbyn y cyfan ohonynt. Roedd rheolwyr wedi cymryd camau gweithredu ynghylch yr holl Faterion/Risgiau 'Coch' a oedd yn weddill sy'n profi bod rheolwyr yn ymateb i waith y Swyddogaeth Archwilio a Risg.

Nodwyd yn yr Adroddiad Archwilio Mewnol nad oedd unrhyw faterion a oedd yn arbennig o berthnasol i'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Yn ogystal, dygir sylw yn yr adroddiad at y ffaith na chodwyd unrhyw Faterion/Risgiau 'Coch' yn ystod y flwyddyn.

Materion Llywodraethiant a nodwyd

Cynnydd mewn perthynas â'r Materion Llywodraethiant a Nodwyd 2017/18

Mae'r tabl isod yn amlinellu'r Materion Llywodraethiant a nodwyd yn ystod 2017/18 ac yn cynnwys diweddariad ar gynnydd a wnaed yn ystod 2018/19:

Materion Llywodraethiant sylweddol	Camau a nodwyd i fynd i'r afael â'r gwendidau 2017/18	Cynnydd
<p>Fframwaith Caffael Corfforaethol Er bod fframwaith caffael wedi cael ei ddatblygu yn yr Awdurdod, mae lefel y gydymffurfiaeth gyda Rheolau Gweithdrefn Contract a chyda Rheoliadau'r UE yn parhau i fod yn wan. Mae angen gwella prosesau caffael yn y Gwasanaeth Tai, Gwasanaethau Oedolion a'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd.</p>	<p>Mae Gwasanaethau Cymdeithasol ar hyn o bryd wrthi'n datblygu cynllun gwaith i roi sylw i'r materion gyda chynllun gwaith contract ehangach ar gyfer y Gwasanaethau Plant ac Oedolion. Mae'r Gwasanaethau'n gweithio gydag awdurdodau lleol eraill yng Ngogledd Cymru mewn tendrau a fframweithiau ar y cyd. Mae'r gwasanaethau'n adolygu cymalau diogelu, yn arbennig o ran y gofynion am wiriadau DBS.</p>	<p>Mae gwasanaethau wedi gwneud gwaith sylweddol i sicrhau cydymffurfiaeth gyda Rheolau Gweithdrefn Contract. Mewn adolygiad dilyn i fyny a gynhaliwyd gan y gwasanaeth Archwilio Mewnol ym mis Tachwedd 2018, daethpwyd i'r casgliad fod chewch o'r hugain o 'Faterion/Risgiau' a godwyd yn ystod yr adolygiad gwreiddiol ym mis Medi 2017, yn parhau i fod angen sylw. Mae'r Rheolwr Caffael Corfforaethol wedi ymestyn y dyddiad cau ar gyfer rhoi sylw i'r risgiau gweddilliol hyn a'r dyddiad ar gyfer yr un diwethaf yw Awst 2019.</p> <p>Mewn ymarfer a gynhaliwyd fel rhan o'r adolygiad Archwilio Mewnol, cadarnhawyd bod yr holl wariant dros £150k gyda chyflenwyr unigol yn ystod 2017/18 â chontract yn ei le ar gyfer y nwyddau neu'r gwasanaethau a gafwyd. Ar gyfer gwariant ar y lefel hon, mae'r Cyngor yn gyson â chontractau yn eu lle ac mewn gwasanaethau'n defnyddio fframweithiau caffael cenedlaethol a rhanbarthol er mwyn sicrhau arbedion. Oherwydd y gwaith a wnaed gan y gwasanaethau a chanlyniadau'r profion, daeth y gwasanaeth Archwilio Mewnol i'r casgliad fod y Cyngor wedi gwneud 'cynnydd da' o ran rhoi sylw i'r Materion/Risgiau a godwyd a bod modd iddo o'r herwydd ddarparu 'Sicrwydd Rhesymol' fod y Cyngor yn rheoli ei weithgareddau caffael yn effeithiol.</p>

<p>Gwasanaethau Plant – Gorchmynion Llys ar gyfer Gofal Plant dan yr Amlinelliad o Gyfraitn Gyhoeddus – Protocol yw'r Amlineddliad o Gyfraith Cyhoeddus sy'n ceisio lleihau oedi heb gyfiawnhad digonol mewn achosion yn y llys teuluol. Gwelwyd tystiolaeth o wendidau o ran cadw cofnodiadau, casglu tystiolaeth a sgiliau llys sydd, fe dybir, yn hanfodol er mwyn sicrhau datrysiadau cyflym. Nid oedd ymweliadau gan weithwyr achos yn cael eu cynnal bob tro yn unol â chynlluniau i sicrhau diogelwch a llesiant plentyn.</p>	<p>Arweiniodd yr archwiliad at raddfa sicrwydd gyfyngedig a bydd yn cael ei ddilyn i fyny yn 2018. Rhaid i'r holl Weithwyr Cymorth gydymffurifo gyda'r cynllun gofal perthnasol a chyda'r ddeddfwriaeth. Gellir cymryd camau disgyblu yn achos methiant i gydymffurfio gyda chynlluniau gofal.</p>	<p>Cynhaliwyd ymweliad dilyn i fyny gan y gwasanaeth Archwilio Mewnol a ddaeth i'r casgliad yn Chwefror 2019 fod y Gwasanaethau Plant wedi gwneud 'cynnydd da' i roi sylw i'r Materion/Risgiau a godwyd yn Ionawr 2017 a'u bod yn gallu darparu Sicrwydd Rhesymol bod y Cyngor yn rheoli'r maes hwn yn effeithiol.</p>
<p>Safonau Diogelwch Data Diwydiant y Cardiau Talu (PCI DSS) – Nid yw'r Awdurdod wedi nodi lefel y gydymffurfiaeth sydd ei hangen nac ychwaith wedi cynhyrchu rhaglen gydymffurfiaeth i gwrdd â gofynion PCI DSS.</p>	<p>Mae gweithgor traws-adrannol yn cynnwys y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 fel pencampwr, wedi cael ei sefydlu i sicrhau cydymffurfiaeth o ran PCI DSS.</p>	<p>Mae gwaith yn parhau i fod rhagddo ac mae ar hyn o bryd yn destun adolygiad dilyn i fyny gan Archwilio Mewnol.</p>

Materion Llywodraethiant a nodwyd 2018/19

Yn y tabl isod, amlinellir y Materion Llywodraethiant a nodwyd fel rhai a fydd angen sylw yn ystod 2019/20

Materion Llywodraethiant a nodwyd	Camau gweithedu a nodwyd i fynd i'r afael â'r gwendidau	Swyddog Arweiniol / Gwasanaeth / Bwrdd
Diogelu Corfforaethol	<ul style="list-style-type: none"> Cynyddu'r ddealltwriaeth o Ddiogelu Corfforaethol yn y Gwasanaethau. Dylid gwneud hyn trwy hyfforddiant cyffredinol a lefel uwch fel sy'n briodol. 	Bwrdd Diogelu Corfforaethol
Llywodraethiant Ariannol	<ul style="list-style-type: none"> Cychwyn ail-lenwi'r balansau cyffredinol drwy weithredu'r gyllideb newydd y cytunwyd arni yn dilyn y broses o osod y gyllideb Parhau i adolygu'r trefniadau ar gyfer diweddar, cytuno ar a monitro'r Strategaeth Ariannol ar gyfer y Tymor Canol 	Swyddog A151
Arolygiad AGC o'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd	<ul style="list-style-type: none"> Parhau â'r gwaith da sydd eisoes wedi cael ei wneud gan y gwasanaeth a datblygu Cynllun Datblygu Gwasanaeth newydd yn dilyn yr ail archwiliad 	Pennaeth Gwasanaeth – Gwasanaethau Plant a Theuluoedd
Fframwaith Caffael Corfforaethol	<ul style="list-style-type: none"> Dylai'r holl Wasanaethau adolygu eu gwariant er mwyn sicrhau fod contractau addas i'r pwrpas yn eu lle 	Pob Pennaeth Gwasanaeth
Dal cymhorthdal yn ôl	<ul style="list-style-type: none"> Lleihau i'r eithaf yn y dyfodol ar achosion o ddal cymorthdaliadau'n ôl drwy gytuno ar amserlen gydag archwilwyr allanol ac uwchgyfeirio materion fel y cytunwyd gan archwilwyr allanol os nad yw'r amserlen yn cael ei pharchu. 	Swyddog A151
Strategaeth Gwasanaeth Cwsmer	<ul style="list-style-type: none"> Cytuno ar strategaeth gorfforaethol newydd ar gyfer Gwasanaeth Cwsmer 	Bwrdd Trawsnewid Prosesau Busnes

Materion Llywodraethiant a nodwyd	Camau gweithedu a nodwyd i fynd i'r afael â'r gwendidau	Swyddog Arweiniol / Gwasanaeth / Bwrdd
Credyd Cynhwysol	Monitro effeithiau Credyd Cynhwysol ac effeitholrwydd unrhyw gamau lliniaru	Pennaeth Gwasanaeth – Tai
Safonau Diogelwch Data y Diwydiant Cardiau Talu (PCI DSS)	<ul style="list-style-type: none"> Mae gweithgor traws-adrannol yn cynnwys y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 fel pencampwr, wedi cael ei sefydlu i sicrhau cydymffurfiaeth o ran PCI DSS. 	Swyddog A151

Ardystio'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol

Rydym wedi ein cyngori ar oblygiadau canlyniad yr adolygiad o effeithlonrwydd y fframwaith llywodraethu gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a bod y trefniadau yn parhau i gael eu hystyried fel rhai sy'n addas i bwrpas yn gyson â'r fframwaith llywodraethu. Mae'r meysydd sydd wedi cael sylw a'r rhai sydd i'w trafod yn benodol trwy weithredu o'r newydd wedi eu hamlinellu yn y ddogfen.

Rydym yn bwriadu cymryd camau priodol i ymdrin â'r gwendidau hyn a'r rhai eraill a nodwyd yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac i wella ymhellach ein trefniadau llywodraethu a sicrwydd yn y flwyddyn sydd i ddod. Fe fyddwn yn monitro gweithrediad y gwelliannau trwy'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ac fel rhan o'n hadolygiad blynyddol nesaf.

Arweinydd y Cyngor

Prif Weithredwr:

Dyddiad:

Dyddiad:

Ar ran Cyngor Sir Ynys Môn

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol – **Cyngor Sir Ynys Môn**

Blwyddyn archwilio: 2018-19

Dyddiad cyhoeddi: Medi 2019

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Os gwneir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, yn cynnwys ymgynghori â thrydydd partiön perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partiön perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

This document is also available in English.

Roedd y tîm a gyflwynodd y gwaith yn cynnwys Ian Howse (Partner Ymgysylltu), Wil Bevan (Rheolwr Ymgysylltu) a Scott Chester (Arweinydd Tîm)

Cynnwys

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn bwriadu cyhoeddi **adroddiad archwilio diamod** ar eich datganiadau ariannol, yn amodol ar gwblhau'r profion archwilio terfynol, a bod yr holl eitemau ar y rhestr sy'n weddill wedi'u datrys (Gweler tudalen 4).

Adroddiad cryno

Cyflwyniad	4
Statws yr archwiliad	4
Adroddiad archwilio arfaethedig	4
Canlyniadau archwilio	5
Argymhellion sy ' n deillio o ' n gwaith archwilio ariannol 2018-19	7
Annibyniaeth a gwrthrychedd	7
Atodiadau	
Atodiad 1 – llythyr drafft o gynrychiolaeth	8
Atodiad 2 – adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Cyffredinol i ' r Pwyllgor Archwilio	11
Atodiad 3 – argymhellion sy ' n codi o ' n gwaith archwilio ariannol 2018-19	14
Atodiad 4 – argymhellion sy ' n codi o ' n gwaith archwilio ariannol 2017-18	15

Adroddiad cryno

Cyflwyniad

- 1 Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gyfrifol am roi barn ynghylch pa un a yw'r datganiadau ariannol yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar 31 Mawrth 2019 a'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny.
- 2 Nid ydym yn ceisio cael sicrwydd llwyr bod y datganiadau ariannol wedi'u datgan yn gywir, ond rydym yn mabwysiadu'r cysyniad o berthnasedd. Wrth gynllunio a chynnal yr archwiliad, rydym yn ceisio nodi camddatganiadau perthnasol yn eich datganiadau ariannol, hynny yw, y rhai hynny a allai gamarwain rhywun sy'n darllen y cyfrifon.
- 3 Y lefelau meintiol a ddefnyddiwn i farnu bod camddatganiadau o'r fath yn berthnasol i Gyngor Sir Ynys Môn yw £4.91m. Gall materion ansoddol penodol megis gofynion cyfreithiol a gofynion rheoleiddio a sensitifrwydd gwleidyddol hefyd effeithio ar b'un a fernir bod eitem yn berthnasol.
- 4 Mae Safon Archwilio Ryngwladol (ISA) 260 yn ei gwneud yn ofynnol i ni gofnodi rhai materion sy'n deillio o'r archwiliad o'r datganiadau ariannol i'r sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu corff mewn da bryd i gymryd camau priodol.
- 5 Mae'r adroddiad hwn yn nodi, i'w hystyried, y materion sy'n deillio o'r archwiliad o ddatganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer 2018-19, y mae angen cyflwyno adroddiad arnynt o dan ISA 260.

Statws yr archwiliad

- 6 Derbyniom y datganiadau ariannol drafft ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2019 ar 30 Mai 2019, ac erbyn hyn rydym wedi cwblhau 'r gwaith archwilio yn sylweddol, ond roedd y canlynol yn weddill ar ddyddiad dosbarthu 'r adroddiad hwn:
 - Cwblhau gwaith archwilio ar gyfrifon;
 - Datrys y cyfrifiad o 'r ddarpariaeth dyledion drwg;
 - Adolygiad gan y rheolwr a 'r partner;
 - Clirio nodiadau adolygu;
 - Cwblhau rhestr wirio CIPFA;
 - Adolygu 'r ail fersiwn o 'r cyfrifon;
 - Cliriad gan adolygydd ansawdd annibynnol;
 - Derbyn llythyr cynrychiolaeth; a
 - Adolygiad o ddigwyddiadau ôl-fantolen.
- 7 Rydym yn rhoi gwybod i chi am y materion mwyaf arwyddocaol sy'n codi o'r archwiliad, y credwn y mae'n rhaid i chi eu hystyried cyn cymeradwyo'r datganiadau ariannol. Mae'r tîm Archwilio eisoes wedi trafod y materion hyn gyda'r rheolwyr.

Adroddiad archwilio arfaethedig

- 8 Bwriad yr Archwilydd Cyffredinol yw cyhoeddi adroddiad archwilio diamod ar y datganiadau ariannol unwaith y byddwch wedi rhoi llythyr cynrychiolaeth i ni yn seiliedig ar yr hyn a nodir yn Atodiad 1.
- 9 Mae'r adroddiad archwilio arfaethedig wedi'i nodi yn Atodiad 2.

Materion arwyddocaol sy'n codi o'r archwiliad

Camddatganiadau heb eu cywiro

- Yn 2017/18 gwnaed taliad o £ 3.66 m gan y Cyngor i gronfa bensiwn Gwynedd i dalu am elfen sefydlog cyfraniadau'r cyflogwr ar gyfer y cyfnod 2017/18 i 2019/20. I ddechrau, roedd y Cyngor yn rhoi cyfrif am hyn drwy godi 1/3 (£1.22m) i'r gronfa gyffredinol a 2/3 (£ 2.44m) i'r gronfa wrth gefn wedi'i chlustnodi yn 2017/18. Ystyriodd Swyddfa Archwilio Cymru drin taliadau diffyg cronfa bensiwn a daeth i'r casgliad y dylid cydnabod y taliad ar gyfer elfennau sefydlog o gyfraniadau'r gronfa bensiwn yn llawn ym mlwyddyn y taliad yn unol â Rheoliad 24 o Reoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol 2013. Codwyd hyn fel camddatganiad heb ei gywiro yn ISA 260 2017/18. Yn 2018/19 mae'r Cyngor wedi parhau â'r driniaeth gyfrifyddu uchod, ac ar ôl rhyddhau £1.22 m i'r gronfa gyffredinol, arweinwyd at gronfa wrth gefn a glustnodwyd o minws £1.22m. Fel y nodir blwyddyn diwethaf, mae Swyddfa Archwilio Cymru wedi ystyried y modd y caiff taliadau diffyg cronfa bensiwn eu trin a daeth i'r casgliad y dylid cydnabod talu elfennau sefydlog o gyfraniadau'r gronfa bensiwn yn llawn yn y flwyddyn dalu yn unol â rheoliad 24 o'r Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol 2013. Y canlyniad yw y dylai'r £ 1.22m a godir ar y gronfa wrth gefn a glustnodwyd gael ei godi ar y gronfa cyffredinol. Gan mai gwall dosbarthu yw hwn o fewn manylion y cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio, mae'r rheolwyr wedi dewis peidio ag addasu'r cyfrifon ar gyfer y gwall hwn.

Camddatganiadau cywiriedig

- 10 Fel rhan o'r gwaith o baratoi cyfrifon 2018/19, nododd tîm cyllid y Cyngor ar gyfer 2017/18 Nodyn 1b – nid oedd tua £16m o incwm rhent wedi ei ddatgelu yn yr Incwm Segmentol. Mae'r hepgoriad cyfnod blaenorol hwn wedi'i gywiro yng nghyfrifon 2018/19 gyda'r nodyn wedi'i ailddatgan i gynnwys yr incwm.
- 11 Yn ein Cynllun Archwilio Ariannol, gwnaethom nodi gwybodaeth am y risgiau archwilio sylweddol a nodwyd yn ystod ein proses gynllunio. Mae'r tabl isod yn nodi

canlyniad ein gweithdrefnau archwilio mewn perthynas â'r risgiau hynny. Cynhaliwyd ein harchwiliad yn unol â'r Cynllun Archwilio Ariannol.

Risg archwilio ariannol	Ymateb archwilio arfaethedig
<p>Cyflawnder gwariant a'r dyddiad cau ar gyfer gwariant</p> <p>Rydym wedi nodi bod risg sylweddol yn gysylltiedig â chyflawnder a chau gwariant am y gall fod cymhelliant i beidio â chofnodi'r holl wariant er mwyn i'r Cyngor gofnodi sefyllfa fwy ffafriol ar ddiwedd y flwyddyn.</p>	<p>Cyflawnodd y tîm archwilio y gweithdrefnau canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cynnal profion o'r gwaith cynllunio a gweithredu rheolaethau er mwyn sicrhau cyflawnder gwariant; • cynnal profion archwilio penodol i lefel risg sylweddol mewn perthynas â chyflawnder gwariant gan gynnwys profi'r darpariaethau a chroniadau fel ar ddiwedd y flwyddyn; a • chynnal profion manwl mewn perthynas ag amcangyfrifon a dyfarniadau rheolwyr fel y nodir yn y risg y bydd rheolwyr yn diystyru rheolaethau a nodir uchod. <p>Ni nodwyd unrhyw faterion o ganlyniad i'n profion.</p>
<p>Rheolwyr yn diystyru rheolaethau</p> <p>Mae risg y bydd rheolwyr yn diystyru rheolaethau yn bresennol ym mhob endid. Am nad oes modd rhagweld sut y gallai rheolaethau gael eu diystyru yn y fath fodd, ystyrir ei bod yn risg sylweddol [ISA 240.31-33].</p>	<p>Cyflawnodd y tîm archwilio y gweithdrefnau canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profi priodoldeb cofnodion mewn dyddlyfrau ac addasiadau eraill a wnaed wrth baratoi'r datganiadau ariannol gan ddefnyddio dull gwell o ddadansoddi data i ddadansoddi holl gynnwys y dyddlyfrau ar gyfer nodweddion o ddiddordeb archwilio; • cynnal profion ar ddyluniad a gweithrediad rheolaethau dros gofnodion cyfnodolion i'r cyfrifylfr ariannol; ac amcangyfrifon rheoli • adolygu priodoldeb amcangyfrifon cyfrifyddu i ganfod unrhyw duedd; a • gwerthuso'r rhesymeg dros unrhyw drafodion sylweddol nad oes a wnelont â busnes arferol gan gynnwys rhai â phartïon cysylltiedig. <p>Ni nodwyd unrhyw faterion o ganlyniad i'n profion.</p>

Materion pwysig eraill sy'n deillio o'r archwiliad

- 12 Fel rhan o'r archwiliad, rydym yn ystyried nifer o faterion ansoddol a meintiol sy'n berthnasol i'r cyfrifon ac yn cyflwyno adroddiad i chi ar unrhyw faterion o bwys sy'n codi. Nid oedd unrhyw faterion yn codi yn y meysydd hyn eleni:
- **Nid oes gennym unrhyw bryderon ynglŷn â'r agweddau ansoddol ar eich arferion cyfrifyddu ac adrodd ariannol.** Gwelsom fod y wybodaeth a ddarparwyd yn berthnasol, yn ddibynadwy, yn gymeradwy, o bwys ac yn hawdd i'w ddeall. Daethom i'r casgliad fod y polisiau a'r amcangyfrifon cyfrifyddu yn briodol a bod datgeliadau'r datganiadau ariannol yn ddiudedd, yn deg ac yn glir.

- **Ni ddaethom ar draws unrhyw anawsterau sylweddol yn ystod yr archwiliad.**
- **Ni wnaethom drafod na gohebu â rheolwyr am unrhyw faterion sylweddol y mae angen i ni eich hysbysu amdanynt.**
- **Nid oes unrhyw faterion eraill sy'n arwyddocaol i'r gwaith o oruchwylio'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol y mae angen i ni eich hysbysu amdanynt.**
- **Ni wnaethom nodi unrhyw wendidau perthnasol yn eich rheolaethau mewnol.**
- **Nid oes unrhyw faterion eraill y mae'n ofynnol iddynt, yn ôl safonau archwilio, gael eu cyfleu i'r sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu.**

Argymhellion yn deillio o'n gwaith archwilio ariannol ar gyfer 2018-19

- 13 Amlinellir yr argymhellion sy'n deillio o'n gwaith archwilio ariannol yn **Atodiad 3**. Mae'r rheolwyr wedi ymateb iddynt a byddwn yn gwneud gwaith dilynol arnynt yn ystod archwiliad y flwyddyn nesaf. Os bydd unrhyw gamau gweithredu yn weddill, byddwn yn parhau i fonitro cynnydd ac yn adrodd arno yn ein hadroddiad y flwyddyn nesaf.

Annibyniaeth a gwrthrychedd

- 14 Fel rhan o'r broses derfynol, mae'n ofynnol i ni roi sylwadau i chi ynghylch ein hannibyniaeth.
- 15 Rydym wedi cydymffurfio â safonau moesegol ac, yn ein barn broffesiynol, rydym yn annibynnol ac ni chaiff ein gwrthrychedd ei beryglu. Nid oes unrhyw gydb berthnasau rhwng Swyddfa Archwilio Cymru / Deloitte LLP a Chyngor Sir Ynys Môn sy'n effeithio ar ein gwrthrychedd na'n hannibyniaeth yn ein barn ni.

Atodiad 1

Llythyr Drafft o Gynrychiolaeth Sylwadau Terfynol

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

10 Medi 2019

Sylwadau ar ddatganiadau ariannol 2018-19

Darperir y llythyr hwn mewn perthynas â'ch archwiliad o ddatganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2019 er mwyn mynegi barn ar ba mor wir a theg ydynt ac i ba raddau y maent wedi'u paratoi'n briodol.

Rydym yn cadarnhau hyd eithaf ein gwybodaeth a'n cred, ar ôl cynnal ymchwiliadau a oedd yn ddigonol yn ein barn ni, y gallwn wneud y sylwadau canlynol i chi.

Sylwadau rheolwyr

Cyfrifoldebau

Rydym wedi cyflawni ein cyfrifoldebau o ran y canlynol:

- Paratoi'r datganiadau ariannol yn unol â gofynion deddfwriaethol a Chod Ymarfer CIPFA ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol; yn arbennig, mae'r datganiadau ariannol yn rhoi darlun gwir a theg yn unol â hynny.
- Cynllunio, gweithredu, cynnal ac adolygu trefniadau rheolaeth fewnol er mwyn atal a chanfod twyll a gwallau.

Gwybodaeth a roddwyd

Rydym wedi rhoi'r canlynol i chi:

- Mynediad llawn i'r canlynol:
 - yr holl wybodaeth rydym yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i'r broses o baratoi'r datganiadau ariannol megis llyfrau cyfrifon a dogfennaeth ategol, cofnodion cyfarfodydd a materion eraill;
 - gwybodaeth ychwanegol y gwnaethoch ofyn amdano gennym at ddiben yr archwiliad; a
 - mynediad anghyfyngedig i staff yr oedd angen cael tystiolaeth archwilio ganddynt, yn eich barn chi.
- Canlyniadau ein hasesiad o'r risg y gall y datganiadau ariannol fod wedi eu cam-ddatgan mewn modd perthnasol o ganlyniad i dwyll.
- Ein gwybodaeth am dwyll neu dwyll a amheuir yr ydym yn ymwybodol ohono ac sy'n effeithio ar Gyngor Sir Ynys Môn ac yn ymwneud â:

- rheolwyr;
- cyflogeion sydd â rolau pwysig yng nghyd-destun rheolaeth fewnol; neu eraill lle gallai'r twyll gael effaith berthnasol ar y datganiadau ariannol.
- ein gwybodaeth am unrhyw honiadau o dwyll, neu dwyll a amheuir, sy'n effeithio ar y datganiadau ariannol a roddwyd i ni gan gyflogeion, cyn-gyflogeion, rheoleiddwyr neu eraill.
- Ein gwybodaeth am bob achos hysbys neu achos a amheuir o ddiffyg cydymffurfio â deddfau a rheoliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol.
- Manylion yr holl bartïon cysylltiedig a'r holl gydberthnasau a thrafodion partïon cysylltiedig rydym yn ymwybodol ohonynt.

Sylwadau ar y datganiadau ariannol

Cofnodwyd pob trafodyn, ased a rhwymedigaeth yn y cofnodion cyfrifyddu ac fe'u hadlewyrchir yn y datganiadau ariannol.

Mae'r rhagdybiaethau arwyddocaol a ddefnyddiwyd i wneud amcangyfrifon cyfrifyddu, gan gynnwys y rheini a fesurwyd ar werth teg, yn rhesymol.

Cyfrifwyd yn briodol am gydberthnasau a thrafodion partïon cysylltiedig ac fe'u datgelwyd yn briodol.

Addaswyd ar gyfer pob digwyddiad neu datgelwyd pob digwyddiad a ddigwyddodd ar ôl y dyddiad adrodd y mae angen ei addasu neu ei ddatgelu.

Datgelwyd pob achos gwirioneddol neu bosibl hysbys o ymgyfreitha a hawliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol i'r archwilydd, a chyfrifwyd amdanynt a'u datgelu yn unol â'r fframwaith cyflwyno adroddiadau ariannol perthnasol.

Mae 'r holl gyngor cyfreithiol a ddarperir gan Burges Salmon LLP yn ymwneud â Phrosiect Wylfa Newydd, ac nid oes unrhyw hawliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi 'r datganiadau ariannol.

Mae 'r holl gyngor cyfreithiol a ddarperir gan Geldards LLP yn ymwneud â hawliadau cyflog cyfartal yn erbyn y Cyngor, sydd wedi 'u cydnabod a 'u cyfrifo 'n briodol yn unol â 'r fframwaith adrodd ariannol perthnasol.

Mae 'r datganiadau ariannol yn rhydd o gamddatganiadau perthnasol, gan gynnwys hepgoriadau. Mae effeithiau camddatganiadau nas cywirwyd a nodwyd yn ystod yr archwiliad yn amherthnasol, yn unigol ac yn gyfanredol, i 'r datganiadau ariannol a gymerir yn eu cyfanrwydd.

Cadarnhawn y canlynol: nodwyd pob cynllun a buddiant ymddeol, gan gynnwys y DU, wedi'i ariannu neu heb ei ariannu, wedi'i gymeradwyo neu heb ei gymeradwyo, cytundebol neu ymhlyg a rhoddwyd cyfrif priodol amdanynt; nodwyd pob setliad a chwtogiad a rhoddwyd cyfrif priodol amdanynt; dygwyd pob digwyddiad sy'n ymwneud â phennu rhwymedigaethau pensiwn at sylw'r actiwari; mae'r tybiaethau actiwaraidd sy'n sail i brisiad rhwymedigaethau'r cynllun (gan gynnwys y gyfradd ddisgownt a ddefnyddiwyd) yn unol ag amcangyfrifon gorau'r rheolwyr o'r digwyddiadau yn y dyfodol a wnaiff effeithio ar fuddiannau ymddeol ac maent yn gyson â'r hyn a wyddwn am y Cyngor; mae cyfrifiadau'r

actiwari yn seiliedig ar ddata aelodau cyflawn a chyfredol i'r graddau y bo'n briodol o ran y fethodoleg a fabwysiadwyd; ac mae'r symiau sydd wedi'u cynnwys yn y datganiadau ariannol sy'n deillio o waith yr actiwari yn briodol.

Sylwadau gan y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu

Cydnabyddwn fod y sylwadau a wnaed gan y rheolwyr, uchod, wedi eu trafod â ni.

Cydnabyddwn ein cyfrifoldeb am baratoi datganiadau ariannol gwir a theg yn unol â'r fframwaith cyflwyno adroddiadau ariannol perthnasol. Cymeradwywyd y datganiadau ariannol gan Gyngor Sir Ynys Môn ar XX Medi 2019.

Rydym yn cadarnhau ein bod wedi cymryd yr holl gamau y dylem fod wedi'u cymryd i sicrhau ein bod yn ymwybodol o unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol ac i sicrhau bod y wybodaeth honno wedi'i throsglwyddo i chi. Rydym yn cadarnhau, hyd y gwyddom, nad oes unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol nad ydych yn ymwybodol ohoni.

Llofnodwyd gan:

Pennaeth Cyllid

Cyngor Sir Ynys Môn

Llofnodwyd gan:

Cynghorydd

Cadeirydd

Cyngor Sir Ynys Môn

Dyddiad:

Dyddiad:

Atodiad 2

Adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Cyffredinol i Gyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad archwilydd annibynnol Archwilydd Cyffredinol Cymru i aelodau Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad ar yr archwiliad o'r datganiadau ariannol

Barn

Rwyf wedi archwilio datganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31/3/2019 dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae datganiadau ariannol aelodau Cyngor Sir Ynys Môn yn cynnwys y Datganiad Symudiadau mewn Cronfeydd, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llif Arian Parod, y Datganiad Symud ar y Cyfrif Refeniw Tai a Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai a'r nodiadau cysylltiedig, gan gynnwys crynodeb o bolisiâu cyfrifyddu arwyddocaol.

Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19 sy'n seiliedig ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS).

Yn fy marn i mae'r datganiadau ariannol:

- yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa ariannol **Cyngor Sir Ynys Môn** at 31/3/2019 ac o'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar y dyddiad hwnnw; ac
- wedi'u paratoi'n briodol yn unol â gofynion deddfwriaethol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19

Sail y farn

Cynhaliais fy archwiliad yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio yn y DU (ISAs (UK)). Caiff fy nghyfrifoldebau dan y safonau hynny eu disgrifio ymhellach yn yr adran o'm hadroddiad sy'n nodi cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol. Rwy'n annibynnol o'r cyngor yn unol â'r gofynion moesegol sy'n berthnasol i'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol yn y DU, gan gynnwys Safon Foesegol y Cyngor Adrodd Ariannol, ac rwyf wedi cyflawni fy nghyfrifoldebau moesegol eraill yn unol â'r gofynion hyn. Credaf fod y dystiolaeth archwilio yr wyf wedi'i chael yn ddigonol ac yn briodol i ddarparu sail i'm barn.

Casgliadau sy'n ymwneud â busnes gweithredol

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol y mae'r Safonau Archwilio Rhyngwladol y DU yn ei gwneud yn ofynnol i mi gyflwyno adroddiad i chi arnynt ble:

- nid yw'r defnydd o sail gyfrifyddu busnes gweithredol wrth baratoi'r datganiadau ariannol yn briodol; neu
- nid yw'r swyddog ariannol cyfrifol wedi datgelu yn y datganiadau ariannol unrhyw ansicrwydd perthnasol a nodwyd a all fwrw amheuaeth sylweddol ar allu'r cyngor i barhau i fabwysiadu sail gyfrifyddu busnes gweithredol am gyfnod o ddeuddeg mis o leiaf o'r dyddiad pan awdurdodir cyhoeddi'r datganiadau ariannol.

Gwybodaeth arall

Y swyddog ariannol cyfrifol sy'n gyfrifol am yr wybodaeth arall yn yr adroddiad blynyddol a chyfrifon. Mae'r wybodaeth arall yn cynnwys yr wybodaeth yn yr adroddiad blynyddol, heblaw am y datganiadau ariannol a'm hadroddiad i fel archwilydd ar y rhain. Nid yw fy marn am y datganiadau ariannol yn cwmpasu'r wybodaeth arall a, heblaw i'r graddau a nodir yn benodol fel arall yn ddiweddarach yn fy adroddiad, nid wyf yn mynegi unrhyw fath o gasgliad sicrwydd ar yr wybodaeth arall honno.

Mewn cysylltiad â'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol, fy nghyfrifoldeb i yw darllen yr wybodaeth arall er mwyn nodi anghysonderau perthnasol â'r datganiadau ariannol archwiliedig a nodi unrhyw wybodaeth sy'n ymddangos fel petai'n berthnasol anghywir ar sail yr wybodaeth a gefais wrth i mi gyflawni'r archwiliad neu sy'n berthnasol anghyson â'r wybodaeth honno. Os dof yn ymwybodol o unrhyw gamddatganiadau neu anghysonderau perthnasol ymddangosiadol, ystyriaf y goblygiadau ar gyfer fy adroddiad.

Adroddiad ar ofynion eraill

Barn am faterion eraill

Yn fy marn i, yn seiliedig ar y gwaith a wnaed yn ystod fy archwiliad:

- mae'r wybodaeth a geir yn yr Adroddiad Naratif ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Adroddiad Naratif wedi ei baratoi yn unol â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19;
- mae'r wybodaeth a roddwyd yn y Datganiad Llywodraethu ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Datganiad Llywodraethu wedi'i baratoi yn unol â chanllawiau.

Materion y cyflwynaf adroddiad arnynt drwy eithriad

Yng ngoleuni'r wybodaeth a'r ddealltwriaeth am y cyngor a'i amgylchedd a gafwyd yn ystod yr archwiliad, nid wyf wedi nodi unrhyw gamddatganiadau perthnasol yn yr Adroddiad Naratif na'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol, y cyflwynaf adroddiad i chi arnynt os bydd yr amgylchiadau canlynol yn berthnasol, yn fy marn i:

- ni chadwyd cofnodion cyfrifyddu digonol;
- nid yw'r datganiadau ariannol yn gyson â'r cofnodion a'r ffurflenni cyfrifyddu; neu
- nid wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth ac esboniadau y mae eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad.

Tystysgrif cwblhau archwiliad

Ardystiaf fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Cyfrifoldebau

Cyfrifoldebau'r swyddog ariannol cyfrifol am y datganiadau ariannol

Fel yr esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau ar gyfer y Datganiad Cyfrifon [a nodir ar dudalennau ... i ...], y swyddog ariannol cyfrifol sy'n gyfrifol am baratoi'r datganiad cyfrifon, sy'n rhoi darlun gwir a theg, ac am ba bynnag reolaeth fewnol sy'n angenrheidiol ym marn y swyddog ariannol cyfrifol i allu paratoi datganiadau cyfrifon heb unrhyw gamddatganiadau perthnasol, boed hynny trwy dwyll neu wall.

Wrth baratoi'r datganiad cyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am asesu gallu'r cyngor i barhau fel busnes gweithredol, gan ddatgelu fel y bo'n gymwys, faterion sy'n ymwneud â'r busnes gweithredol a defnyddio sail gyfrifyddu busnes gweithredol oni thybir nad yw'n briodol.

Cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol

Fy amcanion yw cael sicrwydd rhesymol ynghylch p'un a yw'r datganiadau ariannol yn eu cyfanrwydd yn rhydd o gamddatganiad perthnasol, boed hynny trwy dwyll neu wall, a chyhoeddi adroddiad archwilydd sy'n cynnwys fy marn. Mae sicrwydd rhesymol yn lefel uchel o sicrwydd, ond nid yw'n gwarantu y bydd archwiliad a gynhelir yn unol â'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio yn y DU wastad yn canfod camddatganiad perthnasol pan fo'n bodoli. Gall camddatganiadau ddeillio o dwyll neu wall ac fe'u hystyrir yn berthnasol os, yn unigol neu gyda'i gilydd, gellid yn rhesymol ddisgwyl iddynt ddylanwadu ar benderfyniadau economaidd defnyddwyr a wneir ar sail y datganiadau ariannol hyn.

Ceir disgrifiad pellach o gyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol ar wefan y Cyngor Adrodd Ariannol yn www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Mae'r disgrifiad hwn yn rhan o'm hadroddiad archwilio.

Anthony J Barrett
Tros ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru
Dyddiad:

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Atodiad 3

Argymhellion yn deillio o'n gwaith archwilio ariannol ar gyfer 2018-19

Gwnaethom amlinellu'r holl argymhellion yn deillio o'n harchwiliad ynghyd ag ymateb y rheolwyr iddynt. Byddwn yn gwneud gwaith dilynol ar y rhain y flwyddyn nesaf, gan gynnwys unrhyw faterion sy'n weddill yn adroddiad archwilio'r flwyddyn nesaf

Mater yn codi 1 – ResourceLink – Paramedrau cyfrinair

Canfyddiadau	<p>Nodwyd y gwendidau canlynol gyda pharamedrau ' r cyfrinair ar y rhaglen ResourceLink:</p> <ul style="list-style-type: none">-Hyd y cyfrinair lleiaf = 4 nod (arfer dda = 8)-Hanes cyfrinair = heb ei osod (arfer dda = lleiafswm 5 wedi ' i gofio)-Terfyn cyfrinair = heb ei osod (arfer da = uchafswm 90 diwrnod)-Trothwy cloi = 4 (arfer dda = uchafswm 5 ymgais)-Hyd cloi = heb ei osod (arfer dda = 24 awr/ailosod gweinyddwr). <p>Yn gyfanredol mae hyn yn golygu y gall defnyddwyr ddewis cyfrineiriau syml, hawdd eu dyfalu, a fyddai ' n gwrthddweud polisi diogelwch y Cyngor ac yn cynyddu'r risg y gellid cael mynediad i'w cyfrifon yn amhriodol.</p> <p>Nodwyd y gwendidau canlynol gyda pharamedrau ' r cyfrinair ar barth Windows:</p> <ul style="list-style-type: none">-Terfyn cyfrinair = 12 mis (arfer dda = uchafswm 90 diwrnod)-Hyd cloi = 30 munud (arfer da = 24 awr/ailosod gweinyddwr) <p>Nodwyd nad yw ' r gosodiadau canlynol yn cael eu newid o ddiodyn ffatri ac nad ydynt yn cael eu gorfodi ar gronfa ddata Oracle sy ' n cefnogi ResourceLink:</p> <ul style="list-style-type: none">-Hyd lleiaf-Hanes cyfrinair-Cyfrinair yn dod i ben-Cymhlethdod <p>Hefyd, mae ' r cyfnod cloi allan wedi ' i osod i 1 munud, nad yw ' n unol ag arferion da ' r diwydiant.</p> <p>Mae diffyg rheolaethau cyfrinair cryf yn cynyddu bregusrwydd y system tuag at ymosodiadau grym a phartïon diawdurdod yn cael mynediad i ' r systemau. Dylid diogelu cronfeydd data yn arbennig o ystyried eu natur a gallu defnyddwyr i drin y data yn uniongyrchol.</p> <p>Yn ogystal, gyda ' r ddeddfwriaeth GDPR, dylai pob cais sy ' n dal data personol fod â pharamedrau cyfrinair caeth i sicrhau na cholli'r unrhyw ddata a allai arwain at gosbau ariannol i ' r Cyngor.</p>
Argymhelliad	Argymhellir bod y paramedrau cyfrinair yn cael eu diwygio i adlewyrchu arfer da.
Blaenoriaeth	Uchel

Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Mae gosodiadau paramedrau cyfrinair gwan yn cynyddu 'r risg o ymosodiadau 'r grym yn sylweddol a gallai arwain at unigolion anawdurdodedig yn cael mynediad amhriodol at ddata cyfrinachol.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	
Ymateb rheolwyr	
Dyddiad gweithredu	

Mater yn codi 2 – mynediad amserol sy ' n pydru.

Canfyddiadau	Nodwyd mai dim ond ar ôl i un o berchnogion y ceisiadau dderbyn e-bost 'r allan o 'r Swyddfa 'o gyfrif e-bost yr ymadawr y dirymwyd mynediad SX3. Ni chyflwynwyd unrhyw gais am docyn nac e-bost i hysbysu gweinyddwyr SX3 o 'r ymadawr yn ymadael.
Argymhelliad	Argymhellir bod mynediad y rhai sy 'n gadael yn cael ei ddiddymu mewn modd amserol
Blaenoriaeth	Canolig
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Mae gosodiadau paramedrau cyfrinair gwan yn cynyddu 'r risg o ymosodiadau 'r grym yn sylweddol a gallai arwain at unigolion anawdurdodedig yn cael mynediad amhriodol at ddata cyfrinachol.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	
Ymateb rheolwyr	
Dyddiad gweithredu	

Mater yn codi 3 - Trafodion partïon cysylltiedig

Canfyddiadau	Mae trafodion partïon cysylltiedig hefo'r un gofynion awdurdodi â thrafodion safonol
Argymhelliad	Dylai trafodion partïon cysylltiedig fod â gofynion awdurdodi penodol i ymateb i'r risg gynhenid sy'n bresennol ym mhartïon cysylltiedig.
Blaenoriaeth	Canolig
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Argymhellir y dylai 'r Cyngor adolygu 'r broses awdurdodi ar gyfer trafodion partïon cysylltiedig o ystyried y risg gynhenid sy 'n deillio o natur y math o drafodiad.

Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	
Ymateb rheolwyr	
Dyddiad gweithredu	

Mater yn codi 4 – rheolaethau cyflogres – prosesu taflenni amser

Canfyddiadau	Nodwyd gennym ar hyn o bryd mai swyddogion y gyflogres sy ' n gyfrifol am wirio a mewnbynnu taflenni amser ar y system gyflogres. Ar ddiwedd pob mis bydd un swyddog cyflogres yn gyfrifol am wirio ' r mewnbwn data i ' r system gyflogres (mae'r tri swyddog yn gwneud hyn yn eu tro). Mae hyn yn golygu y bydd yr aelod o staff sy ' n cwblhau ' r gwirio yn gwirio ' r data a fewnbynnwyd ganddo ef ei hun, ac felly nid oes unrhyw ddyletswyddau wedi ' u gwahanu ' n llwyr.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Argymhellir y dylai ' r Cyngor gyflwyno dyletswyddau wedi ' u gwahanu ' n llwyr mewn perthynas â phrosesu taflenni amser.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	
Ymateb rheolwyr	
Dyddiad gweithredu	

Mater yn codi 5 - rheolaethau ' r gyflogres

Canfyddiadau	Nodwyd y gall aelod o staff y gyflogres greu dechreuwr newydd a diweddarau manylion banc yr unigolyn yn ogystal ag aelodau o ' r adran adnoddau dynol fel rhan o'r broses dechreuwr newydd.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Argymhellir nad oes gan aelodau staff y gyflogres y gallu i sefydlu dechreuwr newydd a diweddarau manylion banc yr unigolyn ac mae'r swyddogaethau hyn wedi'u neilltuo i staff adnoddau dynol.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Mae hyn yn lliniaru ' r risg y gellir talu arian parod i weithwyr ffug.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	
Ymateb rheolwyr	
Dyddiad gweithredu	

Atodiad 4

Argymhellion yn codi o'n gwaith archwilio ariannol 2017-18

Rydym yn nodi'r holl argymhellion sy'n codi o'n harchwiliad yn 2017-18, gydag ymateb y rheolwyr iddynt. Rydym wedi dilyn rhain i fyny yn archwiliad 2018-19 ac wedi cofnodi'r canlyniadau isod.

Systemau lluosog – Cyfrineiriau	
Canfyddiadau	<p>Nodwyd nifer o wendidau gyda pharmedrau'r cyfrinair ar raglen a basdata ResourceLink:</p> <p><u>Rhaglen ResourceLink</u></p> <p>Nodwyd y gwendidau canlynol gyda pharmedrau'r cyfrinair ar raglen ResourceLink:</p> <ul style="list-style-type: none">-Hyd y cyfrinair lleiaf = 7 nod;-Hanes cyfrinair = heb ei osod;-Terfyn cyfrinair = heb ei osod;-Trothwy cloi = heb ei osod; a-Hyd cloi = heb ei osod. <p>Yn gyfanredol mae hyn yn golygu y gall defnyddwyr ddewis cyfrineiriau syml, hawdd eu dyfalu, a fyddai 'n gwrthddweud polisi diogelwch y Cyngor ac yn cynyddu'r risg y gellid cael mynediad i'w cyfrifon yn amhriodol.</p> <p><u>Basdata ResourceLink Oracle</u></p> <p>Nodwyd y gwendidau canlynol gyda pharmedrau'r cyfrinair ar fasdata ResourceLink Oracle:</p> <ul style="list-style-type: none">-Hyd y cyfrinair lleiaf = heb ei orfodi;-Hanes cyfrinair = diderfyn;-Terfyn cyfrinair = diderfyn;-Cymhlethdod cyfrinair – heb ei orfodi;-Trothwy cloi = 10 ymgais; a-Hyd cloi = 1 munud. <p>Mae diffyg rheolaethau cyfrinair cryf yn cynyddu bregusrwydd y system tuag at ymosodiadau grym ac, o ganlyniad, yn cynyddu'r risg gallai partïon diawdurdod cael mynediad i'r systemau neu'r data. Dylid diogelu basdata yn arbennig o ystyried eu natur a gallu defnyddwyr i drin y data yn uniongyrchol.</p>

	Yn ogystal, gyda'r ddeddfwriaeth GDPR, dylai pob cais sy'n dal data personol fod â pharamedrau cyfrinair caeth i sicrhau na chollir unrhyw ddata a allai arwain at gosbau ariannol i'r Cyngor.
Blaenoriaeth	Uchel
Argymhelliad	<p>Fe gydnabyddir fod rheolwyr eisoes wedi cymryd camau i alinio'r holl systemau hefo gosodiadau cyfrineiriau Windows AD ac adolygu'r polisi cyfrinair yn unol â chanllawiau NSCS. Bydd hyn yn arwain at gynyddu'r terfyn cyfrinair o 1 mis i 12 mis a hyd y cyfrinair o 7 nod i 9 nod. Fodd bynnag, rydym yn argymhell gweithredu hyd y cyfrinair lleiaf o 12 nod a gweithredu rheolaethau monitro er mwyn sicrhau fod cyfrifon defnyddwyr yn cael eu cadw'n ddiogel rhan mynediad anawdurdodedig. Mae'r rheolaethau monitor yn cynnwys:</p> <ul style="list-style-type: none"> i) Monitro logio i mewn er mwyn darganfod defnydd anghyffredin; ii) Hysbysu defnyddwyr hefo manylion ceisiadau logio mewn, llwyddiannus ac aflwyddiannus; dylent adrodd ar y rhai nad ydynt yn gyfrifol amdanynt.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd gwneud y mwyaf o'r rheolaethau sy'n bodoli dros dilystrwydd i systemau yn lleihau'r risg o fynediad diawdurdodedig i ddata.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Gwrthodwyd
Ymateb rheolwyr	<p>Noder canllawiau NCSC petai gyfrineiriau'n rhy hir bydd defnyddwyr yn fwy tebygol o'u sgwennu i lawr. Mae 9 nod yn cynnig gwell diogelwch dros y 7 blaenorol ond mae hefyd yn lleihau'r tebygrwydd o ddefnyddwyr yn sgwennu'r cyfrineiriau i lawr, sydd yn erbyn ein Polisi Diogelwch TG.</p> <p>Mae ein system Atal a Chanfod Ymyrraeth yn monitro'r rhwydwaith yn erbyn traffig a allai fod yn faleisus a/neu gweithrediadau, mae sawl ymgais logio mewn aflwyddiannus i Gyfarwyddiadur Gweithredol yn un o'r paramedrau yma.</p> <p>Mae ein polisi logio mewn parth yn gorfodi cloir cyfrif ar ôl 3 ymgais aflwyddiannus, pryd hynny byddai rhaid i'r defnyddiwr gysylltu â Desg Gymorth TG i wneud cais i agor eu cyfrif.</p> <p>Nid ydym yn ystyried byddai'n briodol i e-bostio defnyddwyr bob tro byddai eu cyfrif wedi logio mewn iddo'n llwyddiannus, er byddwn yn ymchwilio'r posibilrwydd o'u hysbysu o ymgais logio mewn aflwyddiannus.</p> <p>Dim ond yn ddiweddar gweithredwyd y newidiadau a nodwyd gan yr archwiliwr; cynhelir adolygiad ymhen 6 mis.</p>
Dyddiad gweithredu	D/B
Dilydol	Rydym wedi codi argymhelliad diwygiedig mewn perthynas a'n canfyddiadau yn 2018/19.

Mater yn codi 1 - Rheoli'r Gyflogres	
Canfyddiadau	Fel rhan o'r ymarfer idechreuwr newydd gwnaethom nodi y gall aelod o staff y gyflogres greu ddechreuwr newydd a diweddarau manylion banc yr unigolyn yn ogystal ag aelodau o'r adran adnoddau dynol.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Argymhellir na ddylai aelodau o staff y Gyflogres allu sefydlu ddechreuwr newydd na diweddarau manylion banc yr unigolyn gan mai swyddogaethau staff adnoddau dynol yw'r rhain.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Mae hyn yn lleihau'r risg o dalu arian parod i gyflogeion ffug.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd
Ymateb rheolwyr	Bydd y broses sy'n ymwneud â ddechreuwr newydd a thafleddi amser yn newid yn sylweddol wrth i ni barhau i gyflwyno'r gwelliannau i System Adnoddau Dynol/Cyflogres Northgate. Bydd pob ddechreuwr newydd yn cael ei brosesu gan Adnoddau Dynol (drwy'r swyddogaeth recriwtio ar y we). Caiff lefelau mynediad aelodau o staff eu hadolygu a'u diwygio fel sy'n berthnasol unwaith y bydd y broses wedi'i chwblhau.
Dyddiad gweithredu	Rhagfyr 2018
Dilynol	Argymhelliad i ' w ail-godi – mater yn dal i ddigwydd.
Mater yn codi 2 - Cysoniadau Banc	
Canfyddiadau	Wrth i ni fynd drwy broses busnes y trysorlys gwnaethom nodi na chafodd cysoniadau banc misol eu cynnal yn y Cyngor ers mis Awst 2017.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Argymhellir y dylai cysoniadau banc gael eu cynnal bob mis.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd hyn yn lliniaru'r risg o gamddyrrannu arian parod ac yn gwella amseroldeb nodi materion gyda balansau arian parod.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd
Ymateb rheolwyr	Bydd newidiadau i'r system o reoli arian parod yn arwain at fwy o awtomeiddio a symleiddio prosesau a fydd yn helpu i sicrhau bod cysoniadau banc yn cael eu cwblhau'n fwy amserol.
Dyddiad gweithredu	Medi 2018

Dilynol	Wrth inni gerdded drwy 'r hyn a nodwyd, gwelsom fod y cysoniad banc ar gyfer Rhagfyr 2018 wedi ei cwplhau. Argymhelliad wedi cau.
----------------	---

Mater yn codi 3 – Cysoniad Budd-dal Tai	
Canfyddiadau	Nodwyd na chydabuwyd 900k refeniw o'r system SX3 budd-dal tai dros dair blynedd oherwydd nad oedd unrhyw gysoni'n digwydd rhwng y system SX3 a chod cyfriflyfr cyffredinol y system gyllid.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Argymhellir bod cysoniad rhwng SX3 a'r system gyllid yn cael eu paratoi a'u hadolygu yn fisol.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Mae'r Cyngor yn cydnabod yr holl refeniw sy'n ddyledus.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd gan y Tim Rheoli
Ymateb rheolwyr	Bydd cysoni yn dechrau nawr yn rheolaidd
Dyddiad gweithredu	Medi 2018
Dilynol	Cau'r argymhelliad. Mae cysoniadau 'n digwydd yn rheolaidd.

Mater yn codi 4 - Rheoli'r Gyflogres – Prosesu Taflenni Amser	
Canfyddiadau	Gwnaethom nodi bod holl swyddogion y Gyflogres yn gyfrifol am wirio a mewnbynnu taflenni amser i system y gyflogres ar hyn o bryd. Ddiwedd pob mis, bydd un o swyddogion y Gyflogres yn gyfrifol am wirio'r data a fewnbynwyd i system y gyflogres (mae'r tri swyddog yn cyflawni'r rôl hon yn eu tro). Mae hyn yn golygu y bydd yr aelod o staff sy'n gwneud y gwaith gwirio yn gwirio'r data a fewnbynwyd ganddo ef ei hun, ac felly ni wahenir dyletswyddau'n llawn
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Argymhellir y dylai'r cyngor wahanu dyletswyddau'n llawn mewn perthynas â phrosesu taflenni amser.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd y Cyngor yn lliniaru'r risg y caiff oriau amser twyllodrus eu talu.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd yn rhannol
Ymateb rheolwyr	Gwahenir dyletswyddau gyda Chynorthwyr y Gyflogres yn mewnbynnu'r taflenni amser. Yna mae Swyddog y Gyflogres sy'n berthnasol i'r gyflogres honno

	yn eu gwirio a'u prosesu. Hefyd, pan fydd prosiect gwella Adnoddau Dynol/Cyflogres Northgate wedi'i weithredu, caiff y gweithdrefnau a'r broses wahanu eu gwella ymhellach. Er enghraifft, bydd y rhan fwyaf o gyflogeion yn mewnbynnu eu taflenni amser eu hunain, a awdurdodir gan eu rheolwr. Bydd hyn yn rhyddhau amser swyddogion y gyflogres i wirio ac archwilio adroddiad eithrio.
Dyddiad gweithredu	Rhagfyr 2018
Dilydol	Argymhelliad i ' w ail-godi – mater yn dal i ddigwydd.

Mater yn codi 5 – Rheolaethau Ailbriso – Adolygu Postiadau Ailbrisiadau	
Canfyddiadau	Nodwyd bod postio'r newid yng ngwerth teg yr asedau i'r gronfa ailbriso wrth gefn a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr wedi'i wneud yn anghywir.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Argymhellir y dylai adolygiad ar wahân gael ei gynnal o bostiadau symudiadau ailbriso i'r cronfeydd wrth gefn.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd y Cyngor yn lliniaru'r risg o bostiadau anghywir i'r gronfa ailbriso wrth gefn.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd
Ymateb rheolwyr	Cafodd y daflen waith ailbriso ei hadolygu ond fe'i hadolygir yn agosach gan gynnwys archwilio pob fformiwla.
Dyddiad gweithredu	Ar gyfer cyfrifon 2018/19
Dilydol	Ni nodwyd unrhyw faterion fel rhan o ' n profion. Cau'r argymhelliad.

Mater yn codi 6 – Trafodion Partïon Cysylltiedig	
Canfyddiadau	Nodwyd gennym na ddatgelwyd nifer o drafodion partïon cysylltiedig yn y fersiwn cychwynnol a gyflwynwyd i'r archwiliad. At hynny, adroddwyd yn anghywir am rai ffigurau cysylltiedig.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Argymhellir bod y rheolwyr yn adolygu'r datgeliad, a'r cyfriflyfr partïon cysylltiedig.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd y Cyngor yn datgelu ei drafodion partïon cysylltiedig yn briodol.

Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd
Ymateb rheolwyr	Bydd arolwg o'r partiön cysylltiedig yn mynd ymlaen yn ystod 2018/19 a bydd yn cael ei gysoni i'r lejer er mwyn cael adrodd yn gywir.
Dyddiad gweithredu	Mawrth 2019
Dilynol	Nodwyd gennym fel rhan o 'n profion archwilio na ddatgelwyd nifer o drafodion partiön cysylltiedig yn y datganiadau ariannol. Argymhelliad wedi 'i ail-godi.

Mater yn codi 7 – Casglu rhent	
Canfyddiadau	Nodwyd gennym nad oedd y cynnydd mewn rhent yn cael ei weithredu'n llawn o fewn y system dai. Nodom y dylai un eiddo fod wedi cael codiad rhent i £99.13. Fodd bynnag, cawsom dystiolaeth fod y rhent wedi'i gofnodi fel £92.34.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Argymhellir bod y Cyngor yn trosglwyddo'r cynnydd llawn yn y rhent, gan weithredu system adolygu sy'n cadarnhau bod yr holl godiadau rhent wedi'u rhoi ar waith.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd y Cyngor yn cynyddu lefel yr incwm o'i stoc tai.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	
Ymateb rheolwyr	
Dyddiad gweithredu	

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone.: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
CYFARFOD:	Cyngor Sir
DYDDIAD:	10.09.2019
TEITL YR ADRODDIAD:	Penodi pedwar o aelodau cyfetholedig newydd o'r cyhoedd ac un Cynghorydd Sir i wasanaethu ar y Pwyllgor Safonau
ADRODDIAD GAN:	Y Cynghorydd Margaret M Roberts – Cadeirydd Panel Dethol y Pwyllgor Safonau
SWYDDOG CYSWLLT :	Lynn Ball Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro lbxcs@ynysmon.gov.uk 01248 752586
PWRPAS YR ADRODDIAD :	Cadarnhau argymhelliad Panel Dethol y Pwyllgor Safonau mewn perthynas â'r pedwar aelod cyfetholedig a phenodi Cynghorydd Sir

CEFNDIR

1. Dan Ran III Deddf Llywodraeth Leol 2000 (fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Llywodraeth Leol 2006), rhaid i'r Cyngor fod â Phwyllgor Safonau ac arno ddim mwy na 9 o aelodau a rhaid i'r mwyafrif o'r aelodau hynny fod yn aelodau annibynnol o'r cyhoedd.
2. Ar hyn o bryd, mae'r Pwyllgor Safonau yn cynnwys 5 o aelodau annibynnol, 2 o gynghorwyr cymuned a 2 gynghorydd sir.

PENODI PEDWAR AELOD ANNIBYNNOL I WASANAETHU AR Y PWYLLGOR SAFONAU

3. Daw tymor pedwar o'r pump aelod annibynnol sydd ar y Pwyllgor Safonau ar hyn o bryd i ben ar 19 Rhagfyr 2019. Bydd y pedwar wedi cwblhau dau dymor, sef yr uchafswm statudol. Penodwyd y pumed aelod, Mr John Robert Jones, ym mis Rhagfyr 2017 a bydd ef yn parhau i fod yn aelod.
4. Yn unol â'r Rheoliadau Statudol, rhaid i aelodau annibynnol y Pwyllgor Safonau gael eu penodi gan y Cyngor ond dim ond ar ôl cydymffurfio gyda phroses ddethol statudol. I gynnal y broses recriwtio a dethol hon, mae'r Cyngor Sir wedi dirprwyo ei awdurdod i Banel Dethol y Pwyllgor Safonau; sy'n cynnwys un aelod annibynnol o'r cyhoedd, un cynrychiolydd o blith y cynghorwyr tref a chymuned a thri o gynghorwyr sir. Ni chaiff unrhyw aelod o'r Panel Dethol fod yn aelod hefyd o'r Pwyllgor Safonau.

5. Mewn cyfarfod o Banel Dethol y Pwyllgor Safonau a gynhaliwyd ar 11 Ebrill 2019, cymeradwyodd y Panel y broses recriwtio ac fe hysbysebwyd y swyddi gweigion ar wefan y Cyngor, Twitter a Facebook (o 29.04.2019 i 17.05.2019), North Wales Chronicle (ar 02.05.2019 ac ar 09.05.2019) a'r Bangor and Anglesey Mail (ar 01.05.2019 ac ar 08.05.2019).
6. Roedd y dyddiad cau ar 17 Mai 2019 ac fe wnaeth Panel Dethol y Pwyllgor Safonau ystyried y ceisiadau a dderbyniwyd mewn proses tynnu rhestr fer a gynhaliwyd ar 21 Mehefin 2019. Rhoddodd y Panel 7 ymgeisydd ar y rhestr fer a'u gwahodd i gyfweiliad.
7. Cynhaliwyd y cyfweiliadau ar 29 a 30 Gorffennaf 2019 ac fe gytunodd y Panel i enwebu pedwar o unigolion i gael eu penodi ar gyfer rôl aelodau annibynnol ar y Pwyllgor Safonau (yn ôl trefn yr wyddor):

Mr Thomas Rhys Davies
Mrs Celyn Menai Edwards
Mrs Gill Murgatroyd
Mrs Sharon Warnes

Gwnaed y penderfyniad yn seiliedig ar ffurflenni cais yr ymgeiswyr, eu cwestiynau cyfweiliadau wedi'u sgorio a'r geirdaon.

8. Yn ogystal, penderfynodd y Panel, petai swydd wag achlysurol bellach yn codi am aelod annibynnol o'r Pwyllgor Safonau yn ystod y deuddeg mis nesaf, y dylid penodi **Mrs Pauline Vella** yn awtomatig i'r rôl hon heb yr angen am broses recriwtio bellach, ar yr amod bob amser fod yr ymgeisydd yn parhau i fod yn gymwys i ymgymryd â'r rôl.
9. Hoffai'r Panel achub ar y cyfle hwn i ddiolch i'r holl ymgeiswyr am gymryd yr amser i gyflwyno eu ceisiadau, yn arbennig felly'r ymgeiswyr a fynychodd y cyfweiliadau oherwydd roedd y safon yn uchel ac roedd pob ymgeisydd ar y rhestr fer yn gymwys i'r rôl.

PENODI DAU GYNGHORYDD SIR I WASANAETHU AR Y PWYLLGOR SAFONAU

10. Mae'r Cyngorydd Dafydd Rhys Thomas yn gymwys i barhau yn ei rôl fel Aelod o'r Cyngor Sir o'r Pwyllgor Safonau tan 2022.
11. Yn achos y Cyngorydd Trefor Lloyd Hughes, mae'n sefyll i lawr o'i rôl fel cynrychiolydd y Cyngorwyr Sir ar y Pwyllgor Safonau. Felly, bydd angen i'r Cyngor enwebu Cyngorydd yn ei le ar y Pwyllgor Safonau.
12. Mae rhai materion statudol y mae'n rhaid eu cymryd i ystyriaeth wrth wneud penderfyniad ynghylch pwy ddylai gael eu henwebu fel cynrychiolydd y Cyngorwyr Sir ar y Pwyllgor Safonau:
 - 12.1 Nid oes angen cydbwysedd gwleidyddol ar y Pwyllgor Safonau (oherwydd ei gyfansoddiad mwyafrifol annibynnol).
 - 12.2 Ni fedrir enwebu'r Arweinydd.

- 12.3 Oherwydd y ffaith bod un o gynrychiolwyr y Cynghorwyr Sir ar y Pwyllgor Safonau yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith, ni fedr yr ail gynrychiolydd hefyd fod yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith.

ARGYMHELLION

Bod y Cyngor:

13. Yn derbyn argymhellion Panel Dethol y Pwyllgor Safonau fel a ganlyn:-

- 13.1 penodi **Mr Thomas Rhys Davies, Mrs Celyn Menai Edwards, Mrs Gill Murgatroyd a Mrs Sharon Warnes** fel aelodau annibynnol cyfetholedig o'r Pwyllgor Safonau o 20 Rhagfyr 2019 ymlaen; am hyd at ddau dymor, fel sy'n cael ei ganiatau yn statudol ac yn y Cyfansoddiad;
- 13.2 petai swydd wag achlysurol bellach yn codi am aelod annibynnol o'r Pwyllgor Safonau yn ystod y deuddeg mis nesaf, y dylid penodi **Mrs Pauline Vella** yn awtomatig i'r rôl hon heb yr angen am broses recriwtio bellach, ar yr amod bob amser fod Mrs Vella yn parhau i fod yn gymwys i ymgymryd â'r rôl.

14. Mewn perthynas â chynrychiolwyr y Cyngor Sir ar y Pwyllgor Safonau:

- 14.1 Cadarnhau bod y **Cynghorydd Dafydd Rhys Thomas** yn parhau i wasanaethu fel un o gynrychiolwyr y Cynghorwyr Sir tan yr etholiad nesaf yn 2022;
- 14.2 Enwebu un Cynghorydd Sir i wasanaethu ar y Pwyllgor Safonau, hyd at yr etholiad nesaf yn 2022 i gychwyn ond bydd yn gallu gwasanaethu am un tymor pellach dilynol.

15. Cadarnhau bod y Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro yn cael yr awdurdod i gynnwys cyfeiriad at Banel Dethol y Pwyllgor Safonau, yng Nghyfansoddiad y Cyngor, er mwyn osgoi'r angen am "ddapraiaeth wrth gefn" yn adroddiad strwythur pwyllgorau sy'n cael ei gadarnhau gan y Cyngor yn ei gyfarfod blynyddol.

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Cyngor Sir
Dyddiad:	10 Medi 2019
Pwnc:	Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr ar Effeithiolrwydd y Gwasanaethau Gofal Cymdeithasol 2018/19
Aelod(au) Portffolio:	Y Cyngorydd Llinos Medi
Pennaeth Gwasanaeth:	Alwyn Rhys Jones, Pennaeth Gwasanaethau Oedolion Fôn Roberts, Pennaeth Gwasanaethau Plant a Theuluoedd
Awdur yr Adroddiad:	Alwyn Rhys Jones, Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol (Dros dro)
Swyddog Cyswllt:	Emma Edwards
Ffôn:	01248 751887
E-bost:	Emmaedwards@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Yn berthnasol i'r holl Aelodau

A - Argymhelliad/Argymhellion a Rheswm/Rhesymau

Pwrpas yr adroddiad:

Derbyn a gwneud sylwadau ar yr adroddiad drafft terfynol a gyflwynwyd gan y Cyfarwyddwr Statudol. Pwrpas yr adroddiad yw hyrwyddo ymwybyddiaeth ac atebolrwydd ar gyfer perfformiad a'r cynnydd a wnaed dros y flwyddyn ddiwethaf o ran darparu Gwasanaethau Cymdeithasol yng Nghyngor Sir Ynys Môn. Mae'r adroddiad hefyd yn amlinellu'r ffocws ar gyfer gwelliant am y flwyddyn nesaf.

Nodwch os gwelwch yn dda y bydd yr adroddiad terfynol, unwaith y caiff ei gytuno, yn cael ei gyhoeddi ar wefan y Cyngor.. Mae'r templed ar gyfer yr adroddiad yn cael ei ddylunio gan ein Dylunydd Graffig a'n Swyddog Marchnata Digidol.

Sesiwn Herio Staff

Cynhaliwyd Cynhadledd Staff ar y cyd rhwng Gwasanaethau Oedolion a Gwasanaethau Plant a Theuluoedd ar 12ain Mehefin 2019 er mwyn cyflwyno'r adroddiad drafft a'i negeseuon allweddol. Hon oedd y gynhadledd gyntaf ar y cyd a gynhaliwyd rhwng y gwasanaethau, ac roedd yna bresenoldeb da.

Amserlen

Roedd yr adroddiad wedi ei gyflwyno i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar 8 Gorffennaf 2019 ac mae'r adroddiad terfynol yn cael ei rannu gyda'r Pwyllgor Gwaith ar 15 Gorffennaf 2019 ac yna chyda'r Cyngor Llawn ar 10 Medi 2019. Ymhellach, bydd yr adroddiad terfynol yn cael ei cyhoeddi ar wefan y Cyngor.

Argymelliadau

- 1.1. Gwahoddir aelodau i roi sylwadau ar gynnwys Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr, Cyngor Sir Ynys Môn ar Effeithiolrwydd Gwasanaethau Cymdeithasol 2018/19.
- 1.2. Argymhellir bod yr aelodau'n ystyried:
- a yw'r adroddiad yn cyfleu sefyllfa gyfredol y Cyngor o ran y modd y mae'n darparu ei Wasanaethau Cymdeithasol;
 - a yw'r adroddiad yn adlewyrchu'n gywir ei flaenoriaethau gwella mewn perthynas â'r Gwasanaethau Oedolion a Phlant a Theuluoedd am y flwyddyn nesaf;
 - a yw'r adroddiad yn adlewyrchu atebolrwydd a chyfrifoldeb y Cyngor mewn perthynas â'i Wasanaethau Cymdeithasol.

B - Pa opsiynau eraill yr oeddech chi'n eu hystyried a pham wnaethoch chi eu gwrthod a / neu ddewis y dewis hwn?

Ddim yn berthnasol.

C - Pam mae hyn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Mae angen cael cadarnhad gan y Pwyllgor Gwaith bod yr adroddiad yn adlewyrchiad cywir o effeithiolrwydd Gwasanaethau Cymdeithasol yn ystod 2018/19.

CH - A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi.

D - A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Ydi.

DD – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori? Beth oedd eu sylwadau?

1	Prif Weithredwr / Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) (gorfodol)	Fe ddaru hyn gael ei gymeradwyo gan yr UDA ar y 24 Mehefin 2019.
2	Cyllid / Adran 151 (gorfodol)	Fel yr uchod.
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Fel yr uchod.

4	Adnoddau Dynol (AD)	Amherthnasol
5	Eiddo	Amherthnasol
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	Amherthnasol
7	Caffael	Amherthnasol
8	Craffu	Cafodd yr Adroddiad ei ystyried gan Aelodau'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar Ddydd Llun 8 Gorffennaf 2019, a wnaeth y Cadeirydd rhoi sylwadau ar lafar yn uniongyrchol i'r Pwyllgor Gwaith ar 15 Gorffennaf 2019.
9	Aelodau Lleol	Amherthnasol
10	Unrhyw gyrff allanol / eraill	Amherthnasol

E - Risgiau ac unrhyw gamau lliniaru (os yn berthnasol)		
1	Economaidd	Amherthnasol
2	Gwrth-dlodi	Amherthnasol
3	Trosedd ac Anrhefn	Amherthnasol
4	Amgylcheddol	Amherthnasol
5	Cydraddoldebau	Amherthnasol
6	Cytundebau Canlyniad	Amherthnasol
7	Arall	Amherthnasol

F - Atodiadau:	
Atodiad A- Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr ar Effeithiolrwydd y Gwasanaethau Gofal Cymdeithasol 2018/19	
FF - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):	

CC-016749-LB / 229501

Ynys Môn

THE ISLE OF

Anglesey

ADRODDIAD BLYNYDDOLY CYFARWYDDWR AR EFFEITHIOLRWYDD Y GWASANAETHAU CYMDEITHASOL 2018 - 2019

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

@cyngormon

Cynnwys

Cyflwyniad y Cyfarwyddwr a Chrynodeb o Berfformiad	1
Sut mae Pobl yn Siapio ein Gwasanaethau?	4
Safon Ansawdd 1 – Gweithio gyda phobl i ddiffinio a chyd-gynhyrchu deilliannau llesiant personol y mae pobl yn dymuno eu cyflawni	6
Safon Ansawdd 2 – Gweithio gyda phobl a phartneriaid i warchod a hyrwyddo iechyd corfforol a meddyliol a llesiant emosiynol pobl	9
Safon Ansawdd 3 – Amddiffyn a diogelu pobl rhag camdriniaeth, esgeulustod neu niwed	11
Safon Ansawdd 4 – Annog a chefnogi pobl i ddysgu, datblygu a chymryd rhan mewn cymdeithas	13
Safon Ansawdd 5 – Cefnogi pobl i ddatblygu'n ddiogel ac i gynnal perthnasau domestig, teuluol a phersonol iach	16
Safon Ansawdd 6 – Gweithio gyda phobl a'u cefnogi i gyflawni gwell llesiant economaidd, i gael bywyd cymdeithasol a byw mewn llety addas sy'n cwrdd â'u anghenion.	18
Ein Gweithlu, a sut ydym yn Cefnogi eu Rolau Proffesiynol	21
Ein Hadnoddau Ariannol a Sut ydym yn Cynllunio at y Dyfodol	24
Ein Gwaith Partneriaeth, Arweinyddiaeth Wleidyddol a Chorfforaethol, Llywodraethiant ac Atebolrwydd	26

Mae'r ddogfen hon yn rhoi crynodeb o'n hunan-asesiad blynyddol. Credwn ei bod yn amlinellu rhai o'n cyflawniadau allweddol yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, ynghyd â thynnu sylw at yr heriau y bydd angen rhoi sylw iddynt yn ystod y flwyddyn i ddod.

Rydym yn croesawu unrhyw sylwadau ar ffurf a chynnwys yr adroddiad hwn er mwyn cynorthwyo ein taith welliant.

Cyflwyniad y Cyfarwyddwr a Chrynodeb o Berfformiad

Rwy'n falch o gyflwyno'r pedwerydd Adroddiad Blynyddol o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Ar ddechrau'r adroddiad hwn, hoffwn ddiolch i Dr Caroline Turner, ein cyn-gyfarwyddwr am ei chefnogaeth dros y ddwy flynedd ddiwethaf a dymunwn y gorau iddi yn ei rôl newydd ym Mhowys.

Dros y deuddeg mis diwethaf, rwy'n blês gyda'r cynnydd rydym wedi'i wneud gyda'n gilydd yn y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd a'r Gwasanaethau Oedolion. Ar ôl y gwaith da yn y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, cafwyd arolwg gan AGC ym mis Hydref 2018. Mae hyn yn dweud wrthym ein bod yn gwneud cynnydd da ond mae'n rhaid i ni barhau i gryfhau ein gwasanaethau a'n harferion. Rydym yn croesawu canfyddiadau'r arolwg hwn.

Dros y 12 mis diwethaf bu nifer o ddatblygiadau yr ydym yn falch iawn ohonynt yn y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd. Er enghraifft, mae ein gwaith nawr yn seiliedig ar y Fframwaith Gwella Ansawdd Ymarfer a ddyluniwyd i lywodraethu a thywys ein gweithlu; mae gan Teulu Môn Strategaeth Ymgysylltu glir, ac mae'r Gwasanaeth Camu Ymlaen yn anelu i gryfhau teuluoedd nad ydynt angen cefnogaeth statudol bellach, ond sydd dal angen arweiniad.

Rydym wedi cymryd camau pendant i wella'r Cynnig a wneir i ofalwyr maeth a gyflogir gan y Cyngor, a gobeithiwn y bydd hyn yn cynyddu ein gallu i recriwtio gofalwyr maeth ac y bydd hefyd yn eu helpu hwy i gynnig y gefnogaeth orau i blant sy'n cael eu maethu.

Yn yr un modd, mae'r Gwasanaethau Oedolion wedi gallu gwneud cynnydd gyda'n nod o gefnogi Oedolion i aros yn annibynnol yn eu cartrefi eu hunain. Mae agoriad Hafan Cefni, Uned Gofal Ychwanegol, yn darparu llety i bobl Môn sy'n galluogi iddynt aros yn annibynnol gan dderbyn gofal a

chymorth hefyd petaent ei angen. Diolchwn i'n partneriaid yn Pennaf am eu gwaith caled wrth gyflawni'r cyfleuster rhagorol hwn.

Mewn partneriaeth a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, rydym hefyd wedi llwyddo i gomisiynu darpariaeth gofal cartref newydd ar gyfer ein preswylwyr gan ddarparwyr sy'n gweithio yn yr ardal. O hyn ymlaen, gall unigolion sydd angen gofal, gan gynnwys y rheini sydd angen cefnogaeth i gwrdd â'u hanghenion gofal iechyd parhaus, ddisgwyl derbyn y gofal hwnnw o fewn 48 awr.

Mae Gwasanaethau Cymorth Iechyd Meddwl wedi cryfhau eu ffocws ar helpu unigolion i wella eu llesiant trwy sesiynau ffitrwydd a iechyd mewn grŵp sy'n golygu eu bod yn ymwneud â gweithgareddau chwaraeon a hamdden ar eu llwybr tuag at wellhad.

Mae yna dal heriau pellach i'r Gwasanaethau Oedolion a Phlant a Theuluoedd yn 2019/20 ac ystyriwn ein bod mewn sefyllfa dda i gwrdd â'r heriau hynny.

Yn y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, byddwn yn parhau i ganolbwyntio ar gefnogi diogelwch a llesiant plant ac mae gennym gynlluniau uchelgeisiol i ddatblygu 3 o Gartrefi Grŵp Bach ar Ynys Môn – Cartrefi Clyd Môn yn 2019/20. Bydd hyn yn fodd i ni gefnogi plant a chanddynt anghenion uchel o fewn eu hardal leol ac nid mewn lleoliadau costus tu allan i'r sir. Rydym hefyd dal yn ymroddedig i barhau i wella'r Gwasanaeth.

Mae'r Gwasanaethau Oedolion yn bwriadu canolbwyntio ar fodel o gefnogaeth ddydd i unigolion sydd ag Anableddau Dysgu mewn ffordd sy'n cwrdd â'u nodau ac yn eu cefnogi i fynd yn eu blaenau. Mewn partneriaeth â'n partneriaid iechyd a'n partneriaid yn y trydydd sector, rydym hefyd yn anelu i sefydlu Timau Adnodd Cymunedol mewn 3 ardal yn Ynys Môn i ddarparu'r gefnogaeth orau i bobl allu aros yn annibynnol, a bydd y gefnogaeth honno yn cael ei darparu gan dimau integredig.

Yn olaf, hoffwn ddiolch i'n holl staff a staff y darparwyr rydym yn eu comisiynu am eu gwaith caled yn 2018/19. Gall gyrfa mewn gofal cymdeithasol fod yn heriol yn aml iawn, a diolchwn iddynt am eu hymroddiad parhaus.

Alwyn Rhys Jones

Cyfarwyddwr Gwasanaethau
Cymdeithasol a Phennaeth
Gwasanaethau Oedolion

Fôn Roberts

Dirprwy Cyfarwyddwr
Gwasanaethau Cymdeithasol
a Pennaeth Gwasanaethau
Plant a Theuluoedd

Tudalen 229

Sut mae Pobl yn siapio ein Gwasanaethau?

Y Rhaglen Llesiant yw ffocws ein holl waith – rhoi'r unigolyn yn ganolog i bopeth a wnawn gan weithio gyda theuluoedd, cymunedau a gweithwyr proffesiynol eraill i sicrhau gwell deilliannau i bawb.

Yn y ddogfen hon, byddwn yn adrodd yn erbyn y pedair egwyddor yn y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, sef Llesiant, pobl (llais a rheolaeth), partneriaeth, ac integreiddio ac ataliaeth.

Er gwaethaf yr heriau ariannol a wynebwn rydym yn blês gyda'r cynnydd yn 2018-19 mewn sawl maes. Rydym wedi cymryd y cyfle i wneud pethau mewn ffordd wahanol, gan ystyried dulliau eraill o weithio gyda'n partneriaid a modelau gofal amgen. Mae enghreifftiau o hyn i'w gweld trwy'r adroddiad hwn.

Ein blaenoriaeth i oedolion yw hyrwyddo annibyniaeth ac atal anghenion rhag gwaethygu. Ar gyfer y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, y flaenoriaeth yw sicrhau bod ein plant mewn gofal yn cael y gefnogaeth a'r cyfleoedd gorau posib.

Rydym yn fodlon iawn gyda'r canfyddiadau o'r arolwg diweddar gan Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ar y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd ym mis Hydref 2018, a oedd yn adrodd am welliannau sylweddol mewn meysydd allweddol, arweinyddiaeth a llywodraethiant gref, cydweithio da a diwylliant agored newydd o fewn y gwasanaeth. Mae AGC hefyd yn tynnu sylw at 'angerdd ac ymroddiad ar bob lefel' i ddarparu gwasanaethau rhagorol i blant. Cawsom dawelwch meddwl gan y sylwadau hyn, ond rydym yn cydnabod hefyd fod yna dal feysydd i'w gwella

Caiff uwch swyddogion eu disgrifio fel 'gweladwy, ar gael ac yn gyrru gwelliannau', tra bod partneriaid ar y bwrdd diogelu rhanbarthol, Heddlu Gogledd Cymru a chydweithwyr yn y Bwrdd Iechyd yn bositif ynghylch y

newidiadau maent wedi eu gweld.

Dyweddodd Pennaeth Gwasanaethau Plant a Theuluoedd Ynys Môn, Fôn Roberts, *“Mae'r gwasanaeth wedi dod yn bell mewn amser cymharol fyr. Rydym dal yn wynebu heriau o ran y cynnydd yn nifer y plant a ddaw i ofal ar Ynys Môn, sy'n golygu cynnydd yn y llwyth gwaith i'r timau. Fodd bynnag, rydym nawr mewn sefyllfa llawer gwell i gwrdd â'r heriau hyn.”*

Roedd Arweinydd y Cyngor a'r deilydd portffolio Gwasanaethau Cymdeithasol, y Cyngorydd Llinos Medi, yn croesawu adroddiad AGC. Ychwanegodd, *“Rydym wedi ymgymryd â rhaglen wella sylweddol dros y 18 mis diwethaf ac mae gwaith caled ein staff ymroddedig yn dangos canlyniadau positif.”*

Yr Iaith Gymraeg – Rydym yn parhau i godi ymwybyddiaeth ymysg ein staff am yr angen i roi cynnig rhagweithiol o wasanaeth trwy gyfrwng y Gymraeg, yn unol â **'Mwy na Geiriau'** a Safonau'r Iaith Gymraeg. Er enghraifft, yn ystod 2018/19, rhannwyd crynodeb o bwyntiau allweddol mewn perthynas â Safonau'r Iaith Gymraeg gyda staff yr Uned Ddarparu; cylchredwyd geirfaoedd dwyieithog o dermau gwaith cymdeithasol i staff er mwyn eu cefnogi gyda defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle, ac mae codi ymwybyddiaeth o Safonau'r Iaith Gymraeg a'r Cynnig Rhagweithiol wedi bod yn rhan o broses gynefino yr adran ar gyfer staff newydd. Mae 89% o staff ein Gwasanaethau Plant a Theuluoedd a 79% o staff ein Gwasanaethau Oedolion yn siaradwyr Cymraeg. Mae *Strategaeth Gweithlu y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd yn cydnabod yr ymrwymiad i sicrhau bod y Gwasanaeth ar gael yn Gymraeg*; mae'n ofyniad allweddol yn ein proses recriwtio, a chaiff ei fonitro'n gyson.

Mae gan y Cyngor gytundeb partneriaeth gyda Phrifysgol Bangor ar gyfer y cwrs MA Gwaith Cymdeithasol i gymryd myfyrwyr dwyieithog ac i gynnig cyfleoedd dysgu iddynt yn y gweithlu. Mae hyn yn helpu'r broses o recriwtio a chadw staff dwyieithog o fewn y Gwasanaethau Cymdeithasol.

Mae'n ddisgwyliad bod rheolwyr yn ystyried unrhyw bwyntiau dysgu o gwynion a dderbyniwyd, ac unrhyw gamau gweithredu sydd eu hangen i roi sylw i'r pwyntiau hyn, pan fyddant yn ymateb i gwynion o dan Gam 1 y Weithdrefn Sylwadau a Chwynion yn y Gwasanaethau Cymdeithasol. Os yw ymchwiliad Cam 2 yn digwydd, bydd y Gwasanaeth yn creu Cynllun Gweithredu yn dilyn yr ymchwiliad os yw'r ymchwilydd annibynnol yn gwneud argymhellion yn yr adroddiad Cam 2. Mae pwyntiau dysgu o gwynion a dderbynnir, ynghyd â chrynodebau o ganmoliaethau a dderbynnir, yn cael eu hadrodd a'u rhannu gyda'r rheolwyr yn chwarterol. Yn 2018/19, cofnodwyd 212 o sylwadau positif ar gyfer y gwasanaethau cymdeithasol, a chofnodwyd 59 o sylwadau negyddol, 44 o gwynion Cam 1 ac 8 o gwynion Cam 2 yn ystod y flwyddyn.

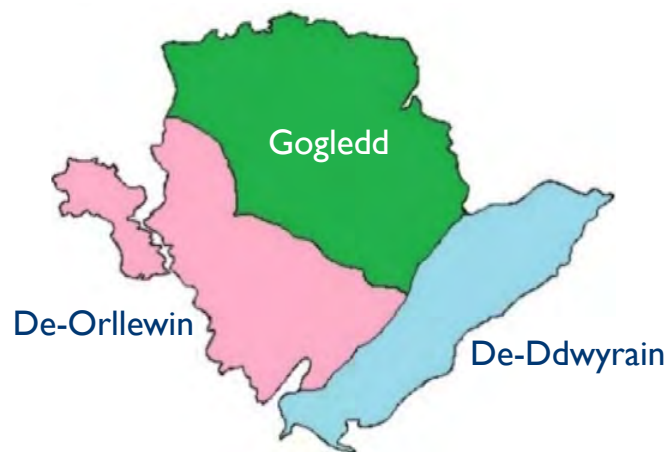
Safon Ansawdd I

Gweithio gyda phobl i ddiffinio a chyd-gynhyrchu deilliannau llesiant personol y mae pobl yn dymuno eu cyflawni

OEDOLION

Mewn partneriaeth â Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, fe wnaethom wahodd cyflenwyr i dendro am fodel newydd o Ofal a Chymorth Cartref ar draws yr ynys – roedd hyn yn cynnwys pecynnau Gofal Iechyd Parhaus (CHC) sylfaenol a gofal o fewn y ddau gynllun Tai Gofal Ychwanegol (Penucheldre, Caergybi a Hafan Cefni, Llangefni).

Mae'r model newydd yn "rhannu" yr ynys yn dair ardal gyda dim ond un darparwr yn llwyddiannus ym mhob ardal. Mae'r contract hefyd yn cynnwys cynlluniau gofal ychwanegol mewn dwy o'r tair ardal (gyda darpariaeth i ddatblygu trydydd cynllun o'r fath cyn diwedd y contract). Bydd **Carelink** yn darparu gofal cartref yn ngogledd yr ynys, bydd **Abacare** yn gyfrifol am dde-orllewin yr ynys a bydd **Consortiwm Plas Garnedd**, sy'n cynnwys Plas Garnedd, Crossroads a Gofal Seibiant, yn gyfrifol am becynnau gofal cartref yn ne-ddwyrain Ynys Môn.

O dan ein model hanesyddol, roedd hi'n aml yn anodd sicrhau cynnig cyson o gefnogaeth ym mhob ardal i bobl, a oedd yn golygu bod unigolion a gâi eu cefnogi yn gorfod aros yn yr ysbty yn hirach nag oedd angen, a'u bod yn cael gwasanaethau ar adegau amhriodol. Golygai hyn fod gennym wasanaeth anghyflawn, ac un nad oedd yn cynnig dewis a rheolaeth i unigolion, ac a gâi ei gomisiynu ar sail pecynnau wedi'u hamseru yn hytrach na deilliannau i unigolion. Credwn fod y model newydd wedi gwella'r sefyllfa hon yn fawr.

“Mae'r gwasanaethau gofal cartref ... yn darparu gofal mwy hygyrch, yn gyson ac yn annog ein defnyddwyr gwasanaeth i ddod yn unigolion mwy annibynnol o fewn eu cymunedau”
- Arweinydd Cyngor Ynys Môn a deilydd portffolio Gwasanaethau Cymdeithasol, y Cynghorydd Llinos Medi

Timau Adnodd Cymunedol (TAC) – Mae ein nod o ddatblygu timau o staff gofal iechyd a chymdeithasol sy'n cefnogi pobl o fewn eu hardaloedd lleol eu hunain wedi symud ymlaen yn 2018/19. Mae grŵp llywio yn parhau i gyfarfod bob pythefnos i yrru hyn yn ei flaen, a chafwyd sesiynau ymgysylltu gyda staff amlddisgyblaethol yn amlinellu'r weledigaeth ar gyfer y TAC. Bydd hyn yn cyfrannu at fwy o gydweithio ac yn cychwyn ar ffyrdd o weithio a rennir. Mae llety ar gyfer staff wedi'i gytuno ac mae gwaith yn mynd rhagddo i wella'r awyrgylch mewn safleoedd dynodedig.

Hyfforddiant Canlyniadau i Staff

Mae staff ar draws y Gwasanaethau Oedolion wedi mynychu hyfforddiant canlyniadau sy'n adeiladu ar y sesiynau hyfforddiant sgysiau cydweithredol a ddarparwyd gan Gofal Cymdeithasol Cymru yn ystod 2018/19. Yn ogystal, mae'r gwasanaeth wedi comisiynu hyfforddiant canlyniadau integredig rhwng darparwyr gofal cartref ac ymarferwyr rheng-flaen er mwyn hwyluso dealltwriaeth gyffredin o'r maes a chytuno ar ddogfennaeth gyffredin.

PLANT A THEULUOEDD

Rydym ni'n ymwybodol o ACE – Mae wedi'i brofi bod effaith Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod yn andwyol i blant a gall eu heffeithio yn nes ymlaen yn eu bywydau. Fe wnaeth gwaith ymchwil a wnaed gan lechyd Cyhoeddus Cymru (PHW) ganfod bod 47% o oedolion sy'n byw yng Nghymru (18-69 mlwydd oed) wedi profi mwy nag un Profiad Niweidiol yn ystod Plentyndod (ACE).

Mae unigolion sydd wedi profi pedwar neu fwy o brofiadau o'r fath yn wynebu risg llawer uwch o fynd i'r carchar, ac o fynd yn gaeth i gyffuriau.

Mae'r rhaglen Camau Cynnar Gyda'n Gilydd sydd wedi'i sefydlu'n lleol yn adeiladu ar brosiectau sy'n bodoli yng Nghymru fel y dull peilot yng Ngogledd Cymru o ymdrin â theuluoedd cymhleth. Mae'r Rhaglen wedi sefydlu dull uchelgeisiol o ddatblygu'r gweithlu, ar draws y system gyfan, er mwyn ymateb i fregusrwydd trwy ganolbwyntio ar brofiadau ACE.

Credwn y bydd y rhaglen hon yn helpu i leihau'r galw ar blismona a phartneriaid allweddol, ac yn gwella canlyniadau i bobl sy'n byw ym Môn trwy ganolbwyntio ar drawsnewid y dull o blismona bregusrwydd i ddull aml-asiantaeth sy'n wybodus ynghylch ACE, sy'n galluogi ymyrraeth gynnar ac yn gallu atal gwraidd y broblem fel nad yw materion yn gwaethygu. Bydd hyn yn darparu gwasanaeth cyflawn sy'n gallu ymateb yn well i anghenion unigolion a chymunedau lleol ar Ynys Môn, yn enwedig y bobl fwyaf bregus.

Pwrpas – Prif ddiben y grŵp cyflawni Camau Cynnar Gyda'n Gilydd yw sicrhau darpariaeth leol, effeithiol aml-asiantaethol yn erbyn 4 amcan strategol y rhaglen.

Amcan 1 – Gweithlu medrus a hyderus i ymateb yn fwy effeithiol i fregusrwydd gan ddefnyddio dull sy'n seiliedig ar ACE, a hynny mewn gwaith plismona amser cyflym ac araf

Amcan 2 – Capasiti a medrusrwydd y sefydliad sy'n cwrdd yn rhagweithiol â galwadau sy'n newid

Amcan 3 – Un 'drws ffrynt' integredig 24/7 ar gyfer bregusrwydd sy'n cyfeirio, yn cefnogi ac yn diogelu gwasanaethau iechyd a llesiant 'golau glas'

Amcan 4 – Ymateb system gyfan i fregusrwydd trwy weithredu dulliau sy'n seiliedig ar ACE ar gyfer plismona gweithredol a phartneriaid allweddol

Gwella Ymarfer Yn ystod y flwyddyn rydym wedi cwblhau ymarfer mapio proses trwy ein holl dimau, gan alinio ymarfer i'n system gofnodi electronig – sef System Wybodaeth Gofal Cymunedol Cymru (WCCIS). Mae'r gwaith hwn yn sicrhau asesiadau mwy llyfn, ymweliadau statudol amserol, cofnodi gwell a gwell cefnogaeth i blant.

Mae **Teulu Môn** (ein Hyb Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth) wedi datblygu ei **strategaeth ymgysylltu** ymhellach ac wedi gwreiddio cyfeiriadau'r Gwasanaeth Arbenigol Plant i'r broses Teulu Môn – sy'n galluogi ymateb cyflym i Deulu Môn/Tîm o Amgylch y Teulu, Gwasanaeth Arbenigol Plant neu gyfeirio i wasanaeth anstatudol perthnasol.

BLAENORIAETHAU 2019/20

- TAC – Bydd pob un o'r 3 Tîm Adnodd Cymunedol yn weithredol yn y safleoedd dynodedig a byddant yn darparu gwybodaeth, cyngor a chymorth integredig gan ymgorffori darparwyr gofal cartref a trydydd sector.
- Eiriolaeth – Bydd dogfennau asesu yn cael eu datblygu i adlewyrchu'r angen i adnabod yr angen am eiriolaeth yn ystod pob cam o ymyrraeth a sicrhau ein bod yn defnyddio gwasanaeth Eiriolaeth Gogledd Cymru yn effeithiol pan nad oes unrhyw drefniadau eiriolaeth anffurfiol eraill mewn lle.
- Byddwn yn ail-dendro'r lleoliadau Byw â Chymorth gyda'r bwriad o gynyddu cyfleoedd am annibyniaeth i'r eithaf ar gyfer y bobl sy'n byw yno.
- Byddwn yn ymgysylltu â budd-ddeiliaid i fabwysiadu Strategaeth Cyfleoedd Dydd Anableddau Dysgu (AD) newydd.

Mesur Safon Ansawdd I:

- **97.5%** o bobl yn adrodd eu bod yn cael eu trin gydag urddas a pharch (Oedolion, Gofalwyr a Phlant)
- **95.1%** o ddefnyddwyr gwasanaeth yn ymateb yn bositif i'r cwestiwn "Ar y cyfan, pa mor fodlon ydych chi / oeddech chi gyda'r gwasanaethau gofal a chymorth y gwnaethoch eu derbyn?" (Oedolion, Gofalwyr, Plant, Rhieni)
- **96%** o oedolion sy'n derbyn pecyn cefnogaeth gan y Gwasanaethau Cymdeithasol yn adrodd eu bod yn fodlon gyda'r gwasanaeth maent wedi ei dderbyn
- **96%** o oedolion sy'n derbyn pecyn cymorth gan y gwasanaethau cymdeithasol yn adrodd eu bod yn fodlon â sut mae'r gwasanaethau maent wedi'u derbyn yn cwrdd â'u hanghenion

Safon Ansawdd 2

Gweithio gyda phobl a phartneriaid i warchod a hyrwyddo iechyd corfforol a meddyliol a llesiant emosiynol pobl

OEDOLION

Mae **Cydlynu Asedau Lleol** yn fodel newydd o weithio gyda chymunedau ar Ynys Môn. Mae Cydlynwyr Asedau Lleol yn gweithio gydag unigolion a grwpiau i ddatblygu a defnyddio rhwydweithiau lleol i hyrwyddo datrysiaidau lleol i anghenion lleol.

- Datblygu model rhagnodi cymdeithasol i gryfhau'r cysylltiadau rhwng darparwyr gofal iechyd a gwasanaethau cymunedol, trydydd sector a'r ALI
- Lleihau unigedd ac arwahanrwydd yn ein cymunedau
- Hyrwyddo ffyrdd o fyw iachach a lleihau anghydraddoldebau iechyd

Mae gennym nawr 6 o Gydlynwyr Asedau Lleol (CALI) yn gweithio ledled yr ynys. Mae dau yn cael eu hariannu trwy'r Gronfa Gofal Integredig (ICF) a chafodd 4 arall eu cyflogi yn 2018/19 trwy Gytundeb Partneriaeth rhwng yr ALI, BIPBC (Clwstwr Meddygfeydd Teulu) a'r trydydd sector. Mae CALI hefyd yn gweithio gyda chymunedau i ennill statws dementia-gyfeillgar a sefydlu hybiau lleol. O ganlyniad i hybiau mae tystiolaeth fod gan bobl well dealltwriaeth ynghylch sut i dderbyn cyngor a chymorth am weithgareddau er mwyn atal neu leihau unigedd ac i hyrwyddo llesiant.

Yn ystod tri chwarter cyntaf y flwyddyn, cyflawnwyd y canlyniadau hyn:
Nifer y bobl a gefnogwyd – 247
% o bobl sy'n teimlo'n llai unig – 88%
% o bobl sy'n adrodd gwahaniaeth positif – 91%

Bydd teclyn mesur newydd (Elemental) yn cael ei ddefnyddio i dracio canlyniadau llesiant pobl.

Blaenoriaeth allweddol yn y Strategaeth ar gyfer Pobl Hŷn yw sefydlu Hybiau Cymunedol ar draws yr ynys. Mae hybiau cymunedol yn cynnig gweithgareddau a gwasanaethau cefnogol gan gynnwys cyngor a gwybodaeth, ymglyfeillio a chludiant. Mae nifer o wahanol hybiau cymunedol ar gael yn amrywio o hybiau mewn cyfleusterau Gofal Ychwanegol, canolfannau Heneiddio'n Dda a chynlluniau tai gwarchod, ac yn aml iawn maent yn defnyddio cyfleusterau sy'n bodoli yn y gymuned megis neuaddau pentref, llyfrgelloedd a chanolfannau hamdden.

Cafodd y model hyb cymunedol yn Hafan Cefni ei lansio yn 2018 ac mae'n cynnig rhaglen o weithgareddau mewn lleoliad Gofal Ychwanegol ar gyfer y tenantiaid a'r gymuned leol ehangach. Mae enghreifftiau'n cynnwys dosbarthiadau codymau, bwyta'n iach, podiatreg, dosbarthiadau ymarfer corff, cyngor a gwybodaeth, cefnogaeth yn gysylltiedig â thai.

Mae Cynghair Hybiau Cymunedol wedi'i sefydlu i weithredu fel fforwm ar gyfer cyfnewid gwybodaeth a chydweithio positif, ac i adnabod unrhyw faterion positif neu negyddol wrth gefnogi hybiau cymunedol i lwyddo ar yr ynys.

PLANT A THEULUOEDD

Yn ystod y flwyddyn rydym wedi sefydlu Swydd Perthnasau Iach, o dan Grant Teuluoedd yn Gyntaf Llywodraeth Cymru, a fydd yn hyrwyddo gwell ymwybyddiaeth o gam-fanteisio ar blant ac ymddygiadau rhywiol niweidiol. Roedd hyn yn cynnwys diwrnod ymwybyddiaeth o Gam-fanteisio Rhywiol ar Blant (CSE) ar 18 Mawrth 2019 – gan ymweld â phlant a phobl ifanc mewn gwahanol ysgolion a chlybiau ieuencid ar draws yr ynys yn ogystal ag ymweld â chymunedau lleol. Bydd y gwaith hwn yn mynd yn ei flaen ar hyd y flwyddyn ariannol nesaf.

Mae **Protocol “Ar Goll”** rhanbarthol yn cael ei ddatblygu er mwyn cael dealltwriaeth gyffredin ymysg y chwe Awdurdod Lleol ac asiantaethau partner hefyd.

Yn ystod gwanwyn a haf 2018 fe wnaeth plant a phobl ifanc drwy'r wlad gymryd y cyfle i ddweud eu dweud ar chwaraeon a'u lles. Fe wnaeth dros 1,000 o ysgolion gymryd rhan yn yr Arolwg Chwaraeon Ysgol gan Chwaraeon Cymru, yr arolwg mwyaf ei faint a'r mwyaf adlewyrchol o'i fath yng Nghymru, ac o bosib y byd.

Ar Ynys Môn mae 56% o blant yn cymryd rhan mewn chwaraeon o leiaf dair gwaith yr wythnos, yr ail ganran uchaf yng Nghymru o gymharu â 50% yn 2015 a'r cyfartaledd cenedlaethol presennol o 48%. Roedd yr arolwg hefyd yn dangos bod:

- 67% o ddisgyblion yn aelodau o glwb chwaraeon
- 77% o ddisgyblion wedi cymryd rhan mewn chwaraeon mewn clwb tu allan i'r ysgol yn y flwyddyn ddiwethaf
- 86% o ddisgyblion yn hyderus wrth roi cynnig ar weithgaredd newydd.

“Mae Ynys Môn yn gwneud yn arbennig o dda pan ddaw at ddarpariaeth chwaraeon i blant a phobl ifanc. Mae dod yn ail trwy Gymru gyfan yn brawf o'r gwaith gwych sy'n cael ei wneud ar yr Ynys, gan ysgolion, hyfforddwyr gwirfoddol mewn clybiau chwaraeon di-ri a thîm datblygu chwaraeon y Cyngor ei hun.”
Y Cyngorydd Carwyn Jones, deilydd portffolio Prosiectau Mawr a Datblygu Economaidd.

BLAENORIAETHAU 2019-20

- **Yr agenda gordewdra mewn plant** – rydym eisiau datblygu dull aml-asiantaeth o fynd i'r afael â gordewdra yn ystod plentyndod ar Ynys Môn. Byddwn yn anelu at leihau nifer y plant sy'n cael eu hadnabod fel plant gordew yn unol â'r strategaeth Pwysau Iach: Cymru Iach. Ein prif ffocws fydd datblygu dull aml-asiantaeth o fynd i'r afael â gordewdra ymysg plant gordew neu blant nad yw eu pwysau'n iach, gan gweithio tuag at agenda Cymru Iachach (gyhoeddwyd ym Mehefin 2018 - yw cynllun hirdymor Llywodraeth Cymru ar gyfer iechyd a gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru).

Mesur Safon Ansawdd 2:

- Roedd **518** o oedolion angen gofal preswyl ar ryw bwynt yn ystod y flwyddyn (o gymharu â 573 y llynedd)
- Roedd **295** o oedolion mewn gofal preswyl ar 31 Mawrth 2018 (o gymharu â 366 yn 2018)

Safon Ansawdd 3

Amddiffyn a diogelu pobl rhag camdriniaeth, esgeulustod neu niwed

TREFNIADAU DIOGELU CORFFORAETHOL

Mae “diogelu” yn parhau i fod yn gyfrifoldeb i bawb yn y Cyngor. Mae'r awdurdod lleol wedi:

Prif gyflawniadau

- Darparu hyfforddiant i staff yn unol â'u rôl a chyfrifoldebau gyda ffocws ar Drais Domestig a Chaethwasiaeth Fodern.
- Parhau i sicrhau bod goblygiadau diogelu sy'n deillio o ddatblygiadau mawr yn cael eu hadnabod, a chymau lliniaru'n cael eu datblygu.
- Rydym yn parhau i gyfrannu'n sylweddol fel bartner actif ar Fwrdd Diogelu Gogledd Cymru, Trefniadau Gwarchod y Cyhoedd Aml-asiantaeth (MAPPA) a threfniadau Cynhadledd Asesu Risg Aml-asiantaeth (MARAC).

Y GWASANAETHAU OEDOLION

Prif gyflawniadau

- Wedi datblygu Polisi Diogelu interim sy'n cydymffurfio â'r Ddeddf, tra'n aros i'r gweithdrefnau Cymru Gyfan gael eu datblygu.
- Wedi cynnal gwerthusiadau aml-asiantaeth o ymarfer diogelu.
- Wedi datblygu Tîm DoLS i reoli'r galw cynyddol am asesiadau Mesurau Diogelu wrth Amddifadu o Ryddid, a gwell prosesau ar gyfer asesu'n gyflym ac yn effeithiol, gan felly leihau'r gwaith sy'n cronni. Mae'r tîm hefyd yn cynghori timau gwaith cymdeithasol eraill a darparwyr, ac yn ystyried adroddiadau am drefniadau amddifadu o ryddid anawdurdodedig.

- Adolygu sut caiff eiriolaeth ei ddarparu i wneud yn siŵr ein bod yn cydymffurfio â'r Ddeddf – gan sicrhau y caiff llais y person ei glywed ar gamau allweddol ar hyd eu taith gofal cymdeithasol.
- Wedi mabwysiadu a gweithredu Fframwaith Gwella Ansawdd – gan ein helpu ni i sicrhau bod ymarfer yn ddiogel ac yn cwrdd â'r safonau gofynnol.
- Wedi lansio Protocol Hunan-Esgeulustod Gogledd Cymru yn lleol.
- Wedi monitro'n agos y gwasanaethau rydym yn eu comisiynu o ran ansawdd y gofal y gwnaethant ei ddarparu trwy ofal cartref, byw â chymorth â chartrefi gofal tymor hir

GWASANAETHAU PLANT A THEULUOEDD

Prif gyflawniadau

- Mae ein harolygon mewnol ac arolygon allanol o ymarfer yn dangos bod ymarfer diogelu wedi gwella.
- Rydym wedi parhau i weithredu'r Fframwaith Gwella Ansawdd Ymarfer: sy'n darparu cyfres o brosesau sicrwydd systematig, wedi'u cynllunio a ddefnyddir i siapio dysg a gwelliant. Mae hyn yn ein helpu i adnabod ym mhle mae angen gwelliannau pellach a beth yw'r ffordd orau o gyflawni'r rhain.
- Wedi datblygu a gweithredu ymagwedd newydd tuag at amddiffyn plant – Cryfder ar y Cyd. Y nod yw sicrhau bod Cynlluniau Amddiffyn Plant yn cael eu cyd-gynhyrchu a'u bod yn canolbwyntio ar y newidiadau pwysig sydd eu hangen i gadw plentyn yn ddiogel ac yn tystiolaethu'r ymyraethau i gyflawni'r newidiadau hynny.
- Gwella sgiliau a gwybodaeth mewn perthynas â chynnal ymchwiliadau A47 gan sicrhau bod y Model Risg Gwynedd / Thornton yn cyfrannu at y dadansoddiad p'un a yw'r plentyn wedi / yn debygol o ddiodeff niwed sylweddol.

BLAENORIAETHAU AR GYFER 2019/20

- Byddwn yn parhau i ddatblygu ein polisi ac ymarfer Diogelu Oedolion i adlewyrchu'r newid mewn dyletswydd gyfreithiol o dan y Ddeddf, ac i ymateb i bolisi a gweithdrefnau cenedlaethol newydd gan Lywodraeth Cymru.
- Gwella Prosesau Adolygu Statudol – canolbwyntio ar well paratoi, craffu cadarn ar ofal a chefnogaeth i blant, a rhoi'r plentyn wrth galon y broses adolygu.
- Parhau â lansiad a chyflwyniad Cryfder ar y Cyd.

Mesur Safon Ansawdd 3:

- Roedd **90.48%** o ddefnyddwyr gwasanaeth sy'n oedolion wedi ymateb yn bositif i'r cwestiwn, "Ydy cefnogaeth a sefydlwyd gan y Gwasanaethau Cymdeithasol wedi eich helpu i deimlo'n saff ac yn ddiogel yn eich cartref?"
- **96%** o gynlluniau gofal a chefnogaeth (neu gynlluniau cefnogaeth i ofalwyr ifanc) wedi cael eu hadolygu yn ystod y flwyddyn, o fewn amserlenni a gytunwyd, o gymharu ag **88%** y flwyddyn gynt.
- Mae **79%** o oedolion a gofalwyr yn yr Arolwg Dinasyddion yn dweud eu bod yn teimlo'n ddiogel.
- Mae **81%** o blant yn yr Arolwg Dinasyddion yn dweud eu bod yn teimlo'n ddiogel.
- Roedd ein perfformiad dros y flwyddyn ddiwethaf mewn meysydd diogelu fel a ganlyn:
 - Cafodd **91%** o ymholiadau amddiffyn oedolion eu cwblhau o fewn 7 diwrnod.
 - Cafodd **88%** o Gynadleddau Amddiffyn Plant cychwynnol eu cynnal o fewn yr amserlenni statudol.
 - Cafodd **94%** o'r holl Adolygiadau Amddiffyn Plant eu cynnal ar amser.
 - Mae gan **100%** o'r plant sydd ar y Gofrestr Amddiffyn Plant Weithiwr Cymdeithasol wedi'i ddynodi ar eu cyfer.
 - Mae gan **100%** o Blant sy'n Derbyn Gofal Weithiwr Cymdeithasol wedi'i ddynodi ar eu cyfer.
 - **2%** = Ail-gofrestriadau o blant ar Gofrestrau Amddiffyn Plant yr Awdurdod Lleol.
 - **241 diwrnod** = Yr amser cyfartalog i'r holl blant oedd ar y Gofrestr Amddiffyn Plant yn ystod y flwyddyn.

Safon Ansawdd 4

Annog a chefnogi pobl i ddysgu, datblygu a chymryd rhan mewn cymdeithas

CEFNOGAETH I WEITHIO (OEDOLION A PHLANT A THEULUOEDD)

Mae'r Cynllun **OPUS cenedlaethol, a'r cynlluniau Trac ac Adtrac** yn cael cymorth gan Gronfa Gymdeithasol Ewrop trwy Lywodraeth Cymru. Mae OPUS yn cefnogi unigolion dros 25 oed sy'n economaidd anweithredol neu sy'n ddi-waith ers amser hir, tra bod Trac (a gaiff ei reoli gan Wasanaeth Addysg a Dysgu Ynys Môn) yn cefnogi pobl ifanc 11-16 mlwydd oed i oresgyn rhwystrau i ddysgu a chyflawni eu llawn botensial. Mae Adtrac yn brosiect rhanbarthol a ariennir gan yr UE, sy'n cael ei weithredu gan Awdurdodau Lleol ar draws Gogledd Cymru er mwyn darparu gwasanaeth mentora pwrpasol i helpu pobl ifanc (NEET) rhwng 16 a 24 mlwydd oed i fynd i addysg, hyfforddiant neu gyflogaeth.

Yn ddibynnol ar eu galluedd a'u hoedran, mae'r unigolion yn cael cynnig amrywiaeth o gefnogaeth gan gynnwys hyfforddiant, cefnogaeth therapiwtig a mentora.

Mae OPUS ar Ynys Môn wedi bod yn darparu cefnogaeth ac ymyraethau sydd wedi rhoi'r sgiliau priodol i'r cyfranogwyr allu sicrhau cyflogaeth addas. Mae Trac ar Ynys Môn wedi cynnig y cyfle i ddysgwyr fynychu cyrsiau byr a phrofiad gwaith wedi'i deilwra sy'n eu helpu i ddatblygu hyder, gwydnwch a hunan-barch. Mae'r prosiect Adtrac yn seiliedig ar ymagwedd holistaidd, aml-asiantaeth ar gyfer datblygu cynllun personol sy'n helpu i gael gwared ar rwystrau, yn hyrwyddo llesiant a hyder, ac yn datblygu sgiliau a chyflogadwyedd pobl ifanc fregus, gan gynnwys y rheini sydd â phroblemau iechyd meddwl isel i gymedrol ac anghenion cymhleth.

O'r 101 o unigolion a gofrestrwyd ar gyfer OPUS, mae nifer wedi ennill cymhwyster, wedi gwirfoddoli, wedi ennill cyflogaeth neu gyfuniad o'r cyflawniadau a nodwyd uchod.

- mae 79 wedi ennill cymhwyster
- mae 42 wedi gwirfoddoli
- mae 10 wedi sicrhau cyflogaeth

O'r unigolion hynny a gawsai eu cefnogi gan TRAC:

- mae 108 wedi parhau mewn addysg llawn amser
- 96 mewn risg is o ddod yn NEET (nid mewn cyflogaeth, addysg na hyfforddiant)
- 48 yn symud ymlaen i gwrs lefel uwch llawn-amser mewn coleg.

Ar ddiwedd Ionawr 2019, roedd cyfanswm o 75 o bobl ifanc o bob cwr o Ynys Môn wedi eu cofrestru ar y prosiect ADTRAC. Mae 9 o bobl ifanc wedi cael eu cyfeirio gan Wasanaethau Cymdeithasol CSYM, gyda 7 wedi cofrestru ac yn ymwneud yn llawn â'r prosiect a 2 gyfeiriad pellach ar y gweill.

OEDOLION

Ar ddechrau mis Ebrill 2018 fe wnaeth **Gwasanaeth Cefnogaeth y Tîm Iechyd Meddwl Cymunedol (CMHSST)** ymchwilio i'r buddion ar gyfer ein cleientiaid o'u hannog i gymryd rhan mewn gweithgareddau grŵp. Yn ystod y gwaith ymchwil fe wnaethom ganfod bod y ddarpariaeth cyfranogiad grŵp gan Wasanaethau Cefnogaeth Iechyd Meddwl Cymunedol Sir y Fflint (y gwasanaeth yn Sir y Fflint sy'n cyfateb i'n gwasanaeth ni) yn ddatblygedig iawn, ac dysgom lawer o nifer o ymweliadau â'r sir i weld drosom ein hunain sut roeddent yn rheoli cyfleoedd i gleientiaid gymryd rhan mewn grŵp ynghyd â'r buddion a gawsant o gymryd rhan mewn grŵp.

Ar ôl llwyddiant cynnar gyda chlwb rhedeg a sefydlwyd ar y cyd â Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, a chlwb cerdded wedi hynny, fe wnaethom benderfynu sefydlu rhaglen o weithgareddau grŵp ar gyfer ein cleientiaid. Roedd rhwng 12 ac 18 o bobl yn mynychu'r clwb rhedeg bob wythnos yn rheolaidd

Isod mae sampl o ddatganiadau adborth gan gleientiaid.

Client A

Client B

Client C

Trwy ddatblygu'r rhaglen hon chwe mis yn ôl fe wnaethom ehangu ein cynnig i unigolion, gan felly gynnig y cyfle iddynt gymryd rhan mewn gweithgareddau grŵp yn ogystal â chynnig cymorth un i un. Ar hyn o bryd, rydym yn darparu cyfleoedd mewn dwy ganolfan hamdden ar gyfer chwarae badminton, bowlio, grwpiau riant a phlentyn, celf a chrefft ynghyd â chyfleoedd dysgu mewn cydweithrediad â Choleg Menai a Gwasanaethau Eiriolaeth Gogledd Cymru ymysg eraill.

Rydym hefyd wedi sefydlu tri chlwb llesiant ar draws yr ynys ac rydym wedi ymgeisio am grant i ganiatáu rhagor o weithgareddau awyr agored, gan gynnwys dringo a chiacio.

Mae cyfranogiad wastad yn digwydd yn unol â'r anghenion a nodwyd ar gyfer y cleient, o ran yr amcanion sydd wedi'u gosod ar ei cyfer. Byddwn yn cynnig y gymysgedd hon o gefnogaeth i'r dros 200 o gleientiaid sy'n cael eu cefnogi gan y gwasanaeth wrth fynd ymlaen.

Taliadau Uniongyrchol Ynys Môn – Trwy gydol y flwyddyn rydym wedi parhau i gynnig Taliadau Uniongyrchol fel yr opsiwn gorau i ddefnyddwyr gwasanaeth a theuluoedd i gymryd rheolaeth o'u pecyn gofal eu hunain, a byw'r bywyd hyblyg y dymunant ei fyw. Mae gwasanaeth TU Ynys Môn wedi tyfu'n sylweddol dros y flwyddyn ariannol ddiwethaf o 106 i 162 sy'n dangos cynnydd o 52.83% yn eu defnydd. Mae hyn hefyd wedi amlinellu arbedion sylweddol i'r awdurdod o £5.00 yr awr ar gyfartaledd am bob awr a gomisiynir o gymharu gwasanaeth asiantaeth a gomisiynir.

- Cyfanswm gwariant Taliadau Uniongyrchol – **2018/19 £1,422,000**
- Rhagamcan o gostau'r Gwasanaeth trwy wasanaeth a gomisiynir - **£2,051,203**
- Arbedion i'r gwasanaeth trwy TU o gymharu â chomisiynu gwasanaethau - **£629,203**

Straeon llwyddiant Taliadau Uniongyrchol – Dros y 12 mis diwethaf mae'r awdurdod lleol wedi bod yn gweithio gyda Leonard Cheshire, Mencap Môn a sefydliadau eraill o'r trydydd sector i dreialu'r prosiect "Innovative Active Communities" (IAC) sydd wedi ei lansio yn fuan ym mis Mawrth 2019 trwy Gymru yn y Senedd. Mae'r prosiect wedi'i arwain gan ein defnyddwyr gwasanaeth Taliadau Uniongyrchol sydd ag anableddau dysgu, ynghyd â'u teuluoedd, i lunio dewislen o weithgareddau cymunedol y gallant eu gwneud mewn grŵp trwy Gronni Adnoddau /cyllid at ei gilydd. Mae hyn yn galluogi'r defnyddwyr gwasanaeth i ffurfio cydweithfeydd a chyflogi cynorthwyr personol brwdfrydig o'u dewis i'w cefnogi i allu cael mynediad at y weithgareddau maent yn eu dewis.

Trwy ddod â'u hadnoddau at ei gilydd, bydd yn creu llai o ddibyniaeth ar gefnogaeth 1-1 ar gyfer defnyddwyr abl, a byddant yn gallu cael at fwy o weithgareddau na'r angen a aseswyd oherwydd y byddant yn cronni eu horiau ynghyd. Mae hyn hefyd yn golygu y bydd yr awdurdod lleol yn gallu gweithio gyda defnyddwyr gwasanaeth i arbed unrhyw gyllid sydd heb ei wario. Yn 2018/19 rydym wedi hawlio'n ôl gwerth dros **£40,000** o gyllid oedd heb ei wario trwy fonitro'r cyfrifon TU yn ofalus.

Trwy Gronni Adnoddau ynghyd mewn ffordd greadigol, mae Taliadau Uniongyrchol hefyd wedi galluogi i grŵp o gleientiaid anabledd dysgu sy'n byw gyda'u rhieni yn y gymuned ar hyn o bryd, i arbed ffracsiwn o'u cyllid wythnosol a chael seibiant gofal ysbaid pwrpasol gyda'u cynorthwyr personol.

PLANT A THEULUOEDD

Cronfa Dydd Gŵyl Dewi – pwrpas y gronfa yw cefnogi pobl ifanc sydd yng ngofal yr awdurdod lleol neu sydd wedi bod yng ngofal yr awdurdod lleol i gael mynediad at gyfleoedd a fydd yn eu harwain at fywydau annibynnol a llwyddiannus. Mae'r arian hwn yn mynd yn uniongyrchol i'r bobl ifanc sydd /a fu mewn gofal, a gellir ei ddefnyddio fel ffordd o hybu annibyniaeth, datblygiad ac i ddod yn eu blaenau yn gyffredinol. Mae'r arian wedi cael ei wario ar addysg; cyflogaeth; iechyd a llesiant; tai a mynediad at gyngor a chymorth parhaus. Yn lleol, mae nifer o'n pobl ifanc wedi defnyddio'r arian ar wersi gyrru ac ar ffioedd cyrsiau. Bydd yr awdurdod lleol yn derbyn rhagor o gyllid ar gyfer 2019-20.

BLAENORIAETHAU AR GYFER 2019/20

- Sicrhau bod y ddarpariaeth ddydd yn y dyfodol yn rhoi cyfleoedd i unigolion sydd ag anabledd dysgu gyflawni eu potensial a chwarae rhan actif yn eu cymunedau.

Mesur Safon Ansawdd 4:

- **85%** o ddefnyddwyr gwasanaeth yn ymateb yn bositif i'r cwestiwn, "Wyt ti'n teimlo bod y gefnogaeth rwyf yn ei derbyn gan y Gwasanaethau Cymdeithasol yn dy helpu i wneud y pethau sy'n bwysig i ti?"

Safon Ansawdd 5

Cefnogi pobl i ddatblygu'n ddiogel ac i gynnal perthnasau domestig, teuluol a phersonol iach

OEDOLION

Defnyddiwyd elfennau refeniw a chyfalaf y Gronfa Gofal Integredig (ICF) yn 2018/19 ar Ynys Môn i yrru a galluogi gweithio'n integredig ar draws yr holl grwpiau cleient rhwng y gwasanaethau cymdeithasol, iechyd, tai, y trydydd sector a'r sector annibynnol, wrth gefnogi pobl i aros yn annibynnol. Rydym wedi bwrw ymlaen â phrosiectau penodol yn y meysydd hyn: Dementia, Anabledd Dysgu, Awtistiaeth a phlant mewn gofal ar Ynys Môn.

Mae cynlluniau lleol yn sicrhau bod y gronfa ICF yn ein helpu i gyflawni amryw o egwyddorion a nodau penodol, yn cynnwys:

Integreiddio – gwasanaeth Dementia estynedig Garreglwyd, "Môn Enhanced Care" (MEC) – sy'n osgoi derbyniadau diangen i'r ysbyty.

Ataliaeth – Mae'r prosiectau a gefnogir yn cynnwys: gwelyau Camu i Fyny Camu i Lawr mewn cartrefi gofal a Thai Gofal Ychwanegol, y model atal a datblygu ar gyfer Anableddau Dysgu, Night Owls. Fflat symud ymlaen ar gyfer Anableddau Dysgu yn Llawr y Dref.

Gwerth Cymdeithasol – mae prosiectau'n cynnwys Cydlynu Asedau Lleol, Un Pwynt Mynediad trydydd sector, Swyddfeydd Gofalwyr yn Ysbyty Gwynedd.

Un prosiect a gefnogwyd yn benodol yn 2018/19 oedd datblygu ymhellach y gwasanaeth **Shared Lives** sydd eisoes ar gael yn Ynys Môn. Yn ei ffurf newydd mae'r cynllun yn anelu at gynnwys y rheini sydd â dementia trwy edrych ar recriwtio mwy o alluogwyr Shared Lives i ddarparu cefnogaeth ddementia i deuluoedd yn eu cartrefi eu hunain yn hytrach nag mewn lleoliad gofal preswyl neu ysbyty.

Disgwylir y bydd y gwasanaeth newydd yn gwbl weithredol yn 2019, a bydd ar gyfer pobl hŷn sydd â dementia cynnar, gan roi'r cyfle i unigolion dderbyn cefnogaeth gyda'r gofalwr a gyfatebwyd iddynt neu i ymweld â nhw'n rheolaidd am gefnogaeth ddydd neu ofal ysbaid ar eu cyfer hwy a'u teuluoedd.

PLANT A THEULUOEDD

Tîm o Amgylch y Teulu (TAT) a Teuluoedd yn Gyntaf – Rhaglen Teuluoedd yn Gyntaf Llywodraeth Cymru:

Mae'r Tîm TAT wedi gwneud cynnydd sylweddol yn ystod 2018/19. Mae TAT yn chwarae rhan bwysig iawn yn narpariaeth gwasanaethau ymyrraeth gynnar ar gyfer plant a'u teuluoedd ar Ynys Môn. Mae TAT yn rhan o **Wasanaeth Ataliaeth ac Ymyrraeth Gynnar** ehangach sy'n cynnwys chwaer-dîm o'r enw y **Gwasanaeth Camu Ymlaen** sy'n cynnwys dau Weithiwr Cymdeithasol, Gweithiwr Camddefnyddio Sylweddau, Swyddog Llesiant a Chynhwysiad a Gweithiwr Perthnasau Iach sy'n darparu gwasanaethau i deuluoedd sydd wedi cael eu camu i lawr o ymyrraethau statudol. Maent hefyd yn gallu darparu gwasanaeth ymyrraeth gynnar arbenigol yn y meysydd hynny sy'n cynorthwyo'r TAT ac yn lleihau'r angen i uwch-gyfeirio achosion am ymyrraeth gwaith cymdeithasol. Mae'r tîm o amgylch y teulu wedi bod yn llwyddiannus wrth sefydlu model o ymarfer sy'n seiliedig ar gryfderau ac mae'r holl aelodau staff wedi derbyn hyfforddiant ar y dulliau hynny o gyfathrebu, ymgysylltu a chyd-gynhyrchu gwaith gyda theuluoedd sy'n hwyluso newid a chanlyniadau positif.

Er enghraifft / Astudiaeth achos 1: Cafodd Teulu A eu cyfeirio gan yr ysgol gynradd oherwydd pryderon oedd ganddynt am lesiant emosiynol a phresenoldeb Plentyn A. Roedd y teulu eisiau bod yn siŵr y byddai'r plentyn yn cael ei gefnogi trwy'r newid o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd. Fe wnaeth y TAT gydlynu cyfarfod teuluol a datblygu cynllun teulu a oedd yn cynnwys y teulu, y plentyn ac asiantaethau megis yr ysgol, Therapydd Teulu / Therapydd Chwarae NSPCC, Gwasanaeth Iechyd Meddwl, Adran Dai yr Awdurdod Lleol, Cymdeithas Tai a'r Swyddog Lles Addysg.

Nid oes ar Blentyn A angen cefnogaeth bellach gan ei fod wedi setlo'n llwyddiannus yn yr ysgol uwchradd ac mae'n defnyddio strategaethau ymdopi y mae wedi eu dysgu er mwyn delio ag ymdopi yn y dyfodol agos. Mae Plentyn A wedi trosglwyddo'n llwyddiannus i'r ysgol uwchradd, sy'n cael gwared ar yr angen i asiantaethau ymyrryd ac yn gwella presenoldeb, hyder a llesiant emosiynol y plentyn.

Mae'r tîm wedi derbyn 204 o gyfeiriadau yn ystod 2018/2019, cynnydd o'r 146 a dderbyniwyd yn 2017/2018 a'r 165 a dderbyniwyd yn 2016/2017

Tîm o Amgylch y Teulu (Teuluoedd yn Gyntaf):

Mae gan TAT rôl bwysig i'w chwarae hefyd wrth ddarparu gwasanaethau ymyrraeth gynnar i blant a'u teuluoedd ar Ynys Môn. Mae'r tîm wedi derbyn 204 o gyfeiriadau yn ystod 2018/19, cynnydd o'r 146 a dderbyniwyd yn 2017/2018 a'r 165 a dderbyniwyd yn 2016/2017. Maent yn gallu darparu gwasanaeth ymyrraeth gynnar arbenigol yn y meysydd hynny sy'n cynorthwyo'r TAT ac yn lleihau'r angen i uwch-gyfeirio achosion am ymyrraeth gwaith cymdeithasol.

Mae ein **Gwasanaethau Integredig Cymorth i Deuluoedd (IFSS)** wedi gweithio gyda chyfanswm o 50 teulu yn ystod 2018/19. Yn hanesyddol roedd y gwasanaeth yn cael ei rannu rhwng Ynys Môn a Gwynedd. Fodd bynnag ym mis Ebrill 2019 bydd y grŵp presennol o staff yn symud i'r swyddfeydd yn Llangefni ac yn cael eu defnyddio'n llwyr gan adran plant a theuluoedd Ynys Môn yn unig. Roedd y gwasanaeth IFSS wedi cynnal ail werthusiad o'r gwasanaeth ac roedd hynny wedi arwain ein penderfyniad i newid y trefniadau hyn. Mae'r gwerthusiad hefyd wedi cadarnhau y gellid defnyddio'r model IFSS yn y meysydd trais domestig ac anhwylderau pryder cyffredin, gan ehangu'r meini prawf o weithio gyda theuluoedd lle mai camddefnyddio sylweddau sydd wedi'i adnabod fel y prif ffactor risg.

BLAENORIAETHAU AR GYFER 2019/20

- **Shared Lives** – Bydd rôl y Cydlynnydd yn canolbwyntio ar recriwtio a hyfforddi galluogwyr, datblygu adnoddau hyfforddiant sy'n ymgorffori egwyddorion gofal dementia a chefnogaeth person-ganolog, ac ar ddarparu mentora a chefnogaeth.
- **Cefnogaeth ar gyfer Gordewdra** – byddwn yn gweithio i hyrwyddo plant a theuluoedd iach.

Mesur Safon Ansawdd 5:

- Mae **99.6%** o ofalwyr oedolion wedi cael cynnig asesiad neu adolygiad o'u hanghenion hwy eu hunain
- Roedd **94.44%** o ofalwyr oedolion wedi ymateb yn gadarnhaol i'r cwestiwn "Yn y 6 mis diwethaf, ydych chi'n teimlo eich bod wedi bod yn rhan neu fod eich barn wedi'i gymryd i ystyriaeth cymaint ag oeddech eisiau, mewn trafodaethau am y gefnogaeth a ddarperir i'r person rydych yn gofalu amdano?"

Safon Ansawdd 6

Gweithio gyda phobl a'u cefnogi i sicrhau gwell lles economaidd, cael bywyd cymdeithasol a byw mewn llety addas sy'n diwallu eu hanghenion.

OEDOLION

Mae'r fflatiau a ddatblygwyd yn Llawr y Dref, Llangefni wedi rhoi cyfle i unigolion ag **anableddau dysgu** gael mwy o annibyniaeth drwy fyw mewn fflat asesu gyda chymorth wedi'i deilwra am ychydig o wythnosau neu fisoedd er mwyn rhoi cefnogaeth iddynt i gyflawni eu nod o fyw'n annibynnol.

Yn 2018, mewn partneriaeth â Clwyd Alyn, agorwyd **Hafan Cefni**, cyfleuster Gofal Ychwanegol pwrpasol, gyda 63 o unedau, yn agos i ganol tref Llangefni, gyda chyfleusterau ychwanegol ar y safle sydd yn hygyrch i'r gymuned leol. Mae manteision byw mewn cyfleuster Gofal Ychwanegol yn glir – ac yn barod mae pobl yn dweud fod eu lefelau annibyniaeth, iechyd a llesiant wedi gwella.

Iechyd Meddwl a Cham-drin Sylweddau

Gweler isod rai ystadegau ynghylch unigolion sydd â phroblem iechyd meddwl:

- Derbyniwyd cyfartaledd o 270-280 y mis o gyfeiriadau'n ymwneud â salwch meddwl oedolion yn Ynys Môn (3,315 ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben yn Rhagfyr 2018).
- 145-155 o gyfeiriadau'r mis ar gyfer plant a phobl ifanc ar Ynys Môn (1,774 ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben yn Rhagfyr 2018). Mae hyn 2% yn fwy na'r flwyddyn flaenorol.

- Ar gyfer y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, ymhlith yr holl blant sydd ag unrhyw gynllun statudol, mae iechyd meddwl rhiant yn un o'r rhesymau dros eu cyfeirio yn bron 1 o bob 4 achos (31% ar gyfer plant sy'n derbyn gofal) ac mae 12% o blant sydd â chynlluniau statudol yn derbyn triniaeth am salwch meddwl.
- Yn Cefnogi Pobl, yn y flwyddyn a ddaeth i ben ym Medi 2019, mae 69% o gyfeiriadau'n nodi fod gan y person anghenion iechyd meddwl. Ar gyfer unigolion 55+ oed, nodwyd fod gan 13% anghenion iechyd meddwl. Ymysg y rhai â phroblemau iechyd meddwl (Ebrill-Medi), allan o 348 o gyfeiriadau, roedd 13% (45) ag anghenion uchel, 49% (170) ag anghenion canolig a 38% (133) ag anghenion isel.
- Ar gyfer y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, ymysg yr holl deuluoedd lle mae gan blant gynllun statudol, mae cam-drin sylweddau/alcohol yn un o'r rhesymau dros gyfeirio tua thraean ohonynt (51% ar gyfer plant sy'n derbyn gofal) a nodwyd fod gan 8% o'r plant ar gynlluniau statudol anghenion yn ymwneud â cham-drin sylweddau/alcohol. Yn TAT, mae tua 9% efo anghenion yn ymwneud â cham-drin sylweddau ac/neu alcohol.

Er mwyn cefnogi unigolion a theuluoedd, ariannodd Cefnogi Pobl lety a chymorth hyblyg i 947 o ddefnyddwyr gwasanaeth yn 2018/19. Mae Cefnogi Pobl hefyd yn darparu 20 o unedau ar gyfer achosion cyffredinol o ddigartrefedd o dan y dull Tai yn Gyntaf (serch hynny, mae iechyd meddwl fel arfer yn angen) ac mae cynlluniau am hyd at bum uned benodol ar gyfer unigolion sydd ag iechyd meddwl fel y prif angen. Mae'r cynllun olaf hwn wedi cychwyn ac mae'n seiliedig ar fodel o waith cefnogi dwys gydag Uned Hergest er mwyn rhyddhau pobl ag anghenion iechyd meddwl dwys o'r ysbyty yn ddiogel.

Mewn perthynas ag unigolion sydd ag anghenion mwy sylweddol ac sy'n cael eu cyfeirio at y Gwasanaeth Cam-drin Sylweddau i dderbyn gofal a thriniaeth er mwyn eu cynorthwyo i roi'r gorau i gam-drin sylweddau / alcohol, neu i ostwng eu defnydd o sylweddau/alcohol, roedd 305 o gyfeiriadau rhwng mis Mawrth a Thachwedd 2018 (sydd yn uwch na 298 rhwng Rhagfyr 2016 - Tachwedd 2017).

GWASANAETHAU PLANT A THEULUOEDD

Cartref Clyd Môn - Ym mis Tachwedd 2018, cytunodd y Pwyllgor Gwaith i ddatblygu darpariaeth Cartrefi Grŵp Bach ar yr ynys, a elwir yn Cartref Clyd Môn erbyn hyn. Cartrefi awdurdod lleol yw'r rhain lle bydd dau o blant yn byw gyda'i gilydd mewn amgylchedd 'cartrefol' ac yn byw mewn ffordd debyg i blant sy'n byw gartref h.y. mynd i'r ysgol, byw yn y gymuned, cael cymdogion a ffrindiau ayb. Mae gan y gwasanaeth gynlluniau i agor dau gartref yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20, a dau arall yn 2020/21. Disgwylir y bydd tua £115,116 o arbedion yn cael eu gwneud yn ystod y flwyddyn gyntaf a £435,519 o arbedion pellach yn ystod yr ail flwyddyn.

Pecyn Gofalwyr Maeth – Er mwyn gwella ein cynnig i ddarparu ofalwyr maeth a chynorthwyo gyda recriwtio, cytunodd Pwyllgor Gwaith y Cyngor ym mis Tachwedd 2018 i gynnig pecyn mwy cystadleuol o ran lwfansau a manteision o fis Ebrill 2019, a rhagwelir y bydd hyn yn ei gwneud yn haws i recriwtio gofalwyr maeth i'r Cyngor ac yn creu arbedion. Cytunodd y Pwyllgor Gwaith y byddai'r pecyn yn cynnig:

- Cynnydd o 10% yn y Lwfans Maethu;
- Gostyngiad o 50% yn y Dreth Gyngor;
- Cerdyn Aelodaeth Gwasanaethau Hamdden Ynys Môn yn rhad ac am ddim;
- Tocyn parcio rhad ac am ddim ar gyfer meysydd parcio'r Cyngor.

Mae'r Cyngor yn parhau i fod yn bartner yng **Ngwasanaethau Mabwysiadu Gogledd Cymru** ac yn ystod y flwyddyn nesaf bydd yn cymryd rhan mewn gwaith i gynyddu nifer y rhieni sy'n mabwysiadu sy'n cael eu recriwtio ledled Gogledd Cymru. Mae nifer cynyddol o blant yng ngofal yr awdurdod lleol na allant ddychwelyd at eu teuluoedd genedigol. Mae'r plant hyn yn awr angen teuluoedd parhaol, cariadus a all roi sefydlogrwydd a chyfle iddynt ffynnu a chyrraedd eu llawn botensial.

Gwasanaethau Tai

Roedd o leiaf 1,507 o ddigwyddiadau/troseddau **cam-drin domestig** yn Ynys Môn yn 2018 (tua 570 o gartrefi), serch hynny, tanamcangyfrif yw hyn gan fod cam-drin domestig yn cael ei adlewyrchu mewn troseddau eraill, megis trefn gyhoeddus a difrod troseddol. Bu cynnydd o 23% yn y cyfraddau o gymharu â 2017.

Mae'r broblem hon, sydd yn cynyddu'n gyflym, yn amlwg yng Ngwasanaethau Plant a Theuluoedd Ynys Môn. Ymysg y plant sydd ag unrhyw gynllun statudol, mae tua thraean ohonynt yn cael eu cyfeirio oherwydd cam-drin domestig rhwng y rhieni.

Yn 2018/19, cyfrannodd Cefnogi Pobl dros £190k i ddarparu cymorth cysylltiedig â thai i thua 50 o unigolion a theuluoedd bregus yr wythnos, ac wrth wneud hynny, darparu ystod o wasanaethau sy'n cynnwys 5 uned o ddarpariaeth lloches, o leiaf 30 Uned o gefnogaeth Hyblyg a 14 o ymyriadau'r wythnos gan Ymgynghorydd Trais Domestig Annibynnol.

Mewn blwyddyn, mae oddeutu 55-70 o ferched (84%) / dynion (16%) sydd wedi dioddef cam-drin domestig yn derbyn cymorth gan Gorwel (yn ogystal â 43-55 o blant dibynnol ac mae tua un mewn chwech yn byw gyda'u partner).

Mae cyllid ychwanegol gan Gomisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru a Theuluoedd yn Gyntaf yn darparu 1.5 o staff ALIC. Mae Gorwel wedi adrodd bod 126 o blant a phobl ifanc yn derbyn cymorth yn ystod y flwyddyn drwy weithgareddau megis gwaith grŵp a chymorth i greu cyswllt â mentrau lleol eraill.

Mae arian gan Lywodraeth Cymru yn caniatáu i ni ddefnyddio dau swyddog cyswllt ysgolion, yn gweithio ar draws ysgolion Gogledd Cymru, i gynnal gweithdai mewn ysgolion cynradd ac uwchradd er mwyn hyrwyddo perthnasau iach a chodi ymwybyddiaeth plant, pobl ifanc ac oedolion am faterion yn ymwneud â Thrais yn Erbyn Merched, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol.

BLAENORIAETHAU 2019/20

- Parhau gyda'r gwaith o ddylunio a chynllunio cyfleuster Gofal Ychwanegol yn ardal Seiriol.
- Cyflwyno ein Pecynnau Gofal Maeth Lefel Uwch newydd i ddenu mwy o ofalwyr maeth.
- Lansio ein Prosiect Cartrefi Clyd Môn, sydd â'r nod o ddarparu llety addas yn lleol ar gyfer plant a phobl ifanc.

Mesur Safon Ansawdd 6:

- Yn ystod asesiad/ailasesiad, roedd 99% yn gallu trafod eu problemau yn eu dewis iaith

Sut ydym yn gwneud yr hyn ydym yn ei wneud

A) Ein Gweithlu, a sut ydym yn Cefnogi eu Rolau Proffesiynol

‘Mewn perthynas â'r Ddeddf, strategaeth gweithlu sy'n cefnogi'r ddealltwriaeth a'r gallu i weithredu'r newidiadau, rolau newydd (e.e. mewn partneriaethau ffurfiol ac ar gyfer gwasanaethau CSYM), gofynion dysgu a datblygu.’

Mae'r Uned Datblygu Gweithlu yn parhau i weinyddu grant Rhaglen Datblygu Gweithlu Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru er mwyn darparu cyfleoedd hyfforddi a datblygu ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol a'r bartneriaeth gofal cymdeithasol ehangach ar Ynys Môn. Rhoddir ystyriaeth i flaenoriaethau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol wrth gynllunio cyfleoedd datblygu ar gyfer y gweithlu a manteisir ar bob cyfle i weithio mewn partneriaeth gydag awdurdodau lleol cyfagos, y GIG ac asiantaethau eraill er mwyn cyflawni'r cynllun.

Nodir isod y meysydd blaenoriaeth allweddol a gefnogir:

- Y Gweithlu Gofal Cartref er mwyn paratoi ar gyfer cofrestru a chefnogi gwybodaeth/Rôl Unigolion Cyfrifol
- Hyfforddi, datblygu a chymhwyso Rheolwyr Gofal Cymdeithasol
- Ymarfer Gofal a Chymorth sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau
- Rhaglenni cymhwyso ar gyfer Gwaith Cymdeithasol
- Rhaglenni Ôl-gymhwyso ar gyfer Gwaith Cymdeithasol
- Gweithwyr gofal cymdeithasol rheng flaen i ddatblygu eu sgiliau cyffredinol mewn perthynas â gofal cymdeithasol
- Caniatáu i'r gweithlu gwrdd ag anghenion statudol ar gyfer cymhwyso a/neu gofrestru

Mae enghreifftiau o'r math o gynlluniau a drefnwyd yn cynnwys hyfforddiant yn canolbwyntio ar ddulliau seiliedig ar gryfderau drwy fodel y Gwasanaethau Integredig Cymorth i Deuluoedd o Adeiladu Teuluoedd Cryfach; cyflwynwyd hyfforddiant arbenigol hefyd ar Sgiliau Llys ar gyfer gweithwyr cymdeithasol.

Yn ogystal, hyrwyddodd a threfnodd yr Uned Datblygu Gweithlu nifer o sesiynau rhanbarthol a lleol er mwyn darparu'r wybodaeth ddiweddaraf i sicrhau bod ein rheolwyr yn cael gwybod am ofynion y Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol ac, o ganlyniad, bod staff yn derbyn cefnogaeth i sicrhau eu bod yn gallu cwrdd â'r gofynion.

Yn ogystal, nodwyd nifer o feysydd datblygu i'w blaenoriaethu a'u cynnwys yn y cynllun datblygu. Nodir enghreifftiau ohonynt isod:

Teitl y Cwrs	Cwrs	Nifer a fynychodd
Dementia	Dyfarniad L2	21
	Dyfarniad L3	18
	Sesiwn codi ymwybyddiaeth i staff ar draws y sector gofal, gwirfoddolwyr a theuluoedd	80
Trefnwyd yr holl hyfforddiant yn unol â'r Cynllun Gweithredu Dementia a'r Fframwaith Gwaith Da	Nam ar y Synhwyrâu	25
	Gofal Diwedd Oes / Lliniarol	15
	Dementia ac Anableded Dysgu	25
	Cyfathrebu a gofal sy'n canolbwyntio ar y person wrth ddelio gydag ymddygiad y gellir ei ystyried yn heriol.	25

Teitl y Cwrs	Cwrs	Nifer a fynychodd
Ysbrydoli diwylliant o ofalu am unigolion sydd â dementia, wedi ei gefnogi gan y Fframwaith Gwaith Da	Ysbrydoli newid diwylliant - rhaglen hyfforddiant 3 diwrnod ar gyfer Rheolwyr Cartrefi Gofal	15
Cynllunio sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau	Cyflwyniad i beth yw canlyniadau a sut mae trosi hynny o bapur i ymarfer, yn unol â Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru). Deall yr agwedd at ganlyniadau a sut mae canlyniadau yn cael eu rhoi mewn cynlluniau gofal a chymorth ac ymarfer.	75
Sefydlu	Cefnogi gweithrediad Fframwaith Sefydlu Cymru Gyfan dan y Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol, Gofal Cymdeithasol Cymru	20
Cymwysterau Gofal	L2 Oedolion	12
	L3 Oedolion/Plant a Phobl Ifanc	12
	L4 Camu ymlaen i fod yn Rheolwr	1
	L5 Dyfarniad uwch ymarferydd	4

Teitl y Cwrs	Cwrs	Nifer a fynychodd
Gweithlu a Reoleiddir	Sesiynau codi ymwybyddiaeth am sut i gofrestru gofalwyr cartref erbyn 2020 a thu hwnt. Gweithdai cofrestru gofal cartref yn unol â Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru a rheoleiddio'r gweithlu o fewn yr amserlen a nodir.	75

Rydym yn parhau i weithio mewn partneriaeth gyda Phrifysgol Bangor a 2 awdurdod lleol arall er mwyn cefnogi myfyrwyr gwaith cymdeithasol, a llwyddwyd i recriwtio 2 hyfforddai gwaith cymdeithasol arall. Ar hyn o bryd, mae 2 yn astudio am B.A. mewn Gwaith Cymdeithasol gyda'r Brifysgol Agored yng Nghymru, tra bod y myfyriwr arall yn astudio am M.A. ym Mhrifysgol Bangor.

Rydym wedi parhau i gefnogi ymarferwyr sydd newydd gymhwyso trwy eu tair blynedd gyntaf o ymarfer, gwaith sy'n cynnwys y Rhaglen Atgyfnerthu, Porth Agored. Bu i 3 aelod o staff gwblhau'r rhaglen hon yn llwyddiannus yn ystod 2018-19.

Nodir isod fwy o wybodaeth am gyflawniadau gwaith cymdeithasol ar ôl cymhwyso:-

Rhaglen	Nifer a gwblhaodd yn llwyddiannus yn 2018/19
Dyfarniad Addysgu Ymarfer	4
Asesydd Budd Pennaf	1
Rhaglen Ddatblygu Rheolwyr Tîm	2
Rhaglen Ddatblygu Rheolwyr Canol	1

Yn ogystal â'r uchod, rydym yn parhau i gefnogi staff cymwys i ddilyn modiwlau drwy'r Rhaglen Ymarferydd Profiadol mewn Gwaith Cymdeithasol ac Uwch Ymarferydd mewn Gwaith Cymdeithasol.

SGILIAU IAITH GYMRAEG

Er mwyn cefnogi'r agenda "Mwy na Geiriau", mae'r awdurdod yn gefnogol iawn o ddatblygu staff yn y maes hwn ac yn annog staff i fynychu ystod eang o gyrsgiau/hyfforddiant er mwyn rhoi sylw i'w hanghenion unigol/codi ymwybyddiaeth am bwysigrwydd sgiliau iaith dwyieithog. Gweler y tabl isod am restr o'r cyfleoedd amrywiol a drefnwyd yn 2018-19:

Cwrs	Nifer y Staff Gwasanaethau Cymdeithasol a fynychodd
Yr Iaith Gymraeg ar gyfer dysgwyr (sesiynau wythnosol)	4
Yr Iaith Gymraeg (Cymraeg yn y Gweithle)	1
Datblygu sgiliau iaith ar gyfer siaradwyr Cymraeg rhugl	2
Ymwybyddiaeth o'r iaith Gymraeg / Mwy na Geiriau	1

HYFFORDDIANT DIOGELU

Rhodddwyd mwy o bwyslais ar sicrhau fod staff ar draws yr holl wasanaethau yn derbyn yr hyfforddiant diogelu perthnasol. Cynhwysir rhaglen gynlluniedig o gyrsgiau Diogelu Sylfaenol a Chyffredinol yn y cynllun Datblygu Blyneddol sydd ar gael i'r holl staff gofal (Awdurdod Lleol/Sector Breifat/Gwirfoddol). Nodir manylion presenoldeb isod. Yn ogystal, trefnwyd cyrsiau penodol i sicrhau fod sgiliau'r gweithlu'n cael eu huwchraddio mewn meysydd arbenigol. Gweler y manylion isod:

Maes Diogelu	Nifer Fynychodd
Diogelu ar gyfer Gweithwyr Proffesiynol	23
Diogelu Cyffredinol (diwrnod cyfan)	99
Diogelu Sylfaenol (hanner diwrnod)	8
Beth? Pam? Sut? Hyfforddiant Cofnodi ac Adrodd	48
Hyfforddiant Ymchwilio ar y Cyd	6

E-Ddysgu

Yn ystod y flwyddyn, rhoddwyd mwy o bwyslais ar ddefnyddio E-Ddysgu fel dull cyfunol o ddysgu. Mae amrywiaeth o raglenni ar bob lefel ar gael i staff eu cwblhau fel rhan o'u Datblygiad Personol ac mae modd cael mynediad atynt unrhyw bryd ac o unrhyw le. Mae gwaith ychwanegol yn cael ei wneud i ddatblygu meysydd allweddol e.e. Diogelu Sylfaenol, Hylendid Bwyd, Gwybodaeth am Iechyd, Caethwasiaeth Fodern ac Ymwybyddiaeth Seibr.

Mae'r tabl isod yn amlinellu rhai o'r modiwlau a gwblhawyd gan staff Gofal Cymdeithasol:

Modiwl	Nifer a gwblhawyd	Canran
Trais yn Erbyn Merched, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol	224	37%
Caethwasiaeth Fodern	189	31%
GDPR	196	33%
Offer Sgrin Arddangos (DSE)	174	29%

B) Ein Hadnoddau Ariannol a sut ydym yn Cynllunio ar gyfer y Dyfodol

Mae cynllunio ariannol yn parhau i fod yn her ddifrifol i'r Cyngor o ganlyniad i bwysau ariannol parhaus ac estynedig; mae'r cyllid a gafodd y Cyngor gan Lywodraeth Cymru (LIC) wedi gostwng o £101m yn 2013/14 i £95.8m yn 2019/20. Er mwyn sicrhau cyllideb gytbwys, mae'r Cyngor wedi gwneud dros £20m o doriadau i'r gyllideb yn ystod yr un cyfnod. Roedd y sefyllfa diwedd blwyddyn yn dangos gorwariant o £3,001k yn y Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 2018/19.

Roedd gorwariant o £1,830k yn y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, yn bennaf oherwydd cynnydd pellach yn nifer y plant sy'n derbyn gofal - ar 31/03/2019, roeddem yn gofalu am 149 o blant sy'n derbyn gofal, cynnydd o 4.2% o gymharu â 143 yn 31/03/2018. Gall un lleoliad all sirol gostio hyd at £250k y flwyddyn. Dyrannwyd £1.39m o gyllid ychwanegol i gyllideb y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd ar gyfer 2019/20 er mwyn cwrdd â'r pwysau o ganlyniad i gynnydd yn nifer y plant yn ein gofal. Yn ogystal, mae'r arian a roddwyd i'r Gwasanaeth rhwng 2016/17 a 2018/19 i sefydlu tîm Trothwy Gofal, gyda'r bwriad o leihau nifer y plant a roddir mewn gofal, wedi cael ei ychwanegu'n barhaol i gyllideb 2019/20.

Roedd gorwariant o £1,171k yn y Gwasanaethau Oedolion yn 2018/19, yn bennaf oherwydd (i) ffioedd uwch o ganlyniad i gynnydd yn y Cyflog Byw Cenedlaethol a chyfraddau pensiwn a (ii) cynnydd yn y galw am Wasanaethau. Rhoddwyd cyllid ychwanegol i'r Gwasanaethau Oedolion drwy grant o £670k gan Lywodraeth Cymru er mwyn cynorthwyo i gwrdd â'r pwysau hwn yn 2019/20. Sefydlwyd cronfa wrth gefn ychwanegol o £277k ar gyfer 2019/20 er mwyn cwrdd â phwysau yn sgil galw ychwanegol am Wasanaethau.

Serch hynny, mae'r ddau Wasanaeth yn cydnabod y sefyllfa bresennol o gynni ariannol ac yn parhau i drawsnewid gwasanaethau a rheoli galw, gyda'r Gwasanaethau Oedolion yn cyfrannu £350k o arbedion yn 2018/19, a chytunwyd ar arbedion pellach o £586k yn 2019/20. Bydd y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd hefyd yn edrych ar leihau eu gorwariant yn 2019/20 drwy gyflwyno Tai Grŵp Bach ar yr ynys, gyda'r bwriad o leihau nifer y plant a leolir yn all sirol.

Mae gan y Cyngor brosesau gosod cyllideb a chynllunio cyllideb effeithiol a reolir yn dda, ac mae aelodau etholedig yn cymryd rhan lawn yn y rhaglen gynllunio gylchol, ac yn craffu ar osod a monitro cyllidebau.

Mae amcangyfrif newidiadau yn y dyfodol yn her, oherwydd diffyg gwybodaeth gywir am setliadau llywodraeth leol yn y dyfodol, ond mae ein Cynllun Ariannol Tymor Canol yn rhagweld y gallai fod angen gwneud hyd at £6.72m o doriadau ychwanegol dros y 3 blynedd nesaf, rhwng 2020/21 a 2022/23.

Mae'r tabl isod yn amlinellu cyfrifon ariannol y Gwasanaethau Cymdeithasol yn 2018/19:

	Cyllideb £	Gwirioneddol £	Amrywiant £
GWASANAETHAU PLANT A THEULUOEDD	8,727,410	10,557,202	1,829,792
GWASANAETHAU OEDOLION			
POBL HŶN	7,095,640	7,447,693	352,053
ANABLEDDAU CORFFOROL	1,720,010	2,055,527	335,517
ANABLEDDAU DYSGU	6,582,830	7,103,668	520,838
IECHYD MEDDWL	1,931,410	2,213,940	282,530
GWASANAETHAU CEFNOGI	1,232,080	1,175,614	-56,466
UNED DDARPARU (GOFAL MÔN / GWASANAETHAU ERAILL)	6,166,900	5,910,635	-256,265
GWASANAETHAU ERAILL	59,692	52,542	-7,150
CYFANSWM	33,515,972	36,516,821	3,000,849

Tudalen 251

C) Gweithio mewn Partneriaeth, Arweinyddiaeth Wleidyddol a Chorfforaethol, Llywodraethiant ac Atebolrwydd

Mae llywodraethiant wleidyddol yn y Cyngor yn parhau i fod yn gadarn. Mae hyn wedi bod yn fodd i roi cefnogaeth glir a chyson i'r Gwasanaethau Oedolion a'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd ac i graffu ar gynnydd yn gyson.

Y Pwyllgor Gwaith yw'r corff sy'n gwneud y penderfyniadau allweddol ac mae'r aelodau'n cynnwys yr Arweinydd ac 8 Aelod Portffolio. Mae'r Arweinydd yn parhau i fod yn Aelod Portffolio ar gyfer y Gwasanaethau Cymdeithasol, ac wedi goruchwyllo ein gwelliannau dros y 2 flynedd ddiwethaf, o safbwynt gwleidyddol. Dangosir effeithlonrwydd cynyddol y Pwyllgor wrth iddo wneud penderfyniadau anodd, megis y Rhaglen Gofal Cymdeithasol Oedolion Hŷn (er enghraifft, mae gwaith adeiladu Tai Gofal Ychwanegol yn Llangefni wedi cael ei gwblhau ac mae'r cyfleuster bron yn llawn). Yn dilyn arfarnu safleoedd, penderfynwyd adeiladu darpariaeth Gofal Ychwanegol arall yn ward Seiriol a neilltuo adnoddau ychwanegol i'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd er mwyn cynorthwyo i reoli galw.

Gweithio mewn Partneriaeth

Mae gwaith y Panel o Aelodau Etholedig a sefydlwyd yn dilyn etholiadau Mai 2017 i graffu, herio a chefnogi'r Cynllun Gwella Gwasanaeth ar gyfer y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd yn parhau a gwelwyd gwelliannau'n cael eu gwireddu mewn cyfnod byr o amser. Daw'r aelodau o'r gwahanol grwpiau gwleidyddol, ac mae wedi rhoi cyfle iddynt wella eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth o waith y Gwasanaeth, gan arwain at graffu'n well.

Mae Gwasanaethau Cymdeithasol Ynys Môn wedi ymrwymo i weithio mewn partneriaeth yn lleol, isranbarthol, rhanbarthol a chenedlaethol. Cydnabuwyd hyn fel cryfder mewn adroddiadau arolygu allanol i ni adeiladu arnynt. Mae'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd ac Oedolion yn parhau i fod yn rhan weithredol o agendâu Cymru Gyfan a Gogledd Cymru i wella'r modd y caiff y Gwasanaethau Cymdeithasol eu darparu trwy gydweithredu.

Mae trefniadau llywodraethu yn eu lle trwy Rhaglen Gydweithredfa Gwella Gofal Cymdeithasol Gogledd Cymru (NWSSIC) a'r Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol. Mae gan y Gydweithredfa raglen wella gynhwysfawr yn ei lle trwy gydweithio, gan ganolbwyntio ar y gofynion dan Ran 9 Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Gellir gweld tystiolaeth bellach o'r ethos partneriaeth hwn trwy gydweithio rhwng Gwasanaethau Cymdeithasol y Cyngor a BIPBC drwy'r Bwrdd Cyflawni Integredig. Pwrpas y Bwrdd Cyflawni Integredig yw sicrhau fod anghenion iechyd a gofal pobl Ynys Môn yn cael eu gwasanaethu'n well wrth i wasanaethau iechyd a gwasanaethau awdurdodau lleol gael eu hintegreiddio'n well. Model Môn yw cangen weithredol y Bwrdd Cyflawni Integredig, gyda chyfrifoldeb dros gyflwyno'r Rhaglen Waith fanwl.

Rydym yn parhau i gydweithio'n agos gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr i gyflwyno'r Gronfa Gofal Integredig ar Ynys Môn. Ymhlith y meysydd a dargedir yn benodol mae gwasanaethau ar gyfer oedolion hŷn a phobl ifanc a phlant ag anghenion cymhleth a System Gwybodaeth Gofal Cymunedol Cymru (WCCIS). Gwariwyd y Gronfa Gofal Integredig ar ddatblygu Garreglwyd fel cartref arbenigol sy'n cefnogi pobl hŷn sy'n byw gyda dementia a gwasanaethau Gofal Uwch Môn a Night Owls o fewn Gofal Cymdeithasol i Oedolion.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 wedi sefydlu Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer pob ardal awdurdod lleol i sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn cydweithio i greu gwell dyfodol i bobl Cymru. Mae bwrdd partneriaeth ar y cyd i Wynedd a Môn wedi'i sefydlu, sy'n cynnwys prif sefydliadau'r sector cyhoeddus yn y rhanbarth. Defnyddiwyd yr asesiad a gwblhawyd gan y Bwrdd yn 2017/18 gan bartneriaid i ddrafftio'r cynllun llesiant a fabwysiadwyd yn ystod 2018/19. Ar hyn o bryd, mae'r cynllun yn cael ei weithredu.

Rydym yn parhau i ymgynghori'n agos â'r Trydydd Sector a gweithio mewn partneriaeth trwy'r Pwyllgor Cyswllt Sector Gwirfoddol sy'n cwrdd bob chwarter. Rydym yn cydnabod rôl y Trydydd Sector yn lleol fel partner strategol ac rydym wedi datblygu trefniadau llywodraethu priodol i gefnogi hyn, er enghraifft, rôl Medrwn Môn ar grŵp gweithredol Model Môn, Bwrdd OPUS (prosiect a ariennir gan yr Undeb Ewropeaidd) a'r Bwrdd Trawsnewid Gofal Cymdeithasol Oedolion. Yn ddiweddar, rydym wedi sefydlu grŵp partneriaeth y trydydd sector sy'n gyfrifol am gyflawni amcanion y Cyngor a sicrhau y cydymffurfir â thechnegau ymgysylltu ac ymgynghori priodol o ran datblygu strategaethau a gwaith trawsnewid.

Perfformiad

Mae'r Cyngor yn parhau i ymgorffori fframwaith cynllunio a rheoli perfformiad corfforaethol yn ei drefniadau llywodraethu blynyddol. Mabwysiadwyd y fframwaith hwn i sicrhau bod meddylfryd o welliant parhaus wedi'i wreiddio yng ngwaith y Cyngor, ac y gallai gwaith monitro adnabod materion cyn iddynt danberfformio – rhywbeth a fyddai'n cael effaith ar ddarparu gwasanaethau i ddinasyddion.

Mae'r arfer hwn wedi gweld gwelliannau mewn nifer o ddangosyddion gwasanaethau cymdeithasol, gyda llwyddiant arbennig yn cael ei weld ym mherfformiad dangosyddion gofal a ddarperir i Oedolion. Mae Dangosyddion Perfformiad ar gyfer y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd wedi gwella hefyd a rhagwelir y bydd ffocws parhaus drwy gyfrwng y Panel Gwella Gwasanaethau Plant yn gwella perfformiad a chysondeb ymarfer ymhellach, a oedd yn flaenoriaethau ar gyfer 2018-19.

Gwasanaethau Cymdeithasol
Swyddfeydd y Cyngor
Llangefni
Ynys Môn
LL77 7HB

Cysylltwch â ni ar:

Ffôn: 01248 751887

E-bost: EmmaEdwards@ynysmon.gov.uk

ASTUDIAETH ACHOS

ASTUDIAETH ACHOS 1: Cydlynu Asedau Lleol Ynys Môn	i
ASTUDIAETH ACHOS 2: Cronfa Gofal Integredig (ICF) 2018/19	iv
ASTUDIAETH ACHOS 3: Trosglwyddo / Gwasanaethau Arbenigol Plant	vi
ASTUDIAETH ACHOS 4: Tîm o Gwmpas y Teulu	vii
ASTUDIAETH ACHOS 5	x

ASTUDIAETH ACHOS I: Cydlynu Asedau Lleol Ynys Môn

CRONFA GOFAL INTEGREDIG 2018/19

<p>Ynglŷn â'r Prosiect:</p>	<p>Model newydd o weithio gyda chymunedau yw Cydlynu Asedau Lleol (CALI) ac fe'i datblygwyd ar Ynys Môn dros y ddwy flynedd ddiwethaf. Model ataliol ydyw, ond erbyn hyn gwelwyd ei fod o fudd i unigolion sydd efallai'n derbyn gwasanaethau statudol yn barod. Mae Cydlynwyr Asedau Lleol yn gweithio gydag unigolion a grwpiau i ddatblygu a defnyddio rhwydweithiau lleol i hyrwyddo atebion lleol i anghenion lleol.</p>
<p>Nod y Prosiect:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lleihau unigrwydd ac arwahanrwydd yn ein cymunedau. • Hyrwyddo byw'n annibynnol; dewis pobl a'u rheolaeth dros eu bywydau eu hunain. • Hyrwyddo ffordd o fyw iachach a lleihau anghyfartaledd iechyd. • Datblygu rhagnodi cymdeithasol – cryfhau'r cysylltiadau rhwng darparwyr gofal iechyd a gwasanaethau cymunedol, gwirfoddol a gwasanaethau'r awdurdod lleol.
<p>Canlyniadau'r Prosiect:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae pobl yn fwy gwybodys ac yn gwybod lle y gallant gael cyngor a chymorth ynghylch gweithgareddau fyddai'n helpu i atal neu leihau arwahanrwydd ac unigedd a hyrwyddo iechyd a llesiant. • Mae mwy o bobl yn cymryd rhan mewn gweithgareddau'n sy'n helpu i hyrwyddo annibyniaeth a gwytnwch, ac yn lleihau'r effaith ar wasanaethau rheng flaen.

Ynglŷn â'r Person:
Beth yw eu hoedran?
Ydyn nhw'n byw ar eu pen eu hunain? Oes ganddynt deulu/ffrindiau gerllaw? Sut mae eu lles cyffredinol?

Cyfeiriwyd Brian i wasanaeth Cydlynu Asedau Lleol Caergybi drwy gydweithiwr CALI (Gwyneth) a oedd eisoes yn adnabod Brian.

Cynhaliwyd ein cyfarfod cyntaf yn ei gartref. Yn ystod ein sgwrs, siaradodd am ei wraig a sut yr oedd wedi gofalu amdani am dros 30 mlynedd, tan ei marwolaeth ym mis Ionawr 2017. Dywedodd ei fod yn unig iawn, nad oedd ganddo neb i droi atynt ac nad oedd ganddo ffrindiau na theulu yn byw'n lleol – roeddent yn byw yn Lloegr ac yn Japan. Mae gan Brian fab, ond am reswm nad yw'n hysbys i Brian, roedd y mab wedi torri cysylltiad ag o'n llwyr.

Mae Brian yn byw mewn fflat llawr gwaelod ar stad newydd, ac ers symud yno bedair blynedd yn ôl, roedd o a'i wraig wedi profi ymddygiad gwrthgymdeithasol gan y plant lleol. Byddent yn taflu cerrig at ei fan, yn camu allan o flaen y fan, canu cloch y drws, rhoi eu dwylo drwy ffenestri'r fflat er mwyn gafael mewn pethau. Digwyddodd y digwyddiad penodol hwn pan oedd ei wraig yn ei gwely'n sâl. Cafodd Brian ei gam-drin yn eiriol hefyd pan siaradodd â'r rhieni am ymddygiad eu plant tuag ato a'i wraig. Tynnwyd sylw'r Heddlu a'r landlordiaid at yr ymddygiad gwrthgymdeithasol.

Beth oedd y sefyllfa:
Disgrifiwch sut y daeth y person i gysylltiad â'r gwasanaeth yr ydych yn ysgrifennu amdano.
Os yw'n berson hyn – pa her neu broblem oeddent yn ei wynebu a pha effaith oedd hynny'n ei gael ar eu bywyd

Cyfeiriwyd Brian at wasanaeth Cydlynu Asedau Lleol Caergybi drwy gydweithiwr (Gwyneth) a oedd eisoes yn adnabod Brian.

Cynhaliwyd ein cyfarfod cyntaf yn ei gartref. Yn ystod ein sgwrs, siaradodd am ei wraig a sut yr oedd wedi gofalu amdani am dros 30 mlynedd, tan ei marwolaeth ym mis Ionawr 2017. Dywedodd ei fod yn unig iawn, nad oedd ganddo neb i droi atynt ac nad oedd ganddo ffrindiau na theulu yn byw'n lleol – roeddent yn byw yn Lloegr ac yn Japan.

Datganiad o effaith Sut wnaeth y gwasanaeth wneud gwahaniaeth?

Disgrifiwch pa gamau gymerodd y gweithiwr achos/gwirfoddolwr i roi cefnogaeth

<p>1. Mawrth 2018 - Roedd Brian yn dechrau canolbwyntio a siarad am drawma'r misoedd blaenorol, colli ei wraig, bod yn ddiodefwr trosedd a chael ei gynnwys mewn asesiad iechyd meddwl nad oedd o'n ei groesawu. Gyda'n gilydd, blaenoriaethwyd sut yr oedd Brian eisiau rheoli a delio gyda'r hyn yr oedd o'n ystyried yn ddigwyddiadau trawmatig.</p> <p>2. Cysylltwyd â'r Meddyg Teulu a sicrhawyd fod Brian yn glir ynghylch y feddyginiaeth gywir yr oedd o fod i'w gymryd.</p> <p>3. Cefnogwyd Brian i fynychu sesiynau cwnsela profedigaeth CRUSE dros gyfnod o 6 wythnos.</p> <p>4. Cefnogwyd a rhoddwyd cyngor i Brian am faterion ariannol – biliau cyfleustodau, contractau ffôn, apwyntiadau ysbyty ac apwyntiadau meddyg teulu a fethwyd.</p>	<p>8. Gweithiwyd mewn partneriaeth gyda Chymdeithas Dai Brian a'r Heddlu i gynnal digwyddiad cymunedol. Sesiwn galw i mewn oedd hon yn rhoi cyfle i'r tenantiaid (teuluoedd a phlant ifanc yn bennaf) alw heibio'r ganolfan gymunedol am baned o de, cwrdd â'u cymdogion a siarad gyda swyddog cyswllt y Gymdeithas Dai a Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu (PCSO) ynghylch unrhyw bryderon oedd ganddynt am y stad. Deilliodd budd cymunedol ehangach o hyn o ran diogelwch cymunedol.</p> <p>9. Rhoddwyd cefnogaeth i Brian gael sgan MRI (ar yr asgwrn cefn) a sgan ar yr ymennydd ac i dderbyn y canlyniadau.</p> <p>10. Rhoddwyd cefnogaeth i Brian fynychu sesiynau hyfforddiant a llesiant.</p>
<p>5. Ebrill 2018 - cyflwynwyd Brian i'r Men's Shed. Trobwynt i Brian oedd pan wnaeth ffrindiau â Richard, oedd wedi cael profedigaeth yn ddiweddar hefyd. Byddai'r ddau ddyn yn cyfarfod yn y sied bron bob dydd i wneud pa bynnag waith oedd angen ei wneud – casglu sbwriel, adeiladu gwllâu blodau a chreu bwrdd bwydo adar oedd yn golygu gwneud gwaith manwl.</p> <p>6. Cyflwynwyd Brian i wirfoddolwyr a chleientiaid y clwb cinio lleol.</p> <p>7. Crëwyd ymyrraeth rhwng Brian a dyn lleol a oedd yn gallu helpu i sefydlu system ddiogelwch y cartref, a darparu teledu cylch cyfyng 24 awr yn ei gartref.</p>	<p>Pa ganlyniadau a gyflawnwyd? <i>Beth oedd y canlyniad i'r defnyddiwr gwasanaeth?</i> <i>Pa effaith gafodd yr ymyrraethau?</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • O fewn tri mis, mae Brian yn mynychu dau grŵp cymunedol – Clwb Cinio a Men's Shed. Mae o'n cymryd camau pendant i ddatblygu hen sgiliau gyda dynion eraill ac yn helpu eraill i ddysgu. • Naw mis yn ddiweddarach, mae gorbryder Brian wedi lleihau'n sylweddol, ac nid yw angen cyswllt dwys gyda'r Cydlynnydd Asedau Lleol erbyn hyn. Fodd bynnag, rydym yn cadw mewn cysylltiad ag o yn wythnosol drwy'r Men's Shed a'r Clwb Cinio. • Cysylltwyd â Meddyg Teulu Brian er mwyn adolygu ei gyflwr Diabetes a'r cyflwr hirdymor ar ei asgwrn cefn. • Yn ogystal â'r uchod, cysylltwyd ag arbenigwr Diabetes a gwasanaethau Niwroleg.

Pa ganlyniadau a gyflawnwyd?

Beth oedd y canlyniad i'r defnyddiwr gwasanaeth? Pa effaith gafodd yr ymyraethau?

- Mae Brian yn dilyn cwrs TG i ddysgu sut i ddefnyddio Skype, Facebook a sut i siopa ar-lein – erbyn hyn mae o'n cysylltu â'i deulu yn Swydd Efrog a Japan.
- Cymerodd Brian ran mewn tair Rhaglen Cleifion Arbenigol – Rheoli Diabetes, Bwyd Doeth a Diabetes a Rheoli Poen Cronig. Bu iddo elwa drwy reoli ei gyflwr diabetes a'i boen cronig yn well drwy gymryd rhan mewn rhaglen ymarfer corff nad yw'n gyfyngedig.
- Cysylltu â'r CPN a oedd yn gyfrifol am gynnal yr asesiad iechyd meddwl cychwynnol a darparwyd gwybodaeth ddefnyddiol i ddangos gweithgareddau dyddiol Brian a'i lefelau gweithredu: e.e. roedd yn ymwneud â phrosiectau gwaith llaw manwl iawn yn y Men's Shed.
- Cyflawnwyd trosedd arall yn fflat Brian – y tro hwn casglwyd tystiolaeth ar gamerâu cylch cyfyng a chadarnhawyd mai plant lleol oedd yn gyfrifol – ymatebodd Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu yn gyflym i hyn a rhoddwyd sylw i'r mater.
- Roedd y Seiciatrydd Ymgynghorol yn cydnabod rhwystredigaeth ac ansicrwydd Brian ynghylch pam y bu'n rhaid iddo gael ei asesu. Gofynnodd gwestiynau i'r Cydlynnydd Asedau Lleol a Brian am y dulliau yr oeddent wedi eu defnyddio yn ystod y broses anodd hon, a gwnaeth sylwadau am eu llwyddiant, ac am werth ymyrraeth y Cydlynnydd Asedau Lleol.
- Nid oedd canlyniadau sgan ar yr ymennydd yn dangos unrhyw arwyddion o ddementia na nam gwybyddol.

Dyfyniadau/Adborth

Rhowch ddyfyniad uniongyrchol gan y defnyddiwr gwasanaeth. Beth oedd ganddynt i'w ddweud am y gwasanaeth a gafwyd a'r effaith a gafodd arnynt?

Mae Brian wedi rhoi caniatâd i ni adrodd ei stori, fel y dywedodd –
“y mwyaf o bobl sy'n gwybod beth yr ydw i wedi ei ddioddef, y gorau”. “Wedyn, efallai y byddai pobl yn cymryd mwy o amser i wrando ac i ddeall beth mae pobl yn mynd drwyddo pan maent yn teimlo'n ynysig ac yn unig ar ôl colli rhywun agos”. “Heb gymorth y Cydlynnydd Asedau Lleol, dydw i wir ddim yn gwybod lle fyddwn i heddiw”.

ASTUDIAETH ACHOS 2:

CRONFA GOFAL INTEGREDIG (ICF) 2018/19

Ynglŷn â'r Prosiect:	Mae'r Gwasanaeth Cynnal Gofalwyr yn cefnogi gofalwyr di-dâl mewn ysbytai a'r gymuned; rydym yn eu cyfeirio, cynghori a'u hatgyfeirio at asiantaethau addas a all gynnig cefnogaeth iddynt.
Amcanion y Prosiect:	Asesu a chyfeirio gofalwyr at asiantaethau addas er mwyn lleihau'r straen arnynt.
Canlyniadau'r Prosiect:	Mae gofalwyr yn teimlo eu bod yn derbyn cefnogaeth, yn cael gwybodaeth ac yn cael eu haddysgu am y cymorth sydd ar gael iddynt o ran budd-daliadau, grwpiau cymunedol ayb.
Ynglŷn â'r Person: <i>Beth yw eu hoedran? Ydyn nhw'n byw ar eu pen eu hunain? Oes ganddynt deulu/ffrindiau gerllaw? Sut mae eu lles cyffredinol?</i>	Yn yr achos hwn, y person yw prif ofalwr ei brawd, sydd yn dioddef o ganser. Mae'r gofalwr yn 56 oed ac yn briod ac mae ei merch, mab yng nghyfraith a wyres yn byw gyda hi. Dywed yr ofalwraig fod ei theulu yn gefnogol. Fodd bynnag, dywedodd ei bod dan lawer o bwysau gan fod iechyd ei thad a'i brawd wedi dirywio.
Beth oedd y sefyllfa: <i>Disgrifiwch sut y daeth y person i gysylltiad â'r gwasanaeth yr ydych yn ysgrifennu amdano. Os yw'n berson hyn – pa her neu broblem oeddent yn ei wynebu a pha effaith oedd hynny'n ei gael ar eu bywyd</i>	Yn wreiddiol, cyfeiriwyd chwaer yr ofalwraig at y Gwasanaeth Cynnal Gofalwyr gan Nyrs Staff ar ward Ogwen, gan mai hi oedd prif ofalwraig eu tad oedrannus a gafodd ei dderbyn i'r ysbyty ar ôl disgyn. Bryd hynny, gofynnodd yr ofalwraig am gael ei chyfeirio hefyd am ei bod hithau'n ei chael yn anodd ymdopi â'i rôl fel gofalwr. Roedd yr ofalwraig a'i theulu'n wynebu nifer o heriau, gan gynnwys bregusrwydd y tad, problemau llety, problemau ariannol a chanser yr ysgyfaint lliniarol ei brawd a oedd wedi creu'r angen am ofalwr. Awgrymwyd atebion posib a'u rhoi ar waith, gan gynnwys rhoi cyngor ynglŷn â budd-daliadau, cyfeiriadau i asiantaethau cefnogi eraill, cymorth ariannol a chefnogaeth emosiynol.

Datganiad o effaith Sut wnaeth y gwasanaeth wneud gwahaniaeth?

Disgrifiwch pa gamau gymerodd y gweithiwr achos/gwirfoddolwr i roi cefnogaeth

Rhoddodd y Gwasanaeth Cynnal Gofalwyr gefnogaeth i'r teulu drwy ddarparu cefnogaeth emosiynol yn seiliedig ar y materion a'r problemau yr oeddent yn eu wynebu yn ddyddiol.

Darparwyd gwybodaeth am ba fudd-daliadau oedd ar gael, yn cynnwys PIP a Lwfans Gofalwyr. Gwnaed cais am Lwfans Cyflogaeth a Chymorth.

Gwnaed ceisiadau am grantiau i'r Roy Castle Fund, MacMillan Cancer Support a chronfa ysbaid gofalwyr Gwynedd (a reolir ac a weinyddir gan y Gwasanaeth Cynnal Gofalwyr).

Gwnaed cais am Fathodyn Glas er mwyn hwyluso trefniadau parcio wrth deithio i ac o apwyntiadau gyda'r sawl sy'n derbyn gofal.

Gwnaed cais am ostyngiad yn y Dreth Gyngor. Gwnaed cais i'r cynllun WaterSure Cymru er mwyn capio/leihau biliau dŵr.

Pa ganlyniadau a gyflawnwyd?

Beth oedd y canlyniad i'r defnyddiwr gwasanaeth? Pa effaith gafodd yr ymyraethau?

Bu gostyngiad sylweddol yn lefelau straen yr ofalwraig, gan fod y teulu cyfan yn derbyn cefnogaeth, a ffurfiwyd perthynas gadarnhaol rhwng y Gwasanaeth Cynnal Gofalwyr, y gofalwr a'r ysbyty.

Roedd yr ofalwraig yn teimlo y gallai siarad yn gyfrinachol â rhywun ac y gallai ofyn am gyngor a chefnogaeth. Lleihawyd y baich ariannol ar y person oedd yn derbyn gofal o ganlyniad iddo dderbyn cymorth ariannol, yn cynnwys grantiau, budd-daliadau a gostyngiadau, a fyddai o help iddo wrth dalu biliau a chostau cyffredinol yn gysylltiedig â'r cartref. Roedd y Bathodyn Glas yn sicrhau fod yr ofalwraig yn gallu mynd â'i brawd i'w apwyntiadau er gwaetha'r ffaith fod ei allu i symud yn dirywio.

Pa ganlyniadau a gyflawnwyd?

Beth oedd y canlyniad i'r defnyddiwr gwasanaeth? Pa effaith gafodd yr ymyraethau?

Mae'r ofalwraig wedi gofyn am ofal ysbaid fydd yn rhoi amser iddi ddod ati ei hun yn emosynol ac yn gorfforol, gan y bydd y gwaith o ofalu am ei brawd yn fwy heriol ac yn cynyddu gydag amser.

Dyfyniadau/Adborth

Rhowch ddyfyniad uniongyrchol gan y defnyddiwr gwasanaeth. Beth oedd ganddynt i'w ddweud am y gwasanaeth a gafwyd a'r effaith a gafodd arnynt?

Roedd y defnyddiwr gwasanaeth yn gwerthfawrogi'n fawr iawn y cymorth a'r gefnogaeth a roddwyd yn ystod y cyfnod anodd hwn.

"Anhygoel. Mae'n gwybod ei gwaith tu chwith allan ac yn cael canlyniadau. Nid oes unrhyw beth yn ormod o drafferth. Mae hi'n dda efo'r claf a'r teulu. Fyddwn i ddim wedi gallu ymdopi heb ei help."

ASTUDIAETH ACHOS 3: Trosglwyddo/Gwasanaethau Arbenigol Plant

Mae P yn byw yn Llangefni gyda'i theulu ac mae ganddi anabledd dysgu ac mae'n ddisgybl yng Nghanolfan Addysg y Bont. Cyfeiriwyd P at y Gwasanaethau Arbenigol Plant ym mis Ionawr 2018, pan oedd yn 17 oed, ar gyfer y gwasanaeth nysio cymunedol paediatreg Anableddau Dysgu er mwyn cefnogi'r ysgol i reoli ei hymddygiad. Nid oedd teulu P wedi gofyn am unrhyw gefnogaeth na mewnbwn gan y gwasanaethau cyn hyn.

Ym mis Mehefin 2018, fel rhan o Brosiect Trosglwyddo Partneriaeth – Y Bont – Partnership (wedi'i leoli yn yr Ysgol Arbennig), roedd yn bosib i P a'i theulu dderbyn cefnogaeth ychwanegol gan Gydlynnydd Trosglwyddo'r gwasanaeth heb orfod cael cyswllt â gweithiwr cymdeithasol. Roedd modd i'r Cydlynnydd Trosglwyddo weithio mewn partneriaeth gyda gweithwyr proffesiynol o asiantaethau amrywiol eraill a oedd yn gweithio gyda P, er mwyn cynorthwyo i gynllunio'r Broses Drosglwyddo i'r gwasanaethau anableddau dysgu oedolion.

Roedd y tîm amlddisgyblaethol a oedd yn gweithio gyda'r teulu a'r ysgol yn cynnwys Nyrs Gwasanaethau Arbenigol Plant, Dadansoddydd Ymddygiad - Gwasanaeth Anghenion Dwys, Therapydd Iaith a Lleferydd, Asesydd Gofalwyr, Seiciatrydd Paediatreg Anableddau Dysgu, Cydlynnydd Trosglwyddo ac Athrawes.

Fel rhan o'r broses o drosglwyddo i'r gwasanaethau oedolion, teimlwyd y byddai'n gam gadarnhaol i P ehangu ei hystod o ddiddordebau a gweithgareddau er mwyn ei helpu i fod yn fwy annibynnol, a hefyd i gefnogi ei rhieni yn eu rôl fel gofalwyr drwy ei gwneud yn bosib iddi gael seibiant.

Ym mis Hydref 2018, cytunwyd gyda'r teulu y byddai'n briodol cyflwyno gweithiwr cymdeithasol o'r Gwasanaethau Arbenigol Plant, i edrych ar y math o gefnogaeth fyddai'n helpu P ac i gefnogi'r teulu drwy'r cyfnod o drosglwyddo i'r Gwasanaethau Oedolion.

Fel rhan o Gynllun Gofal a Chymorth P, defnyddiodd y teulu Daliadau Uniongyrchol er mwyn iddi fedru cymryd rhan mewn gweithgareddau amrywiol yn y gymuned ac mae hyn wedi rhoi cyfle i P ddatblygu ei hannibyniaeth a'i sgiliau cymdeithasol gyda chefnogaeth 2 gynorthwydd personol bob wythnos.

Dyma'r tro cyntaf i'r teulu dderbyn cefnogaeth gan weithiwr cymdeithasol ac roedd y berthynas hon yn golygu fod y gweithiwr cymdeithasol yn gallu dod i adnabod y teulu a sicrhau fod cysylltiad yn cael ei wneud gyda'r tîm gwaith cymdeithasol yn y gwasanaeth anableddau dysgu oedolion.

Ym mis Ionawr 2019, ymwelodd y ddau weithiwr cymdeithasol â'r teulu gyda'i gilydd er mwyn sicrhau y byddai'r cyswllt gyda'r gwasanaeth Anableddau Dysgu Oedolion yn golygu bod P yn derbyn gwasanaeth di-dor a bod y teulu'n hyderus y byddai modd i'r gwasanaeth Taliadau Uniongyrchol barhau. Yn ogystal, lle'r oedd hynny'n angenrheidiol, sicrhau bod y gwaith o drosglwyddo gwasanaethau iechyd yn cael ei gydlyn gan weithwyr proffesiynol a oedd yn aelodau o'r Tîm Amlddisgyblaethol gwreiddiol. Bydd y ddau weithiwr cymdeithasol yn gweithio gyda'i gilydd i gefnogi P nes ei bod yn 18 oed a bydd y Cydlynnydd Trawsnewid yn parhau i ymwneud â'r broses fel rhan o'r Gwasanaethau Anableddau Dysgu Oedolion, gan edrych ar weithgareddau dydd ac opsiynau eraill mewn perthynas â chyfleoedd addysg bellach.

Mae mam P wedi dweud wrth y gweithiwr cymdeithasol ei bod yn teimlo fod y Gwasanaeth Trosglwyddo wedi bod yn 'dda' a'i bod yn gwerthfawrogi'n arbennig rôl y Cydlynnydd Trosglwyddo a'r Gweithiwr Cymdeithasol o'r Gwasanaethau Arbenigol Plant wrth gefnogi P a'i theulu ar y pwynt hwn yn y broses drosglwyddo.

ASTUDIAETH ACHOS 4:

Tîm o Gwmpas y Teulu

TEULU - MAM, TAD, MERCH (7), MAB (4)

Crynodeb o sefyllfa'r teulu 08-05-18

Mae gan y mab oedi yn ei leferydd a phroblemau ymddygiad sylweddol.

Mae mam adra gyda'r plant bob dydd ac yn ei chael yn anodd iawn ymdopi gyda'i mab. Bydd y mab yn sgrechian ac yn strancian am bethau dibwys.

Gwelwyd y teulu i gynnal asesiad cychwynnol ar 21/10/16 ac fe'u cyfeiriwyd i'r Tîm Therapi Iaith oherwydd yr oedi yn y lleferydd. Mae'r mab wedi bod yn mynychu lleoliad cyn-ysgol ers hynny hefyd a dywed mam fod ei leferydd wedi gwella o ganlyniad i hynny.

Mae'r ysgol wedi rhoi un gweithiwr i weithio gydag o am nad yw'n gallu canolbwyntio ond am gyfnod byr. Yn ystod yr wythnosau diwethaf mae ei fam wedi gweld ei ymddygiad yn mynd yn fwy a mwy heriol. Nid yw'n cysgu'n dda, mae ei leferydd wedi cymryd cam yn ôl ac mae o'n sgrechian llawer. Dywed ei fam ei fod yn gwylltio oherwydd ei rwystredigaeth.

Mae'r mab yn hoff o drefn a strwythur ac mae'n hoelio ei sylw i gyd ar deganau penodol neu raglenni cartw'n penodol ar y teledu. Mae o wrth ei fodd gyda theganau synhwyrdd. Yr unig amser y mae o'n dawel ac yn cymryd rhan mewn gweithgaredd yw pan ei fod yn y bath. Dywed mam nad yw'n gallu gweld perygl ac os nad yw'n cael ei glymu i'r gadair wthio pan fyddant yn mynd allan bydd yn rhedeg i ffwrdd neu'n rhedeg o flaen ceir.

Mae mam yn dioddef o straen a gorbryder ac yn teimlo ei bod wedi cyrraedd pen ei thennyn gyda'i mab. Mae mam yn teimlo fod ei pherthynas gyda'i phartner a'i merch dan straen oherwydd y mab. Maent yn derbyn cefnogaeth dda gan eu teulu yn lleol ond yn aml mae mam yn anfodlon rhannu ei phroblemau gyda nhw.

Mae ei chwaer yn helpu llawer gyda'r plant. Mae'r mab yn teimlo'n gyfforddus efo hi hefyd. Bu'n rhaid iddynt leihau'r amser y mae'r mab yn ei dreulio'n yr ysgol o un diwrnod am resymau ariannol.

Cyfeiriwyd y mab at y paediatregydd cymunedol ac mae'r ysgol wedi rhoi mwy o gymorth mewn lle.

Nid yw'r mab yn ymwybodol o ddiogelwch ffordd, a bydd yn rhedeg yn syth i'r ffordd. Cefnogaeth i'r teulu wneud cais i'r Adran Dai i osod giât a ffens yn y cefn er mwyn i'r mab gael chwarae'n rhydd tu allan heb redeg allan i'r ffordd. Byddai hyn yn cefnogi'r teulu heb achosi mwy o bryder i mam.

Crynodeb o'r gwaith a gwblhawyd 19-11-18

- Cwblhawyd gwaith yn y cartref i gynorthwyo gydag ymddygiad y mab, ac i ddatblygu hyder mam er mwyn ei pharatoi i ddilyn y cwrs Y Blynnyddoedd Rhyfeddol. Aeth mam i dri sesiwn ond nid oedd yn gallu ymrwymo ei hun oherwydd problemau gofal plant. Felly, ar ôl y grŵp, parhawyd i ddarparu'r gefnogaeth yn y cartref.
- Cefnogaeth tymor byr i'r ferch mewn perthynas â rheoli emosiynau a gwydnwch, archwilio dymuniadau a theimladau'r ferch.
- Gwybodaeth am gysylltu â'r tîm Asesu Gofalwyr ynglŷn â chefnogaeth ynghylch diogelwch.
- Rhoddwyd cefnogaeth i annog a galluogi mam i fynd â'r teulu allan. Rhoi'r hyn yr oedd mam wedi'i ddysgu ar waith a chael yr hyder i fynd â'r plant allan ac i brofi ei gallu i reoli ymddygiad ei mab ac ymdopi â'i gorbryder ei hun, a rhoi'r hyder iddi fynd â'r plant allan ar ei phen ei hun.
- Rhoi cefnogaeth i mam gael y mab allan o'i glytiau.
- Rhoi cefnogaeth i mam gyda'r ysgol a'r mab yn trosglwyddo i ysgol prif lif.

Canlyniad cadarnhaol:

O ganlyniad i ddatblygu hyder mam, bu gwelliant yn ei gallu i rianta ac roedd yn teimlo yn fwy hyderus ac, yn ei dro, cafodd hynny effaith gadarnhaol ar ei hiechyd meddwl. Gwelwyd bod gweithredu'r cynllun Y Blynyddoedd Rhyfeddol wedi gwella ymddygiad y mab ac wedi cynorthwyo mam i reoli ei ymddygiad.

Roedd sesiynau gyda'r ferch yn ei galluogi i archwilio ei dymuniadau ac i weithio ar reoli ei hemosiynau, a rhoi'r gallu iddi sianelu ei dichter mewn ffordd fwy cadarnhaol.

Mae'r mab wedi dod allan o'i glytiau erbyn hyn ac yn setlo'n dda yn yr ysgol.

Rhoddodd y Tîm o Gwmpas y Teulu gefnogaeth gyda materion ariannol y teulu mewn perthynas â budd-daliadau ac roeddent yn cydlynu ac yn cyfathrebu gydag asiantaethau pan oedd mam yn ei chael yn anodd gwneud hynny.

Sylwadau'r Rhieni:

Trawsnewidiad anhygoel o gymharu â'r amser hwn y llynedd. Dwi'n mwynhau pethau bob dydd ac yn edrych ymlaen at ddigwyddiadau sydd ar y gweill. Ni allaf ddiolch digon i'r Tîm o Gwmpas y Teulu am yr holl gefnogaeth a ddarparwyd. Byddaf yn ddiolchgar am byth.

ASTUDIAETH ACHOS 5

Cyfeiriwyd Teulu B gan y Swyddog Lles Addysg a'r Ymwelydd Iechyd oherwydd pryderon am iechyd a lles emosiynol y plentyn ac anghenion dysgu posib o fewn yr ysgol.

Cynhaliwyd cyfarfod gyda'r teulu yn yr ysgol a chytunwyd ar gynllun gweithredu. Roedd y cyfarfod yn cynnwys y plentyn a'r teulu a chynrychiolwyr o'r ysgol, yr Uned ABC, y Nyrs Ysgol, Therapi Iaith a Lleferydd, Therapydd Chwarae, SNAP Cymru, y Gymdeithas Dai, Swyddog Lles Addysg a'r Tîm o Gwmpas y Teulu.

Mae cyflawniadau plentyn B yn yr ysgol wedi gwella ac mae'r plentyn wedi cael ei ail integreiddio i'r dosbarth prif lif o'r Grŵp Anogaeth.

This page is intentionally left blank